V. ȘIȘKOV

TAIGAUA

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta: *Mircea Dumitrescu*

Culegere din:

В. Шишков

ИЗБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ

В ЧЕТЫРЕХ ТОМАХ

Москва — 1958

V. Şişkov

Taigaua

În românește de *Teodor Pică* și *Mihail Chițis*

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1970

Taigaua

— roman —

...Cerurile vor pieri cu vuiet mare,
Stihiile arzînd se vor desface
și pămîntul și lucrurile de pe el
vor arde cu totul...
...Dar noi așteptăm... ceruri noi și
pămînt nou, în care locuiește dreptatea.

Ap. Petru, Epistola a doua, cap. III,
versetele 10 și 13

1

KEDROVKA e un sat în taiga. Ca în taiga sînt aici toate: și dreptatea, și oamenii, și păcatele lor. Zarea-i lipsește: tot împrejurul l-a potopit pădurea, înecîndu-l în întuneric. Doar un crîmpei de cer — atît i-a lăsat.

Măcar că tot satul n-are decît vreo treizeci de case, cimitirul de dincolo de islaz ar ajunge și pentru un tîrg în toată regula.

Cînd o fi răsărit satul ăsta pe fața lumii — nimeni nu știe. Numai moș Nazar, care intrase bine într-a doua sută de ani și acum ședea mai mult pe cuptor, dacă-l ispiteai, rostea anevoie și împleticit:

— Satu ăst al nostru îi tocmai de pe cînd sluja Pătru la domnie. Cică bunicu-meu, Izot Kedrov, hie iertat, o fugit de la silă și s-o așe-

zat acilea într-un ceas bun. Aşa că din sămînţa noastră se trage...

Pămînt la Kedrovka pe sponci : ceva pe povîrnişul dinspre miazăzi, ceva pe malul gîrlei şi pe dealul acela ce-şi iţeşte din taiga pleşuvia galbenă. De altfel, ţăranii nici nu se omorau după pămînt ; ce le dădea taigaua — veveriţe, samuri, urşi, alune — le era de ajuns. Numai că de la o vreme sălbăticiunile astea s-au cam împuţinat, pînea s-a scumpit şi atunci toporul a dat iama în taiga, împlîntîndu-se adînc în străfundurile ei.

Trosneşte şi bufneşte taigaua, împotrivindu-se omului : asmute ursul să-i calce sălaşele, ştime să-i stîrnească spaimele. Dar omul a îndurat, s-a ţinut tare şi pînă la urmă taigaua a fost biruită. Acolo unde înainte arbori seculari propteau tăriile, acum înverzesc vesel covoarele ţarinilor.

Aşa îşi trăia satul zilele an după an, aşa treceau zecile de ani.

Bătrînii se rugau pentru o moarte uşoară şi se stingeau fără crîcnire, cu neclintită credinţă că îndată, dincolo de mormînt, va începe ceva bun, luminos, acel ceva după care atît de crunt îi duruse inima, atît de mult le tînjise sufletul.

Bătrînii aveau de obicei să se căineze unul către altul de feciorii şi nepoţii lor, că le fac toate peste voie, că nu dau de loc ascultare părinţilor, că nu le e teamă nici de Dumnezeu, nici de dracu. Dojeneau tineretul :

— Ian uitaţi-vă ce straşnic veghem noi ca toate să hie cum o poruncit Dumnezeu — da voi ? Mă, blăstămaţilor !

De fapt, nici moşnegii, nici babele nu se ţineau chiar cu atîta străşnicie de poruncile Domnului, că era între săteni o vrajbă, de s-ar fi mîncat de vii unii pe alţii. De la ce s-a pornit — nimeni n-ar şti să spună limpede.

Afimiei, al cărei bărbat e dus în cătănie, i-a murit viţica: satul se bucură. Pe Petruha Teterev l-a stins rachiul şi a rămas Akulina cu trei copii mici: satul se bucură. Ţîncul lui Iakov s-a înecat cu păsat şi s-a pristăvit: satul se bucură. A lui Obabok, care-i sărac de n-are nici după ce bea apă, a născut trei gemeni: satul se bucură. De fiecare dată cînd aflau cîte o veste ca asta mai întîi parcă li se făcea milă, ca şi cînd cineva le-ar fi aprins o lumînare în suflet — era ceva atît de cald, de plăcut! Apoi însă parcă venea diavolul cu mutra-i neagră, pocită, sufla în lumînare şi mai şi strivea mucul cu copita. Şi deodată, în sufletele oamenilor se făcea întuneric, şi în întunericul acela se tîra ceva rece care-i îmboldea să scrîşnească cu ochii holbaţi de ură despre a lui Obabok: „Aşa-i trebuie, căţeaua dracului". Dar de ce să fie „căţea" nevasta lui Obabok, beţivul, femeie vrednică şi cuminte, care nu le-a făcut nici un rău? Oare n-o dor, nu-i rănesc inima vorbele astea nedrepte? E o întrebare pe care nu şi-o pune nimeni, pentru că atunci, în ceasul acela, li se pare într-adevăr că n-o mai pot suferi pe femeia asta blîndă, că dînsa şi-a bătut joc de toată obştea şi numai ea, căţeaua, e de vină că o duc cu toţii atît de greu, rabdă de foame, trăiesc în murdărie şi întuneric, că sînt striviţi de sărăcia asta cumplită, uitaţi de lume, sălbăticiţi,

ajunşi de izbelişte ca nişte pisoi orbi azvîrliţi pe sub gard.

Aşa se avea fiecare cu toţi şi toţi cu fiecare.

An-iarnă Ivan Bezrodnîi a prins la capcane şase vulpi, şi acu la Petruha Zuiev a rodit de pomină secara : la alţii a bătut-o piatra, pe cînd la el lanul e de un stat de om. Pe ăştia doi îi urau de-a binelea — ziceau că „s-au vîndut necuratului ". Vădana Lukeria a deschis o dugheniţă şi a început să prindă cheag. I-au dat foc hambarului : „Prea te înfoiaşi, fă !" Badea Izot s-a lăsat de băutură. Care îl întîlnea, îl lua în tărbacă : „Te sfinţişi, mă ?" Omul n-a mai putut răbda — s-a apucat iar să tragă la măsea mai vîrtos ca înainte şi s-a prăpădit de beţie.

Kedrovenilor nu le plăcea ca vreunul din ei să fie mai acătării decît ceilalţi : „Ce, bă, te crezi mai cu moţ ? Ho ! Di napoi !"

Aşa era viaţa oamenilor ăstora : zavistie, grijă-nvrăjbită şi pizmaşă, ca nu cumva să prindă vecinul osînză, bucurii răutăcioase, viaţă nătîngă de animal care nu judecă şi nu se-mpotriveşte, nu ştie ce-i binele şi răul, o viaţă fără căpătîi, fără înţelepciune, trăiau, şi atît, ca să mănînce, să facă copii, să se îmbete şi să zacă undeva pînă le-or degera mîinile şi picioarele, ori să se ia la bătaie şi să-şi stîrbească gurile cu pumnii, apoi să se împace şi să plîngă, să flămînzească, să înjure, să-şi spună snoave scîrnave despre popi şi alte feţe bisericeşti, ca după aceea să se ducă tot la ei cu spovedanie, să le fie teamă a-l întîlni pe popa, ca să nu le meargă rău şi totuşi să-l tragă de mînecă să le vie pe

petecul lor de ogor, ca Dumnezeu să le dea ploaie.

Bărbaţii îşi băteau nevestele pe muteşte şi cu fălcile încleştate. Nu că le-ar fi ştiut vreo vină, ci aşa, ca să-şi verse năduful pentru viaţa asta nemernică. Pe urmă li se făcea milă, se sărutau şi plîngeau împreună, dar trecea o zi, o săptămînă şi din nou, cînd dintr-o casă, cînd dintr-alta, răzbăteau urletele sfîşietoare ale femeilor. Se întîmpla ca vreuna, de cum plecau bărbaţii în pădure, la treabă, să-şi facă de cap cu un flăcăiaş sau cu cine se nimerea, cu vreun tînăr hoinar în trecere prin satul lor, cu petrecăreţul popă sau cu vreun deportat politic. Şi poate că nu atît de stricată ce era, ci de-a dracului, ca să se răzbune pe bărbatu-său, să-l facă să sufere. Drăgostindu-se cu ciobanul Sidorka, Stioşka ştie foarte bine că ţaţele or să spună bărbatului, mai înflorind şi de la ele. O ştie foarte bine şi poate de aia se şi poartă în aşa fel, încît bărbatul ei, cînd o afla, să turbeze de furie, să-i tragă o bătaie soră cu moartea, apoi să înceapă cu dojenile şi cu tot felul de vorbe batjocoritoare, iar dînsa, învinetită de bătăi, s-o zbughească în mijlocul uliţei şi să ţipe, să audă tot satul: „O să plec, tîlharule, o să plec, beţivanule, la Petrovan mecanicu, surghiunitu ţarului. Am să te las!“

Năşteau fără dureri şi fără pregătiri unde le-apuca: în pădure, pe cîmp — tot un drac. Fiecare avea o droaie de copii: „Dă-i înainte, Mavro, că mai rău n-are cum ne fi“.

Viaţa satului Kedrovka era cînd albă, cînd neagră. Aşa au apucat-o din veac.

Rodeau grînele, mergea bine vînătoarea — le creştea şi li se înseninа inima. Pe care cum îl vedeai, era mulţumit şi vesel, bărbaţii cu şapca pe o ureche, femeile cu sarafane ţipătoare şi ciuboţele cu scîrţ. Pînă mai ieri i-a păscut nevoia, mai ieri au izgonit-o din ogradă — încă nu i s-a şters bine urma. Dar ei au şi uitat de sărăcie şi se pun pe trai, de parcă i-ar fi zăgăzuit toate drumurile întoarcerii. Se ospătează cu bucate gustoase, îşi iau ceai de ăl bun, ca să fie acolo, îşi fac încălţări şi haine — şi din cele de trebuinţă, şi numai aşa, de fudulie — îşi cumpără armonici cu două rînduri de clape şi, mai ales, o duc într-o beţie. Bea tot satul, pînă şi pruncii de-abia înţărcaţi.

Întîlneai numai chipuri vesele, senine, prietenoase, ura se topea, jignirile erau date uitării, şi duşmanii de ieri făceau pace la o sticlă de votcă, se pupau, vărsînd lacrimi de beţivi, se legau fraţi de cruce pînă la moarte, şi pentru a întări legămîntul, se tîrau pe uliţă şi luau ţărînă în gură.

Trece anul, începe altul. Încă din primăvară vede fiecare după anume semne că nu prea o să fie rost de veveriţe. E de rău. „A jucat cărţi Păduroiul cu Necuratul şi a pierdut toate veveriţele.“ În schimb o să rodească la bucate! Uite cum au crescut! De-a mai mare dragul să le priveşti!

Dar de năprasnă, în toiul verii, pică un oaspete cumplit — brumă timpurie. Apoi se mai abate o dată, şi recolta e pierdută.

Atunci începe şirul zilelor negre.

Şi ţinea mult şi bine — nu doar un an, ci doi, ba chiar trei ! „Te pui cu Dumnezeu !"

Încet, treptat, aşa cum se duce ziua şi vine seara, vrăjmăşia se înstăpînea iar în sat. Ridicată parcă o dată cu ceţurile de pretutindeni, de prin bahne şi văgăune, se strecura neauzit, şerpeşte, prin case ; înceţoşa minţile, rîcîia inimile şi se culca în prag ca un zăvod turbat ce mîrîie la fiecine.

Prin tot satul, de la o casă la alta se întindeau nişte fire nevăzute, diavoleşti. Cine le urzea ? Cine altul dacă nu vrăjmaşul omului. În aer plutea ceva rău prevestitor, şi totul parcă se făcea mohorît, ca cenuşa. Nu mai auzeai rîs limpede, vesel, dacă rîdea unul parcă împroşca cu venin ; şi nici cîntec voios, zis cu foc — cîntau ca la prohod ; nici glas drăgăstos de fată : „Ah, Vaniuşa, ochi căprui," doar oful vreunei inimi tinere.

Chipurile se înnegurau, căutăturile deveneau flămînde şi pizmaşe, gurile hulpave, mîinile nestăpînite, inimile se umpleau de amărăciune. Se mursecau între ei, se înjurau, se picneau cu vorbe usturătoare, fiecare înverşunat să apuce, chiar de i-ar văduvi pe toţi de viaţă. Uneori însă îi venea cîte unuia — de unde s-o fi ivind aşa deodată toana asta ! — să iasă în mijlocul uliţei şi fiecăruia, care cum trecea, să-i spună : „Mă fraţilor ! Hai să mergem ş-om pune cu toţii umărul, poate-om răzbi !" Dar unde să meargă, la ce să pună umărul — asta nu ştiau. „Haidem, fraţilor, ş-om răsturna tot de sus pînă jos !" Poţi să urli pînă mîine, n-ai decît. Tai-

gaua o să-ţi întoarcă urletul, ba încă o să mai şi rîdă în hohote.

A venit din Petersburg, lăsat la vatră, Spirka soldatul, adică nu : de-acum înainte e Spiridon Pavlîci Ikonnikov. Le-a povestit cîte-n lună şi-n stele : şi ce de oraşe sînt pe lume, şi ce de oameni trăiesc pe-acolo, şi cum sînt luminate noaptea oraşele acelea... şi încă multe altele.

Apoi şi-a luat lumea în cap, afurisitul : „Da ce, aiasta-i viaţă ? Da ce-s eu, fiară sălbatică ?“ Credeau că vorbeşte numai aşa, că face pe grozavul. Dar pînă la urmă tot a plecat... Cine ştie pe unde o fi umblînd, haimanaua, după viaţă uşoară ! Puturosul !...

Îl ocărau în toate felurile pe Spirka soldatul — că de ce i-a zădărît ? Că de ce le-a arătat cu degetul prin zarişte înspre locul acela unde se topeşte aurul zorilor, unde totu-i altcum ca aici ? Cu toate astea, fiecare îşi amintea adesea cu bucurie în sinea lui de vorbele soldatului şi-şi înăbuşea un oftat.

2

NAZIMOVO e un sat mare, întemeiat în taiga de cine ştie cînd.

Nu-i nici la o sută de verste de Kedrovka — în taiga asta-i o nimica toată — dar acolo viaţa e, orice s-ar spune, mai bunicică. La Nazimovo, unde trăiesc „surghiuniţii ţarului“ — deportaţii politici — se mai găseşte şi cîte o carte ce trece din mînă în mînă, ba chiar unii dintre

țăranii mai tineri știu să scrie și să citească: satul are o școală.

Mai are satul acela o biserică de piatră cu un ditamai clopotul — care cînd dangăne o dată, vuietul plutește îndelung în văzduh — un popă, cîțiva negustori și unde mai pui că-i aproape de drumul mare ce duce tocmai în capitala județului — un biet orășel de provincie — pînă la care se înșiruie șapte sute stîlpi numărînd verstele.

Dar josnicii și păcătoșenii sînt destule și la Nazimovo.

Negustorul Ivan Stepanovici Borodulin locuiește într-o casă cu etaj și grădină în față. Cea mai mîndră casă din sat! Iar Borodulin e un bărbat în puterea vîrstei, voinic, rumen, tuns rotund, cu dinții albi, cu coșcogea barbă neagră, și cu trecere la femei.

Se ținea el cîte-olecuță cam cu toatele și era tare mîndru de asta: „Îs pofticios de parte femeiască". Dar dintre toate cel mai mult îi plăcea Daria, nevastă de soldat, cu care trăia pe față.

Numai că trupeșa Daria mai trăia și cu deportatul Fedenka, infractor de drept comun, iar nevasta hoțului Fedenka, o țărancă din sat, trăia cu fierarul Afonea, iar nevasta lui Afonea trăia cu trei flăcăi din Nazimovo și cu „ginerică" de Lapșa, iar nevasta lui Lapșa, pe nume Sekletinia, o femeiușcă isteață, se ținea cu preotul, care era văduv. Dar preotul nu se mulțumea cu bucătăreasa lui, Sekletinia, ci mai trăgea clopotele și grăsălanei negustorese Borodulina, care

îşi mutase vremelnic cele o sută de chile la oraş, ca să se trateze de guşă.

Şi uite-aşa : roată.

Ivan Stepanovici Borodulin e negustor deştept : în sat şi prin împrejurimi el are pîinea şi cuţitul.

Pînă şi Prov din Kedrovka, ditamai primarele, e şi el dator lui Borodulin : cînd vrăjitorii au năpustit asupra satului duhurile rele ale taigalei, de-au pierit mai toate vitele de molimă, a ajuns şi el să se ploconească negustorului.

Prov a oftat zile-n şir, că nu se îndura s-o dea prin străini pe Anna, singura lui copilă, dar n-a avut încotro. După ce au gătat cu cîmpul, Anna a plecat la Nazimovo, slugă la Borodulin : să scadă măcar o parte din povara datoriei şi tot ar fi ceva. Matrioniei i se sfîşia inima de plecarea fetei şi o pierdea din ochi privind-o. Şi nici nu-i de mirare. Că doar Anna a ei e fruntea fetelor din sat, adică ce din sat — din toată taigaua. Poate că în toată împărăţia rusă, de la un cap la altul, alta mai chipeşă şi mai luminată la minte nu se află. Cui o fi semănînd ?

O singură parte are Anna : o chinuie urîtul. Parcă ar dori ceva, parcă i-ar lipsi ceva... Meteahna asta se apropia tiptil-tiptil, ca o javră vicleană, şi haţ ! îşi înfigea colţii... Tînjeşte de moarte fata, de parcă n-ar fi şi ea de aici din sat, ci s-ar fi întruchipat din unda de cleştar a pîrîiaşului ce alerga din taiga şi se arunca în rîu, apoi din rîu în mare, străbătînd lumea toată. Nici ea nu ştia din ce i se trage... Poate că viaţa asta ? Dar viaţă e asta ? O fi...

— Cică pe vremuri era mai bine, dar acum — cată niţel împrejur : ţi se face lehamite, nu alta — se jeluia sieşi Anna. Parcă-ar fi şi parcă n-ar fi oameni făpturile astea buhoase care se tîrăsc orbecăind de colo-colo, trudesc şi îndură cît le e scris şi cînd îs putrezi ca un ciot mîncat de carii, buf în groapă... Şi din taiga, vin alţii în loc... Şi se rostogolesc pe acelaşi drum : din taiga — sub glii, cu o cruce la cap. Şi s-a dus viaţa.

Aleanul cel mai chinuitor o bîntuia toamna cînd se găteau păsările de ducă. Din inima-i îndurerată izbucnea un strigăt.

— Cocorei, dragii mei, luaţi şi sufleţelul meu cu voi...

Şi n-ai cu cine vorbă cu miez vorbi, sfat chibzuit sfătui. Cu Ustin, poate ? Nu, Ustin e bătrîn, îi stă gîndul la cele sfinte şi îi e dragă taigaua. Cu Keşka ? Noapte fără stele îi e cugetul. Cu tata ? I-o fi şi lui inima bătucită de atîta muncă, trage cît zece, altceva nu ştie... Poate doar Teşkerea... E isteaţă baba şi ştie la poveşti şi la snoave... Mult e bin' s-o asculţi serile cînd torci din caier. Opaiţul trosneşte uşor, iar sufletul îşi ia zborul şi flutură undeva su-us, deasupra taigalei.

Annei nu i s-a mai întîmplat să lipsească din Kedrovka mai mult de o zi. La Nazimovo a început să tînjească şi mai rău şi cine ştie ce nenorocire s-ar fi putut întîmpla de nu-l întîlnea pe Andrei. Dar l-a întîlnit şi toate s-au tocmit altminteri.

Într-o zi, Borodulin i-a poruncit, mîngîindu-i uşurel umărul rotund :

— Dă fuga, Anka, pînă la Andrei — politicu — îl ştii, nu ? Spune-i să vie-ncoa să îmbrace divanul...

Anna s-a întors înseninată.

— Ei ? întrebă Ivan Stepanovici, care socotea ceva la abac.

— Vine, răspunse Anna pitind un zîmbet în colţurile gurii.

Aşa a început. Anna nu mai cunoscuse om ca el. Învăţător ! Îi învaţă pe copii carte... Şi ce chipeş !... E în faţa lui... în privirea lui... ceva... ceva... că de-abia-şi putuse lua ochii de la dînsul. Cînd a venit Andrei, ea s-a zăpăcit de tot : cît pe ce să pună samovarul fără apă ; cînd a servit ceaiul, a spart un pahar, iar cînd îl ajuta pe Andrei să bată ţintele, nu-şi putea stăpîni tremurul mîinilor.

Andrei era de aproape doi ani în taiga şi tînjea ca şi Anna. Îi era dor de întinsele stepe ale Donului, unde se născuse şi copilărise, de cauza căreia i s-a dăruit, de băieţaşii cu obrăjorii mînjiţi care au alergat după el bocind prin toată staniţa cînd l-au ridicat jandarmii aceia mustăcioşi şi l-au dus la oraş.

Într-o zi s-a pomenit cu Anna la el :

— Bună ziua, Andrei.

El îşi ridică privirile ; dădu la o parte moţul ce-i cădea pe frunte şi-şi îngustă ochii vii, ageri.

— Aha-a-a... Ne cunoaştem, se bucură el. Bună ziua şoimuliţo ! Ce vînt te aduce ?

Anna zîmbi cu sfială.

— Te rog să nu mi-o iei în nume de rău, dar ştii, Andreiuşka, mi-e tare urît aici... Mă-n-

deamnă inima să fug acasă... Dar pîn-atunci aș vrea s'-i trimit carte tatii... Scrie-mi-o tu. E vorba să plece deseatnicul la Kedrovka... Mi-e tare urît... repetă Anna, rezemîndu-se de tejgheaua de tîmplărie și lăsînd fruntea în jos.

— Ți-i urît, zici? Da, Anna, nu e vesel de loc... Hai să-i scriem...

În timp ce Andrei scria, Anna îi cerceta, curioasă, fața tînără, umbrită de tristețe, fruntea înaltă, ochii mari, negri. Avea sprîncene stufoase, mustață — doar o umbră, era lat în umeri, dar avea mîini de fată.

— Ăi fi din boieri, că prea ești... ca o cadră.

De atunci își făcea adesea drum pe la Andrei: „Nu-ș' de ce mi se făcu dor să te văd".

— N-ai vrea să înveți carte? o întrebă el o dată.

Foarte tulburată, ea bătu din palme și pe loc ochii i se umeziră ca florile de rouă.

— Andrei, Andreiuṣka... dragule...

Trecură zile... Au dat gerurile cele mari. Ce mult s-a schimbat Anna: o zi dacă nu-l vedea pe Andrei, era din nou tristă, abătută, dar cînd se ducea la el, nu-i mai venea să plece și stătea pînă la cîntatul cocoșilor.

Andrei lua o carte, se așezau amîndoi lîngă sobă și noaptea trecea repede. Era frig iarna în căsuța lui Andrei. Cînd se stîrnea vijelia, se aduna la zăpadă într-un ungher, de s-o scoți cu lopata. Andrei citea cu glas tare despre feluriți oameni, felurite împărății, despre cer, despre soare.

— Citește-mi despre dreptate.

Şi-i citeşte Andrei despre dreptate. Ce bine e să-l asculţi ! Ceva nou, luminos îi pătrunde în suflet, taigaua se depărtează, şi acum Anna o vede de sus de tot, ca de pe un vîrf de munte. Ce minunată trebuie să fie lumea ! Andrei are un fel al lui de a citi : ajunge pînă la un punct, lasă cartea şi începe să-i vorbească — şi vorbeşte, şi vorbeşte... Are glas blînd, vorba curgătoare, porneşte de la ceva obişnuit, dar o întoarce în aşa fel, că te cuprinde ameţeala.

— E adevărat ce spui, Andrei ? Chiar aşa să fie ? ridică din sprîncene Anna.

— Chiar aşa. Numai că voi, ţăranii, parcă aţi fi legaţi la ochi.

Se înserase. Anka se afla la Andrei şi cosea la o cămaşă, îngînînd un cîntec de jale cu glas legănat :

Uite colo cornul lunii
Văpăind asupra lumii,
Străluceşte colo sus
Nu ca-n vremea ce s-a dus.

Andrei măsura odaia cu paşi mari.

Alelei, te ai tu bine
Cu votri şi haramine

— Anna, o întrerupse Andrei, luînd-o de mînă. Tare frumos cînţi. În glasul tău sînt lacrimi şi multă tristeţe...

Fata rupse aţa cu dinţii, puse lucrul la o parte şi spuse :

— Tătucu şi mămuca ştiu a zice şi mai bine. Cîteodată, de sărbători, după ce beau un pahar,

se așază unul în fața altuia, și cînd prind a viersui... te trezești bocind, zău așa...

— De ce ? întrebă Andrei mîngîind-o pe păr.

— Nu știu... te apucă așa, o jale... Și parcă te cheamă cineva... undeva...

— Ian te uită ! făcu Andrei și se așează lîngă ea.

Cu privirea pironită în gol, Anna părea că-și amintește ceva, că aude ceva.

— Sau alteori, noaptea... se întîmplă să nu pot s-adorm — fuge somnul de mine și gata. Tătucu și mămuca sforăie. Mă scol binișor, mă duc la rîu și mă așez lîngă apă... Nopțile de vară-s luminoase, și în măliniș cîntecul păsărilor aproape că nu contenește... Stau și mă gîndesc : eh, de ce nu sînt eu voinicul voinicilor, să iau o secure ma-are și să dau iama în taiga : harș, harș, pînă oi croi drum spre lumea albă...

Andrei ridică de jos o daltă, mută de pe geam pe podea sticla cu lacul aproape înghețat. Anna mai puse cîteva lemne în sobița de fier.

— Ascultă, Adreiușka... ce-am vrut să-ți spun ? Aha, mi-am adus aminte... Viața asta... e nu știu cum... Trăiești, dar parcă nici n-ai trăi...

Cu o mișcare smucită, Andrei își îndepărtă șuvița de pe frunte și-și reluă plimbarea.

— Viața... Asta nu-i viață ! izbucni el gesticulînd violent. Se îndoapă, dorm, se încaieră, se omoară... Parcă ar fi barbari sau fiare sălbatice...

— Vai, dragul meu. Îs mai răi ca fiarele... Vino numai la noi la Kedrovka să-i vezi ce fac... Te apucă groaza...

Andrei își potrivi cu un gest hotărît rubașca neagră de postav, se apropie de bancul de lucru și se apucă de rindelvit.

— E ceva de speriat : sărăcie, sfadă, omoruri...

Anna vorbea cu fruntea plecată asupra cămășii la care lucra.

— E la noi unul Fedot, prăvălieșul, povestea încetișor Anna. A jecmănit o dată doi tunguși și, ca să șteargă orice urmă, le-a dat de drum trei sticle de spirt curat. Și era un ger, de crăpau pietrele. Ei, tungușii, s-au îmbătat în taiga și au înghețat. Poate crezi că i-a părut cuiva rău, ori că i-a fost milă ? Aș, de unde ! Cu două vedre de rachiu, Fedot a închis gura la tot satul. N-au suflat o vorbă.

Sub mîna puternică a lui Andrei, talașul proaspăt se desprindea de scîndura groasă, șfichiuind, și i se așternea rotocol la picioare în chip de buclișoare galbene. Mirosea a rășină.

— Dar cînd mai mulți derbedei batjocoresc o fată... Ai auzit de asta ?

— Am auzit. Scîrnavă faptă. Barbară ! Josnică !

Andrei lăsă rindeaua. Se vedea pe fața lui cît e de înfiorat. Asculta cu ochii pe jumătate închiși, legănîndu-se ușor.

— Mi-e și rușine să vorbesc de aste scîrbavnice fapte... Scornesc vreo minciună, ademenesc fata afară din sat și... toată herghelia... Ptiu !... Curat nerușinare... Doamne Isuse... Și cînd te gîndești că nu-s numai flăcăi acolo, ci și țîngăi și bărbați care mai ieri s-au cununat... Nu zici că se bagă și cîte un babalîc... Țipă fata

ca din gură de şarpe. Pe una au canonit-o, biata, de şi-a pierdut minţile şi chiar de acolo, de pe măgură s-a aruncat în rîu şi s-a înecat. Şi toată vina ei era că n-a voit să se ducă după unul cu nasul ciunt...

Anna îşi ridică privirea de pe cămaşa la care migălea şi încremeni cu ochii ţintă la perete. Andrei, cu mîinile la spate, se plimba neliniştit prin odaie şi-i spunea ceva, dar, dusă în gîndurile ei, Anna nu auzea nimic.

Focul trosnea şi mîrîia în sobă. De pe uliţă se auzeau strigăte şi înjurături : iar s-au luat la cuţite.

— Dar tu, Andreiuşka, o să mai stai mult acilea ?

— Nu ştiu... Poate pînă la sfîrşitul vieţii, răspunse Andrei cu glasul stins.

Se aplecă spre ferestruica scundă şi rămase mult timp acolo, atras parcă de priveliştea tulbure a uliţii năpădite, scăldat în lumina lunii.

— Hei, eu mă duc... oftă Anna. Mă petreci puţin ?

— Mai stai...

Se aşeză lîngă ea şi căzu pe gînduri. Anna se lipi de el şi-i căută privirea. Văzu în ochii lui tristeţe şi poate chiar lacrimi, de nu cumva i s-o fi părut.

— E rău, Anna. Te înăbuşi aici... Ar trebui făcut ceva, ştiu eu, ceva ca să nu fie toate chiar atît de negre. Ca viaţa să aibă un rost...

Glasul i se frînse.

— Of-of-of... uşor de spus, dar ia cearcă...

— Dacă nu reuşesc, evadez, reluă Andrei, smulgîndu-se din loc şi, cu mîinile încleştate,

începu să păşească iar încolo şi încoace. O să fug în America!... La mama dracului!... Unde m-or duce ochii...

— Plec şi eu cu tine, Andreiuşka...

— Vrei?! Îi prinse mîinile întinse spre el şi, strălucind de fericire, o făcu să se ridice de pe laviţă.

— Din toată inima, Andrei, şopti ea tremurînd. Dar străfulgerarea unui gînd îi arcui sprîncenele a nedumerire. Ia stai... Dar cu cei de-aici cum rămîne?... Doar tu spuneai: întuneric... ticăloşie... Atunci de ce să fugi? Luminează aici... Cît de puţin, măcar cît un biet opaiţ şi tot e bine...

Andrei zîmbi:

— Cînd va ieşi soarele, o să se facă lumină peste tot pămîntul... Şi fără opaiţ... Dintr-o dată. Iar soarele e acolo, îndărătul taigalei...

— Dragule... inimioara mea... Soarele acela eşti tu.

După ce o petrecu pe Anna, Andrei se întoarse acasă, dar nu mai dormi în noaptea aceea. Scoase de undeva o hartă şi o cercetă îndelung. Da, cu siguranţă că se poate... Vor pleca mai spre primăvară... Vor ajunge la Lena... Nu le va fi greu să facă astfel, încît să li se piardă urma... O pereche căsătorită, care se duce la minele de aur. Iar o dată ajunşi pe Lena, vor lua vaporul... Bun... Să zicem c-au reuşit... Şi mai departe? Nu, trebuie să plece singur... singur...

— Vise... vorbi tărăgănat Andrei şi buzele i se crispează într-un zîmbet amar. Vise! Aruncă

hîrtia pe jos şi umblă, umblă prin cameră pînă nu mai poate.

Planurile lui Andrei se schimbau de la o zi la alta : ba îl îmbia taigaua cu foşnetul ei tainic, o viaţă simplă alături de Anna, lupta îndîrjită împotriva întunericului ; ba avea viziunea libertăţii şi năzuia spre ea din toată inima... Libertate... Ce cuvînt sublim... Aşadar, una din două : ori îşi face cuib în taiga, ori îşi ia zborul o dată cu lebedele peste mări şi ţări.

Dar iată că într-o zi de sărbătoare Anna veni la el devreme, palidă, pierdută. Fără să-i dea bineţe, se lăsă pe bancă. Andrei tocmai împăia o veveriţă zburătoare.

— Ce s-a întîmplat ?

Fata doar oftă.

— Borodulin e de vină ?

Anna tăcea cu ochii în pămînt.

— Dar ce ai ? Andrei veni lîngă ea şi-i luă mîinile reci, tremurătoare.

— Andreiuşka, vulturaşul meu... Am purces grea... şopti Anna, ascunzîndu-şi faţa.

— Va să zică, asta-i... bîigui Andrei. Aşa... Parcă i se răsucise inima şi, de tulburare, nu putea să-şi adune gîndurile. E bine... e foarte bine... Hai, fruntea sus !

Anna a plecat înseninată. Pasul îi era sprinten, săltăreţ. Era o zi cu mult soare şi zăpada strălucea orbitor. Moinea.

Andrei se apucase să scrie unui tovarăş de-al său o scrisoare lungă :

„Dragă prietene. S-a hotărît : rămîn în taiga. Pentru cîtă vreme ? Om trăi şi-om vedea. Dar

cred că pentru mult... Voi căuta, pe măsura puterilor, să risipesc cumplita beznă ce învăluie taigaua... Zîmbeşti ? Zici că mă ţin de fleacuri ? Ce să fac dacă „aiasta mi-e planeta", cum spune un ticălos de negustor din sat de-aici. Dar să-ţi spun ce s-a întîmplat. Ţi-am vorbit într-una din scrisori despre prietena mea. Ţii minte, nu ? Mi-a plăcut din clipa în care am cunoscut-o şi mi-a căzut dragă... Aici, în taiga, ea e pentru mine totul. Iar azi ea mi-a spus..."

Îi vîjîia capul, rîndurile îi jucau înaintea ochilor. Muie peniţa în călimară şi reciti scrisoarea.

— Nu, nu aşa... Altfel ar trebui să-i scriu despre asta. Dar, la urma urmei, la ce bun ?

Şi rupse scrisoarea.

S-a desprimăvărat. Taigaua îşi aprindea cădelniţele şi tămîia cu unduioase fumuri, căuia îmbucurat cu braţele întinse şi îşi înălţa spre slăvi, în întîmpinarea soarelui, privirea ochilor ei verzi.

Primăvara, lui Andrei îi place să rătăcească prin taiga o săptămînă-două, ca să se satureze de mireasma proaspătă a cetinii, după ce a stat între patru pereţi opt luni fără de sfîrşit.

Nopţile, cînd nu era Anna la el, ieşea pe uliţă şi asculta, numai urechi, glasurile limpezi ale gîştelor :

„Ga-ga... gagaga... ga-ga... gagaga..."

Cîrd după cîrd între coama taigalei şi liniştea bolţii înstelate treceau păsările în iureş liber spre nord. Andrei simţea crescînd în el o

bucurie năvalnică. Scruta tăriile cu priviri nerăbdătoare, dar în afară de stelele ce licăreau în bezna albastră nu vedea nimic.

— Trebuie să plec...

Nu trecu mult şi într-o seară îi spuse Annei, strîngînd-o în braţe :

— Mă duc în taiga, Annocika... Acum e tare bine acolo.

— Ce să cauţi tu în taiga ?

— N-ai cum să mă înţelegi, Annocika... Mi-e peste măsură de dragă taigaua... Mă întorc curînd...

Cînd s-a luminat de ziuă, Andrei a pus într-un sac ceva merinde, şi-a săltat puşca în spate şi, luîndu-şi rămas bun de la Anna, s-a depărtat cu pas voios, de-a lungul satului.

— Vezi să nu te rătăceşti... Cu bine... Cu biii-nee-ee..

3

DE CUM SE umple taigaua de vuiet primăvăratic, vagabonzii îşi iau traistele peticite şi gamelele de tablă, vîră în turetci şişuri tăioase şi răsar la lumina zilei de prin băi întunecoase, izbe părăsite şi colibe ce le-au slujit de adăpost în lunga iarnă nordică. Părul şi barba le-au crescut sălbatec, pielea le e zgrunţuroasă de jeg şi înnegrită de fum. Îşi îndreaptă spinările încovoiate, se uită printre pleoape la soare, caută în albastrul cerului mărgeluşele albe ale cîte unui cîrd de lebede, ciulesc urechea la gure-

şele glasuri ale păsărilor ce se întorc din ţările calde şi, supunîndu-se chemării taigalei, se împrăştie care-ncotro prin hăţişuri.

Soarele încă n-a scăpătat, dar peste puţină vreme se va ascunde după o muchie de munte : ultimele lui raze pîlpîie în creştetele arborilor şi acuşi, acuşi se vor topi în văzduhul tot mai cenuşiu al înserării. Jos, o tăcere adîncă, iar acolo, peste vîrfuri zburdă un vîntuleţ foşnind din cetini.

— Tiulea, ia pisează nitel ceai, rosti cu glas adînc bătrînul chel şi spătos, zis Lehman.

— 'nţeles, răspunse scurt Tiulea. Acesta nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani. Faţa lui rotundă, lătăreaţă, cu buze groase, nu-l arăta prea deştept. Îndeplinind porunca, îşi făcu de lucru pe lîngă traistă.

Lehman era un zdrahon cu o tîrsoagă de barbă cenuşie gălbejită, pîslită în smocuri groase, nas mare, coroiat, privire mocnită şi sprîncene stufoase veşnic încruntate. Cînd se ridică în picioare bătrînul — mă, da nalt mai e, cu toate că e adus de spate ! şi cînd chiuie o dată — mă, ce glas, tunet, nu alta ! — răsună taigaua... Zi Lehman, şi pace, că aşa cum părea năpădit de licheni, ai fi zis că-i omul pădurii : din asemănarea asta i s-o fi tras pesemne şi numele.

Ceilalţi vagabonzi, Anton şi Ivan, se îndeletniceau cu dresul „echipamentului".

Ivan sau Vanka Zaiafet, cum i se spune pentru firea lui veselă, tocmai pune petece pe o jachetă de femeie şi nu-i tace gura o clipă.

— O să iasă un mondir straşnic, se veseleşte Vanka. Rîde în hohote, măcăind ca un răţoi,

scuturînd din capu-i rotund ca o varză cu foile zbîrlite.

Anton e slab, scofîlcit şi veşnic asudat. Ochii lui mari, visători sînt încercănaţi, ţăcălia, neagră, înspicată.

— Aşa să ştii, drăguţă, spune Anton pescuind cu lingura din coajă de mesteacăn un pesmet dintr-o strachină de lemn. Bunul Dumnezeu ne-a îndreptat paşii unul către altul.

— Dumnezeu... Ba bine că nu... bubui Lehman. La tine toate îs de la Dumnezeu. Ne-am întîlnit, şi atîta tot. Ce mai tura-vura.

După ce s-a săturat, Vanka Zaiafet s-a dus să taie nişte uscături de zadă : a început să se întunece, iar focul stătea gata să se stingă.

Tiulea s-a trîntit pe spate, a rămas puţin aşa, îngînînd un cîntecel, apoi a sărit în picioare şi a dispărut în hăţiş. După un timp, se auziră fluieratul lui voios şi trosnetul crengilor.

O dată cu întunericul ce-i împresură, veni şi frigul. Puseră pe foc buturugi răşinoase. Focul le încercă cu limbile-i roşii — e ceva gustos ? — şi, fiindu-i pe plac, le cuprinse dintr-o dată. Lemnul pîrîia şi scînteia, răspîndind căldură şi lumină.

Culcat cu spatele la foc, ca să-l cuprindă căldura, Anton spunea, îndreptîndu-şi în gol privirea somnoroasă :

— Dumnezeu ştie, drăguţă, dacă oi mai avea putere să mă tîrăsc pînă acasă.

— Eşti de departe ?

— Din Voronej. Frumos oraş ! Acolo m-am născut.

În depărtare icnea securea lui Vanka, apoi se auzi pîrîitul copacului ce se prăbuşea.

Anton se trase mai aproape de foc. Chipul lui trist era ca de ceară şi aşa cum lucea de năduşeală în bătaia flăcărilor, părea că începuse să se topească.

— Află, unchiaşule, că eu nu-s un fieştecine... Sînt de cin duhovnicesc, tata a fost dascăl într-o parohie sătească, începu el să-nşire cu glas stins, monoton. Numai că m-au dat afară din seminar — că nu prea arătam sîrguinţă în învăţătură şi apoi cam aveam predispoziţie pentru băuturi alcoolice. Părintele meu, dascălul, om cu familie grea — nici să nu mă vadă! Aşadar, iată-mă de capul meu. Ei, zic, trebuie să mă descurc într-un fel... Am intrat slujbaş într-o cancelarie, dar n-a ieşit conţopist din mine. La drept vorbind, nici n-aveam tragere de inimă pentru profesiunea asta. Pe mine mă atrăgeau pădurile, cîmpiile, visam să cutreier drumurile şi şoselele, să văd mănăstirile străvechi... Deh, unuia îi place una, altuia alta. Şi mă bătea gîndul să mă călugăresc, că sînt nişte mănăstiri minunate — bunăoară, schitul de la Sarova — Maică Precistă! Ce loc: pădure, pîraie — raiul pe pămînt. Da, aveam o atracţiune mare pentru cele sfinte. Dar omul propune... M-am făcut zugrav, moşule, apoi am deprins cîte ceva de la călugări şi iată-mă pictor. M-a cuprins iar dorul pribegiilor şi am pornit prin Rusia din sat în sat, din comună în comună.

Anton clătină din cap, plescăi din buze, ridică din umerii lui ascuţiţi şi oftă.

— Într-o vreme vorbeam cu fata popii dintr-un sat... Primăvara, flori, cîntecul privighetorilor... Şi eu pe atunci, băiat ferches : haină de catifea, pălărie, ceas şi aşa mai departe. Pînă la urmă, ca să ascundă păcatul, părintele Nikifor ne-a pus pirostriile... Şi au început pentru mine zile albe : nevastă frumoasă, s-o pui în ramă, de lucru — cît vrei, primeam comenzi şi din alte judeţe. Bine am mai dus-o cu Nataşenka ! Să tot trăieşti ! Dar s-a întîmplat o nenorocire. De felul meu sînt simplu şi încrezător. Ei, tocmai de aia oamenii m-au călcat în picioare...

— Aşa-i, la asta se pricep, mormăi Lehman.

Se auzea cum răzbate prin desiş Vanka Zaiafet, tîrînd crengi uscate.

— Cinci ani am huzurit. Pînă-ntr-o zi... M-am tocmit într-o comună să primenesc zugrăvelile la biserică. Frumoa-asă biserică şi bogat împodobită din vechime de moşieri. Tocmai se brodise să fie iarmaroc în comuna aceea. A venit lume peste lume. Şi aşa... La început, totul a mers bine. Care va să zică, am gruntuit protopărinţii din rîndul de sus şi pînă să se mai usuce, hai să-i împrospătez pe evanghelişti. Locuiam tot în biserică, într-un colţişor mai dosnic. Veneam seara, după ce făceam un ocol prin piaţă, şi mă închideau acolo peste noapte. Iar cum se lumina de ziuă, gata, la lucru !... Şi nu s-ar fi întîmplat nimic, dar soarta vitregă...

— Iar te-ai apucat de băut, ai ? bănui Lehman.

— Aşa e, om păcătos, ce vrei... Se tot învîrtea pe lîngă mine unul cu obrazul ras, actor sau mai ştiu eu... Cu el, cum s-ar zice, m-am şi în-

hăitat. Abia m-au găsit după trei zile... „Nu ți-e rușine, Anton Ivanovici ? m-a luat la rost epitropul bisericesc. Și banii unde-s ? I-ai băut pe toți ?“ „Pardon, zic, pe toți.“ Trebuie să știți că luasem de la ei arvună două sute de rublișoare pentru poleială și vopsele. Atunci starostele, jap ! îmi trage una peste ureche. Mi-au dat lacrimile, mai mult de obidă și de rușine, că eram om cunoscut și respectat prin partea locului. Și toate din pricina bărbieritului ăluia : cînd m-am turlăcit, nu știu prin ce vicleșug a izbutit să scoată banii de la mine, și tule-o !... Îl cunoșteam de mai înainte, că venea uneori pe la biserică și vorbea cu mine despre icoane. Se pricepea, mișelul — ce-i al lui, e-al lui. Bu-un... M-au dus la prescurăreasă, să zac acolo pînă m-oi trezi din beție, și au trimis o căruță după nevastă-mea : știau că ascult de ea ca de Dumnezeu.

Anton clipi mărunt, își scoase cascheta roasă și fără cozoroc și-și șterse cu mîneca fruntea nădușită, cu tîmplele scobite.

— În toiul nopții mă pomenesc cu niște vlăjgani care tăbărăsc pe mine, mă leagă și mă duc în vătășia plășii. Ei comedie ! Nu pricep nimic. Abia pe urmă din ce au vorbit ăia pe drum am înțeles că biserica a fost jefuită — au luat de la o icoană cununa în pietre, crucea de pe sfînta masă, potirul cu sfintele daruri și au golit cutia milelor. Ai dracului ! Eu — să mor, nu alta. Îl iau pe nu în brațe, și pace bună. Dar la percheziție mi-a scuturat unu jiletca și nu zici că pică din buzunar doi pitaci vechi de pe vremea Ecaterinei și o medalie de argint ?! „Știam eu !

răcnește starostele. E medalia mea, o cunosc... Uite aici crestătura. Am pus-o cu mîna mea în cutia milelor !" Și s-a zis cu mine...

— Ha ! făcu Lehman. Bărbieritul ?

— Că doar nu eu ?!... Se poate ? Un lăcaș sfînt ! Mi-ar fi căzut mîna ! Nu sînt eu omul... Dar uite că am picat eu mesă... Și cine să-mi ia apărarea ? Fratele mai mare — dus la învățătură la Academia duhovnicească, tata — mort, părintele Nikifor murise și el... Mi-au dat la ani cît au intrat în mine și mi-au făcut vînt la dracu în praznic...

— Și bărbieritul ? sărira într-un glas Lehman și Vanka. Ce nu l-ai băgat și pe el la răcoare ?

— Eu ? !... Uită-te la mine răspunse Anton cu un gest de neputință și zîmbind strîmb. Sînt blajin de felul meu și cam moale... Mă simțeam strivit... De parcă ceva... așa... s-a prăvălit peste mine... Într-un cuvînt, m-am resemnat : ce ți-e scris...

Se uită într-o parte cu o privire sticloasă și îngăimă cu gîndul aiurea :

— Adică le-am spus eu cum devine chestia cu bărbieritul ăla... Cum să nu. Dar, sare pe coadă ! Parcă intrase în pămînt. Și unde mai pui că medalia era la mine...

Lehman și Vanka Zaiafet erau numai urechi. Glasul lui Anton tremura, obrajii-i supți îi ardeau. Tulburat de amintiri, își maltrata bărbuța cu degetele-i subțiri și-și tot smiorcăia nasul ca un cioc de rață, cu vîrful lung și turtit.

— Cum am ajuns în Siberia, am început să beau, ce mai, am ajuns un bețiv ordinar. De aia mi-am prăpădit sănătatea. Beam, dragii mei,

pînă-mi venea spasmosu'. Se făcea că zbor prin odaie ori că mă înalţ cu casă cu tot şi plutesc prin văzduh încolo şi încoace.

Zaiafet chicoti şi-şi trecu de jos în sus palma peste faţa-i de babă.

— Se întîmplă! strigă el amuzat şi, înfigîndu-şi pumnii în şolduri, urmă: şi eu cînd m-am pilit o dată m-au scoborît dracii printr-un horn drept în iad... Acolo, zor-nevoie să mă însoare cu o broască, muma lor de diavoli, dar pînă la urmă, mi-au făcut vînt, numai să scape de mine.

— Şi aşa, dragii mei, luă Anton vorba de unde o lăsase, am îndurat mizerie şi lipsuri unsprezece anişori bătuţi pe muche. Şi mi s-a făcut un dor de locurile mele natale! Am început să-mi visez nevasta şi fetiţa, mereu mi se năzărea că mă cheamă. Stau cîteodată noaptea în taiga, pe malul apei şi numai ce aud: „Anto-o-şa...“ Sar în picioare, îmi fac cruce şi nu apuc bine să mă potolesc, că iar aud: „Anto-o-şa...“

Anton tresări şi se închină.

— N-am mai putut răbda şi m-am gătit de drum. Am pornit şi am tot mers doi ani de zile, nici mai mult, nici mai puţin. Adevăr vă spun. Am ajuns la Voronej într-o seară. Eu ştiam încă de pe cînd eram la puşcărie că Nataşenka şi fetiţa mea s-au mutat la oraş. Păi... vin, care va să zică, la Voronej, înnoptez la un han şi dimineaţa mă duc la catedrală, dar nu intru, ci mă dau pe lîngă milogi, că ăştia, îmi zic, nu se poate să nu cunoască pe careva. Şi, cu adevărat, aflu de la ei că fratele meu Pavel Ivanîci a rămas văduv, că e profesor la seminarul teologic şi că ţinteşte o arhierie.

— Oho ! făcu Vanka. Arhierie ! Auzi, mă !

— Dar de Nataşa mea n-am aflat nimic. Cînd i-am iscodit, mi-au răspuns că n-au ştiinţă să locuiască la Voronej. Pînă la urmă, zic, slavă Domnului că l-am găsit pe frate-meu, că de vreme ce stă să se facă arhiereu — rang îngeresc — trebuie să fie bun la inimă. Seara mă întorc la han, mănînc un colăcel cu ceai, spun în gînd o rugăciune şi mă culc. Şi cam în crucea nopţii am un vis : se face că mă aflu într-un paraclis gol şi bat mătănii. La icoana Maicii Domnului arde o singură lumînărică. De ars arde, dar nu luminează de loc. Cînd deodată, se face o lumină, de-ţi lua ochii. Orbit de atîta strălucire, mă prăbuşesc cu faţa la pămînt. Şi aud un glas care rosteşte răspicat : „Mergi, robule, şi se va arăta !“ Chiar în clipa aceea m-am trezit. Mă uit — e ziua mare. Tremur, dinţii îmi clănţăne. Hai să mă îmbrac repede. Ce repede, că de atîta grabă, nu nimeream cu picioarele în pantaloni...

— Hî-hî, se hlizi Vanka, dar Lehman îi trase un ghiont şi făcu semn din cap lui Anton :

— Zi.

— Bun. Dau pe ochi cu oleacă de apă rece şi prind, fraţilor, un curaj, că aş fi fost în stare de nu ştiu ce. Hai la seminar. „Pavel Ivanîci e acasă ?“ „Eşti ăla cu lemnele, nu ? Du-te sus, a treia uşă pe dreapta.“ Urc zîmbitor, inima-mi tresaltă de bucurie şi nerăbdare. Îi poruncesc : „Astîmpără-te ! Hai să ne întoarcem !“ Ea de colo : „Mergi înainte şi se va arăta“. Crăp uşa şi strecor o privire. Uite-l. E în mundir. Stă la masă şi bea ceai. Nu mă duc ! Dar inima stri-

gă: „Du-te!“ şi-mi dă brînci în cameră. Zău dacă mint.

— Măi să fie... făcu bătrînul mîngîindu-şi barba.

— „Frăţioare“ — atît am spus. Se întoarce la mine şi, cînd mă vede, sare ca ars. „Anton!“ Cască nişte ochi mari, dă furios din mîini şi se răsteşte la mine, dar în şoaptă, să n-audă careva, de ziceai că sîsîie un şarpe veninos: „Cum de-ai fost în stare, cum de-ai îndrăznit?“ Eu cad în genunchi, mă tîrăsc la picioarele lui şi bocesc: „Frate, frăţioare!“ El, parcă-i de piatră: „Ce doreşti? Ai evadat? Te-ai gîndit ce faci?“ „Aş vrea să-mi văd soţia, pe Nataşenka... Şi pe Liubocika“. — „Nataşa a murit“. — „Cum?!“ Văd că se codeşte, dar apoi spune: „Trăieşte cu un... moşier. O întreţine.“ Eu în ies' timp mă ridicasem. Cînd am auzit vorbele astea, mi s-a tăiat răsuflarea şi am zis c-o să cad din picioare. Dar m-am ţinut de perete şi am reuşit să mă stăpînesc. „Dar Liubocika?... Măcar pe Liubocika s-o văd...“ Stau şi aştept să răspundă. Simt cum îmi tremură obrajii, bărbia, cum îmi curg lacrimile pe obraji şi totul îmi joacă dinaintea ochilor. Fratele aleargă de colo-colo, ca şoarecele în cursă. Apoi se opreşte şi se uită la mine pe sub sprîncene. „Fie. Aşteaptă.“ Îşi ia chipiul cu cocardă şi scoate cheia din broască: „O să te încui, ştii, ca servitorii să nu...“ Mă aşez pe un scaun, stau şi mă căinez: „Eh, Nataşa, Nataşa...“

Anton tăcu şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

Lehman îl bătu prietenos pe umerii încovoiaţi.

— Nu te necăji, mai dă-o încolo. Ţine-ţi inima cu dinţii, băiete...

— Vai, drăguţă, de-ai şti cît mă doare...

— Ia spune mai bine cum te-ai văzut cu fata.

— Ehe-he-he... Ne-am văzut! Ceasul acela al revederii o să-l pomenesc şi pe lumea ailaltă. Cumplit ceas, măi fraţilor. Bine zice în sfînta scriptură: „Vrăjmaşii omului, casnicii lui..." Aşa a şi fost.

— N-a vrut să ştie de părinte?

— Altceva a fost... Stai să vezi... Care va să zică, aştept şi mă întreb ce-o să-i spun fiicei mele cînd ne-om vedea? Şi m-am mai gîndit: După ce o s-o văd pe Liubocika, o s-o găsesc pe soţia mea, o să stau cu ea, ştiu eu, o săptămînă, dar în mare taină, ca nu cumva să se afle, şi o să fac calea-ntoarsă. Dar tot atunci, stînd pe scaunul acela, am înţeles că pentru mine nu mai este întoarcere, n-o să mai am putere să mă despart de fetiţa mea, de locurile mele de baştină şi să plec înapoi în Siberia. Orice-ar fi! Şi m-a cuprins deodată o ciudă. „Mă, mă suflet zănatec — îmi zic eu de unul singur. Unde m-ai tîrît? Pentru ce? La pieire m-ai dus, iacă unde..." Şi m-au năpădit aducerile-aminte, măi frăţiorilor. De tot trecutul mi-am adus aminte, de bucuriile zilelor mele albe, de prieteni, de cunoscuţi, de mîngîierile nevestei mele... Amintirile astea au răscolit totul în mine. „Şi mai departe? Iar să mă întorc acolo? Suflet blestemat!"

— Da sufletul e o scornire, nu se putu stăpîni Vanka.

— Ptiu, drace! scuipă moşul cu năduf.

Anton zvîcni o dată din coate şi încheie aproape pe nerăsuflate, cu glas înfrigurat:

— În capul meu prind a se învălmăşi nişte gînduri de spaimă. Nu deslușesc nimic, nu dovedesc să ţin nici unul în loc, îmi scapără prin minte ca zăpada învîrtejită, ca un roi de albine. „Spînzură-te pînă nu vine!... Omoară-ţi fratele şi ia-i banii... Călugăreşte-te, fă-te sihastru... Ucide-o pe nevastă-ta... Ba nu, fă-i de petrecanie ibovnicului ei, iar pe fetiţă ia-o cu tine..." Deodată tot vălmăşagul acesta de gînduri a pierit ca măturat de o mînă nevăzută şi aud în mine un glas: „Se va arăta". Chiar în clipa aceea, cling-cling, se deschide uşa şi se iveşte fratele, iar în spatele lui doi jăndari şi un comisar. Sar în picioare, iar drăguţul de fraţior întinde braţul către mine şi glăsuieşte: „Iată-l!"

— Îîh, ticălosul! mîrîi bătrînul şi degetele i se strînseră convulsiv.

Vanka scuipă în pumn şi-şi flutură mîna:

— ...aşa şi pe dincolo!... Halal fraţior... Eu în locul tău i-aş arde una peste bot şi i-aş crăpa ţeasta... L-aş...

Lehman se ridică în picioare lîngă focul ce abia mai pîlpîia, îşi împinse spre ceafă căciula din petece, apucă securea şi începu să izbească cu putere o buturugă. Neputîndu-i veni de hac cu una, cu două, se înfurie fără veste şi izbucni în înjurături — înjura securea, îl făcu albie de porci pe Vanka, blestemă scîrba aia de buturugă — muma lui de ciot afurisit! — apoi zvîrli cît

colo securea şi se depărtă repede, mistuindu-se în întuneric.

Anton ofta pierdut în gîndurile lui. Vanka Zaiafet turuia fără încetare numai scîrboşenii şi măscări...

În depărtare se auziră două glasuri: unul gros şi răstit — al bătrînului, celălalt vinovat, al lui Tiulea. Lehman îl beştelea, Tiulea se împotrivea cu sfiiciune.

— Huo, bîzdăgania dracului... Ce, bă, ţi s-a făcut de puşcărie?

— Păi cine ştie cînd ajungem la Kedrovka...

— Ei şi?... Numai la blestemăţii ţi-e mintea. De altceva nu eşti bun...

Veniră lîngă foc.

— Hai, niţei pesmeţi, păsat, nu zic... Dar praf de puşcă, hamuri, la ce-ţi trebuieşte, mă? Fire-ai al dracului...

Tiulea aruncă pe pămînt sacul cu lucrurile furate de la coliba de iernat şi rămase în picioare speriat şi spăsit.

— La o adică, eu răspund!

— Tu, vită? Tu?! răcni Lehman. Tu nu faci decît să ne însemnezi drumul cu scîrnăviile tale... Ăştia dacă ne găbjesc, ne curăţă... pe toţi!...

Tiulea potrivi focul, cumpăni sacul cu mîna, ca pentru a vedea dacă-i greu, îl aruncă înciudat şi se lăsă pe pămînt.

— La noi în Rusia.... dădu el să povestească ceva, dar Lehman, care tot mai sufla greu, îi tăie vorba.

— Hai să dormim, fraţilor. E noapte.

Îi înconjura întunericul şi tăcerea. Frigul se înteţea. Hoinarii simţeau că le îngheaţă spinările.

— La noi în Rusia... apăi... să vezi... mai încercă o dată Tiulea să lege vorbă, întorcînd spre Lehman ochii lui mici, de godac.

— Isprăveşte cu minciunile ! i-o reteză bătrînul, aşternîndu-şi culcuş din cetină.

Lehman se ridică într-un cot, oftă, îşi frecă spinarea bătrînă şi căzu pe gînduri. Gîndurile omului din taiga.

Tace taigaua, a înmărmurit taigaua. Au împrejmuit-o ştimele cu rotocol vrăjit, au cufundat-o duhurile rele în somnul cel verde. Dormi, taiga, dormi... Dormi, tătîne ursule. Tu, întunecime îmbălsămată de cetină, veghează-i somnul. Pînă în ceruri înalţă-te, pînă hăt revarsă-te, tăinuie drumeagurile, năbuşeşte focurile.

Nici un foşnet în taiga. Încă de cu seară vîntul se încurcase în cetini şi dormea dus. Iată, se trezeşte stăpînul — vălureşte negură albă — şi îndată va apare din smîrcul năpădit de licheni. Huhură, bufniţă, pasăre a nopţii, tînguie-te, herete, mîncător de şopîrle : stăpînul îşi caută felinarul... Vieţuitoare ale pădurii, lighioanele toate — zburătoare, tîrîtoare, împungătoare — băgaţi-vă iute în vizuini şi ascunzişuri : vine stăpînul, stăpînul cel straşnic. Aşterne-te şi întinde-te, negură albă... Închide bine ochii, omule : Stăpînul e înfricoşător, mînia pămîntului, de-l vezi, îţi pierzi minţile... Dormi adînc... Tăcere, tăcere : stăpînul se întinde alene... Rîcîie cu gheara din luna de aur un bob de jăratec... Vai, tăcere : stăpînul a pus mîna pe bîtă...

— O-ho-ho-ho-ho-o-o-o-o...

Vanka întinse gîtul ca un gînsac.
— Ăsta cine-a fost ? Tu, moşule ?
Hoinarii dormeau ca duşi pe altă lume.

4

ABIA ACUM simţi Anna că e una cu Andrei.

De cînd era cu el, se înveselise, muncea cîntînd. Acum însă, n-o mai recunoşteai : s-a posomorît şi se mişca neauzit ca o umbră. Uneori încremenea pierdută lîngă cuptor. Dacă o strigai — tresărea. Borodulin se supăra :

— Să ştii, Anko fată, c-o să te pun să plăteşti amendă : o să te duc la mine în dormitor...

Dar privirea severă şi dojenitoare a fetei îi potolea sîngele înfierbîntat.

Borodulin pusese de multişor ochii pe ea : o jucărie nouă. Negustorului îi părea rău că nu-i dăduse Daşkăi papucii încă din toamnă. Atunci, presupunea el, era un fleac s-o îmblînzeşti pe asta, pe cînd acum... Auzi, el, ditamai negustorul, s-o feştelească în halul ăsta ! Că Andrei are o mutră prima şi-i băiat subţire. Vorba ceea : boierie, boierie, fără nădragi, da cu pălărie.

— Ce ai, fa, că umbli, de parcă ai băut leşie ? o ispiti Ivan Stepanîci pe Anna.

Anna nu răspunse.

— Tot mai tînjeşti după Andriuha ? Bagă de seamă, o ameninţă el în glumă şi o privi cu ochi pofticioşi. Dar cînd se uită la Anna, alături de gîndul cel păcătos miji ceva nou în cugetul

negustorului, de parcă un gingaş firicel de iarbă ar fi încolţit printre scaieţi.

„Şi de ce nu ? se întrebă negustorul. N-ar fi o afacere proastă." Zîmbi.

Şi zîmbitor a fost toată ziua aceea.

Andrei ar fi trebuit să se întoarcă de mult. Anna îşi făcea fel de fel de gînduri : poate s-a rătăcit, poate a nimerit în ghearele ursului. Ori te pomeneşti că a evadat ! Noaptea nu închidea ochii, iar dacă adormea, somnul îi era bîntuit de vedenii înfricoşătoare. Se trezea înspăimîntată, se aşeza în capul oaselor şi tremura pe întuneric tot restul nopţii... Adineauri era aici, s-a aplecat spre ea, a mîngîiat-o... Nu e ! Îi venea să ţipe, să plîngă în hohote... Dar nu avea lacrimi.

Uite că şi luna mai a trecut de jumătate şi Andrei tot nu s-a întors. Ceilalţi deportaţi politici erau foarte îngrijoraţi : Ce-i cu Andrei ?! I-au adunat pe ţărani şi trei zile în şir tot satul a răscolit taigaua. Nu-i !

— A fugit, scîrba ! spuse Borodulin ţăranilor. A întins-o. Sută la sută !

Anna se prăpădea de grijă. În cele trei zile n-a mîncat şi n-a băut. Umbla ca prin ceaţă şi se topea văzînd cu ochii de focul ce o mistuia. Iar cînd s-au întors oamenii fără să fi făcut vreo ispravă, Anna s-a îmbrăcat cu ţoale bărbăteşti — nădragi, cămaşă de pînză şi cizme înalte — s-a rugat de jupîn pînă i-a dat o puşcă şi, însoţită de un soldat chior şi de doi cîini, a plecat în taiga.

— Uite cum o mînă necuratul ! Uite ce se mai perpelește ca de o făcătură !... bombănea Ivan Stepanîci.

Au dat ocol prin taiga vreo sută de verste, trăgînd pînă li s-a treminat praful de pușcă — degeaba, n-a dat glas de nicăieri. Pînă la urmă, s-au întors acasă. Hainele li se făcuseră ferfeniță. Soldatului îi crescuse o ditamai barbă țepoasă, Annei i se scofălciseră obrajii. Borodulin clătină din cap și nu spuse nimic.

— Ci spune odată... pentru numele lui Dumnezeu, se ținu ea într-o zi de capul lui Ivan Stepanîci — unde l-ai ascuns ? Unde ?

— Cine, eu ? Ce-ai, fato, nu ți-e bine ?

— Nu-ți încărca sufletul cu un păcat !... Dă-mi-l înapoi... Dă-mi-l...

De mirare, Ivan Stepanîci, care făcea niște socoteli la abac, se opri din clămpuit și o privi lung. Anna lăsase ochii în jos, nu mai striga, nu se mai ruga, numai tremurul buzelor îi vădea zbuciumul.

Borodulin se ridică și, grijuliu, o conduse jos, în odăița ei.

— O să se găsească.

Negustorul rosti aceste cuvinte cu atîta tărie, încît Anna îl crezu și surîse. Iar cînd începu s-o mîngîie pe cap, îi prinse mîna, o podidi plînsul și deodată îți simți inima ușoară.

Dar cînd era s-o fure somnul, Borodulin rosti tot atît de ferm și fiecare cuvînt îi răsună în inimă ca o lovitură de baros :

— E de mult acasă, la el...

Anna deschise ochii : întuneric. Cine-a stins lumina ? Unde-i soarele ? Unde-i soarele lui Andreiuşka ? Strigă :

— Ivan Stepanîci, Daşa !

Tăcere. Numai în colţul unde era lavoarul se auzea apa picurînd în hîrdău : pic ! pic ! pic !...

— Ivan Stepanîci, Ivan Stepanîci !... Porni desculţă, dezbrobodită... Duşumelele scîrţîiau sub paşi, uşile se deschideau singure.

Simţea în ea ca o bucurie care o îndemna să alerge. Da, s-o ia în fugă prin dosuri, cum făcea înainte.

— Un'te duci ? Ei, opreşte, o prinse din spate Daşa.

— Mă duc la el... La Andrei...

— Ce face ? ! Trezeşte-te, fetico...

— Ivan Stepanîci mi-a spus...

— Hai, hai... Cînd ţi-a spus ? Că doar de aseară e plecat cu barca. Ce tot îndrugi acolo ? Mişcă odată, juninco !

Era lună plină. Anna privi biserica ce albăstrea în văpaia lunii, se uită în ochii negri ai Daşei...

Se vede că a visat...

— Anna s-a cam... vesti dimineaţa Daşa, ciocănindu-şi fruntea cu degetul.

S-au şi înfiinţat telcap-telcap cîteva babornite şi s-au pus pe meliţat. Una zicea să-i descînte de deochi cu cărbuni aprinşi aruncaţi în apă, alta o sfătuia să se tîrască în pielea goală pe sub poartă şi să urle cîineşte la luna nouă. O cotoroanţă îşi dădu cu părerea să se facă o slujbă pentru mîntuirea sufletului — părintele-i

om de înțeles, îi dai o sticluță și-ți slujește un parastas, asta ajută : sufletul lui Andrei o să fie cuprins de dor și atunci îngerul Domnului o să-i îndrepte pașii pe drumul cel bun și o să-i poruncească : Du-te.

Anna se uita la babe și-și strivea tîmplele între palme : o durea capul. Dar babornițele de abia se stîrniseră, glasurile pițigăiate li se întăriră. S-au luat la sfadă între ele și țipau, stropind cu scuipat :

— Vrăjitoareo ! țipă o cocîrjată. Treaba ta e să umbli noaptea și să rozi ugerul la vaci...

— I-auzi, mă, cine vorbește ! Ptiu, se rățoi șontoroaga, bătînd furioasă din picioru-i strîmb și încovoindu-și spinarea ca o mîță zborșită. Tu, fă, care te prefaci în scroafă ? Zgripțuroaica dracului...

— Huo... zăludo !...

Anna gemea, capul îi vîjîia. De-ar veni Stepan Ivanîci să le alunge. Dar babele și-au făcut vînt și mai dihai.

Mișcîndu-se încetișor, Anna lăsă jos picioarele din pat și, făcîndu-se că vrea să pună mîna pe pușcă, strigă cu un glas înspăimîntător :

— Afară...

Babele — buluc pe ușă ca niște oi speriate.

Și a pornit zvon prin tot satul : s-a țicnit kedrovianca.

A venit un uriadnic de la plasă și a poruncit să se adune obștea.

— L-ați căutat, fraților ?

— Ba bine că nu ! Am bătut taigaua toată.

— Ia să vină matracuca aia... cum dracu-i zice...

Au chemat-o — nu vine. S-a dus starostele după ea — tot nu vine.

S-o aducă cu forţa !

— Du-te... Hai, zău ? !

Ochii îi scăpărară :

— De ce mă cheamă ? Ca să-şi bată joc de mine ?

Totuşi s-a dus.

Uriadnicul şedea ţanţoş pe prispă, cu un picior scos înainte şi o mînă în buzunar. Avea ochi bulbucaţi, mustăţi spăimoase şi se vedea că-i băut.

Cînd o văzu pe Anna, se linse pe buze.

— E-te-te ce iepşoară !... Şi-i pietroasă ! Ia zi, cucoană. Mătăluţă erai în cobză cu Andrei, politicul ? Ai ?

Anna încruntă din sprîncene şi se uită la el pieziş, peste umăr.

— Eşti surdă ? răcni uriadnicul cu glas de beţivan. Las'că-ţi destup eu urechile, smioarcă cu coada leoarcă !

Anna tresări ca arsă de bici.

— Neruşinatule... Ptiu ! şi-l scuipă cu furie drept în faţă.

— Aha-a ! De-asta-mi eşti ? Inelul lui gros scăpără în soare şi pumnul o izbi cu toată puterea în tîmplă.

— Au !... gemu Anna cuprinzîndu-şi capul între mîini. Fiară !

Uriadnicul, căruia îi năvălise tot sîngele în obraz, ridică pumnul dar oamenii l-au înhăţat strîns, străşnicindu-l într-un glas :

— Să nu cumva, că-i de rău !

— Se poate, măria-ta, fată singură, străină de loc...

— C-o-o-om ?! răcni uriadnicul şi-i trase Annei un picior în burtă. La popreală cu ea ! Scurt mişcarea !

Anna se frînse de mijloc :

— A omorît pruncul... Doamne ! L-a omorît ! şi, ţipînd sfîşietor, fugi în neştire prin sat.

Iar dinspre rîu venea într-un suflet, de-i flutura barba neagră, Borodulin, care tocmai se scăldase. De unde se afla, văzu o grămadă de oameni şi pumnii ridicîndu-se şi căzînd într-una : cotonogeau pe careva. Deodată scăpără lama unei săbii, dar imediat ţîşniră din grămadă, cu călcîiele în sus, două cizme lustruite, de ziceai că-s copitele unui dobitoc ce zvîrle şi toţi se risipiră ca potîrnichile. Nu rămase decît uriadnicul care se tîra pe jos hîrîind :

— Re-voltă... Re-voltă...

— Piotr Petrovici ! Excelenţă... Ce s-a întîmplat ?

— O să-i omor în bătăi... La ocnă, ticăloşilor...

Cu chiu, cu vai, Ivan Stepanîci îl convinse să vină la el acasă. Acolo l-a ajutat el însuşi să se spele — apa din hîrdău se înroşi de sînge — şi i-a pansat cu mîna lui ochiul învineţit :

— Ţine aici — şi-i tăie de o manta din cel mai bun postav — că ţi-au rupt-o nemernicii. Îl mai unse şi cu douăzeci şi cinci de ruble : Eu zic s-o faci uitată... Ferească sfîntul de ceasul rău... Că aştia nu ştiu multe. Fiare hămesite... Dă-i încolo de scîrbe.

— Numai să nu-i ajungă şefului la ureche... Iar cu mîrlanii mă socotesc eu... Şi cu fata...

— Cu fata ce ai? Păcat de ea, orişicît... Ia mai bine puţin coniac... Să-ţi mai torn şi nişte rachiu de scoruşe.

Beat criţă, uriadnicul fu culcat de-a curmezişul căruţii, şi Ivan Stepanîci îi şopti vizitiului:

— Trînteşte-mi-l pe animalul ăsta într-o băltoacă unde-i clisa mai groasă... Ai priceput?

— Clisă-l fac! clipi vizitiul, un flăcău hazos. Sări pe capră şi pocni din bici, arzîndu-i într-o singură lovitură şi pe hăţaş şi pe uriadnic, care zăcea lat.

Troica porni ca din praştie. Ivan Stepanîci o urmă cu privirea, rîzînd cu poftă, apoi o strigă pe Feniuşka, noua lui bucătăreasă, o văduvioară care se ţinea încă foarte bine.

— Ce face Anka?

— Ce să facă... zace...

— Ascultă aici: faci foc la baie şi cînd se încinge bine o bagi la aburi şi-i tragi o frecătură. Pricepi?... Cu zamă de ridichi — iei din grădină... Mişcă!

Se culcă devreme, că băuse şi el zdravăn.

— La oonă, auzi?... mormăia el în barbă. Vezi să nu... he-he... Dar dacă ar face-o? Atunci pe puţin o jumătate de sat ar înfunda puşcăria şi ar pierde o groază de bani, că datoriile cine le-ar plăti?

Privi icoana, licărirea blîndă a candelei şi rosti cu glas tare:

— Slavă ţie, Nicolae milostivule, slavă ţie...

Cu tot rachiul băut care îl învăluia într-o toropeală plăcută, vigoarea ce clocotea în el îl

făcea să se simtă sprinten și voios. Prin cap îi umblau tot felul de gînduri plăcute. Auzi parcă un glas — e al Ankăi, ori nu-i al Ankăi? — și văzu aproape de tot doi ochi albaștri... Trebuie să fie ai Ankăi... Chiar așa, ai ei sînt...

Negustorul ridică pleoapele, tuși ca pentru a-și curăți gîtlejul.

— Să mă duc, ai?... Să văd cum îi e...

Deodată zîmbetul îi pieri. — Să-l ating pe ispravnic cu vreo două pielicele frumoase de zibelină... Ca să mi-l pună el bine... Auzi, ticălosul... S-o lovească!

5

MÎINE LA Kedrovka e sărbătoare. În fiecare an de ziua aceea poporanii vin la paraclis, sau „juma-biserică", cum îi zic ei, scot de aici crucile și pornesc, tot satul, înspre un loc anume din cîmp, dincolo de islaz, unde cresc trei zade sfințite, acum uscate. Aici se face o slujbă.

După slujbă începe petrecerea, și către seară gulcaiul se încinge pe uliți: rișcă, hore, cîntece de beție. Se încing și bătăile: cu pumni ori cu ce se nimerește. Uneori se ajunge la cuțite.

Beția ține trei zile în șir. De sărbătoarea asta se bea cu ghiotura în anii buni, de bucurie: „Veverițe vin puzderie în taiga"; în anii răi, de necaz: „Bea în mă-sa tot ce ai, că și-așa crăpăm".

Băutura îi devălmășea pe bogătani cu sărăntocii. Toți umblau cu nasurile belite și mintea

zăpăcită, toţi zbierau cîntece, toţi petreceau. Viitorul, oricît ar fi fost el de negru, se depărta, se depărta pînă se mistuia în taiga, şi gîndurile se scurtau între paharele cu licoare de foc, între bărbile beţivilor şi gurile hăulitoare ale femeilor. Fumul veseliei învăluia totul, şi prin el rîdea taigaua, rîdea ogorul, rîdeau veveriţele : „Întinde mîna, ţărane, şi pricopseşte-te !“ Şi ţăranul întindea mîna spre clondir, îi trăgea o căzăcească de aia jucată pe vine, repezea pumni cumpliţi, şi cînd la sfîrşit nimerea într-un staul, se prăbuşea acolo cu capul în bălegar şi tot mai zbiera : „I-eh, grozav am petrecut, dar gulea-a-iul a trecut !“...

După aceste trei zile de ameţeală totul era ca mai înainte : se întorceau la viaţa lor ştearsă, mohorîtă.

Taţa Ovdoha, o babă chioară, plecase încă de alaltăieri la Nazimovo să-l aducă pe popă. Într-acolo nu se putea merge cu căruţa, ci doar pe un drum de samare bătut prin taiga, cu suişuri şi coborîşuri prăvălatice, pierdut pe alocuri în mlaştini sau tăiat de copacii doborîţi prin care se întîlneau adesea trunchiuri groase, de nu le-ar fi putut cuprinde nici trei inşi. Ovdoha călărea mîrţoaga ei pagă, iar pentru popă a luat armăsarul lui Fedot, că părintele e un munte de om şi nu-l poate duce orice cal în spinare.

Se lăsa înserarea şi popa tot nu mai venea. Lumea s-a apucat să facă baie. Băile, toate la fel — nişte maghernţe cu cîte un ochiuleţ de geam şi afumate, parcă înnegrite dinadins cu funingine — erau cocoţate tocmai sus pe buza

malului rîpos al gîrlei. Două fetişcane, Varka şi Nastia, care ieşiseră din baie să se clătească cu apă rece, l-au văzut primele pe popa venind călare şi, dosindu-şi ruşinea cu ciuberele, strigară unui sătean ce trecea pe acolo cu măturoiul de baie subsuoară :

— Nea Mitri, vine părintele, popa...

— Unde-i ?

— Uite-l colo ! arătă Nastia cu ciubărul, dar îşi dădu seama şi se acoperi repede la loc. Ce te holbezi aşa la mine ?!

— U-uf !... Păpuşelelor ! se hlizi la ele nea Mitri, plesnindu-se peste coapse şi scăpînd măturoiul. Fetele izbucniră în rîs şi ţuşti îndărăt în baie.

Popa trase la borţosul de Fedot, bogătanul satului. Şedea cam strîmb în şa părintele. Oamenii cu care se întîlnea, roşii la faţă după baie, îi dădeau bineţe şi, înghiţind în sec, îl dăscăleau :

— Nu bea, părinţele, înainte de praznic, mai rabdă olecuţă.

Se strînseră mulţi în casa lui Fedot, i-o umplură de fum de tutun, de scuipaturi. Popa, gata aghesmuit, mînca ciuperci murate cu smîntînă şi-i trăgea înainte cu votcă.

— Spuneţi-i careva lui Prov Mihailîci să vin'ncoa. Nu-ş ce s-a întîmplat cu fata dumnealui.

— Ce s-a întîmplat, părinte ?

Dar Prov, starostele, aflase totul de la Ovdoha.

Mîine-i zi de sărbătoare, guleai mare, dar Prov vede negru înaintea ochilor.

— Pleacă îndata mare, Prove, şi ad-o pe fetiţă acasă... se tînguie nevastă-sa. Doamne, Dumnezeule, împărate ceresc.

Prov rămase un timp tăcut, smiorcăind ca de guturai. Într-un tîrziu, trecu în tindă cu un mers lăbărţat pe care nu-l avusese niciodată, trase uşa după el şi-şi suflă cu putere nasul de cîteva ori în şir. Apoi îşi puse o scurtă de oaie, şi noaptea îl găsi călărind în taiga pe mîrţoaga lui murgă, chioară de un ochi.

În toate casele arde cuptorul, femeile aleargă zorite de colo-colo, plămădesc aluatul, taie găini. Undeva se auzea un behăit de miel ca un plînset : bun rămas, viaţă !... Un purcel guiţa înnebunit. Ţipă, ţipă, apoi muteşte, deodată, bucuros, ai zice, că s-a terminat coşmarul. Doi cocoşi decapitaţi zvîrîiră în curmezişul uliţii, două cotoroanţe, cu două satîre însîngerate, alergau după ei gîfîind de să-şi dea sufletul şi chicotind cu răutate printre dinţii putrezi :

— Nu-ţi place ?! Să calci găinile îi mai uşor, ai, pintenatule ?

Sus pe o poartă şedeau, frunte în frunte, doi motani, dînd alene din coadă şi miorlăind prefăcut, cum gungureşte pruncul în leagăn.

O lună enormă ca o ditamai blinie dată cu unt se iţea de după taiga cu singurul ei ochi : Ia să văd şi eu cum gătesc femeile astea.

Din hogeaguri se ridicau şerpuitoare dîre de fum, mirosul de prăjit gîdila plăcut nările, cîinii prindeau din zbor resturile ce li se aruncau sau chelălăiau de durere cînd o lovitură de picior îi trimitea de-a dura.

O fată alerga cu găleata la rîu, cîntînd în gura mare.

— Ai căpiat ? o dojenește un moșneag.

Fata rîde în hohote :

— Da ce, îi păcat ?

— Ba nu, canon...

Lîngă paraclis — cîțiva bătrîni. Deși nu e frig, sînt încălțați cu pîslari : așa li-e mai în voie. Șed încovoiați, pîcănind din pipe și-și povestesc înde ei fel și fel de pățăranii care de care mai năstrușnice : „Mă dusei eu într-o zi în taiga. Merg ce merg...

— „Dar să vezi ce drăcovenie mi s-a întîmplat mie la moara". Băsnesc moșnegii, că n-au nici un zor : mîine-i praznic. Ce-o să se mai bea, ce-o să se mai petreacă ! Alături, mocnesc mici focșoare aprinse anume, ca fumul lor verde, vălătucit să alunge țînțarii. De ele vede țingăul Mitka — mai pune putregai, bălegar, iarbă.

— Pe popa îl păzește careva ?

— Pe diavolul ista, cît l-ai păzi, tot degeaba.

La anii lui, părintele era un bărbat zdravăn, atît că băutura îi buhăise fața galbenă, lătăreață și-i rumenise nasul turtit. Se jurase : „Dacă mă îmbăt înainte de praznic, să-mi razi o juma de țeastă ca la ocnași", dar nu și-a ținut făgăduiala ; abia stătea pe scaun, de beat ce era, și se grozăvea :

— Niște țărănoi, asta sînteți ! mormăie el, cu toate că în casă nu era nici un țăran, ci numai baba Agafia, soacra prăvăliașului Fedot. Ce, voi pricepeți ceva ? Aș !... Știți cine sînt eu, bă

cealdon[1]-ilor ? Ia să auzim ce gîndiţi voi despre mine ?

— C-afară de plete nu-i nimic de capul tău, aia... Beţivanule... îl bombăni baba.

— M-de-e... M-de-e... făcu popa giugulindu-şi cu degetele barba roşie, semănată cu fire albe, sughiţă şi spuse împăciuitor : Lasă, fată, ia mai bine pune-mi nişte iuţari...

Popa pironi cu ochi mici făptura încovoiată a bătrînei şi pocni strengăreşte din degete.

— Ascultă acilea, leliţă...

Baba trebăluia la cuptor cu furca de apuca tingirea : gătea blinii pentru sărbătoare.

— Auzi, fa, mai că m-aş însura ! Ce zici ? Că nici aşa burlac...

— Eşti un porc, nu popă.

Părintele îşi învîrti hoţeşte ochii prin odaie şi, văzînd că în afară de ei doi nu-i nimeni, căscă, de-i trosniră fălcile, îşi însemnă gura cu cruci mărunte făcute cu mîna stîngă, o închise cu un fel de lătrat scurt şi apoi, clipind poznaş, şuşoti :

— Hei, fa !... Tu unde-mi aşterni pentru la noapte ?

Chicoti şi adăugă :

— Ce-ar fi să-mi aduci o muieruşcă ?... Nu, zău !

Intră Fedot. Bătrîna prinse grai numaidecît :

— Auzi-l ce spune ! se plînse ea lu gineresău. Fir-ar să fie de pletos...

— Am spus ceva ?! mormăi popa. Adă votcă !

---

[1] Ţăran siberian neaoş. (N.A).

— Gata părinte... Mîine. Auzi ce-a povestit adineaori paznicul ! Cică i se năzare...

— Adă rachiu...

— Nu-i părinte, s-a isprăvit.

Popa sări în picioare şi, ţinîndu-se de masă, păşi amenințător spre Fedot.

— Ce-i aia, nu-i ? Las'că-ţi arăt eu ! Să vină !...

Paznicul Bezpameatnîi, un unchiaş care nu era de fel din Siberia şi fusese strămutat încoace pe vremuri, refuză în ruptul capului să mai stea de pază la bariera dinspre Nazimovo.

— Pe crucea mea... povesteşte moşul stînd în picioare în faţa prispei pe care şed bătrînii. Mă bag eu în surlă şi deodată mă ia cu somn. Ei drăcie, zic, că era încă devreme. Mă lupt eu cu somnul cît mă lupt, dar tot m-a dovedit, aşa cum şedeam acolo pe pătură. Şi numai ce aud — zurgălăi ! Zurgălăii sună, caii tropotesc, surugiul chiuie. Uite aşa să-mi ajute Dumnezeu... Zic în sinea mea : O fi careva de la minele de aur, că altcineva n-are cine. Şi numai ce răcneşte un glas : „Deschide, hodorogu dracului !" Mă reped într-un suflet la poartă, mă uit — nimeni ! Mi s-a făcut părul măciucă... Pe crucea mea dacă mint... Şi treaba aiasta s-a mai repetat de două ori... Atunci, mi-am luat picioarele la spinare... Şi nu mă mai duc acolo, să ştiu de bine că mor !...

Au încercat sătenii să trimeată pe cutare, pe cutare — nu se duce nimeni : mîine e praznic. Pînă la urmă, s-a învoit Siomka-şontorogul, care nu punea strop de rachiu în gură.

— Vezi, Semionuşka, ai grijă... Du-te cu Dumnezeu...

Luna se căţărase sus de tot. Pe un dîmb stătea o căţeluşă bălţată, se uita ţintă spre taiga şi lătra scurt :

„Hau !... hau-hau..."

Îşi ciulea urechea stîngă şi aştepta. „Hau-hau-hau", răspundea încet un glas din taiga.

Căţeluşa depăna pe loc din lăbuţele dinainte şi iar o lua de la cap. Gîndul îi era la costiţa de purcel pe care încercase s-o şterpelească, dar stăpînul a călcat-o pe coadă, iar baba a nimerit-o cu un lemn. Nu-i nimic. Las'să adoarmă !

„Hau !... hau-hau !"

Mitka-ţingăul se apropie tiptil cu o bîtă în mînă.

„Hau !... hau-hau !"

Poc ! o păleşte în cap. Zăpăcită de spaimă, căţeluşa nu ştie unde să fugă, apoi se furişează sub şură şi se pune pe scheunat : doare.

Mama lui Mitka îl caută peste tot.

— Unde-mi umbli, haimana, jigodie ?... Du-te şi leagăn-o pe Olenka.

Şi poc ! îi arde una peste cap. Mitka plînge : doare.

Se-nnoptase de-a binelea, dar geamurile mai erau luminate încă. Dîrele galbene de lumină prelinsă din ferestre vîrstau pe alocuri uliţa şi nepricopsitului de Iaşka i se părea că sînt nişte buşteni : venea pe trei cărări ţinînd de gît cîte o sticlă de rachiu în fiecare mînă şi de cîte ori dădea de o dîră de lumină păşea săltîndu-şi ge-

nunchii : îi era să nu se împiedice şi să spargă bunătate de sticle.

Încet-încet se lăsa liniştе, luminiţele se stingeau. Cocoşii dădură glas.

Numai la Fedot era chiloman.

— Ăsta-i drac, nu popă : a răsturnat copaia cu aluatul ! Ptiu !

Părintele cu mîinile legate la spate mugea ca un buhai şi suduia :

— Dezleagă-mă îţi spun !

— Ba să mă ierţi ! gîfîie Fedot. Dormi acilea şi te răcoreşte.

Şi l-a încuiat în magazie.

Toate luminile s-au stins. Numai căsuţa şoldie, răznită de sat nu vrea să adoarmă. Singura ei ferestruică cu o băşică de vacă în loc de geam se holbează spre uliţă ca un ochi cu albeaţă. Aici stă o bătrînă poreclită Teşkerea. E meşteră la spus poveşti şi face olecuţă de negoţ cu rachiu. Că-i singură pe lume, n-are nici pămînt, nici vacă, dar, cum-necum trebuie să trăiască şi ea pînă i s-or împlini zilele. A pregătit băutură destulă în casă, ajunge pentru praznic. Bătrîna număra banii : cum a mers alişverişul pe ziua aceea ? Erau douăzeci şi două de ruble. Luă opaiţul, coborî în beci, scormoni într-un ungher, scoase la iveală o cutioară rotundă din coajă de mesteacăn, cu capac şi închizătoare, puse banii înăuntru şi o îngropă la loc. Se întoarse în odaie — arătare lăţoasă, morfolind într-una cu gura-i ştirbă — şi stinse luminiţa în hîrdău. Ferestruica clipi pentru ultima oară şi-şi miji ochiul bulbucat. În casă se făcu întuneric.

Numai în colțul icoanelor licărea o pîlpîire blîndă a unei candele.

Teșkerea îngenunche, izbind podeaua cu fruntea și rosti cu glas tare, pătruns de bucurie :

— Slavă ție, Nicolae milostivule, slavă ție.

Cățelușa bălțată se tîrî înapoi pe dîmb și lătră temător :

„Hau !... hau-hau !...“

6

ÎN TIMP CE la Kedrovka se petreceau toate acestea, în seara din ajunul praznicului, la Nazimovo, lîngă uscătoriile de snopi, trupeșa Daria, nevastă de cătană și ibovnica negustorului Borodulin își tot lua rămas bun de la deportatul Fedenka, infractor de drept comun, țiitorul ei de inimă.

— Să nu mă duci, auzi... Deschizi binișor fereastra, o crăpi numai atîtica și-ncolo — las-pe mine, spuse poruncitor Fedenka strașnic bandit, un vlăjgan smolit la față, frecîndu-și cu palma bărbia țepoasă.

Daria tăcea cu ochii în pămînt și, într-un tîrziu, întrebă gînditoare :

— Crezi că-i bine ?

— Mă proasto ! exclamă Fedenka cu veselie prefăcută și o strînse în brațe.

— Ei, fie ce-o fi... Dașa se lumină la față, îl pupă zgomotos pe Fedenka și, foșnind din rochia-i de cumaș, o luă fără grabă de-a lungul zăplazului. Mai întoarse o dată capul și cu o ul-

timă fluturare a şorţului ei alb, intră pe portiţa din dos a curţii negustorului.

O bală de urs părea negustorul Borodulin aşa cum umbla cu pas legănat prin camera mare cu glastre şi perdeluţe.

— Fenia ! strigă el. Crăp de foame !

— Acuşica, i se răspunse din bucătărie.

„O iau de nevastă, să mor", gîndeşte negustorul în scîrţîitul cizmelor lui de iuft. Sprîncenele-i sînt adunate la rădăcina nasului — îşi frămîntă creierii — privirea aprigă a ochilor scrutează viitorul, iar inima, umflîndu-se de sînge, bate ca un baros în piept : clocoteşte vigoarea în trupul negustorului.

„Pe nevastă-mea poate o căsăpeşte în oraş... Nu rezistă ea la apiraţie ! Şi dacă n-o omoară doftorii, atunci... atunci... La urma urmelor, vreau să am şi eu un copil. Chiar ! De zece ani ne-am luat, şi nimic. Iar Anka îi cu proba făcută : zămisleşte la sigur."

— U-u-uf... suflă negustorul, uitîndu-se stînjenit la icoană, şi se aşează la masă.

Intră Daria.

— Bună seara, spuse ea cu o voce adîncă şi plină.

— Da Aniutka unde-i ? o luă la rost negustorul.

— Ce ştiu eu... Jos, unde să fie...

Feniuşka aduse cina.

Dariei îi plăcea băutura, dar acum bea cu socoteală, în schimb lui Borodulin îi umplea mereu paharul.

— Bea, că-i fi obosit. E drept că ţi-a adus ăla datoria ? Îşi suci ochii spre biroul în care

Ivan Stepanîci obișnuia să pună banii și adăugă cu o scăpărare în ochii ei negri, ușor aburiți de vin :

— Dă-mi o bumașcă de zece și o să-ți spun la noapte o poveste... Hm-mm ! Și ce mai pove-e-e-ste, miere curată. Se trase mai aproape de Borodulin, își culcă pe umărul lui obrazul rumen, bucălat și, întredeschizîndu-și gura frumoasă, pe care era întipărit un zîmbet zeflemitor, îl privi atîțător, de jos în sus. Mirosea a cumaș și a fîn proaspăt.

— Vanea, îmbrățișea-a-ază-mă.

Bărbatul se trase la o parte.

— Mănîncă friptura de berbec, că se răcește.

Fenia umplu iar carafa. Au mai băut. Fenia s-a dus la culcare.

Negustorul se întinse pe divan, se văită — nu mai are nici o bucurie în viață ! — puse capul pe genunchii calzi ai Daricl. Ea îl mîngîie pe părul negru răvășit, îl sărută pe fruntea înaltă și iscodi cu fereală inima negustorului.

— Așa-a... Iar cînd o să rămîi văduv, Ivan Stepanîci, ia-mă pe mine de nevastă...

— Mă toanto... Dar bărbatu-tău ?! Soldatul ?!

Dașa chicoti înfundat :

— Cu banii tăi...

Borodulin se mînie brusc.

— Las'că știu eu pe cine am să iau...

Dașa încruntă din sprîncene, degetele care îi prefirau părul tresăriră și rămaseră nemișcate.

— Ia seama, negustorule...

— Adă mai bine niște bere rece, spuse împăciuitor Ivan Stepanîci, căruia i se cam împleticea limba.

Berea l-a dat gata. În timp ce se descălța, aruncînd la nimereală cizmele și obielele, îngăima amețit de băutură :

— Ieu, Dașca, pot orice... Uite, dacă am chef, dau cu cizma în geam și zob îl fac... Duc'se dracului... Ha !

Cucul sări afară din ornic, cucui de cîteva ori și se ascunse repede la loc, trîntind ușița.

— Cît e ?

— Trebuie să fie zece...

— S-a făcut tîrziu... Ia, ține-mă, Daşka...

Daria îl duse la pat, îl ajută să se culce

— Mie nu-mi poruncește nimeni ! Acuși sar pe fereastră și pe care muiere o văd, o pocnesc în cap ! Da-a... Popa ? Pe popă îl înșfac de barbă... Și nu pat nimica... Că în toată plasa, ieu-s mai-marele... Este ?

— Hai, dormi cu Dumnezeu.

— Ieu pot orice... Pricepi ? Că unu-i Borodulin !... Așa să știi ! Adăugă cu o voce neașteptat de trează : Dar Aniutka mi-e dragă...

O mîță sări în pat și se vîrî la el sub plapumă.

— Aniutka-i aur curat... Eh, cînd trece prin odaie, rîde carnea pe ea, fiecare vinișoară îi joacă... Da-a...

Daria apucă mîța de picioarele dinapoi și o zvîrli de sobă. Mîța mieună jalnic.

Negustorul căsca mereu și cu o mînă nesigură făcea semnul crucii peste gura împăroșată.

Daria se culcă cu fața la perete în așa fel ca să i se vadă de sub plapumă spinarea vîr-

toasă şi un umăr plin, rotund, şi începu să sforăie uşurel.

— Daşka, dormi ? întrebă încet negustorul.

Ea sforăia înainte, gemea.

— Hei, Daria...

În cameră era semiîntuneric, dar afară — aproape de ziuă. Ţicăia ceasul. În depărtare se auzea toaca pazniculuí.

Borodulin se aşează în capul oaselor, îşi coborî tiptil picioarele pe pielea de ren aşternută pe jos, lîngă pat, mai privi o dată umărul Dariei, părul ei negru despletit, apoi trase perdeaua ce despărţea patul de restul camerei şi porni spre odăiţa din fund de unde putea să coboare în catul de jos.

De cum ieşi negustorul, pe Daria o luă cu frig, apoi cu cald şi inima-i zvîcni. Sări din aşternut şi, călcînd cu grijă ca să nu scîrţîie duşumelele, se duse repede spre birou. În camera de alături Fenia horcăi scurt, oftă şi se puse pe sforăit. Speriată, Daria îşi duse mîna la gură şi încremeni locului, pe urmă cotrobăi la iuţeală prin sertare, deschise smucit fereastra şi se băgă repede în pat, strîngînd în mînă un teanc de bancnote.

Jos erau două încăperi mari — prăvălia şi magazia cu mărfuri. Mai era şi o odăiţă în care dormea acum Anna din Kedrovka.

Borodulin se apropie în vîrful picioarelor.

— Annuşka...

Îi strînse uşor genunchiul : era cald, şi fata dormea dezvelită.

Răsufla speriată şi deschise ochii.

Borodulin îşi lipi obrazul de aşternutul fetei :

— Annuşka, draga mea Annuşka...

Fata se acoperi repede cu o fustă. I se făcu frică :

— Nu-ş ce am, Ivan Stepanîci, nu mai pot de rău.

Borodulin şopti zbuciumat :

— Scumpa mea... Uite, am venit la tine cu mutra asta de beţivan... Am venit... Nu mai pot, Annuşka... De-ai şti cît mi-e de greu...

Geamurile erau acoperite, în cameră stăruia semiîntunericul. Deodată Anna începu să vorbească cu un glas trist, monoton întrerupt de cîte un suspin şi un început de plîns.

— Iar ca să mă întorc la tătucu şi mămuca nu mă trage inima. Am fost la o vrăjitoare — este aici una — să-mi ghicească de Andrei. Cică l-o omorît un urs...

— Nu mai am tihnă în suflet, Annuşka... Cu nevasta nu mă înţeleg de loc... Şi-mi căzuşi tu cu tronc... Aşa să ştii... Mă prăpădesc de dragul tău...

— Şi de cînd am fost la baba aia, mi s-o mai alinat durerea... Poate unde mi-a dat să beau nisip din Iordan şi m-a descîntat... Da nu mai am de loc ţinere de minte... Unu, doi, patru... De rău ce m-a pocnit în cap blestematu ăla de uriadnic...

— Salba dracului ! Las'că nu scapă el de mîna mea... făgădui Ivan Stepanîci scuturînd din barbă. Se răsuci greoi şi o mîngîie blînd pe cap. Inimioara mea... Gîndeşte-te, Anka, ce bine o s-o ducem noi doi. Pe nevastă o dau

afară și mă însor cu tine. N-ai grijă, te înzdrăvenesc eu... O să te acopăr cu aur și o să-ți fac viața dulce, dulce...

— Ce știu eu... M-am făcut așa scurtă la minte... Cîteodată habar n-am pe ce lume sînt... Poate cînd s-o întoarce...

Borodulin o privi în lumina ochilor.

— Cine să se întoarcă, Annușka ?

— Cum cine ? răspică ea, de parcă ar fi împlîntat de două ori securea într-un trunchi. Cum cine ? Ca împinsă de un resort, se ridică în picioare în pat și-l îmbrînci cu îndîrjire pe negustor. Unde e Andreiușka al meu ?

Înaltă, mînioasă, Anna avea o înfățișare atît de amenințătoare, că Borodulin se trase înapoi.

— Vino-ți în fire, femeia lui Dumnezeu.

— Pe copilaș mi l-ați omorît, pe Andreiușka l-ați mîncat de viu !... Își repezi brațele în sus și se prăbuși pe pat cu trupul cuprins de tremur și zvîrcolituri : — Vai ! vai ! vai !...

— Doamne ferește... ce ai, fetițo ? prinse a se foi negustorul trezit pe loc din beție. Fenka ! Daška ! Apă !

Sus, un glas de femeie se porni să țipe de răsuna casa :

— Săriți ! Ajutor !

— Adă-mi-l pe Andreiușka !

Negustorul se zăpăci de-a binelea.

— Ce s-a-ntîmplat ? Annușka, scumpa mea...

— Sări-ii-iți !...

Borodulin strigă :

— Ce-i acolo ? Cine-i ?

Și o văzu pe Daria, numai în cămașă, coborînd scara în goană, urmată de Fedosia.

— Mișcă, lua-v-ar dracu de tăpălăgoase... Iute la Anna...

Tremurînd, femeile arătau cu degetul spre dormitor. Nu erau în stare să scoată o vorbă.

Negustorul — într-acolo ! În golul ferestrei se zărea un chip buhos, mînjit cu funingine, aplecat peste sertarul deschis al biroului. Cînd Borodulin năvăli pe ușă, chipul dispăru.

— Prinde-l ! urlă Borodulin ca un apucat și smulse pușca din cui : nu era încărcată. Atunci puse mîna pe un topor și cu ce era pe el grohoti pe scară.

— Prinde-e-e-l ! Pune mîna pe hoț ! țipa el și fugea împleticindu-se pe uliță la deal, spre biserica ce dormita în mijlocul unui crîng...

— Prinde-e-e-l... Pune mîna pe el !...

Trezit de aceste strigăte, bătrînul paznic care pînă atunci sforăise pe prispa căsuței sale, se frecă la ochi, apoi apucă bățul și somă :

— Stai ! Care ești ?

— Prinde-e-e-e-l ! Fac moarte de om !...

— Borodulin... molfăie bătrînul și ciocănește în fierăstruică : Auzi, babo, hei ! Descuie portița !

Și după ce intră în curte :

— Îi Borodulin... Aleargă cu toporul... Asta poate să te și împuște !

Baba zîmbește :

— Nu cumva ai visat ?

— Haide-de !... Era numai cu izmenele pe el... A fugit într-acolo... Iar o fi luat purceaua de coadă !

Iar Daria și Feniuska s-au băgat în patul jupînului. Șed una lîngă alta cu genunchii la gură, una mai frumoasă ca cealaltă și dîrdîie. Fenia

zice: „Mi-e frică". Şi Daşa zice: „Mi-e frică", numai că fiecăreia îi e frică de altceva. Ochii Dariei joacă năbădăioşi.

Fenia zice: „Îl prinde..." Daşa: „Ba nu, scapă!" şi, ducîndu-şi mîinile la ceafă, se întinde alene:

— Să am eu bani... Ţine-mă, Doamne!

Cucul ţîşni iar din ferestruică, cucui de douăsprezece ori şi se duse la culcare.

Borodulin tot mai alerga pe uliţi: se auzeau cîinii urlînd şi lătrînd în cor pe toate glasurile.

Fenia oftă.

— Păcat de Anka, ar trebui s-o ducem la felcer. Auzi, o mîndreţe de fată ca ea să se omoare după un ocnaş, după unul surghiunit de stăpînire...

— Eşti o netoată, Fenka! Andriuşka ăsta e ca rupt din soare...

— Ba bine că nu: să-l tot priveşti cu ochii închişi!

— Eu una m-aş duce cu şoimul ăsta pînă la capătul pămîntului, numai să vrea el să mă ia.

Şi Daşka urmă cu glas legănat, subţire, plin de foc:

— În pat m-aş tolăni aşa-a-a-a, şi se întinse îmbietor în aşternut — aş trage de pe umăr cămaşa-a-a... mînuţele dalbe în lături aş arunca... A ta îs!

Fenia făcea haz şi mormăia cu voce groasă:

— Ho, toanto-o-o!

— Ce l-aş mai giuguli pe Andriuşka... Sufleţelule! urmă Daşa strîngînd în braţe perna şi mlădiindu-şi glasul pe potriva cuvintelor.

Se auzi un fîşîit urmat de scîrţîitul uşor al duşumelei : se furişa cineva. Fenia dădu la o parte perdeaua din dreptul patului.

— Aoleu ! ţipară amîndouă o dată şi, smulgîndu-se din loc ca nişte păsări speriate de o împuşcătură, ieşiră pe uliţă, strigînd nebuneşte : A turbat ! A turbat !

Anna alerga după ele ca apucată de furii :

— L-au omorît, l-au îngropat ! Unde e ? Aduceţi-mi-l !...

7

IATĂ CĂ A sosit şi praznicul la Kedrovka. Revărsatul zorilor gătise parcă mai acătării ca-n alte dăţi cerul tăcut şi adormit, rumenind şi înflăcărînd răsăritul.

Soarele nu se ivise încă, dar şi un orb, ciulindu-şi inima, ar fi putut arăta fără greş locul de unde avea să apară chipul lui strălucitor.

Părea că acolo, la soare-răsare, sute de guri murmurau o rugăciune şi înălţau un cînt de bucurie, neauzit, dar simţit de oricine.

Îl simte prigoria trezită de prima rază a răsăritului : tresaltă, deschise ochişorii şi trilul ei dă glas dimineţii. Îl simte cocorul cel mereu la pîndă, ce moţăie într-un picior : se deşteaptă, întinde gîtul, bate din aripi şi prinde a clăpăi. O ursoaică doarme cu puii îmbrăţişaţi, dar o trezeşte răcoarea : aha, s-a făcut ziuă. Scoate un mormăit scurt şi se ridică încet, mătăhăloasă,

în două picioare. Puii treziți și ei se scutură de somn, o întreabă din ochi pe maica lor și tot bulucul pornește crăcănat la izvor să se spele. Din răsărit, o geană aurie, strălucitoare, taie depărtările mărginașe. Ziua născîndă nu mai rabdă s-aștepte ; vrea să strecoare o privire în lume și să-i dea veste fericită : vine lumina !

— Se luminează de ziuă, molfăie baba Teșkerea, ca și cînd ar rumega în gol cu gura-i știrbă, și coboară în pivniță să cerceteze dacă cele douăzeci și două de rublișoare mai sînt acolo unde le-a dosit.

Dunga aurie se lățește, se lățește, iar ochiul de foc de dinapoia ei iscodește lumea înverzită.

Căscînd cu poftă, o leliță se duce la rîu, bălăbănește gălețile într-o mînă și-și crucește gura cu cealaltă. Frig. Umerii îi zvîcnesc înfiorați, iuțește pasul.

Undeva scîrțîi o poartă. Apoi alta. Încă una.

Mugi o vacă. Behăi o oaie și vreo zece îi răspunseră cu behăituri ce sunau vesel în văzduhul dimineții.

Un moșneag cu vreo sută de ani în spate, îmbrăcat într-o cămășoaie albă, lungă pînă-n genunchi, ieși în uliță tîrșind picioarele, își pune mîna streașină la ochi și, întorcîndu-și chipul de argint spre răsărit, se închină cu osîrdie.

— Sfîntă sărbătoare a lui Cristos, miluiește-ne pre noi.

Lelița se întorcea de la rîu.

— 'Mneața, moșule.

— 'Mneața, taică... Da care ești ?

— Natalia... Nu mă cunoști ?

— Aha... Ba cum de nu... Natalia Matrionovna... 'Mneaţa bună, Maşenka, 'mneaţa bună.. Doamne-ajută...

Pe faţa rumenă, proaspătă a tinerei femei — abia se spălase în rîul de ghiaţă — înfloreşte un zîmbet. Se depărtează dînd vîrtos din şolduri.

A săltat soarele, vărsîndu-şi lumina peste firea toată. Au scăpărat ochiurile prizăritelor izbe răsărite parcă din costişa dealului şi înghesuite ca nişte fete prinse în joc. Catifeaua taigalei s-a înviorat. Sclipi argintiu crucea paraclisului, iar porumbelul alb ce gungurea în vîrful ei se făcu roz. În slăvi şi la răsărit cerul era curat şi palid. Numai înspre asfinţit, unde se refugiaseră rămăşiţele puterilor nopţii biruite de lumină, se mai îngrămădeau umbre cenuşii.

Satul s-a trezit. Escortată de cotcii ce se vînzoleau şi lătrau bezmetic, pe uliţă a pornit cireada. O femeie deşertă un hîrdău de lături. Ţărcile se repeziră glonţ înhăţînd cele mai gustoase bucăţi de sub nasul ciorilor somnoroase. Căţeluşa Jucika, săltînd în trei picioare — pe-al patrulea i-l spulsese ursul — hămăi la ţărci : ar pofti şi ea la lături. Ţărcile izbucnesc în hohote de rîs şi dintr-un zvîrlit de aripi se refugiază pe gard.

Prin ogrăzi, în case, pe uliţă, glasuri care se strigă şi se cheamă drăgăstos : Ivanuşka ; Duniaşa ; frăţioare !...

Miroase a dohot, a bălegar şi a ars. Cînd soarele se va mai sui de-o suliţă, de peste rîu va veni mireasmă tare şi înviorătoare de cetină.

În rîpile şi văiugile săpate de rîu tot mai stăruie negura albă. Stă în cumpănă : să se mis-

tuie fără urmă, ori să coboare spre apă, să se aştearnă pe peria verde a stufului ?

E tot mai cald. Şi-o să fie zăduf. Soarele suie mereu.

Moş Ustin, rîvnitor către Domnul, grăbeşte spre paraclis. De stat e mic, luminos la chip şi are o bărbuţă căruntă — leit sfîntul Nicolaie din icoană. Pînă şi privirea ochilor lui de sineală e tăioasă şi totodată milostivă. Ciubotele moşului sînt date cu unsoare de urs. Cînd trece, cîinii îl adulmecă, părul de pe spinări li se zburleşte şi pornesc a zupăi tăhnit, rînjindu-şi colţii ca la fiară. Ustin poartă o cămeşoaie lungă, neîncepută, care i se înfoaie scorţos şi urît pe umerii încovoiaţi. Peste chimeşe e încins cu un brîu tungus, mărgeluit. Urcă dealul tîrîş-grăpiş, desprinzîndu-şi anevoie tălpile de ţărînă, plecîndu-se cu tot trupul înainte şi tîrîndu-şi picioarele ca pe o povară de prisos. Geme la tot pasul.

— Să-l scol pe popa ? strigă Fedot, umflîndu-şi din portiţă pîntecele rotund, împodobit cu jiletcă şi lanţ.

— Scoală-l, că acuşa dau zvon... E vreme. Soarele — iacătă-l unde-i !

Curînd se auzi prima bătaie de clopot de bucurie vestitoare. Îndată fu urmată de altele, ce-şi luau zborul spre taiga. Iar dintr-acolo le ieşeau în cale, grăbind înspre sat, glasuri gemene, dar îndepărtate şi sfielnice, de ai fi zis că undeva în taiga răsărise peste noapte vreo bisericuţă.

— Cine clopoteşte acolo, mămucă ? întrebă cu o sperioasă mirare Petka, un băieţaş de trei

anișori, înghesuindu-se în fustele maică-si și băgîndu-și pumnișorii în guriță căscată, cu ochii spre taigaua unde era pitită, pesemne, o bisericuță de nimeni știută, ca într-un basm pe care i-l spusese cineva.

— Moș Ustin.

— Pe Moș Ustin u-u-uite-l colea... acolo o fi ursul, ai ?

Pe uliță începuseră a se purta moșnegi și babe depănînd mărunt și des din picioare, dar cu spor abia-abia văzut. S-au ivit și cîțiva bărbați. Pășeau agale, cu mîinile la spate, ori se așezau pe vreo prispă, de unde se vedea paraclisul. O fi smucind el, Ustin, funiile clopotelor — lor le e lene să se ducă pînă acolo. Pînă vine popa, se înveșmîntează și pîn-or ridica femeile icoanele mai va ! Cînd s-or porni cu crucile spre ogor și or să treacă p-acolo, or să se alăture și ei procesiunii. Le-o ajunge rachiul de-l au ? Că pînă una-alta, ar mai putea să se repeadă pînă la Teșkerea. Nu-i bai că n-au parale. Dă ea și pe datorie, că de cum o da Dumnezeu veveriță... Bang-bang... I-auzi ursul... Eh, bine ar fi să vîneze vreo cinci urși. Două bumăști pielea. Ori poate mai bine să se ducă la mină. Că acolo se cîștigă parale !... Iar după aia să mai dea o raită și pe la oraș, să vadă, cum e... Că aici, în taiga, mori ca prostu... Popa ist al nostru îi dat dracului ! Odată își saltă poalele și-i arde o căzăcească ! Ha, ha... Numai să nu se dea la fete, că iese tărăboi... Cu haidamacii ăia de bagabonți nu mai e chip, s-au apucat să jefuiască hambarele... Trebuie hăituiți, că numai potcă ai de la ei... Bang-bang... Binecuvîntează,

Doamne, praznicul ăsta... Iar îmi umblă muierea cu borțul la gură, ciuma dracului... D-aș prinde-o pe Palaga, s-o duc în fîneață, că are asta un vino-ncoa, de te bagă-n draci... Bang-bang... Aoleu: îi sfînta sărbătoare, și uite ce-mi bîntuie căpățîna... Doamne ferește, ptiu! Iartă-mi, Nicolaie milostive, gîndurile păcătoase...

Dar ca dinadins numai gînduri păcătoase le amblau prin cap.

Trăgeau aerul pe nări și le lăsa gura apă: mirosea a ciorbă cu bucăți — a junghiat careva vreo vită... Și a clătite. Și parcă venea și mirozna de rachiu. Măcar că era încă devreme și balercuțele așteptau înfundate prin corlăți, părerea asta de miros le gîdila plăcut nările, de pe acum îmbătîndu-i. În ochii oamenilor scăpărau licăriri jucăușe și parcă țînțari le țiuiau în urechi. Iar Ustin, ținta atîtor priviri, trăgea de zor funia. Clopotul viersuia fără ostoi, îngînat de bisericuța cea verde din taiga.

Pe uliță trecu Fedot gătit cu veston și pălărie de oraș. Pe dîmb s-a strîns multă lume. S-au ridicat și țăranii de pe prispe și au pornit grămadă spre paraclis. În mijlocul mulțimii, Fedot povestea ceva, dînd din mîini. Părul dat cu unt și lanțul de pe burtă străluceau în soare.

— Fir-ar să fie de popă, se plîngea Fedot. Dimineața, deschid magazia și-l văd întins pe dușumea cu barba în sus și buhăind... Și avea la muște pe bot, de ziceai că-i roi de albine... Ei comedie, zic...

— Trebuie să ridicăm! strigă Ustin.

— Încearcă. Să vezi cum te blagoslovește.

— Să ridicăm icoanele, îl lămuri Ustin. Ne descurcăm şi fără popă !

— Cum, părintele nu vine ? se necăjiră femeile.

— Cum să vină ?! Auzi, în puterea nopţii a dibuit o damigeană cu mied şi a golit-o pe jumate.

Femeile chicotesc, cîţiva flăcăi cu puşti se apropie de paraclis. Femeile îşi potrivesc gătelile şi-i întîmpină cu surîsuri galeşe şi cu priviri aprinse de o veselie sărbătorească.

Din simplu clopotar, Ustin deveni mai-marele ceremoniei şi începu să comande :

— Ei, Timoha, treci în locul meu şi trage-i de mama focului ! Iar nevestele şi bărbaţii care-s mai acătării rînduiţi-vă frumuşel în frunte şi să începem. Doamne-ajută !

Timoha, un flăcău voinic, îmbrăcat cu o rubaşcă trandafirie, porni spre clopotniţă, hlizindu-se cu gura pînă la urechi şi clipind strengăreşte către fete. Apucă funiile şi umplu văzduhul de zvon voios, de sărbătoare.

Din paraclis, păşind grav şi măsurat, apăru Fedot, purtînd icoana Maicii Domnului. După el veneau două cîte două neveste tinere cu chipurile înpurpurate şi înfrumuseţate de tulburare. Fiecare pereche ţinea o icoană gătită cu cruciuliţe, panglicuţe şi flori de hîrtie.

După ce au scos crucea şi felinarul cu lumînarea, a ieşit şi Ustin, cel rîvnitor către Dumnezeu, cu o candelă aprinsă în mînă. De o parte şi de alta a uşii se înşirară oamenii cu icoanele. Pe treapta de sus stătea Fedot cu

icoana Maicii Domnului din Kazan rezemată de burtă.

Ustin, gătit cu o cămaşă nouă, începu slujba. Fruntea lui zbîrcită şi capul pleşuv erau muiate în sudoare. Închinîndu-se adînc de trei ori, bătrînul îl tămîie mai întîi pe Fedot, apoi la rînd fiecare icoană şi făcu semn prostănacului Timoha care, hlizindu-se într-una, clopotea cu înverşunare.

Acela însă nu înţelese că trebuie să înceteze, pentru că începe slujba, ci, dimpotrivă, se ridică în vîrfuri ca să-i vină mai la îndemînă şi se apucă să prefire clopotele cu o iuţeală, de-i scăpărau mîinile.

— Ci opreşte odată! se răsti la el Ustin, agitînd furios cădelniţa înspre clopotarul dezlănţuit.

Apoi îşi potrivi cămaşa, tuşi ca să-şi dreagă glasul, trecu cădelniţa în mîna stîngă, îşi netezi mustăţile şi barba şi începu cu un glas caprin şi cucernic :

— Binecuvîntat este Dumnezeul nostru, mă fraţilor, totdeauna şi acum şi pururea şi în vecii vecilor!

După ce rosti aceste cuvinte, Ustin începu să bată cruci, iar norodul încuviinţă : „Amin".

Timoha veni ca un prîsnel lîngă icoane — e zor mare! — se închină cu fruntea în pămînt, sărută în grabă icoana pe care o ţinea Fedot — cît pe ce s-o dea jos — Fedot îl repezi : „Mai domol, mă!" — apoi îşi croi drum prin mulţime şi-şi reluă locul de sub clopote.

Ustin se însufleţi. Începu din nou să cădelniţeze şi glăsui :

— Bucură-te, Nicolae şi marele făcător de minu-uni !

Mulţimea îi ţinu isonul pe felurite glasuri.

— Arde-i ! strigă voios Ustin, făcînd semn lui Timoha.

— Şi-acu, mă fraţilor, cu Dumnezeu înainte...

Mulţimea fremătă şi începu să cînte acompaniată de clopotitul săltăreţ şi plin de foc.

Deodată, acoperînd toate celelalte zgomote, răsunară împuşcături. De încîntare, puştii izbucniră în ţipete şi rîsete ascuţite, băteau din palme şi făceau tumbe, în timp ce flăcăii care se grăbeau să-şi reîncarce puşcoacele îndesau încărcătura cu vergele.

— Foc ! zbiera ca un apucat micul Mitka.

Flăcăii trăgeau în salve, iar cîte unul răzleţ.

— Trage-i să bubuie ! se dădea de ceasul morţii Mitka.

Mulţimea, cu Ustin în frunte, se urni domol, stîrnind praful drumului.

Cîinii de prin ogrăzi, legaţi cu funii, urlau în turbare, mulţimea cînta, focurile de armă detunau în tot lungul drumului, iar din urmă veneau rîsete de aramă ale clopotelor.

Ustin păşea grav în frunte, înconjurat de o liotă de puşti îngălaţi şi desculţi, care-şi trăgeau mereu în sus nădragii pe sub cămăşile ce fluturau în voie. Cînd şi cînd bălăbănea vajnic candela şi se pornea să cînte cu glas înalt.

De trei ori Mitka a întrecut alaiul şi, mergînd de-a-ndăratelea, cu faţa la Ustin, se ruga de el cu glas plîngăreţ :

— Moş Ustine, tămîiază-mă şi pe mine... Zău, moşule, tămîiază-mă...

Dar Ustin, care era cu gîndul şi cu sufletul în ceruri, îl dădea la o parte şi-i zicea înainte :

„Pentru biruinţă apărătoarei să-i mulţumim..."

Mitka se milogi iar :

— Tămîiază-mă...

— Ia piei din faţa mea ! se-nfurie Ustin. Cînd ţi-oi tămîia una ! şi grăbi să prindă din urmă glasurile muiereşti :

„Robii tăi sîntem, Născătoare de Dumnezeu..."

Tot satul se luase după procesiunea religioasă care se îndrepta spre ţarini.

Bătrînul Nazar care avea o sută de ani bătuţi rămase departe în urmă. Cîtă vreme merseseră la vale, venise şi el fuguţa-fuguţa după ceilalţi, de-l rîdeau şi fetele : Domol, moşule, că nu-i nici un zor. Dar acum nu se mai putea dumiri de ce rămîne în urma celorlalţi, că uite ce iute deapănă din picioare. Ba îşi mai face vînt şi cu coatele ! Avea lacrimi în ochi, şi faţa i se zbîrcise boţ.

— Am rămas de căruţă... Bogdaproste scînceşte centenarul şi-şi şterge ochii cu poala cămăşii. Se lasă pe iarbă şi se uită cu ochi tulburi la soarele ce se ridicase sus pe cer.

— Sărbătoare a lui Cristos, miluieşte-ne pe noi.

Alaiul se opri între tarlale, în capul cărora, sub cele trei zade sfinţite, străbunii acestor oameni împlîntaseră o cruce.

Stăteau în bătaia soarelui şi jinduiau după o băutură rece, după o gustare.

Ustin însă, cum sfîrşea o rugăciune, începea alta. Femeile piţigăiau obosit, bărbaţii murmurau stîngaci isonul cu glasuri răguşite. Numai roşcovanul şi pistruiatul Obabok avea ambiţia s-o întreacă pe cumătra Malania, care zbiera lîngă el, ca din gură de şarpe. În răstimpuri, el îşi ţuguia buzele, îşi holba ochii şi, proptindu-şi pumnii în şolduri, se pornea să-i zică anapoda, dar atît de asurzitor, încît copiii tresăreau speriaţi şi îl priveau cu gurile căscate de uimire, iar pe ţărani îi umfla rîsul :

— Ce te-a apucat, mă ? ! Tu ţine-te după Ustin... N-o lua razna...

Ustin cînta fără răgaz toate rugăciunile pe care le ştia.

Cuvintele rugăciunilor, străine şi neînţelese acestor oameni, băteau zadarnic în fundul urechilor şi nu găseau răsunet în inimi. Dar erau atît de pătrunşi de faptul că oficiază singuri sfînta slujbă şi singuri cîntă, încît îşi simţeau sufletele cuprinse de un simţămînt înălţător, iar unii dintre ei aveau ochii umezi.

Pe alocuri, Ustin se împiedica şi se bîlbîia, mai ales la vozglasuri. Tuşea, bălăbănea cu străşnicie cădelniţa şi încerca să treacă hopul bolborosind :

— Ş-aşa... iară şi iară... iară şi iară...

Dar mai departe nu mai ştia cum s-o scoată la capăt.

Profitînd de poticnirea lui, prăvăliaşul Fedot se întoarse cu faţa la Ustin şi cîntă un mulţi ani trăiască. Pizmaş, roşcovanul Obabok glăsui şi el

fără să-şi cruţe bojocii, dar atît de fals, încît toată lumea izbucni în rîs. Zîmbi pînă şi întunecatul Ustin. Roşcovanul se fîstîci, îşi şterse faţa năduşită, se trase în ultimele rînduri şi rămase acolo tăcut şi îngîndurat, cu degetele împletite pe burtă.

În sfîrşit, cineva îi suflă lui Ustin :

— Spune norodului să îngenunche... Zi p-aia a noastră, ţărănească...

Ustin scutură din umeri şi, imitîndu-l pe preot, dădu capul pe spate şi strigă cît îl ţinea gura :

— Ş-acu... hai să îngenunche-e-em...

Un suspin de uşurare izbucni din toate piepturile şi mulţimea îngenunche pregătindu-se s-o asculte p-aia „ţărănească" :

Transfigurat şi vibrînd de însufleţire. Ustin începu a zice cu glasul limpede şi mişcător pe care ba îl înălţa, ba îl cobora :

— Doamne, părinte ceresc, Cristos cel adevărat...

Cu încă un suspin se închinară toţi mirunid ţărîna cu frunţile şi îndreptîndu-şi privirile pline de nădejde spre seninul blînd al cerului, spre pleşuvul Ustin gătit cu cămaşa lui nouă, trandafirie.

Iar bătrînul îi zicea, însufleţindu-se tot mai mult.

— Cu tot satul te rugăm, Doamne, îndură-te de robii tăi şi trimite-le ploicică la vreme, să rodească pîinişoară, şi hrăneşte-i pre ţăranii tăi credincioşi...

— Hrăneşte-ne, Doamne, reluă cu evlavie mulţimea.

— Şi ca fiara pădurii să nu le prăpădească vitele, şi-n taiga să fie mai multe veverițe, şi să prindem vulpi cu capcanele noastre şi dă, Doamne, sfîrşit creştinesc credincioşilor tăi... Ş-aşa care va's'zîcă...

— Cînepă... Cere cînepă... şoptiră printre lacrimi cîteva femei.

— Iar pentru femei, se bucură Ustin care era să piardă firul, iar pentru femei, credincioasele *noastre* roabe, fă, Doamne, Dumnezeule, să fie belşug de cînepă. Şi să trăim cu toții creştineşte, în bună înțelegere şi dragoste, care va's'zîcă, fără obidă şi supărare... Aşa...

Proptindu-se cu pumnii în pămînt, Ustin se ridică greu, îşi dezdoi încet spinarea şi încheie cu glas ascuțit :

— Şi în vecii vecilor !...

La cuvintele acestea simple, care le mergeau drept la inimă, multora din ei le-au dat lacrimile.

Curînd după aceea, slujba se termină, şi valul pestriț al mulțimii se scurse înapoi spre paraclis, unde nepotolitul Timoha trăgea clopotele cu atîta îndîrjire, de parcă s-ar fi jurat să le lase fără glas.

De pe dîmbul unde se afla paraclisul, se vedea gîrla strălucind în bătaia soarelui. În gîrlă se bălăcea cineva cu un trup mare, gălbui, de muiere. Era popa, care se căznea să-şi alunge mahmureala. Plescăia apa cu picioarele şi hăulea de vuia satul.

Creştinii s-au împrăştiat pe la casele lor, făcînd haz cu chipurile luminate de bucurie.

Bun început de praznic !

BUBUI o împuşcătură.

Oho-hoo-hei... abia se auzi un glas în depărtare.

— Trebuie să fie vreun cealdon, îşi dădu cu părerea Lehman.

— Ori te pomeneşti că-i necuratul! şopti Tiulea, sprijinindu-se cu palmele de pămînt, gata să sară în picioare. La noi în Rusia...

Se crăpa de ziuă. În pîcla tulbure din pragul dimineţii, hoinarii păreau nişte păsări mari, cenuşii, de parcă-i prefirase careva cu scrum.

Undeva ţipa neliniştit un cuc. Deasupra lor sărea din cracă în cracă o veveriţă, stîrnind o ploaie de ace de cetină uscată, care îi presără barba lui Lehman.

— Trebuie să tragem şi noi, spuse bătrînul.

Tiulea luă arma, puse silitră pe tigăiţă, şterse bine cremenea jilavă şi luă o iască proaspătă. Oţelele ţăcăniră, dar fitilul nu luă foc. Mai puse unul — degeaba. Se lăsă păgubaş, îşi lăbărţă buzele pînă la urechi, băgă patru degete în gură şi spintecă văzduhul cu un şuierat atît de ascuţit, drăcesc, încît lui Anton i se păru că se cutremură negurile. Cucul amuţi, iar veverita pică din copac drept în focul stins, dădu scurt din coadă şi pieri ca o năluca.

Hoinarii făcură haz, dar deodată rîsul le îngheţă pe buze.

— Fraţilo-or... ! Nu plecaţi !...

— Vino încoa-a-a-a ! zbierară hoinarii, sculîndu-se ca la comandă.

Se auzi trosnet de vreascuri şi foşnet de cetină. Mai aproape, tot mai aproape. Apoi strigătul se repetă la o depărtare de cîţiva paşi şi deodată, ca răsărit din pămînt ori iscat din negura groasă, apăru un om.

— Fraţilor !

Hainele-i curgeau petice, se clătina pe picioare şi umerii îi zvîcneau ca de frig. Cu toate că era frînt de şale, se vedea că e înalt.

— Fraţilor, mai spuse el o dată, lăsîndu-se moale la pămînt şi punînd puşca lîngă el. Oasele ascuţite ale umerilor i se înălţară pînă-n dreptul creştetului. Pe faţa lui suptă şi răvăşită, ochii sclipeau sălbatic şi toată făptura lui neagră, colţuroasă şi zbîrlită era înspăimîntătoare la vedere.

Îngrozit de căutătura necunoscutului, Vanka se dădu în spatele lui Lehman. Tiulea mormăi gîfîit :

— Ia fă-ţi cruce !

— Mai bine fă tu focul ! îl repezi Lehman.

— Moşule...

— Da, drăguţă. Ce-ai pătimit? întrebă Lehman şi se aşeză lîngă străin.

Acesta îl prinse pe bătrîn de braţ, îşi culcă fruntea pe umărul lui şi îngăimă cu glas sugrumat :

— Era să crăp, fraţilor. Puţin a lipsit să mă prăpădesc...

Anton îngenunche lîngă el, îl mîngîie pe cap şi-i spuse cu căldură :

— Nu-i nimi-i-i-ca, trece. Mă, în ce hal eşti, bietul de tine.

Ceața începu să se bolovănească în nori turtiți, care se tîrau jos de tot. Numai prin rîpe mocirloase ea rămînea să zacă groasă și alburie cum e chișleagul.

Primele raze ale răsăritului străpunseră creștetele adormite ale pomilor, dădură binișor la o parte perdeaua ceții și poposiră pe tulpina noduroasă a cedrului ce-și răsfira coroana deasupra micului grup al hoinarilor. Aurul cerului se topi și se revărsă peste taiga, făcînd să fumuie cetinile, să scînteieze nestematele de rouă. Cu capul dat pe spate, taigaua privea cerul cu toți ochii ei și saluta soarele cu înlăcrămate surîsuri, cu tainice șoapte verzi.

Daurite haruri coboară peste fire și taigaua de fericire se înfioară. Cîntați, păsărilor, ieșiți din vizuini, jivine tîrîtoare, jivine apucătoare, încălziți-vă la soare, căci soarele a înghițit întunericul! Și tu, ursule taică, pornește în hoinăreală: uite colo își clipocește unda răcoroasă gureșul pîrîiaș; uite dincolo albinele așază în scorbură prinosul lor de miere îmbălsămată. Bucurați-vă, păsărilor și slăviți în graiul vostru mîndrul soare! Iar tu, stăpîn al pădurii, piei, piei! Du-te și te culcă în smîrc. Și nu te necăji nici tu, pentru că soarele nu întîrzie prea mult deasupra taigalei.

La umbra unui brad Anton bate mătănii, cu privirea smerită și pioasă, pironită asupra unei iconițe de aramă, rezemată de trunchi. Lehman și Tiulea s-au dus la izvor să se spele. Vanka vede de ceai.

Apoi toată lumea se așează în jurul ceaunașului. Soarele le colorase obrajii. Străinul prinse

şi el viaţă. Zîmbind într-una, bea ceai cu pesmeţi, cană după cană : de o săptămînă nu pusese nimic în gură. Dăunăzi omorîse o veveriţă, muşcase o dată din ea, dar i-a fost peste putinţă să mănînce. Isprăvise şi pulberea şi chibriturile, iar în taiga fără foc eşti pierdut.

Hoinarii s-au sfiit să-l descoasă, dar el le povesti singur prin ce a trecut. E plecat de acasă încă de la începutul primăverii. Cunoştea bine taigaua — doar o bătuse de atîtea ori, şi-apoi, ştia să se călăuzească după soare, după felurite semne. După cincisprezece zile de hoinăreală, hai să se întoarcă. Dar — ceasul rău ! Cînd a vrut să treacă de pîrîu, a alunecat şi a căzut în apă de pe trunchiul gros ce-i slujea drept pod. A simţit răceala apei ca pe o arsură, ca pe o tăietură de cuţit. Iar noaptea a dat un îngheţ cu brumă. Pe scurt, a căzut bolnav şi n-a mai ştiut de nimic. Habar n-avea cîte zile o fi zăcut acolo. Cînd s-a trezit, era atît de vlăguit, că nu putea nici să gîndească. Îi pierise şi simţul care-l călăuzea de obicei. De aici a început necazul. A luat-o încolo, a luat-o încoace — nu reuşea să nimerească drumul cel bun. Oriîncotro o apuca, se întorcea la pîrîu. Pînă la urmă, a dat de trunchiul acela ce slujea de pod. Tîrîndu-se pe brînci, a trecut cu chiu, cu vai pe celălalt mal şi a pornit. A mers el mult, dar i se părea că se învîrte într-un loc : mereu brazi, pini, cedri, iar deasupra capului — parcă aceleaşi crîmpei de cer. Soarele, ca un făcut, nu s-a arătat o săptămînă întreagă. Numai nori şi ceaţă. Şi au început şi ploile de primăvară. Ce să facă ? O ia la dreapta, o ia la stînga. Simte că

s-a rătăcit. Şi nu zici că pînă la urmă a ajuns iar la blestematul acela de trunchi. Ei, drăcie! S-a aşezat sub un brad şi de ciudă i-au dat lacrimile.

— Mai aveam trei gloanţe. Ia, zic, să bag ţeava în gură şi să isprăvesc. Dar apoi m-am gîndit: Se poate?! Tînăr sînt, voinic sînt. În jurul meu foşnesc arborii, cîntă păsările, cresc florile... Nu... Mai e vreme...

Anton se închină cuvios şi-l privi cu milă pe străin.

Soarele se ridica tot mai sus. Ceaţa se risipi, şi cei cîţiva oameni buluciţi în jurul focului se pomeniră din nou în mijlocul fremătătorului ocean verde al taigalei.

Terciul s-a fiert bine şi au avut o masă săţioasă.

— Ş-acu? întrebă Lehman, băgîndu-şi în tureatcă lingura pe care o linsese bine. Mergem mai departe sau ce facem?

— Eu nu pot... Sînt frînt...

— Nu-i nici un bai! zise voios Lehman. Ne odihnim şi noi azi... Că n-avem nici un zor!

Fluierînd un cîntec de joc, Vanka se duse la pescuit. Străinul se întinse pe spate cu mîinile sub cap şi rămase aşa cu ochii la cer. Moşul se apucă să împletească din joarde un coş. Anton îşi peticea căciula.

Tiulea se îndopase cu terciul din bulgurul furat, de i se făcuse burta cît ţestul. Pe deplin mulţumit, se apropie tîrîş de străin, zîmbind mucalit.

— Matale ai nevastă?

— Am.

— Şi ce învîrţi ?

Celălalt îl privi dintr-o parte.

— Sînt deţinut politic.

Tiulea scutură din cap ca un juncan care dă să-mpungă, ridică din sprîncene, îşi îngustă ochii, trase aerul plescăind din buzele-i groase şi începu să strănute :

— Hapciu... Iar eu... îs din Rusia... Hapciu... ! Ptiu !

— Ce te-a apucat ? îl repezi moşul.

— Hapciu ! Mi-a nimerit un ţînţar în nas... Politic zici ?

— Da.

— Dacă-i aşa, se cheamă că sîntem de prin aceleaşi locuri... conchise Tiulea abia trăgîndu-şi sufletul şi începu din nou să strănute în toate felurile, spre veselia celorlalţi ! Se tîra de-a buşilea, scutura furios din cap, se holba la Lehman, care rîdea în hohote, şi-l ameninţa în glumă cu pumnul. Brusc, sări în picioare, strigînd dintr-o răsuflare.

— Tiii, grijania mă-sii ! şi fugi în tufăriş.

Lehman se tăvălea de rîs.

— Dat dracului rusu ăsta !

— Noi pe unde ne aflăm ? În ce loc anume ? se interesă străinul.

— La vreo trei-patru zile de mers de Kedrovka, răspunse Lehman.

— Cum ?! exclamă celălalt, săltîndu-se într-un cot. Care Kedrovka ?

— Cum care, că pe-aici nu ştiu decît una singură... Aia de ţine de Nazimovo.

Străinul se ridică, îşi răvăşi dintr-o smucitură a capului hălăciuga de păr şi se holbă la

Lehman, de parcă acesta i-ar fi dat cine ştie ce veste. Dar în clipa aceea îl auziră pe Vanka ţipînd ca-n gură de şarpe.

— Ho, ho, diavole! Ole-le-hooo! Ho-o! Adă repede puşca, bătrîne! Uite ursul! Să mă bată Dumnezeu dacă mint.

Lehman apucă puşca şi, plecîndu-se de şale, fugi în direcţia glasului. Din tufăriş ieşi gîfîind Tiulea.

— Nu te du, moşule! E un urs acolo!

Cînd totul se potoli, Tiulea aprinse un foc mocnit, ca fumul să alunge ţînţarii şi începu să-i spună lui Anton la minciuni cum avea el obiceiul:

— Ştii, eu de cum m-am răznit de voluntarii ăia ai mei din Rusia, am întins-o pe Amur. Şi acolo, mă Antoane, noi am tăiat prin taiga drum de fier. Ei, află că o dată am ridicat din bîrlog vo şaizeci de urşi şi mînă-i spre sat... Le-au venit ţăranii de hac. Noi îi înghesuiam din spate, ţăranii veneau din faţă, şi cînd s-au pornit! Dă-i şi dă-i... Le mergeau fulgii, nu alta. Care cu securea, care cu strălabul — e o maşinărie d-aia injinerească. Hîrşti, hîrşti...

Întins pe spate, Andrei politicul privea cerul fără să clipească şi asculta foşnetul catifelat al cetinei.

„Chiar atît de aproape să fie?"

În timpul cît rătăcise prin taiga, l-au frămîntat atîtea gînduri, atîtea simţăminte.

— Annocika, şopteşte Andrei şi vede aievea ochii albaştri ai fetei, în care citeşte tristeţe şi dojană. Are o strîngere de inimă, şi buzele-i

tremură. Ceva ca un îndemn şoptit îl cheamă, îl zoreşte...

Dar îndată, prind a roi în mintea lui alte gînduri, senine, şi vesele ca nişte copilaşi zburdalnici care joacă bătînd din palme, ori ca un zvon duios de zurgălăi. Tot ce a fost greu a trecut. Îl aşteaptă o muncă ce-i va prilejui atîtea bucurii, îl aşteaptă ochii luminoşi ai Annei, sufletul ei curat, mai altfel ca al celorlalţi.

— Ziceai că eşti din ăia politici... Lămureşte-mă, rogu-te, ce hram ţin politicii ăştia? îl întrebă Lehman. Că am cunoscut şi eu pe unul... E ceva ca o bandă sau...

Dus în gîndurile lui, Andrei se uită la Lehman fără să-l vadă. Bătrînul împletea la coşul său. Vanka şi cu Tiulea se luaseră la trîntă în joacă.

— Cu cine ţin ei, ce credinţă au? stărui Lehman.

— Ei sînt pentru popor, pentru dreptate.

Lehman îşi puse palmele pe genunchi şi îl privi lung, cu luare-aminte.

— Aşa... care va'sîzîcă, e drept, că am mai auzit eu de asta. Foarte bine.

Soarele scăpăta îndărătul taigalei. Umbrele serii se îngroşau.

Cînd se aprinse pe cer o steluţă palidă, Vanka, culcat pe burtă, le spuse o poveste.

— Şi a fost odată ca niciodată o crăiasă, frumoasă la chip, da haină la inimă... Un ţăran pe nume Borma se duce la crăiasa aceea să-i facă dreptate... Bun... Merge el ce merge şi cînd deodată, ţuşti, din tufiş, spăimosul Opletai, cel cu o mînă şi cu un picior... „Aha, zice, vrei

dreptate ?!" şi numai ce-şi înfige colţii în ceafa omului şi începe să-i sugă sîngele...

Andrei luptă cu somnul, ochii i se închid de la sine şi totul se depărtează, sunetele se sting.

... — „Da tu cine eşti ?" — „Eu sînt Opletai cel de spaimă, cel cu o mînă şi cu un picior."

Andrei se întoarce cu faţa la trunchi şi adoarme.

9

IVAN STEPANOVICI Borodulin îşi îndemna mereu calul ; se întorcea de la plasă şi era nerăbdător să ajungă la Nazimovo. Nu-l găsise pe uriadnic — acesta plecase la o mină depărtată, unde se săvîrşiseră trei omoruri.

Borodulin bănuia că hoţul trebuie să fie cineva din Nazimovo, se vede treaba, vreun derbedeu din ăia de drept comun.

„Mama lui de pungaş ! Precis că a întins-o la Kedrovka, la guleaiul acela grozav... O să schimb calul şi — la drum !"

Lui Ivan Stepanovici nu-i era de bani. N-o să-şi facă el sînge rău pentru un fleac de trei sute cincizeci de ruble !

Altceva îl frămînta. În ajun, înnoptînd în taiga, a avut un vis. Se făcea că Anna, îmbrăcată toată în roşu, vine la el şi-i spune : „Dacă o să găseşti banii ăştia, o să se împlinească !" Dar ce o să se împlinească — nu l-a lămurit.

Tot drumul se gîndeşte mereu la Anna, o vede ca aievea în faţa ochilor — tînără, vîrtoasă. Şi chipul ei îi înţelenea gîndurile.

Furat de ale lui, nici nu vedea pe unde trece, de parcă totul ar fi pierit nicăieri. Deodată, îi apare în minte chipul guşat şi nesuferit al nevestei. Arde calul cu cravaşa.

— Dii, boală!

În jur se ridică iar zidul taigalei: uite brazii, uite un ciot, uite un furnicar înghesuit între rădăcinile unui pin. Aude din nou bîzîitul ţînţarilor, le simte împunsăturile.

Şi începe negustorul să se gîndească la afaceri, că n-ar strica să mai cumpere niscai pămînt... Adică la ce bun, că dacă moare, cui rămîne? „Eh, de-aş avea şi eu parte de-un fecior!"

„Dacă găseşti banii, se va împlini", i se furişează iarăşi în suflet prezicerea din vis; şi din nou vede ochii albaştri şi visători ai Annei, şi din nou piere ca după un văl cenuşiu mai întîi taigaua, apoi calul, soarele, ţînţarii. Cu o dulce înfiorare în inimă, Borodulin îşi dă seama că fără Anna nu poate trăi. Această descoperire îl umple de bucurie.

„Dar ce faci cu nevasta? O omori?"

— Niii, boală! loveşte el calul de pomană...

Trecuse de amiază cînd ajunse la Nazimovo.

Mergea pe uliţă în trap mărunt. Cîţiva inşi îi veniră înainte în goana mare:

— Grăbeşte-te! Anka... Anka...

Borodulin porni ca vîntul.

În urma lui se auzeau strigăte:

— Anna s-a spînzurat... Anka... Anka...

Se rostogoli din şa, trînti la pămînt o babă ce i se nimeri în cale.

— La o parte! şi năvăli în casă ca un ieşit din minţi.

În jurul patului se înghesuia lumea. Îi îmbrînci pe toţi şi-şi aruncă ochii pe faţa palidă şi speriată a Annei.

— Aniutuşka! Dragostea mea!

— Scorpie prefăcută, scrîşni Daria, răsucindu-se mînioasă pe călcîie.

— Iartă-mă, Ivan Stepanîci, dar n-am mai putut să îndur... Mă mistuie focul din mine... Iartă-mă...

— Asta are şapte vieţi! mîrîi din nou Daria.

— Afară, năpîrcă! răcni Borodulin, bătînd din picior şi îi arse o palmă. Afară cu voi, că fac moarte de om!

Oamenii fugiră îngroziţi. Daria se mistui prima pe uşă. Fenka nu apucă să se ferească şi încasă şi ea o palmă.

— Mama voastră de ticăloase! De ce n-aţi avut grijă de ea? Vă omor!

— Ivan Stepanîci... se ruga Anna.

Gîfîind din fundul bojocilor, Borodulin puse cîrlig la toate uşile, se apropie de Anna şi se lăsă greoi pe un taburet. Dinţii îi clănţăneau ca de friguri, capul îi vîjîia şi i se pusese un nod în gît. Toate erau ca într-un vis urît. Îşi strivi tîmplele între palme şi, străduindu-se să-şi recapete stăpînirea de sine, strînse tare din pleoape, dar deodată simţi că se înăbuşe. Ochii îi jucară speriaţi în cap, mîinile se întinseră să înhaţe aerul, broboane de sudoare îi acoperiră

tîmplele şi fruntea şi începu să tremure atît de tare, încît lunecă de pe taburet. Cu un strigăt de durere, îşi duse mîna la inimă şi căzu cu faţa pe genunchii Annei, horcăind groaznic, şuierător.

— Ivan Stepanîci... Vino-ţi în fire... Doamne fereşte ! se sperie Anna şi sări din aşternut.

— Trăieşte... Annuşka trăieşte ! Draga de ea... Borodulin se ridică cu un efort şi o privi cu mirare şi bucurie, de parcă o vedea pentru prima oară. Se clătina, faţa-i era congestionată. Doamne, Dumnezeule, trăieşte... n-are nimic... repeta el cu o şoaptă întretăiată.

Apoi a trecut la lavoar, unde a zăbovit mult, turnîndu-şi apă pe cap şi fornăind de zor.

— Halal inimă, se plînse el Annei. Un bobîrnac, şi gata... Uf ! Toate astea vin de la supărări. Dar nu-i nimic, trece.

Picioarele tot îi mai tremurau şi-şi simţea genunchii moi.

— Dar ţie ce-ţi veni ? o întrebă el pe Anna după ce şi-a mai revenit. Se poate să faci una ca asta ? Gîndeşte-te barem la sufletul tău ! Dacă nu-ţi place aici, te duc înapoi la Kedrovka, la părinţii tăi.

— Ce mi-e aici... ce mi-e acolo... făcu Anna, lăsînd capul în piept şi privindu-l pe sub sprîncene. Era limpede că e cu gîndul în altă parte.

— Cum adică ?

— Uite aşa... Iar ceva ca să... Ca să... Uite, Andrei ştie... În afară de dînsul, pe nimeni ! Ridică fruntea şi, lovind cu pumnul în genunchi, repetă : pe nimeni !

— Ce pe nimeni ?

— Aşa... Pe nimeni. Oftă. Nu cred pe ni-i-i-meni, spuse tărăgănat Anna şi apoi zîmbi din senin. Să mergem...

— Să mergem, Annuşka, se bucură Ivan Stepanovici. Suiră scara.

— De azi înainte o să stai aici şi o să poruncoşti, îi spuse el cu blîndeţe, dar îl cuprinse din nou furia. Votcă ! strigă el Feniei. Şi cheamă-l pe vechil.

Veni vechilul.

— Ad-o pe Daşka !

— Acuşica, răspunse acela şi dispăru.

— Să n-o baţi, Ivan Stepanîci. Fie-ţi milă !

Borodulin măsura camera cu pas greoi, apăsat, scîrţîind din cizme. Anna şedea lîngă masă. Ba zîmbea, ca atunci cînd vezi pe cineva drag, ba cădea pe gînduri şi privirea-i se pustia, de parcă s-ar fi uitat înăuntrul ei, de parcă s-ar fi străduit să-şi amintească ceva.

— Ad-o aici pe mămuca, te rog, pentru Dumnezeu... Tare-i duc dorul...

— Bine, Annuşka, ţi-o aduc, se grăbi să-i promită Borodulin.

— Dar mai repede. Iar dacă-l vezi pe Andrei, să-mi scrii.

Borodulin încremeni.

— Annuşka...

— Vai, iar nu mi-e bine... Capul îmi arde. Se sprijini într-un cot, cu fruntea în palmă. Era scăldată în razele soarelui, şi lui Borodulin i se păru că vede o coroniţă de aur strălucind în părul ei bălai ce cădea peste fruntea palidă,

Anna întoarse încet capul, şi privirile li se întîlniră. Borodulin se trase înapoi. Îşi dădu seama că Anna nu-l vede pe el, ci vede altceva ce nu există nici în casa asta, nici în taiga şi poate nicăieri în lume... Ochii fetei se deschiseră mari, sprîncenele i se încruntară, fruntea i se încreţi, tot trupul i se plecă încordat înainte, răsuflarea îi deveni întretăiată.

Ivan Stepanovici făcu un pas spre ea.

— Annuşka ! Anna...

Tresărind, ea se lovi cu cotul de masă şi zîmbi sfios.

— Nu sînt în stare să-mi amintesc... se căină cu un glas plin de jale şi duioşie. Nu pot să-mi aduc aminte...

Borodulin se plecă spre ea şi, căutînd să-şi ascundă neliniştea, o întrebă blînd.

— Ce ai, Annuşka, ce-i cu tine ?

— Mereu îmi vine să plîng...

— De ce ?

— De ce ? Nu mai ştiu... Nu pot să-mi aduc aminte...

O luă de umeri, îi culcă capul la pieptul lui şi o sărută în creştet, acolo unde părul îi era despărţit de o cărare dreaptă.

— Mă simt foarte bine la dumneata, Ivan Stepanîci, şopti Anna. Dar ce pot face dacă mă mistuie dorul...

Ochii i se umplură de lacrimi. Borodulin îşi spărgea capul întrebîndu-se ce trebuie să facă, dar nu-i venea nici un gînd.

— Să nu-ţi pese de nimic, se însufleţi fără veste Anna. Azi pierzi, mîine găseşti. Arde totul şi ia-o de la început. În alt fel. Arde totul !

Cuvintele ei îl speriară pe Ivan Stepanovici, dar găsea în ele şi un fel de alinare. Cu o mînă tremurătoare, care se umezise de o sudoare rece, scoase batista şi-i şterse duios lacrimile. Cît ar vrea să găsească cuvinte care s-o ogoiască, s-o înşenineze şi să-i limpezească mintea rătăcită. O mîngîia pe păr, pe umeri şi se simţi năpădit de o milă nespusă şi de o dragoste părintească pentru această fată.

— Arde, arde totul! şoptea într-una Anna, dar el n-o mai auzea, trăind din plin tainica bucurie ce-i încolţise în inimă

Hotărîrea lui era luată. Aşa va face! Prin aceasta Anna va fi legată de el pentru totdeauna. Va şti s-o ferească de necaz şi de farmece, va reuşi s-o facă bine...

„Annuşka... Copilaşul meu drag..."

Anna păru să-i ghicească gîndurile:

— Dar copilaşul meu, Ivan Stepanîci? Poate că maiale...

— Lasă, Annuşka... Nu te frămînta... O să creştem amîndoi copilul... Mă bucur c-o să vină pe lume... Nu-i nimic... Naşte-l sănătoasă...

Anna căzu pe gînduri.

— Eşti bun, spuse ea cu un glas care-şi pierduse de mult tăria şi voioşia.

— Ia aminte la ce-ţi spun, turturica mea. Nu te gîndi la nimic, nu pune nimic la inimă. Andriuşka? Dă-l încolo. Dacă te iubea cu adevărat, tîlharul, nu-şi lua tălpăşiţa! E un ticălos, şi nimic mai mult... Că a crăpat? Nici nu merita altceva, jigodie blestemată, se înfurie Borodulin, dar îndată duse mîna la inimă.

Anna ascultă cu fruntea în pămînt. Negustorul se așează pe divan.

Prin fața casei era un neîncetat du-te-vino. Care cum ajungea sub ferestre, încetinea pasul, căsca gura și-și ascuțea auzul, dar degeaba, pentru că negustorul vorbea încet, numai pentru Anna.

— Cum termin cu treburile, plecăm la Irkutsk, la sfinția sa ierarhul Innokenti. O să vezi orașul, o să vezi lumea de acolo. Tu trăiește-ți traiul și nu te gîndi la nimic... Omul acela plăcut Domnului o să te facă bine, o să-ți înveselească inima... Știi cum se cîntă la biserică : „Bucură-te și te veselește".

Intră jupîneasa. Negustorul îi spuse cu blîndețe :

— Te rog, Feniușka, ai grijă de Anka. Cînd mă întorc, o să-ți dau stofă de o rochie.

Prînziră în trei. Ivan Stepanovici goli două farfurii de ciorbă, apoi ieși în stradă cu pas greoi, leneș. Nu se simțea în apele lui. Ce-ar fi să amîne plecarea cu o zi ? Ridică ochii — de-ar da o ploaie ! Dar cerul era senin, soarele scînteia.

— Ei, mă duc s-o aduc pe maică-ta, spuse el Annei cu un glas hotărît și sări în șa. Călărea un cal frumos, șarg. Iar tu, Iliuha, bagă de seamă ! aruncă el vechilului, amenințîndu-l cu pumnul lui mare, păros...

— Drum bun ! îi ură Iliuha, chiorîndu-se cu teamă la pumn.

— Să ne vedem sănătoși ! strigă Borodulin și arse calul cu cravașa.

Vechilul şi Fenia schimbară o privire luătoare în rîs cînd o văzură pe Anna la fereastră fluturîndu-şi şorţul şi bolborosind vorbe fără şir.

10

BORODULIN călări pînă în taiga într-o mîiţură.

Vinul băut la masă îl mai înviorase. Se gîndea la viaţa nouă pe care o va duce cu Anna.

Banii — acesta era cel mai bun mijloc pentru a scăpa de nevastă. I se întîmpla adesea la beţie să-i tragă cîte o bătaie soră cu moartea. Chiar la ultima lăsata secului i-a bătut cu hăţurile pe consoartă-sa şi pe popă cînd i-a prins la prescurăreasă acasă, într-un fel nu prea la locul lui. Popa a luat-o la sănătoasa în capul gol, iar guşata Maria Pavlovna zdupăia în jurul mesei strigînd : „Nu-i treaba ta ce fac... Să-mi dai mia aia de ruble şi-ai scăpat de mine... N-ai decît să rămîi cu Daşka ta. Banii mei, tîlharule !"

Tot satul a rîs de istoria asta !

Calul mergea la trap sforăind şi ciulind sperios urechile. Taigaua se făcea tot mai sălbatecă, mai tăcută. Doar deasupra cărării se vedea un petec de cer ca o dîră luminoasă şi n-aveai cum să ghiceşti unde-i soarele !

Încet, pe nesimţite, îl cuprinse tristeţea. În minte i-a apărut iar imaginea soţiei, şi alături — cea a Annei. Gîndindu-se la viitor, în-

trezărea o viaţă nouă, liberă, fără Daşka, fără păcate, dar, ciudat! Nu mai simţea nici o bucurie. Privi apatic în jur şi căscă. Pasul legănat al calului şi penumbra tăcută îl toropeau. Se simţea frînt de oboseală. Cît i-ar place să se trîntească şi să doarmă pe covorul de licheni al vreunei moviliţe! Capul îi vuia şi îi venea să se întindă ca să se dezmorţească cît de cît, să chiuie. Avea poftă să bea ceva rece, acrişor. Ce-ar fi să facă calea întoarsă? Dar nu, ce-i început, trebuie dus la capăt. Iar ca să alunge aleanul şi somnolenţa, ca să spargă tăcerea taigalei, o să tragă o cîntare veselă.

Bătu mîngîietor cu palma gîtul vînjos al calului, tuşi, îşi netezi mustăţile şi prinse a hăuli:

Aici, pe plai îndepărtat,
Taigaua noastră n-are soare,
Măi codrule, măi frăţioare,
Pămîntul ne-ai întunecat.

Propriul său glas îi păru stingher şi străin. Tăcu şi trase cu urechea. Cîntecul murea treptat, agăţîndu-se de rămurişul din creştetele pomilor. Chiui o dată cu glas sunător şi din nou îşi ascuţi auzul. Îi răspunse ecoul. Dar parcă nu era ecoul, ci un glas care chema, care chiuia. Opri calul. Nimic. Numai urechile îi ţiuiau mereu. Iar oful din inimă nu-l slăbea de loc.

„Ei, drácia dracului! Mare prostie am făcut că nu l-am luat pe Iliuha!"

Îndemnă calul şi merse în galop cam o verstă. Dar de cum trecu la pas, neliniştea şi nălucirile îl năpădiră iar.

— Ia nu te mai poticni ! se răsti el la cal, mai mult ca să-şi audă glasul. Îşi continuă drumul fluierînd şi lălăind fără chef, ca să facă mai puţin apăsătoare singurătatea. Borodulin cînta, taigaua îi ţinea isonul cu glas tînguitor ce aducea mai mult a scheunat ori a urlet. Cum se oprea din cîntat, tăcea şi taigaua şi încremenea la pîndă.

— Ei, acu să te ţii... şopteşte Borodulin.

Ştie că taigaua abia aşteaptă să-ţi facă vreo poznă, vreo blestemăţie : dacă o laşi să-ţi bage spaima în inimă, s-a zis cu tine.

„Vine, vine..." — „Da, vin ! Şi ?" „Hai, treci..." Dintr-o rîpă se auzi un geamăt. Pe Borodulin îl trecu un fior.

— Doamne ! suflă el. O să dăruiesc bisericii un clopot mare.

— Doamne, îl maimuţări cineva din spate.

Ivan Stepanovici îşi îndesă pălăria pe ochi, smuci dîrlogul şi, tremurînd tot, porni săgeată într-acolo de unde venea glasul. Rîpa era goală ! Pe fundul ei şiroia o apşoară, iar malurile erau albite de călini în floare.

— Eşti fricos ca o babă ! Luate-ar dracu de tîmpit !... se dojeni Borodulin.

Dar geamătul se repetă urmat de strigăte şi vaiete. Borodulin făcu un gest a lehamite : ia lăsaţi-mă în pace. Îl toropea somnul. Se legăna în şa şi capul îi cădea mereu în piept.

„Mi-e rău... Numai să nu pic..."

Se lăsa seara. Cerul se mohorî. Întunericul

se îngroşa prin hăţişuri, iar din vîlcele venea o umezeală rece. Calul tropăia obosit, poticnindu-se des.

— Nu te speria! îi certă lînced Borodulin şi se trezi de-a binelea. Trebuie să întoarcă! Ce caută el la Kedrovka? O să trimeată pe administrator sau pe jupîneasă.

„Dacă găseşti banii, se va împlini." Acum i-ar face bine un ceai cu dulceaţă de zmeură şi o baie de aburi, unde să se biciuiască cu mătura, să-şi pună sîngele în mişcare... „Anka... Annuşka..."

Iar aude un glas: „Ai milă, taică, îndură-te". Apoi imediat: „Eşti un ticălos, un zgripţuroi..." — „Piei, bîzdîganie!" — „Nu mă mai cunoşti, bestie?" — „Cine eşti?" vrea să întrebe Ivan Stepanîci, dar n-are glas. În faţa ochilor îi joacă cercuri de foc din care ţîşnesc scîntei, capul îi vuieşte şi-i greu ca de plumb.

— Pleacă, nu te-am chemat, şopteşte Ivan Stepanîci. Nu-i slujbă să nu mă rog pentru odihna sufletului tău.

„Te rogi? mîrîie vagabondul care-i adusese o dată lui Borodulin o pepită mare. M-ai ars de viu în baie şi acum te rogi? Pezevenghiule!"

Ca împins de o mînă nevăzută, Ivan Stepanîci se clătină în şa, gata să cadă. Scutură din umeri şi se închină repede — repede, trăgînd speriat cu ochiul spre zidul tot mai negru al taigalei.

— Mă leg, Doamne, să dăruiesc bisericii un clopot cu sunet frumos! Aruncă peste umăr priviri furişe, să vadă dacă nu-l urmăreşte ci-

neva şi continuă : şi de acum înainte să trăiesc în dreptate... Mîntuieşte şi miluieşte !

Cu capul tot mai greu, scuturat de friguri, găseşte pe dibuite plosca şi trage cu nesaţ cîteva înghiţituri de coniac. Tocmai trecea printr-o pîrlitură.

„Ai ucis..." — „Pe cine ?" — „Pe tine însuţi" —„Cînd ?" — „Adu-ţi aminte... Că mîine..."

„Mîine ?" tresare negustorul şi aude cum chicotesc încetişor trunchiurile carbonizate, care par nişte călugări îmbrăcaţi în rase cernite.

Taigaua e tot mai neagră, tot mai mohorîtă. Calul forăie, scutură din cap şi dă din coadă apărîndu-se de ţînţari.

„Ajută-mă să-l scot din smîrc şi-ţi dau o rublă" — „Altă treabă n-am." Aiurează în somn Borodulin, dar glasul se aude tot mai limpede şi mai tare :

— Ei, creştine, dă-mi o mînă de ajutor. Mi s-a împotmolit calul !

„Ha, ha-ha... Ştim noi povestea cu calul, rînjeşte negustorul. Eu port cruce la gît, aşa că... Nu-ţi merge..."

— Ajută-mă, taică...

Se auzi şi un lătrat.

— Hai ! strigă Borodulin trezindu-se şi arzînd calul cu cravaşa.

— Stai, nu pleca ! Ajută-mă, pentru Dumnezeu...

Căţelul se porni să latre şi mai dihai.

Întoarse capul : dinspre mlaştină se rostogolea spre el ceva cenuşiu. Puse mîna pe puşcă.

— Care eşti, ce vrei ? Desluşi două forme întunecate : de om şi de cîine. Badea Prov ?

— Eu îs... Veneam la tine cu Vulpişor, ca să-mi iau fata acasă, îl dumiri omul, mîngîindu-şi cîinele, dar mi s-a împotmolit calul în mlaştină... Eu mă gîndeam la ale mele şi nici n-am băgat de seamă cînd a cotit. I-o fi fost sete, de-aia a tras la apă... Nici nu mai ştiu de cîte ceasuri mă căznesc să-l scot... Fă-ţi pomană şi dă-mi o mînă de ajutor.

Borodulin descălecă. Tremura tot. Era sfîrşit de friguri, de abia se mai ţinea în picioare.

— Nu mă simt bine, se plînse el lui Prov. Aseară am înnoptat în taiga, lîngă o gîrlă, şi pesemne c-am răcit.

Rariştea era învăluită în umbre groase, cenuşii, iar de prin hăţişuri şi văgăuni se bulucea întunericul. Prov şi Borodulin o luară spre mlaştină. Deasupra ei se învălura o ceaţă rece, alburie, din care se auzeau fornăituri şi nechezături speriate. Ceva mai încolo măcăia cu sîrg un cîrstei. Cei doi aruncară în jurul calului o mulţime de crăci lungi, apoi Borodulin apucă dobitocul de coamă, Prov de coadă şi-l scoaseră pe loc uscat.

Prov nu îndrăznea să aducă vorba de fie-sa şi arunca negustorului priviri iscoditoare, încercînd să-i citească în ochi adevărul.

Dîndu-şi seama ce-l roade, Borodulin îi spuse :

— Fata ta e bine, slavă Domnului.

— E bine ?! se bucură Prov. Ia să stăm jos olecuţă, Ivan Stepanîci... Nu-ş ce mi-o îndrugat acolo Ovdoha şi d-aia...

— Care Ovdoha? nu înţelese negustorul, răcorindu-şi tîmplele cu licheni jilavi.

— Una chioară de la noi din sat. A fost la Nazimovo după popă. Zicea că...

— Baliverne, răspunse Borodulin şi tăcu îngîndurat. Prov simţi cum i se strînge inima, apoi se porneşte să bată cu putere.

Borodulin voia să povestească totul tatălui Annei, dar nu ştia cu ce să înceapă, cum s-o aducă mai bine. Parcă i se legase limba şi nici capul nu-l ajuta.

Într-un tîrziu, izbuti să-şi adune gîndurile:

— Vezi matale, Prov Mihalîci... cum devine treaba... Ştii... vorba aia... Cum să-ţi spun... Pe scurt, vreau să te previn... Şi aşa mai departe...

— Ce este? îngăimă Prov cu sufletul la gură.

— Într-un cuvînt, ce mai la deal, la vale, să vorbim pe şleau, spuse Borodulin al cărui glas deveni mai sigur. Poţi să mă înjuri, poţi să spui ce vrei, dar află că eu am prins drag de Anka dumitale, adică de Anna Provovna şi vreau s-o fac stăpînă în casa mea, iar de nevastă o să mă despart... Asta-i.

— Aşa-a-a, zise Prov, făcîndu-se că nu-i pasă, dar bîţîiala nerăbdătoare a piciorului stîng şi un anume fel cum îşi trecu mîna prin barbă îi trădau bucuria.

— Matale îmi datorezi aproape o sută de ruble, reluă Borodulin. Gata! Le ştergem din catastif... Tăiem din socoteală şi banii pentru

iepşoara aia... Să zicem că-i dar de la mine în semn de cinstire...

— Asta merge... Foarte mulţămim...

Ivan Stepanîci sufla greu. Simţea că-l apucă iar sfîrşeala, dar îşi ţinea inima cu dinţii.

Urmă foarte tulburat :

— Numai că, să vezi ce s-a întîmplat... Ţi-o spun verde, fără ocolişuri. Află că Anka dumitale...

— Ce-i cu ea ?

— O purces grea... De la unul Andriuha, un parşiv de politic...

— Ce face-e-e ?! exclamă Prov, întorcînd capul spre Borodulin. În ochii lui măriţi scăpără o mînie cumplită.

— Asta-i, frate. Ca să vezi...

— Voia ei, murmură Prov şi oftă chinuit.

Apoi, răzgîndindu-se parcă, sări în picioare, îşi potrivi brîul şi răcni, strîngîndu-şi pumnii :

— Îl sfîşii cu mîna mea ! U-uh ! Lasă că-ţi arăt eu, nemernicule !

Uriaş, greoi, mătăhăi spre calul său cu o călcătură apăsată de urs.

— Stai ! îl opri Borodulin şi se ridică. Nu-i în comună. Dacă era acolo, îi făceam demult felul... S-a dus în taiga... Încă din primăvară. A plecat şi dus a fost. A crăpat...

Se aşternu tăcerea.

— Da-i drept ?... strigă Prov de departe, dar şovăi şi urmă abia într-un tîrziu. Da-i drept ce o trăncănit Ovdoha cum că Anka... e cu mintea rătăcită ?

— E drept, Prov Mihalîci. Întrucîtva.

Prov se apropie încetişor şi se opri lîngă el, gîfîind opintit. Părul înspicat, tuns rotund pe frunte şi la ceafă, i se zbîrlise, faţa lui aspră, veştejită dintr-o dată, era săgetată de zvîcnituri. Îşi îngropă obrazul în palme, păşi spre un brad şi-şi lipi fruntea de trunchi.

Borodulin veni lîngă el.

— Bade Prov !

— O fată ca ea nu e alta în toată plasa... Şi munceşte cît trei bărbaţi... Of, Doamne, Dumnezeule, se tînguie Prov cu glas sugrumat.

Borodulin îl prinse de umeri şi încercă să-l întoarcă cu faţa la el.

— Ascultă-mă... Prov !

Celălalt însă scutură din cap şi strigă gemut :

— Lasă-mă, lasă-mă, te rog, dă-mi pace.

Din pricina bolii, a tulburării, lui Borodulin îi tremurau picioarele, îi clănţăneau dinţii şi simţea că cineva îi aruncă nisip fierbinte în ochi....

Prov se tînguia mereu, cu glas stins şi întretăiat, smiorcăind a plîns.

— Ce-o să-i spun babei, ce ? Învaţă-mă, pentru Dumnezeu.

Borodulin tăcea. I se învîrtea capul şi, ca să nu cadă, se ţinea de un scoruş.

— Nu ţi-e ruşine, Ivan Stepanîci : De ce n-ai avut grijă de fată ? Eşti... eşti un diavol...

— Se poate drege, mormăi negustorul.

— Se poate drege ?! Dacă era copilul tău aşa ai fi zis ?

— I se întîmplă rar să piardă şirul vorbelor...

— Rar, ai ?! Eşti un diavol...

Pe Borodulin nu-l mai ţineau picioarele. Se lăsă moale pe pămînt, apoi căzu într-o rînă.

— Prov Mihalîci, dă-mi te rog puţină apă... Mă arde...

Prov îi dădu să bea, îi aşternu o bundă de oaie pe care o avea legată la ciochine, aprinse focul, puse de ceai. Făcînd toate aceste treburi, el vorbea într-una şi nu-l slăbea pe negustor cu întrebările. Acesta nu prea înţelegea însă şi răspundea aiurea. Se înfăşurase în bundă cu cap cu tot şi era gata să adoarmă.

— ... O să-l împuşc, prindea el cîte un crîmpei din cîte spunea Prov. Numai să dau de el... Şi-o spun şi băieţilor din Kedrovka : care-l întîlneşti, dă-i !...

„Dă-i, dă-i vitejeşte, dă-i cu inimă", răsună în mintea toropită a lui Borodulin.

— ... Te iei după cioplaşe şi o ţii tot înainte... Oi pune eu şi niscaiva semne pe cărare... Vii care va s'zîcă să faci cu noi sărbătorile... Şi să strîngi datoriile de la oameni ?

— Să-i strîng la noi... îngînă la întîmplare Borodulin.

„Dă-i, dă-i vitejeşte... Hi-ha-ho !"

Deodată, scoase capul de sub bundă şi deschise ochii.

— Ai zis ceva ?

O mogîldeaţă gălbejită, cu suflarea dogorîtoare, se stropşea la el. Dar parcă a stat de vorbă cu cineva adineauri ? Nu-i nimeni... Cine-o fi fost ? Anna ? Nu. Şi despre ce au vorbit ? Despre cal ? Nu... Despre bani ? Aha-a-a, da, da, da.

— Banii !... Au furat banii... Din sertar...
— Cui, mă, ţie ? se auzi un glas. Şi cine i-a furat ?
— Părintele diacon...
— Fugi, mă...
— Părintele popa...
— Părintele popa ? Asta-i bună ! Hai, dormi cu Dumnezeu... Înveleşte-te bine şi dormi.

11

MATRIONA, mama Annei, a plîns toată noaptea, iar dimineaţa nu s-a dus cu ceilalţi la procesiunea religioasă. Acum, tupilată îndărătul ferestrei, se uita pe geam spre locul de pe celălalt mal al pîrîului, unde potecuţa ieşea din taiga. Ar vrea să nu audă larma sărbătorească a uliţei, dar nu se poate feri de ea.

Cînd armonica începea să zică cu foc vreo melodie îndrăcită, care-ţi năvălea nepoftită în inimă, iar fetele prindeau a fierbe vreun cîntec vesel, înaintea ochilor îi răsărea pentru o clipită chipul palid şi bolnav al Annei. Mama îşi trăgea broboada pe ochi, se prăbuşea pe pat şi, îngropîndu-şi faţa în pernă, începea să jelească :

— Floricica mea firavă... Ierbuşoara mea necălcată...

Sărbătoarea merge după rînduiala ei. În casă e prea cald, şi gospodinele întind masa în uliţă, la umbra vreunui şopron sau a unui cedru falnic şi stufos, pripăşit din taiga.

Uliţa, prinzînd viaţă şi grai, răsuna de sudalme şi cîntece.

Cel mai bogat prăznuieşte Fedot: are la masă trei feluri de rachiu de fructe, bere, turtă, plăcintă.

Părintele, pe care scăldatul în apa rece ca ghiaţa îl înviorase, se îndulcea cu ceai şi coacăze murate: lua cu o lingură de lemn cîteva boabe şi le punea pe farfurioară, le zdrobea cu fundul paharului şi turna deasupra ceai. Boabele trosneau, şi din ele ţişneau stropi sîngerii. Părintele golea stacană după stacană şi spunea:

— Asta-i ce-mi trebuieşte. Ceva acrişor.

Fedot, roşu şi năduşit la faţă şi numai burtă de la bărbie pînă la genunchi, şedea în jiletcă, iar pe umăr îi atîrna un ştergar mare. După fiecare stacană, se ştergea bine de năduşeală pe faţă şi pe gît.

Nevastă-sa, o tinerică uscăţivă, şedea lîngă baba Ofimia. La capătul mesei, stătea în picioare, cu coatele rezemate de margine, un băieţaş, Vasenka Sbiten, fecior de cătană. La drept vorbind, nimeni nu ştia cine-i tatăl băiatului, că de cum i-a plecat bărbatul pe front, femeia şi-a dat poalele peste cap. Dar tocmai cînd a venit Vasenka pe lume, soldatul a murit în război, aşa că băiatul îi purta numele.

Vasenka se uita cu ochi mari, rugători la mesenii care beau ceai. Dar nimeni nu-l lua în seamă. Şi ce mult poftea şi el puţin ceai cu lapte şi o clătită! În ziua aceea a dus la scăldat un cal bălan. Uitîndu-se la Fedot, care

turna lapte în a cincea stacană de ceai, Vasenka îşi aduse aminte de calul acela :

— Iote, îi tot aşa de alb cum îi calul !...

Toţi făcură haz de cuvintele copilului, iar părintele grăi :

— Treci încoa, fătul meu, şi aşază-te la masă. Cum îi calul, zici ?... Ho-ho... Chiar aşa-i.

Undeva prin apropiere izbucni un cîntec. Două vecine, Maria Dolgaia şi Palaga, care apucaseră să dea pe gît vreo două păhărele, coborau îmbrăţişate dealul şi ziceau cu glasuri piţigăiate :

Muieruşca la beţie,
S-ar duce la cătănie...
Faceţi-i vînt către casă,
De cătană-i prea lăţoasă.

Un cîrd de fete gătite cu rochii şi pieptăraşe în culori vii, trecură, cîntînd, către marginea satului.

Acolo, pe malul apei, se ridica la umbra răcoroasă şi înmiresmată a pinilor, un tăpşan cu iarba verde. De pe tăpşanul acela se vedea pînă departe, în tuspatru zările. Rîul îţi apărea ca în palmă, cu unda-i zorită lărmuind printre bolovănişuri, cu malurile aşternute cu nisip galben pe care adastă, răsturnate, ciobace şi bărcuţe mititele din coajă de mesteacăn şi se usucă pe capre năvodul obştei. În depărtare înverzea o insulă parcă smălţată cu flori mari, albe : gîştele.

Iar şi mai încolo, jur împrejurul satului, nu se vedea decît taigaua. Chiar de te uitai de pe acoperişul clopotniţei ori din vîrful celei mai

înalte coline a cărei coastă sîngerie e scăldată de apa rîului, de te înălţai ca o pasăre în zările cerului, tot nu vedeai altceva decît taigaua fără hotar.

Fetele au adus de-ale gurii : vreo trei sute de ouă, colăcei, un coşuleţ cu seminţe de zîmbru, colţunaşi, rachiu, să aibă cu ce să-i ospăteze pe flăcăi.

Trei dintre ei, fraţii Zuev, au şi sosit. Uite că vine şi Terioha-armonistul împreună cu Mişka Uhorez şi Senka Kozîr, cei mai aprigi la joc, strigături şi ghiduşii.

Din buzunarele lor căscate se iţeau gîturi de clondire : licoare dulce pentru fete.

— Senea, îl strigă Varka cea pieptoasă pe drăguţul ei, scoţînd de sub şorţ o turtiţă dulce cu mentă, treci încoa, sufleţelule, să-ţi dau ceva bun. Auzi, Senea !

Dar vipera de Tatiana îl prinse pe Senea în braţe şi se lipi de el ca bradul de cedru.

— Nu ţi-l dau... E al meu ! şi, închizînd ochii, îl sărută cu patimă.

Varka se făcu roşie ca focul şi, ca să se răzbune, se aruncă de gîtul cîrlionţatului Parfion :

— Sîc, Senka, sîc !

— Mă, ţigăncuşo ! se amuză Parfion. Ce zici, mă Senka, de mîndruţa ta ? Stai să vezi ce-i fac !

— Vai, mi-ai frînt oasele... Aoleu, nu mai am suflet, se văită în gura mare Varka.

— N-o lăsa ! rîde cu răutate Senka. Dă-i înainte, că putoarea asta... cu care se nimereşte.

Senka se ridică, o îmbrînci pe Tatiana, şopti ceva cu Vaska, cu Frolka, îi clipi beţivanului

de Paramon, făcu semn lui Gavrila, ăla de se ştia că trăieşte cu noră-sa şi întocmai ca nişte lupi pe vremea nuntitului se furişară în pădurice şi acolo stătură gură-n gură, ferindu-se să-i vadă ori să-i audă cineva. Rîd gros şi se frămîntă pe picioare de nerăbdare.

— Pe care, mă ? Pe Varka ?

Privirile lor deşucheate pîndesc răspunsul în ochii lui Senka.

— Pe Varka. Faţa prelungă, uscăţivă a lui Senka e crispată de ură, nările îi freamătă, ochii negri aruncă uitături piezişe spre gătelile aprinse ale femeilor ce scapără între ramuri.

— Şi unde ? fîrnîie tainic creştinii.

— La uscătoriile de snopi... Cum se întunecă... O aduc eu acolo. O fac eu să vină.

— Îhî...

— Ar mai trebui ceva băieţi... Ca să ţină minte potaia...

— Îhî, fornăie creştinii.

În poiană fetele făcură roată în jurul lui Tereha.

— Terioşenka, ia zi una de joc.

Pe umărul lui Terioha atîrna de curea o armonică mare, „italienească". Întinse burduful, îşi trecu degetele peste clape, risipind triluri răsunătoare şi începu a striga cu glas subţire ca de femeie :

Pe la porţi mama a umblat
O „taliancă[1]*" mi-a luat !*

[1] Armonică cu un rînd de clape.

Puţin la trup, oacheş, cu o mustăcioară mică şi neagră, ochii bulbucaţi, şi iute în mişcări, Terioşka semăna cu un gîndăcel.

Terioşka cînta acompaniindu-se la armonică, fetele îşi mişcau umerii în tactul muzicii şi-şi încercau sprinteneala picioarelor.

În poieniţă se învîrteau printre picioare doi căţeluşi care se luaseră după oameni. Îi călcau pe cozi, pe lăbuţe, ei nu se sinchiseau. Dar cum a început să cînte din armonică Terioha, căţeluşii fugiră în lături, se aşezară cu faţa la armonist, se uitară la el o vreme cu priviri poznaşe sau poate dispreţuitoare, apoi, ca la comandă, lătrară scurt, îşi ridicară boturile în vînt şi începură să urle unul gros, celălalt subţire. Iar Terioha întinse şi mai tare burduful şi trecu la un cîntec de joc. Sunetele săltăreţe umplură poiana, zburau în susul şi în josul rîului, pătrundeau în taiga, coborau în sat. Bărbaţii şi nevestele care-şi odihneau mahmureala în jurul samovarelor săreau în picioare şi se prindeau la joc. Pe poiană fetele şi flăcăii jucau în rotocol, cu Senka şi Mişka la mijloc. Unul în faţa altuia cei doi flăcăi se întreceau care mai de care să arate ce ştie.

Lui Senka Kozîr i se făcu cald: îşi desfăşură de la gît fularul nou, neobişnuit de lung, pe care şi-l pusese „de fason", se uită semeţ şi sfidător la Mişka Uhorez, care juca de unul singur, şi cînd sări deodată în mijlocul cercului şi cînd ţîşni în sus răsucindu-se sfîrlează în aer şi-i mai arse în şir cîteva figuri năzdrăvane, îl făcu praf pe Mişka. De ciudă, pe acesta îl trecură toate năduşelile.

— Zi-așa, Seniușka, zi-așa, șoimane! îl lăudau fetele.

— Arde-i Senka, dă-i înainte! îl îndemnau flăcăii.

— Mă, Mișka, ăsta te taie!

— Haida de, îl zădăreau privitorii. Nu-l ține cureaua...

Mișka Uhorez sufla zgomotos, și în ochii lui se strînsese atîta înverșunare, încît toți presimțeau că o să urmeze „una grozavă". Frămîntînd pămîntul cu tocurile, Mișka își zvîrli șapca cît colo și ieși la mijloc, cu mîinile cruce la piept. Răpăind într-una tactul, dădu un ocol, fără să se uite la nimeni și zîmbind tainic unui gînd al său.

Brusc, făcu o tumbă, căzu elastic pe mîini, își îndoi picioarele în așa fel, încît să vină călcîi la călcîi și continuînd să bată tactul, jucă în poziția asta o „rusească". Cînd cu fața congestionată se ridică în picioare și ieși din cerc clătinîndu-se, fu o adevărată explozie de strigăte:

— Ura-a-a... Ha-ha-ha...! Ai bătut... Mișka a bătut.

— Păcat că nu-i Anka acilea, suspinară fetele.

— Numai Anka s-ar mai fi putut măsura cu el, spuseră flăcăii.

Varkăi îi părea foarte rău de Anna. Încremeni la o margine a poienii cu ochii în zare doar-doar, prin cine știe ce minune, va apărea pe drum Anna.

Dar n-o văzu pe Anna, ci pe Obabok, care cobora dealul dinspre sat.

Era beat. Venea într-o fugă, cu trupul plecat înainte şi cu cît se apleca mai tare, cu atît i se mişcau mai repede picioarele încălţate cu pîslari şi împleticite de băutură. Pînă la urmă căzu în nas, dar mai lunecă puţin la vale, trăgînd o brazdă în nisipul şi praful răscolit.

Varka strigă, rîzînd în hohote :

— Vine Obabok !

Tineretul juca fără răgaz. Rochiile şi pieptăraşele fetelor erau leoarcă la spate, flăcăilor li se lipiseră cămăşile de piele, că puteai să le storci.

— Vine popa cu Ivan şi cu Fedot ! trîmbiţă din nou Varka.

Cei trei veneau îmbrăţişaţi, cu popa la mijloc. Din cînd în cînd se opreau, îşi spuneau ceva dînd din mîini, apoi se pupau şi mergeau mai departe.

Obabok ajunse pe poiană şi se proţăpi cu mîinile la spate, plin de praf şi cu fire de paie în barbă, lîngă tinerii care jucau. Dar era limpede că nu vede şi nu pricepe nimic. Ar vrea să facă şi el ceva, că sa fie luat în seamă, dar nu ştie ce. Deodată, răcni bezmetic cu glas tunător :

„Di-di-di şi na-na-na
Hopaidia, hop ş-aşa“

Dar speriindu-se parcă singur de glasul lui, se trase înapoi pe călcîie, cît pe-aci să cadă pe spate. Toate acestea le făcea cu un aer foarte grav şi preocupat. Ceva mai încolo stăteau cinci flăcăi şi încă un tînăr, proaspăt în-

surat. Fumau şi tăifăsuiau. Obabok se apropie tiptil pe la spate, ridică braţul şi-l pocni pe cel însurat peste ceafă.

— Bîzzz !

Căzură amîndoi.

Cei cinci tăbărîră pe Obabok şi începură să-i care la pumni.

Tocmai atunci sosi şi părintele. Îşi scoase pălăria şi rosti :

— Pace ţie, Agafia.

— Bună, părinţele ! răspunseră toţi în cor. Ce-ai întîrziat la joc ?

— Vai, băieţi, nu se cade !

— Ei, lasă, că doar joci pe la zaifeturi de duduie casa. Ştim noi !

— Fie. Numai că fără udătură nu prea merge.

Văzîndu-l pe părinte, Obabok îşi smulse cascheta de pe chica roşcovană, zbîrlită, cu intenţia vădită să ceară binecuvîntarea. Dar picioarele îl trăgeau la stînga. Încercă să cîrmească cu tot trupul, dar nu izbuti decît să întoarcă spre preot faţa lui gravă şi pistruiată. Descriind opturi cu picioarele, fugea piezîş spre mal, cu cascheta subsoară şi cu ochii holbaţi a mirare ţintă la popa. Ajunse pînă la creasta malului şi veni de-a berbeleacul la vale. Ţin-te rîs ! Părintele se apropia de muchea malului şi, uitîndu-se zîmbind la beţivul ce se zvîrcolea în nisip, îi dădu de pe această culme binecuvîntarea.

— Prăvălitu-te-ai, fiule ? Hai, copăcel... Ho-ho-ho...

ÎN SEARA aceea de sărbătoare, hoinarii ajunseră la imaşul satului Kedrovka. Alături, într-o poieniţă din pădure, era o haişte : cineva se apucase să clădească o casă din bîrne, dar a părăsit-o neisprăvită. S-a pornit să bată un vînt rece, şi hoinarii erau bucuroşi că au dat de acest adăpost.

Andrei-politicul se întreba dacă n-ar fi mai bine să se ducă chiar acum la Kedrovka, dar după ce-şi privi cu scîrbă zdrenţele cu care era îmbrăcat şi-şi trecu şi mîna prin barba noduroasă ce-i crescuse în taiga, se răzgîndi. Mîine în zori o să-şi ia rămas bun de la hoinari şi, ocolind Kedrovka, o va lua prin taiga spre Nazimovo. E o potecă ce duce drept acolo. Dar dacă s-a întors Anna la Kedrovka ? Nu, e încă prea devreme. Învoiala e să rămînă la Borodulin pînă la coasă.

În ziua aceea merseră mult, şi Andrei era frînt. De cum puse capul pe grămada de surcele dintr-un ungher, ochii i se închiseră de la sine.

— Pînă mîine... mai apucă el să şoptească şi adormi buştean.

Hoinarii făcură un foc straşnic, atîrnară ceaunaşul pe crăcană şi-ndată fu gata fiertura. Mîncară cu poftă. Anton se retrase în ungherul cel mai îndepărtat, puse braţul îndoit pe bîrnele de pe muchea peretelui şi-şi culcă deasupra fruntea înnegurată. Îl cuprinse fără pricină o tristeţe adîncă de-l seca la inimă.

Vanka Zaiafet povestea ceva hazliu.

Tiulea rîdea într-un fel ciudat; închidea ochii de plăcere, zbîrcea din nas, se apuca cu mîinile de burtă şi strîmbîndu-şi buzoaiele groase, hohotea pe muteşte.

— Da ce dracu, îs poze să te uiţi la ele? zicea Vanka. Să-ţi spun ce am păţit o dată. Îmi făcusem sălaş pe malul unei ape. Şi era acolo la zmeură!... Mie îmi place zmeura, dar mai mult muierile. Aşa că muierile veneau la zmeură, iar eu mă dădeam la muieri...

— Hh-hh-hh...

— Şi aşa.. Aveam o bărcuţă şterpelită de la un cealdon.

Într-o zi, după ce m-am ospătat, m-am culcat la umbra unui brad să odihnesc bucatele şi, deodată, aud ori mi se năzare glasuri de muieri. Ce bine s-a brodit! zic în gîndul meu. Ridic capul, mă uit — aşa era: pe malul dimpotrivă mişcă ceva în zmeuriş. Acolo-s! Sar în barcă, vîslesc uşurel, să nu mă simtă, că-mi făcusem planul: să mă năpustesc în zmeuriş mormăind ca ursul. Muierile or să se sperie şi or s-o ia la fugă, dar mie tot îmi pică una în gabjă.

— H-h-h-h-h-h, hîrîia Tiulea.

În focul povestirii, Vanka se aşează pe genunchi şi, mimînd scena, continuă în şoaptă, de parcă i-ar fi fost teamă să nu sperie femeile din poveste.

— B-u-uun. Dar malul era aşa prăvălatic şi înalt, că abia m-am căţărat pînă sus. Şi nu apuc, frate-miu, să mă apropii bine de zmeuriş, că răsare de acolo o namilă de ursoaică şi drept la mine vine. Să-mi dau sufletul, nu

alta. Ce să mai mîrîi, că am scos un răcnet, şi dura la vale !

— H-h-h-h, se strica de rîs Tiulea.

— Dar vezi că n-am nimerit în barcă, ci bîldîbîc în apă. Şi apa era adîncă ! Începui să înot voiniceşte : un-doi, un-doi...

— H-h-h-h... cu ursoaica după tine, nu ?

— După mine-e-e, îi mintea înainte Vanka.

— H-h-h-h-h-h... gata să te prindă, nu ?!

— Gata să mă prindă ! strigă Vanka sărind în picioare şi dînd din mîini. Îl umflă şi pe el un rîs în hohote.

— Şi te-a mîncat ?! încercă să-l încurce Tiulea.

— Nu ! i-o reteză Vanka, şi ochii îi jucară în cap. Da de, mă lepră, tu nu mă crezi ?

— Se poate ?! Dacă nici noi mincinoşii n-o să ne credem unii pe alţii !

Vanka se făcu foc.

— Mama ta de volintir ! Ia ascultă, mă ? Toţi îs aşa deştepţi în gubernia aia năzdrăvană ?

— Ei, lasă, lasă, făcu împăciuitor Tiulea.

Răsuci o ţigară cu degetele-i murdare, îi linse marginea cu o limbă groasă, roşie şi-o oferi respectuos lui Vanka.

— Ţine şi să facem pace !

Vanka zîmbi îmbunat.

Apoi Tiulea scoase un rînd de cărţi cum nu se poate mai soioase şi mai rupte, şterpelite de pe undeva, îşi frecă fălcile, că-l dureau de atîta rîs şi începu să împartă.

— Hei, iconiţele dracului ! Hai, Vanea, să te fac o foiţă !

Focul abia mai pîlpîia. În haiştea asta fără acoperiş surcelele dădeau prea puţină căldură, şi li se făcu frig.

Anton aduse o grămadă de vreascuri, apoi se întoarse în pădure şi se aşeză pe o buturugă la malul apei.

Nu se auzea nici un foşnet. Cerul era presărat cu stele strălucitoare, pe rîu se învălura ceaţa.

Anton îngenunche şi începu să se roage, rostind tare cuvinte pline de jale. Rugăciunea nu-i aducea alinarea şi nici lacrimi de uşurare în ochi. Îşi înşira toate păcatele, pomenea cu vorbe de iubire şi iertare pe Liubocika, pe prieteni, pe fratele său, pe toţi duşmanii lui. Simţea însă că nu se roagă aşa cum trebuie, ci numai cu buzele, iar inima rămîne mută. E mereu cu gîndul la altceva şi nici nu pricepe tîlcul vorbelor pe care le spune. Îl apasă o presimţire vagă, ceva ca un nor ameninţător ieşit de după o creastă de munte.

— Maică Precistă, şopteşte Anton, lipindu-şi fruntea de ţărînă.

Rămîne prosternat pîndind cu sufletul aşteptatele lacrimi.

Politicul dormea, ceilalţi trei jucau cărţi. Lui Vanka îi venea o carte grozavă. Bătrînul şi Tiulea îşi ieşeau din fire. Ori de cîte ori bătrînul punea, şovăitor, o carte, Vanka ridica sus mîna şi, icnind, o bătea cu a lui.

Tiulea juca încet, încurca culorile, valetului îi spunea „fante“, iar damei „gagică“.

Vanka îl lua la vale :

— Hai, mă, şase birlici, fă cărţile.

Vanka cîştigase o grămadă de monede de aramă. Tiulea scotea mereu pitaci şi grivne pe care le avea cusute în zdrenţele lui şi se uita nenorocit cum strînge Vanka băncuţele de aramă în fişicuri, iar pe cele de argint le bagă în gură.

— Unde au mers năzdragii merge şi cămaşa ! strigă vesel Vanea şi puse jos o carte.

— Am bătut-o ! spuse bătrînul şi trînti deasupra un as.

— Da eu am masla şi le bat pe toate ! striga Vanka sărind în sus de bucurie. Îi arătă o damă de pică şi luă potul.

Tocmai atunci răsări deasupra peretelui un cap cu căciulă şi capătul unei ţevi de puşcă.

— Bună, zise capul.

— Bună, răspunse pentru toţi bătrînul. Cine eşti tu, mă ? Ciobănaş ?

— Îhî...

— Şi cît iei pentru trebuşoara aiasta ?

— Cît iau, de-atîta beau...

— Cum văd eu, eşti dat dracului, rîse bătrînul. Fă-te încoa. Sîntem bucuroşi de oaspeţi.

Capul întrebă cu glas tremurător :

— Da voi d-unde sînteţi ?

— Da de ce vrei să ştii ? i-o întoarse Tiulea.

— Ia, întreb şi eu ca omul...

Moşul îşi umplu nările cu tutun, strănută şi răspunse în doi peri :

— D-unde şi-a înţărcat dracul copiii.

— Huîm ! făcu tărăgănat celălalt, cumpănind pesemne ceva în minte.

Se apropie Anton şi discuţia continuă afară.

— Noi sîntem oameni de treabă, drăguţă. Noaptea asta dormim aici, şi mîine, venim la voi în sat. Tînjim după o baie, că ne mănîncă păduchii de vii.

— Huîm, mai făcu o dată capul.

— Noi, drăguţă, sîntem oameni la locul nostru, noi...

Glasurile se depărtară, pieriră.

Anton îl conduse pe şchiopul Siomka pînă la imaş, străduindu-se să-i cîştige încrederea pentru el şi tovarăşii lui.

Siomka închise bine poarta îngrăduturii şi şontăcăi spre casă. Mai avea cam o verstă pînă-n sat, dar îi şi ajungeau la ureche zvonurile sărbătorii, crîmpeie de cîntece, glas de armonică, strigăte de ajutor, hămăituri zădărîte.

Trecînd prin dreptul unui tufiş, auzi şoapte :

— Iubitule... Inimioara mea...

Plescăiră cîteva pupături.

„Nu-i nimica", oftă Siomka şi grăbi pasul. Iar în sat, prăpăd, nu alta.

Obabok zăcea închis într-o magazie, legat fedeleş : îi învineţise un ochi clopotarului Timoha şi spărsese cu oiştea toate geamurile unui gospodar, urlînd : „Aiasta-i urarea noastră ! La mulţi ani !"

La un capăt al satului mirosea a încăierare.

— La toţi trebuie să vă dea la cap, blestemaţilor ! se burzuluiau Mişka Uhorez şi Senka Kozîr la prăvăliaşul Fedot, apropiindu-se de el duşmănoşi.

— La care la toţi ?

— La alde tine, cioclovină ! Care-ţi pică sub unghie, îl striveşti fără milă !

— Dacă-i aşa, şterge-o de-aici, ce mai aştepţi !

— Ne dai ori nu ne dai ?!

— Nu mai am, s-a isprăvit.

— Spune — ne dai ori ba ?! răcni Kozîr ridicînd un par.

Fedot se feri cu un strigăt de spaimă şi o luă la goană, dispărînd într-o ulicioară.

Pe o prispă şedea, beat, prostănacul Timoha şi-şi tot apăsa vînătaia de la ochi cu un pitac siberian de pe timpuri, pe care erau înfăţişate zibeline. I-a venit cheful să bată ceasurile. S-a ridicat, a bătut toaca de nouă ori, apoi s-a aşezat la loc şi a început să cînte.

— Minţi, mă ! îi strigă careva de peste drum. Cum nouă, mă ? Acuşica o să auzi cocoşii !

Timoha se ridică şi mai adăugă două bătăi.

— Două !... Care vas'zîcă, e ceasul şase, molfăie bătrînul de o sută de ani, întins pe cuptor. Eu aş mai suge olecuţă... Hei, care eşti ? Adă băuturică.

Un motan se apropie de bătrîn cu coada bîrzoi şi torcînd, se frecă cu capul de obrazul moşului.

— Şase ! strigă moşul. De fapt a vrut să strige cît ! dar nu-l mai asculta limba. Dădu brînci motanului, care căzu pe podea. Doamne ajută. Amin.

Senka Kozîr şi Mişka o luară prin dosuri şi grădini spre rîu, unde aveau o barcă. Îşi rotiră privirile în jur — nimeni. Săriră în barcă şi, opintindu-se cu o vîslă în mal, îşi făcură vînt

pe apă. Ochii le ardeau, fălcile le erau încleştate.

— Şişu ţi-e ascuţit ?

— E.

Se furişară lupeşte în imaş şi porniră clătinîndu-se prin iarba înrourată, iscodind cu ochi beţi după pradă.

— Dar dacă mai are careva plăvane ?

— Fugi, mă...

Din două sărituri, Senka încălecă o vacă bălaie şi-i împlîntă cu toată puterea cuţitul în grumaz.

— Ia dă-mi-l mie...

— Doboară-le cu parul.

Şi încă multă vreme, chiuind de beţia sîngelui, au alergat de colo-colo sub streaşina taigalei, omorînd vacile albe ale lui Fedot, care dormitau fără habar.

— O să ne pomenească, lipitoare afurisită ! hîrîi Senka Kozîr, ştergînd cuţitul de iarbă.

— Hai, mă, să dăm gata şi tăuraşul.

— Dă-l dracului... ajunge...

13

O BĂTAIE la fereastră :

— Hei, Prov Mihalîci !

Matriona deschise geamul.

— E dus la Nazimovo...

— Ei, fir-ar să fie, făcu descumpănit Siomka şchiopul. Ţăranii chercheliţi care veniseră o

dată cu el începură să blămăjească toţi laolaltă.

— Trebuie să-l căutăm pe desetnic. Pe Obabok.

— Desetnicul îi beat.

— Ce face?... răcni chiar lîngă el Obabok, răsărit ca din pămînt. Un picior îi era desculţ, cămaşa-i atîrna ferfeniţă pe trupul muşchiulos, cingătoarea o pierduse, braţul drept îi era plin de sînge şi avea o căutătură de apucat.

— Ce face? răcni din nou Obabok, izbutind, pînă la urmă, să se proptească bine pe picioare.

— Trebuie să trimiţi oameni să prindă nişte haidamaci. Îs dincolo de imaş.... Cîţi sînt, mă Siomka?

— Cîţi or fi, pe toţi îi prindem... N-are a face... Haida! buciumă Obabok şi, punînd mîinile la spate, porni.

— Ce haida, mă?! Treaba asta trebuie făcută cu socoteală. Mai întîi, du-te şi te îmbarcă... Că o să îngheţi... strigau după el oamenii.

— Haida!! zbieră Obabok.

— Ci stai o dată omule... Cine zici să se ducă?

— Haida!

— Ia mai dă-l dracului, făcură scîrbiţi ţăranii.

Obabok smulse un par dintr-un gard şi porni sprinten în lungul uliţei, urlînd de vuia satul:

— Mă, care ştie unde mi-e nevasta? Scorpia dracului!! Auzi, să mă-nchidă pe mine?

Pe mine ?! Ha-ha. O omor ! Pe crucea mea dacă n-o omor !

Sătenii aleseră singuri cinci inşi cu capul ceva mai limpede şi, călăuziţi de Siomka, micul grup porni spre imaş. Fiecare avea o puşcă încărcată.

Noaptea nordică stăruia tăcută asupra firii.

Cocoşii au cîntat pentru a doua oară, dar Matriona încă nu apucase să închidă ochii : îl aştepta pe Prov. Nu se simţea bine. Zăcea pe laviţă şi gemea. Deodată, văzu cum uşiţa sobei se deschide de la sine şi de acolo apare cineva gros, buhos — o fi om sau altăaia — se apropie de ea, scoate un cuţit cu lama lucitoare şi grăieşte : „Ia să-i scot eu inima din piept !"

Matriona dădu să ţipe, dar nu putu : buhosul tăbărî peste ea şi o strînse de gît : „Ia să vedem unde-i inima ?"

— I-au adus pe haidamaci !

Strigătul acesta o trezi pe Matriona. Sări speriată, îşi făcu cruce, şi cînd îi mai veni sufletul la loc, se apropie de fereastră. Un sătean trecea călare şi striga cît îl ţinea gura.

— I-au adus pe haidamaci !

Mijea de ziuă. Pe tăpşan cîntecele încetaseră, în tufărişul de pe rîu se trezeau sfioase glasuri păsăreşti.

În vremea asta, lîngă casa în care se ţineau cislele, a început să se strîngă lume. O mulţime tot mai numeroasă — oameni bătrîni, fete şi neveste tinere, bărbaţi în putere, flăcăi care-şi tociseră călcîiele la joc — se buluceau în

jurul celor cinci vagabonzi chiar atunci aduşi din taiga.

Feţele puhave de beţie şi de nesomn ale petrecăreţilor erau ursuze şi încruntate. Foială. Strigăte, larmă de glasuri. Unii se bălăbăneau în picioare la margine, alţii îşi croiau drum în faţă: mulţimea striga şi şuşotea, îi ocăra pe vagabonzi şi glumea cu ei, le plîngea de milă şi mîrîia strîngînd pumnii, îi compătimea: „sărăcuţii de voi!" şi era gata să se năpustească la ei să-i facă una cu pămîntul.

Vagabonzii simţeau această nestatornicie a mulţimii şi căutau să pară cît mai umili şi amăriţi.

Numai bătrînul Lehman nu-şi putea stăpîni furia. Şedea pe un buştean şi se uita la toţi pe sub sprîncenele încruntate.

Şi Andrei-politicul se perpelea cumplit. Ochii lui înroşiţi scotoceau prin mulţime căutînd pe cineva. Răsufla greu cu gura întredeschisă şi, trecîndu-şi mereu limba peste buzele arse, bolborosea:

— Ce vreţi de la mine?... Aţi auzit?... Eu n-am nimic cu oamenii ăştia.

Nimeni nu înţelegea ce vrea.

— Unde-i primarul? Sau vornicelul?

— Lasă, omule, îl sfătui Anton, nu vezi că-s beţi? Dă-i încolo...

Moş Ustin cel străduitor întru Domnul se apropie de grupul vagabonzilor şi le spuse cu bunătate:

— Mă băieţi... e că... să nu ne-o luaţi în nume de rău... că n-o făcurăm cu duşmănie...

— Ba cu dușmănie! izbucnește Lehman. Întreabă-l pe ăsta, arătă el spre Anton. De ce l-a pocnit unul de-al vostru peste ureche? Drept îi așa?

— Pentru că vă țineți de rele, iaca de ce, se zorși o muiere în rochie roșie.

— De rele? ridică glasul Lehman. Ia spune, femeie, cu ce ți-am greșit noi? Aud?

— Acu, ce mai, interveni Ustin, dînd din mîini ca să-i potolească... Vă hodiniți la popreală pînă se termină guleaiul, iar apoi vă dăm drumul. Keșka, descuie...

Urmă, întorcîndu-se către norod:

— Iar voi, nevestelor, mai bine le-ați aduce ceva de-ale gurii. Lapte ori altceva.

— Aiasta se poate, răspunse femeia în roșu și se depărtă.

— Keșka, descuie! repetă porunca Ustin. Hai, băieți, închinați-vă și duceți-vă înăuntru.

— Ba nici gînd! se-nfurie Andrei. N-ai nici un drept, bătrîne, să mă bagi la arest! Eu nu-s vagabond... Pricepe o dată!

Lumea începu să se împrăștie.

Prostănacul de Timoha scrută zarea rumenită, se gîndi puțin, scărpinîndu-și coastele, și se duse la clopotniță „să bată toaca".

Anton încerca să-l liniștească pe Andrei:

— Nu te pierde cu firea, Andreiușka... Vedem noi mîine dimineață.. Lasă-i să se trezească...

Ustin și paznicul Keșka își făceau de lucru la ușa arestului.

— Hai, băieți, intrați... Ce mare lucru...

Keşka aduse din casa de cislă un capăt de lumînare. Femeia aceea în roşu se întoarse cu două ulcioare de lapte, nişte ouă şi pîine.

— Bu-u-u-un, încuviinţă Ustin, ducînd mîinile la spate. De prea mult zel, Timoha bătu de trei ori clopotul. Ustin se uită spre clopotniţa de pe deal şi grăi iar :

— Bu-u-u-un...

Vagabonzii se sfătuiră între ei şi intrară în odaia arestului.

Vanka Zaiafet apucase să golească o jumătate de ulcior de lapte, iar Andrei-politicul tot nu voia să intre :

— Trebuie să-mi daţi drumul.. Sînt deţinut politic...

— Politic ?! Ha-ha-ha... Tot drumul ne-ai împuiat urechile, mortăciune... Las'că ştim noi ce fel de politic eşti... De ce ai vrut s-o întinzi, ai ? se răstiră la el străjerii înarmaţi.

— Domnilor, vorbesc foarte serios. Lăsaţi-mă să plec...

— Aici nu-s domni ! i-o tăiară cu asprime ţăranii. Şi cînd ţi se porunceşte ceva, fă bine şi...

— Caut o fată, stărui cu disperare Andrei. O cheamă Anna.

— Avem aici la Anne cu duiumul, rîseră oamenii.

Lui moş Ustin îi era somn, oamenii se plictisiseră.

— Keşka, umflă-l ! Hai, băieţi. Puneţi mîna ! Îl înhăţară pe Andrei şi-l împinseră spre uşă.

— Staţi puţin !

— Nu-l lăsa, Keşka !

— Hai, Andrei. Dă-i în brînză, buciumă dinăuntru Lehman.

— Nu ! strigă Andrei, luptînd să se smulgă din braţele lor vînjoase.. Dracu să vă ia de tîmpiţi ! Chemaţi-o pe mama Annei, sau pe tatăl ei, primarul...

— Keşka, încuie !

— O să răspundeţi pentru asta, dobitocilor ! strigă Andrei, izbind cu mîinile şi picioarele în uşa ce se închisese în urma lui.

— Ai închis bine ? întrebă Ustin.

— La mare meserie ! răspunse voios, ca la raport, paznicul Keşka.

— Ei, băieţi, rupeţi rîndurile ! strigă Ustin care avea meteahna să facă pe comandantul şi arătă cu mîna în tuspatru zările.

14

MATRIONA şedea culcată în pat şi-şi făcea tot felul de gînduri despre Anna, despre Prov — nu cumva să fi dat peste vreo fiară în taiga ! Ar trebui să doarmă, dar i-a trecut somnul, mai cu seamă că în odaie e ziuă albă. Se ridică, acoperi ferestrele, se culcă la loc. Urechea-i prinse un plescăit ce venea dinspre rîu, de parcă cineva ar fi trecut prin vad. Să fie vacile ? Prea devreme.

Ar vrea să mai cugete la una, la alta, dar în mintea-i obosită gîndurile i se încurcă şi se înghesuie precum apa rîului printre pietre...

Apoi auzi forăit de cal şi glas de om. Crezu însă că doarme şi îi fu teamă să nu-l viseze iar pe buhosul ivit din sobă.

Cioc-cioc.

— Hei, Matriona Larionovna!

Sări din pat, îşi potrivi cămaşa, îşi strînse părul des şi se repezi la fereastră.

— Ah! Simţi că îngheaţă: „Să ştii că Anka sa stins".

— Deschide o dată!

Nimeri cu greu uşa şi alergă în neştire spre poartă.

Intră Borodulin ducînd calul de căpăstru.

— Mi-a fost rău pe drum... Acum m-a mai lăsat...

— Ivan Stepanîci!... Dar Prov, Anka?

Borodulin duse calul în şură.

— Pot să iau puţin fîn?

— Fata! Fata ce face?! strigă Matriona, simţind că se înăbuşă.

— Mi s-au furat nişte bani, d-aia am venit, rosteşte moale Borodulin, de parcă nici n-ar fi auzit-o.

— A?!

— Bani, zic. Mi s-au furat...

Matrionei i s-au tăiat picioarele. Se lasă să cadă pe trepte.

„Buhosul din vis!.. Iată cine o să-mi smulgă inima din piept."

Un cocoş bătu din aripi şi strigă. O mie de cocoşi trîmbiţară o dată cu el. Lumina zilei pieri brusc.

Borodulin se aplecă spre Matriona.

— Să intrăm în casă. Da ce-i cu dumneata ? Ai salutări de la Anka... Iar cu Prov Mihalîci m-am întîlnit pe drum... Totu-i bine, slavă Domnului...

În ochii Matrionei se făcu iar ziuă. Iar cînd cocoşul cîntă din nou, ceilalţi o mie tăcură.

— Şi cine zici că ţi-a furat banii ? se sili ea să întrebe.

— Habar n-am.

— Vai, ce m-ai speriat !

I-o luă înainte, înaltă, bine legată. Treptele gemeau sub picioarele ei puternice. „Leit maică-sa", gîndi Borodulin despre Anna şi intră în tindă.

— Da fata mea ce face ?

— E bine, slavă Domnului !

În casă îi vorbi cu o înflăcărare care-i aprinse obrajii, despre Anna, despre el, despre viaţa nouă pe care o vor duce împreună, îi făgădui marea cu sarea, încerca să tălmăcească în vorbe întortocheate lucruri simple, se lega cu jurămînt, cerea iertare.

„Poate visez ?!" se îndoia Matriona.

— Nu cumva eşti băut, Doamne fereşte ?

În ochii ei era neîncredere, dar şi spaima prea marei bucurii. Răsuflarea i se iuţi, pe braţe şi la gît pielea i se încreţi ca de frig.

— Eh, Matriona Larionovna... Dacă aş putea, mi-aş spinteca pieptul ca să-mi scot inima mea înfocată şi să ţi-o arăt : priveşte ! Nu pot trăi fără Anka... Înţelegi ? Nu pot...

Cînd palid, cînd aprins la faţă, umbla clătinîndu-se prin cameră şi pierdea uneori şirul vorbelor.

— O să mă culc puţin, Matrionuşka... Am răcit în taiga şi am căzut fără simţiri. Nici nu ştiu cînd a plecat Prov. Frigul m-a trezit. Eram înţepenit tot. Cînd mă uit, văd nişte pari bătuţi în pămînt şi de fiecare par, legată o crenguţă arătînd încotro trebuie s-o apuc. Am încălecat şi m-am lăsat călăuzit de semnele acelea... Da... Sînt cam bolnav... Să mă culc în pat... Un somn mi-ar face bine...

— Ba o să te culci în magazie. Îţi aduc acolo două bunde. Că ştii... urmă femeia cu codeală... Dacă era şi Prov... Da aşa, îs singurică acasă şi îndată o să-mi iasă vorbe. La noi, dacă intri în gura lumii... Du-te, taică, du-te.

În magazie, pînă îi aşternu şi pe urmă după ce se culcă şi se înveli cu bunda, Borodulin o întrebă de cîteva ori dacă n-a venit aici cineva din Nazimovo. Nu, n-a venit, dar adineauri ţăranii au prins nişte haidamaci. Apoi Borodulin îi povesti visul său: „Dacă găseşti banii aceia, se va împlini". Dar ce anume" se va împlini", nu ştie. Poate prin visul acesta îngerul păzitor îi trimite semn despre ceva în legătură cu Anna? Ar trebui să-l întrebe pe popa. Pe popa? Păi ăsta n-a fost în stare nici să slujească! A slujit Ustin în locul lui. Popa s-a jucat cu fetele de-a prinselea pe pajişte şi era cît p-aci să se ia la bătaie cu flăcăii pentru una, Tanka. Halal păstor de suflete! Ar trebui să se plîngă careva arhiereului. Bătaie de joc!

— Hai, dormi, Ivan Stepanîci. Şi zi aşa, Anka n-are nimic? Auzi ce-a putut să născocească scorpia aia de Ovdoha...

— Ovdoha aia a dumitale e o cață și o hoaşcă.

Matriona închise poarta magaziei, intră în casă, se aşează la fereastră şi din nou o cuprinse jalea. Măcar că negustorul îi vorbise aşa frumos despre toate, îşi simţea inima grea, şi pace.

15

DE CÎND şi-a luat păcatul acela pe suflet, Daşei i s-a urît cu viaţa. I se tot părea că cineva o împinge într-o prăpastie şi ea n-are putere să se împotrivească. Ce să facă? Să-şi înece aleanul în băutură?

Seara, intră în bucătărie pe picioarele-i crăcănate ibovnicul ei, Fedenka. Administratorul Iliuha e vesel nevoie-mare: la Kedrovka e guleai, aşa că a scăpat pentru multe zile de Borodulin. A şterpelit trei sticle din coniacul jupînului — să bea toată lumea!

La bucătărie s-a încins un chef în patru, dar Fedosia, femeie cu scaun la cap, îi părăsi curînd şi se duse la Anna: stăpînul îi poruncise să n-o piardă din ochi.

Lui Iliuha coniacul i se sui îndată la cap: ba rîdea în hohote, ba plîngea bălos, se pupa cu Fedenka şi-i făcea albie de porci pe Borodulin, pe popă, pe ispravnic. Pînă la urmă, s-a-mbătat cremene şi a căzut grămadă sub masă.

Ţigănosul Fedenka mesteca clefăind carnea de vită între fălcile-i de fier. Din cînd în cînd

îşi îngusta ochii de motan şi arunca priviri pofticioase spre gura trandafirie a Daşei.

Cînd Iliuha începu să sforăie şi să bolborosească în somn, Fedenka se ridică, îşi vîrî căpăţîna fălcoasă, tunsă la piele, în camera de alături, o cercetă hoţeşte din ochi, trase cu urechea şi închise bine uşa.

— Ei ? făcu el apropiindu-se de Daşa. Glasul şi chipul lui erau blînde, numai în ochi i se citea o ameninţare. Ei ?

Daşa se zgribuli toată pe dinăuntru, de parcă i-ar fi ieşit înainte un urs întărîtat, ridicat în două picioare.

— Nu ştiu nimic... Vai de capul meu cum am ajuns... şopti ea, necutezînd să se uite în ochii hoţului.

— Uite ce e, Daşenka, cu mine să nu faci pe nebuna, că nu-ţi merge, şuieră acesta, sucindu-şi o clipită albul ochilor spre uşă. Pe Daşa o apucă o scîrbă şi o groază, de parcă i s-ar fi lipit un şarpe de inimă.

— Dacă porunceşti tu.. n-am scăpare, trebuie să mă supun... murmură ea încet şi turnă pe gît coniacul din pahar, cum ai turna apă peste jăratec. Simţind în piept o arsură cumplită, îşi înăbuşi un ţipăt şi dădu să se ridice.

— Încotro ! mîrîi Fedenka şi, pironind-o cu o privire de brută, o prinse de umăr şi o sili să se aşeze la loc.

— Fie, spuse Daşa ca prin somn, eliberîndu-se binişor din încleştarea mîinii lui murdare cu unghiile galbene. Să zicem că Borodulin rămîne văduv... Să zicem că mă strecor în inima

lui ca o năpîrcă... el mă ia de nevastă şi mă văz negustoreasă...

— Proastă mai eşti, Daşenka, mormăi hoţul, furişînd o privire sub masă, unde Iliuha mîna porcii la jir. Auzi! O să rămîie văduv... Paşte murgule iarbă verde!.. Ascultă aici! Negustorul şi cu tine o s-o otrăviţi împreună pe guşata... Dar bagă bine la cap: numai împreună.. În doi, Daşenka. Ca să-l ai la mînă. Uite aşa! Acu ai priceput?.. Atunci o să-l joci pe deşte! Tu o să fi stăpîna!

Ochii-i scăpărară.

— Şi acum... Ia bine aminte, Daşenka... Dacă încerci să mă fraiereşti, te torn, atît îţi spun! Iar dacă n-o să mă mai iubeşti, te ucid!

Spunea toate aceste lucruri înfricoşătoare cu un glas blînd şi zîmbind într-una, ca pe o poveste frumoasă.

Dariei îi fremătară nările.

— Dar Anka?

— Cu o ţicnită n-o să-i dea voie să se însoare, şopti Fedenka.

— Dar soldatul?

Glasul lui Fedenka deveni metalic:

— Dă-l încolo de soldat! Şi pe el, şi... pe Borodulin dintr-o dată... în taiga, dintr-un tufiş. Îşi împlîntă privirea în ochii speriaţi ai Daşei. Pun la cale o vînătoare — şi — le fac felul la amîndoi.

Daşa ţipă ca într-un coşmar şi se trase înapoi.

— Ce ai?

— Fiară! Diavole!

Fedenka bătu din picior.

— Daşka!!

Ea tresări, se uită la el lung, zeflemitor şi din senin începu să rîdă cu amărăciune.

— Ia mai !... făcu ea oprindu-se brusc din rîs şi ridicînd paharul. Dinţii îi clănţăneau de marginea paharului, coniacul i se vărsa pe mînă, pe bluza albastră cu năsturaşi roşii. Începu să scîncească, gata să izbucnească în plîns, dar restul rîsului tot îi mai zbuciuma pieptul.

— Da ce-ai zice, Fedenka... spuse ea ameninţîndu-l şăgalnic cu degetul, ce-ai zice, ticălosule, dacă m-aş duce la uriadnic ? Îl înfruntă cu pieptul, şi hoţul îi simţi suflarea fierbinte.

Rînjind, Fedenka scoase din tureatcă un pumnal ascuţit pe care-l meşterise singur.

— Unde zici că te duci ?! făcu el încruntîndu-se la ea şi cuprinzînd-o cu o mînă de fier.

Albă ca varul, Daşa îşi încrucişă braţele la piept.

— Da ce crezi, Fedea, că mi-e frică de tine ? Stătea dreaptă, cu capul în sus, iar hoţul se lasă puţin pe spate, ca să-i vie mai la-ndemînă să lovească.

„Ăsta mă omoară", îi săgetă prin minte. Dar ura şi aburii beţiei îi risipiră frica.

Ochii surîzători ai lui Fedenka se înroşiră de sîngele ce-i năvăli în cap. Lama pumnalului fulgeră prin aer. Daşa strigă înăbuşit şi se agăţă de masă. Aruncat cu putere, pumnalul străbătu toată bucătăria şi cu un sunet sec se înfipse în lemnul uşii.

— Aşa o să-l... în taiga.. spuse calm hoţul, făcînd un pas spre uşă, dar se opri. Iar după tine, Daşa, mă prăpădesc, nu alta. Că eşti ar-

zoaică, de parc-ai avea foc şi ardei în vine, dracul să mă ia... Aşa că, mută-ţi gîndul, Daşenka, de mine nu scapi... Se aşeză lîngă ea şi o zgîlţîi de umeri în chip de mîngîiere. Iar dacă mai ai şi aici ceva, urmă el ciocănind-o cu degetul peste fruntea înaltă, o să trăim împărăteşte !

— O să mă nenoroceşti... Ei, acu tot aia e, ia-mă, bucură-te de mine...

Se lipi de el şi închise ochii aburiţi de băutură. Fedenka rîse gălăgios. Daşa tremura toată, fruntea ei albă se brobonise.

În clipa aceea, scîrţîi poarta şi se auzi un ţăcănit de copite în curtea aşternută cu scînduri.

— Cine dracu o fi ? bombăni hoţul. Hai, mă, la rîu.

Paşi grei urcară treptele şi o mînă bîjbîi după clanţă.

Intră Prov. Masiv, mătăhălos, puţin adus din umeri.

— Bun găsit, rosti el gros şi adînc şi se închină spre colţul din răsărit.

Uşa de alături se dădu de perete, şi în prag apăru Anna, strălucind de bucurie.

— Ai venit ?

— Bună, Anna !

— Tătuţule, tătuţule ! strigă Anna, sărindu-i de gît. Şi Andriuşka e cu tine ? Da mămuca unde e ?

Prov o privi cu luare-aminte şi înţelese totul. Capul îi zvîcni, lumina lămpii îi jucă în ochi, odaia pieri într-o pîclă groasă, şi duşumeaua îi fugi de sub picioare.

— O să plecăm la mămuca. Plînge lacrimi de sînge de dorul tău. Dar tu cum o duci, fata tatii ? Eşti bolnăvioară ?

— Nu, slavă Domnului, n-am nimic... Dar felul cum îşi strînse deodată tîmplele între palme şi închise ochii ca orbită de lumină îi dezminţi spusele.

Cu mîinile pe umerii Annei, Prov se căznea, fără să izbutească, să-i desluşească bine chipul.

— Mi-e sete, spuse el într-un tîrziu. Căzu greu ca un sac pe laviţă şi goli pe nerăsuflate o bardacă cu apă.

Daria şi hoţul plecară. Fenia îi duse pe Prov şi pe Anna în odăile stăpînilor, le dădu să mănînce, apoi se gătiră cu toţii de culcare.

Înainte da a adormi, Anna spuse cu amărăciune :

— Cum se poate asta, tăticule ?... Atîta de rele sînt toate...

— Ce zici că-i rău ?

— Da după carte iese c-o să fie bine...

— Ia spune-mi, Anna, Ivan Stepanîci cum se poartă cu tine ?

— Nu mai ştiu. Zău dacă mă mai pot dumiri.

— Dar simbrie cît ai cîştigat ? Ţi-a făcut socoteala ? Ori o face p-ormă ?

— Pe urmă, tăticule. O să vezi, mîine, după un somn bun, o să fiu cu totul alta...

Se aşternu tăcere. Numai din bucătărie se auzea sforăitul de beţivan al lui Iliuha.

Lui Prov nu i se lipea somnul de pleoape. Îşi îndreptă privirea spre icoane. Flăcăruia tremurătoare a candelei lumina chipul lui Crist.

Prov oftă. Inima-i tînjea după rugăciune. Ar fi vrut să destăinuie totul sfîntului, să ceară să fie îndreptat pe calea cea bună, să primească liniște sufletească. Îngenunchie în fața icoanei. Luminița candelei se înclină și ea și începu să pîlpîie. Fața lui Prov se strîmbă și se zbîrci. Iar bătu o mătanie pînă la pămînt, nu se mai putu stăpîni, îl înecă plînsul și se porni a boci ca muierile, dar încet, să nu-l audă careva.

— Pe roaba ta Anna... luminează-o, Doamne...

Și, pentru că nu mai găsea cuvinte să-și tălmăcească durerea spre a-l înduioșa pe Domnul, ea devenea cu atît mai chinuitoare.

— Luminează-o... fă-o bine — să ne fie mîngîiere la bătrînețele noastre...

După al doilea cîntat al cocoșilor, s-a întors Daşa. S-a culcat lîngă Feniuşka şi a strîns-o tare în braţe.

— Fă, Daşka, eşti o pramatie, o dojeni Feniuşka. Şi dacă te prinde o dată cu hăndrălăul tău?

— Ta-a-a-ci, făcu Daşa, gata să adoarmă. O să plec la Kedrovka. Se poate să-l las pe jupîn... singur?... Cine să-i poarte de grijă?...

— Du-te! Că ori aşa, ori altminteri, tot o să-ţi frîngi gîtul. Aşa păţesc alde tine.

— Eh, Fenia, Fenia, ce ştii tu! Tu nu pricepi nimic.

— Rupe-o fato, cu hoţul ăla nenorocit.

— Taci, Fenia... Lasă-mă să spun şi eu o vorbă.. O să-ţi povestesc totul...

— O căţea, asta eşti tu...

— De ce vorbeşti aşa cu mine? De-ai şti cît mă doare! Ca să nu ţipe şi să scoale toată casa, Daşa muşcă perna şi gemu înăbuşit.

16

SOARELE se înălţase bine pe cer. Matriona se duse la magazie să vadă ce mai face negustorul. Sforăia de zor. Apoi dădu fuga la rîu: nu cumva se întoarce Prov! Zăbovi o vreme acolo, apoi porni de-a lungul uliţei.

Lîngă casa obştii, grămadă de norod. Chipuri boţite, ochii înroşiţi, pleoape umflate. Obabok, îmbrăcat cu o rubaşcă roşie de cumaş, cu ciubote noi date cu dohot, avea la piept o insignă de metal — semnul împuternicirilor sale — şi se ţinea ţanţoş, în ciuda vînătăii cît toate zilele pe care o avea la ochi.

— Trebuie să le facem percheziţie... grăi el potrivindu-şi insigna frecată cu cărămidă.

— Eu zic să le dăm drumul, şi gata... Par să fie oameni paşnici, îndrăzni beţivanul Iaşka, o sfrijitură de om cu o ţăcălie de ţap.

— Paşnici? săriră ceilalţi cu gura. Ai uitat, mă?!

Iaşka hîrîie şi tuşeşte ca un cîine care s-a înecat cu un os, frîngîndu-se din şale şi rezemîndu-se cu palmele de genunchii picioarelor umflate.

— Din partea mea, puteţi să-i ţineţi şi o sută de ani... Ori să-i puneţi în lanţuri.. Numai că... s-ar cădea mai cu milă...

Tocmai trecea preotul călare pe calul lui Fedot, urmat de chioara Ovdoha pe iepşoara ei.

— Bună, părinţele ! Pleci ?

— Mă întorc acasă, oameni buni... glăsui răguşit părintele, privindu-i cu ochi mici.

— Dar slujba ?

— Ce să fac, oameni buni... Am răcit la scăldat... Abia-mi mai trag sufletul... Nici nu ştiu cum oi răzbi pînă acasă.

— Huo, comatule ! îl urzică cu o voce subţire de muiere un flăcăiaş bubos şi se ghemui degrabă în spatele celorlalţi.

Preotul îndemnă calul şi se depărtă repede.

Ţăranii se prăpădeau de rîs.

— Numai la popie nu-i e capul... Halal !

Se apropie Matriona. Oamenii îi dădură bineţe.

— Ce mai zici ?! Prov sa întors ? Anka, podoaba noastră, ce mai face ?

— Nu ştiu ce-i cu Prov, că încă nu s-a întors... Dar am un oaspete... Borodulin...

— Borodu-ulin ? Hai, băieţi, să-i facem o urare ! se bucură un vlăjgan negricios cu pantaloni de catifea, căruia toţi îi ziceau Ţiganul.

— Hai, de ce nu, se învoiră ceilalţi, dar nu se urni nici unul ; le era lene să se scoale.

— Ce urare !.. E bolnav, doarme. L-o apucat frigurile sau mai ştiu eu ce... zise Matriona şi porni spre casă.

— E-e-eh ! strigă înciudat Ţiganul şi, făcînd o mutră de pişicher, se scărpină sub şapcă.

— Ce-aş mai bea ceva, mormăi el scuipînd ţîşnit.

— Cine te opreşte ? Cumpără-ţi rachiu de la Fedot.

— Ha-ha ! făcu haz de necaz tuciuriul, întorcîndu-şi pe dos buzunarele nădragilor de catifea. Aş cumpăra eu, da mi-a-nţărcat cumpărelniţa !

Nici ceilalţi n-aveau bani, că fusese un an prost. Dar îşi simţeau gîtiţele arse. Musai să ia pe datorie, n-au încotro. Mai apoi o să taie viţelul şi — hai la Fedot. Pe urmă, o să ia drumul cîrciumii şi porcul, şi samovarul, şi maşina de cusut — Fedot primeşte orice. Numai că o să facă muierea gură. Nu-i nimic, îi stînjeşte una şi o potoleşte, iar fata... Cînd o smuci-o o dată de cozi ! Ar mai putea să zălogească şi puşca de vînătoare. Pînă una-alta, hai să-i facă o urare lui Borodulin, că mult-puţin, un pahar de căciulă tot iese.

Deodată Obabok răcni :

— Fraţilor !

— Ho, mă, c-o să crăpi ! se speriară oamenii de parcă glasul lui Obabok îi smulsese acestor gînduri şi, strîmbîndu-se caraghios, se depărtară de Obabok.

— Mă fraţilor, poate dacă-i căutăm bine, găsim la ei vo cinci ruble ! Ce ziceţi ?

— Că bine zici, răspunseră în cor oamenii.

— Haide, comandă Obabok, şi tot bulucul se purtă fără grabă spre arest.

Se auzi un ţăcănit ; paznicul Keşka descuie lacătul.

— Ieşi afară, mă băieţi, c-or venit nacealnicii ; îi şi desetnicul şi vornicelul.

— Ce este? buciumă Lehman, arătîndu-se în pervazul uşii.

— Este că vrem să vă facem percheziţie, răspunse Obabok, venind mai aproape. Dacă n-aveţi pistoale ori altceva...

— Îţi arăt eu percheziţie! se încruntă la el Lehman.

Oamenii înmărmuriră.

Lehman se aplecă în afară şi, ţinîndu-se de pragul de sus al uşii, urmă:

— Lăsaţi-ne să plecăm în taiga. Treceam departe de sat. Nu v-am supărat cu nimic. De ce ne-aţi înhăţat?

— De-aia! răcni Obabok neavînd ce să răspundă.

Lehman ieşi afară, uriaş, puţin adus de spate, se închină la clopotniţă şi porni spre taiga.

— Stai! Încotro?! izbucniră cîteva glasuri.

— M-au apucat nevoile, răspunse bătrînul fără să întoarcă capul.

— Keşka, Senka, ia topoare şi după el! comandă Obabok.

— Am un şiş, brici nu alta, îi arumcă din fugă Senka Kozîr şi, împreună cu Mişka, înarmat cu un par, îl ajunseră din urmă pe bătrîn.

Ca şi în ajun, în faţa arestului începuse să se adune lume.

Soarele mai avea pînă să ajungă în crucea amiezii, dar unii şi apucaseră să se cherchelească. Alţii erau mahmuri după beţia de aseară. Toţi umblau bosumflaţi, parcă mai lipsea ceva ca sărbătoarea să fie deplină. Poate

dacă s-ar încinge o încăierare în lege la care să ia parte tot satul...

Cel mai rău îl mîncau palmele pe Obabok : simţea cum fierbe ceva în el, precum mierdul în butoi, cum acel ceva îi înfierbîntă inima, îi strecoară şoapte în urechi, îi învolburează minţile.

— Bă golanilor ! mîrîi el, ieşi afară la percheziţie... Tu ! Moarte pe picioare.

Anton, căci pe el îl strigase Obabok, se îngrozi : nu-i dăduse prin cap să pitească gologanii.

— Vaniuşka, dragul meu, şopti el cu buze deodată livide. Du-te tu primul, te rog... Doamne, Doamne.

Obabok intră la arest, oamenii după el : era o cameră încăpătoare. Lumea astupă uşa, şi se făcu întuneric.

— Hai, scotoceşte-l, comandă Obabok.

Se apucară să-l percheziţioneze pe Zaiafet : i-au întors căciula pe dos, i-au pipăit nădragii, i-au scuturat din încălţările rupte toate paiele, din paie căzu un valet de pică — i-au deşertat sacul şi au găsit la el o rublă şi douăzeci de copeici pe care i-au şi confiscat.

Zîmbind mulţumit, slavă Domnului, a scăpat ieftin, Vanka turna la snoave şi ghiduşii. Ţăranii rîdeau în barbă urmărind curioşi pe cei doi flăcăi şi pe Obabok care scoteau din sacul lui tot soiul de ciurucuri.

— Mă, scotocitoare chioară, îi strigă Vanka lui Obabok clipind pişicher. Asta-i tot ce-aţi găsit ?

— Tot, mîrîi Obabok ridicînd pumnul să dea.

— Domol, huidumă, se feri Vanka. Tot, ai ? Dar asta ce-i ? În mîna lui luci o piesă de cincizeci de copeici. Ai văst ? Vîrî moneda chiar sub nasul lui Obabok care se trase îndărăt. Ia spune, a ce miroase ? Şi-acu băieţi — hop ! Aruncă în sus moneda, care se topi în aer.

— Ha ! făcu mulţimea.

— Şi acu — uitaţi-vă ! strigă Vanka furişînd cu coada ochiului o privire spre Anton, care se foia în ungherul lui întunecos. Unu — o dată, doi — a doua oară ! Bănuţul e-n barba roşcovanului vostru de nacialnic ! Îl trase pe Obabok de barbă, şi piesa îi pică în palmă.

Fu o explozie de rîs. Rînjind cu gura pînă la urechi, Obabok se scărpină la ceafă şi ordonă mărinimos :

— Daţi-i drumul !

— Să trăiţi, excelenţa-voastră, se bucură Vanka şi chicoti în pumni.

Măgulit, Obabok privi mîndru mulţimea printre pleoapele învineţite şi-şi mîngîie placa de la piept.

— Caută-l pe ăla.

Era Tiulea.

Sătenii erau mulţumiţi că au o distracţie şi în ochii lor nu era pic de duşmănie. Le-a plăcut şi scamatoria lui Vanka. Se veseleau ca la panoramă. Cei din spate, cărora li se vedeau dinţii rînjiţi, împingeau, cei din faţă se opinteau, ţineau contra şi strigau: „înapoi, nu te înghesui !“ În mijlocul mulţimii erau cîteva

fete şi neveste pe care le auzeai ţipînd atîtător.

Cel mai mult i-a plăcut scamatoria clopotarului Timoha. Dorind să lege prieteşug mai deaproape cu Vanka Zaiafet, se chinci lîngă el, îl bătu prietenește pe umăr şi spuse hlizindu-se :

— Dă-mi, neamule, de o ţigară.

— Da ce, vrei să-ţi afumi păducheria din chică ? îl luă în şfichi Vanka, împingînd uşurel spre Anton sacul său care fusese scotocit.

— Ce le mai zice, bătu-l-ar să-l bată ! făceau haz ţăranii.

— Le zici, dacă mănînci de la muieri covrigi !

— Ha-ha-ha ! Pe al nevesti-mi ţi-l dau mai pe degeaba.

Anton înţelese în ce fel vrea să-l ajute Vanka : vîrî ceva în sac cu mîinile tremurătoare şi tot aşa, pe furiş, îl împinse înapoi.

— Mă pezevenchiule ! tună deodată glasul lui Obabok acoperind larma. Mulţimea amuţi şi se buluci spre colţul acela.

— De unde ai vulpea, mă ?

— Am împuşcat-o cu mîna mea. Uite puşca, bîigui de pe jos Tiulea.

— Cu mîna ta ?! Obabok scoase din sac nişte hăţuri noi-nouţe. Şi asta ? Tot cu mîna ta ?! tună el trăgîndu-i un bot de cizmă între coaste.

Tiulea scoase un urlet şi se tîrî cu trupul frînt spre perete.

Mulţimea nici nu sufla.

Anton simţi că îngheaţă.

— Tot tu urli, mă ? ! Mai ai gură să urli, năpîrcă ?! striga Obabok repezindu-se iar la Tiulea.

Îngrozit, acesta îşi acoperi faţa cu braţul.

— Aoleu, nene !... nu da.

Obabok icni, şi-i repezi un pumn în cap. În clipa aceea Andrei sări în picioare din colţul lui şi păşi spre Obabok.

— Încetează, ticălosule ! Cum îndrăzneşti ? ! Cu ce drept ? ! Faţa schimonosită de furie a lui Andrei, glasul lui tăios, devenit deodată puternic, era înfricoşător.

— E-te-te, făcu Obabok punîndu-şi mîinile în şolduri şi trăgîndu-se un pas înapoi. Acuşi îţi altoiesc una, de nu te vezi, scrîşni el încleştîndu-şi pumnii.

Andrei se îndîrji şi mai rău.

— Cine eşti tu, mă ? Desetnicul ?

— Zît, jigodie ! Nu mă scoate din pepeni, că atît îţi trebuie !!!

Atunci se vîrî între ei Vanka Zaiafet :

— Andrei... Andrei... Te rog potoleşte-te. Îşi desfăcu braţele şi-l împinse binişor cu pieptul spre perete. Dă-o-ncolo, nu te mai băga.

Obabok tuşi cu importanţă, îşi netezi barba şi se întoarse cu spatele la Andrei.

— Scotoceşte ciuma asta ! arată din cap spre Anton care şedea tăcut şi nemişcat.

Într-un alt colţ, Andrei-politicul se certa cu Vanka. Îşi punea mîinile în cap, înjura.

— Da eu şti-i-i-u ceva-a-a, rosti tărăgănat, aplecîndu-şi căpşorul pe umăr, o fetiţă bălaie pe care o cheamă Akulka.

— A venit bătrînul, făceţi-i loc, se auziră glasuri de afară.

— Nene Obabok, eu şti-i-i-u ceva, pitigăi din nou Akulka. Uite ista o pitit ceva în sac... Să mor... Nişte hîrtiuţe...

— Cum ? deveni atent Obabok şi împreună cu Akulka se aplecă peste sacul lui Vanka Zaiafet.

Anton deschise gura şi se uită ca vrăjit la mîinile lui Obabok care dezlega cu grabă sacul.

— Aici ai mai căutat doar... îngăimă Vanka.

— Gura !

Era cald şi zăpuşeală. Duhnea a sudoare, a băutură dospită, a ceapă şi a mahorcă.

— Aha-a-a-a ! Ian te uită ! Bani, mă fraţilor ! Obabok flutură deasupra capului un pachet cu bancnote.

— Bani !... Ura-a-a.. Bani !...

— Da ce-s banii tăi ?! se auzi de afară glasul lui Lehman. Ia lăsaţi-mă să trec. Daţi-vă, mă, la o parte !

Cei din faţă se traseră îndată în lături.

— Fă-ţi pomană... îngenunche Anton în faţa lui Obabok. Ca pe Dumnezeu te rog...

— La o parte... bubuia Lehman, ce-i aici, jaf ?!

— Ca pe Dumnezeu...

Lehman îl prinse pe Obabok de gît şi dădu cu el de pămînt. Toţi se zăpăciră. Cei din spate săriră afară. Profitînd de învălmăşeală. Vanka smulse banii din mîna lui Obabok, dar Ţiganul îl izbi pe Vanka în moalele capului, îi luă teancul şi, ţinîndu-l în sus, îşi croi drum spre uşă cu umărul lui voinic.

— Uite-i acilea!... Leagă-i pe haidamaci, fraţilor! Ieşi pe uliţă! Uite-l acilea...

Pe Andrei l-au apucat fiorii.

Lehman şedea cu spatele lipit de perete şi sufla greu, obosit. În mîna lui lucea un cuţit.

— Vă omor! Vă betegesc! hîrîia el. Mie nu mi-e frică de ocnă... Dacă vă atingeţi măcar de unul din noi, vă prăpădesc pe toţi!

— Da ce, v-am făcut noi ceva? strigă Obabok. Tu ai sărit la mine şi mi-ai smuls jumătate din barbă, diavol bătrîn ce eşti!

— Vezi să nu-ţi smulg şi capul.

— Oameni buni, scîncea Anton, în genunchi vă rog, fie-vă milă.

— Dă-i banii înapoi, cealdonule! tună ameninţător Lehman. Adă-i cu binele...

— Obabok, vino-ncoa! se auzea de pe uliţă.

— Keşka, încuie! porunci Obabok şi încet-încet, cu ochii la cuţitul strălucitor din mîna bătrînului, ieşiră toţi afară.

— Dar dacă te luăm la întrebări, mă banditule, să ne spui de unde ai banii? îl ameninţă Obabok pe Anton.

— Pentru Dumnezeu, te rog dă-mi banii înapoi! Mă duc în Rusia la ai mei. Că nu mai am zile şi vreau să mă îngroape în pămîntul pe care m-am născut! gemea Anton. Se ridică şi cu braţele împreunate smerit la piept păşi cu teamă spre Obabok care stătea de cealaltă parte a uşii. Te rog... Fă-ţi pomană... Avea lacrimi în ochi, bărbuţa-i tremura. Zece ani am strîns bănuţ cu bănuţ. I-am învăţat carte pe copilaşii de prin sate.

— Keşka, pune zăvorul!

Uşa se închise. Anton începu s-o izbească din răsputeri cu pumnii şi cu genunchii.

— Dă-mi-i înapoi, dă-mi-i înapoi, ţipa el ca scos din minţi. Banii mei munciţi !...

Glasurile se depărtau presărate cu rîsete şi glume.

— Muma voastră, aşa şi pe dincolo, halal primire ! oftă Vanka pipăindu-şi ceafa.

— Ah, grijania cui v-a făcut ! îi ţinu Tiulea isonul cu sudalma-i obişnuită.

Faţa lui Anton se făcu deodată de o paloare cadaverică.

— Mor... fraţilor ! mai apucă el să sufle şi se lăsă jos, de parcă cineva i-ar fi rupt picioarele cu parul, apoi capul îi căzu în piept şi Anton se prăbuşi grămadă.

— Apă ! Du-l la fereastră ! începu să se zbuciume Lehman.

Andrei îşi lipi faţa de zăbrelele ferestruicii şi strigă cu un glas sfredelitor.

— Hei, hei !... Deschideţi ! Aici moare un om !

Dar peste tot era tăcere. Numai din depărtare se auzea armonica acompaniind două glasuri bărbăteşti : pe pajiştea de pe mal se aduna tineretul.

17

MOŞ USTIN, încovoindu-şi spinarea ca un cocoş întărîtat, se zborşea la sătenii ce şedeau pe prispă...

— I-aţi jefuit, şi-acum faceţi pe niznaiul ?! Mă, pezevenchilor !

— Dă-ne pace, moşule ! se răţoi Obabok. Ţine aici un pol pentru biserică şi cară-te... Scoase din buzunar un pumn de bani şi numără douăzeci şi unu de ruble în hîrtii de cîte trei, alegînd pe cele mai roase.

— Pe ăilalţi să-i daţi înapoi, că-i păcat... spuse moşul. Toate trebuie făcute după dreptate.

— Bine, bine, aşa o să facem... Ia-o din loc!

Ustin îi măsură încruntat şi porni spre clopotniţă, abia tîrîndu-şi picioarele ţepene, îndoite din genunchi.

Iar sătenii făcură împărţeala : cinci ruble de căciulă pentru gospodărie, iar restul — pe băutură. Acu, ţin-te chef o săptămînă întreagă.

În vremea asta micuţa Akulka veni într-un suflet acasă la primar :

— Ţaţă Matriona, au găsit nişte bani la vagabonzii ăia.

— Ei, na !... Şi mulţi ?

— Uhuhu-u-u, un purcoi întreg.. Să mor... Oamenii s-au dus după rachiu.

— Ei, na !...

— Să mor.

Şi porni într-un suflet acasă, să-i spună muică-si să ia de la tătuţu ăle cinci ruble de le-a căpătat, că le bea şi pe alea.

Borodulin bea ceai. Cînd auzi ce spunea Akulka, sări în picioare răsturnînd taburetul, îşi smulse şapca din cui şi dădu buzna pe uşă :

— Îmi pun capul că-s banii mei...

Mintea i se mai limpezise, dar urechile-i mai vîjîiau încă, şi prin vîjîitul ăsta i se năzărea parcă un glas : „De vei găsi banii, se va împlini".

Fără să întrebe pe nimeni încotro s-o apuce — piciorele-l duceau singure — se îndreptă întins spre prispa aceea unde oamenii porniseră să se cinstească cu rachiu. Stacana umbla din mînă în mînă.

— Fraţilor, mi s-au furat nişte bani !

Cuvintele lui tresăriră ca o pleaşcă de bici. Stacana cu rachiu încremeni în aer. Obabok se lăsă moale pe iarbă. Muţi şi cu gurile căscate toţi se holbau la Borodulin.

— Ce fel de bani, Ivan Stepanîci, şi cînd ? întrebă cu şiretenie Ţigan.

Borodulin le înşiră totul din fir în păr : că s-a luat cu toporul după hoţ, că a fost la vătăşia plăşii, le-a povestit şi visul pe care l-a avut în taiga şi a încheiat aşa : nu mi-e de banii ăia, ceea ce vreau e să-l găsesc pe hoţ, ca să aflu dezlegarea visului.

Ţăranii căscau ochii la el uimiţi : Borodulin se bîlbîia şi dădea din mîini ca un zălud.

— Voi aţi luat banii de la vagabonzi, nu ? Fără doar şi poate că-s banii mei.

Şi din nou porunci Obabok :

— Keşka, deschide !

— Mă băieţi, ieşi afară !

Lehman scoase capul pe uşă, apoi făcu semn alor săi :

— Pare-se că l-au poftit pe domnu primar. Hai !

Unul după altul, ieşiră patru inşi. Anton îşi mai venise în fire. Plin de speranţă, îl căută din ochi pe Borodulin şi-i zîmbi, căutînd îndurare.

— Care e ? aruncă Borodulin cuprinzîndu-i pe cîteşipatru cu privirea.

— Ăsta. Obabok îl arătă cu piciorul pe Anton.

Anton se înclină adînc lui Borodulin.

— Sînt ai mei, domnule primar, de la mine i-au luat... Bani munciţi...

— N-are cum fi el, i-o tăie Borodulin. Pe ăsta l-aş fi prins.

— Aveţi bunătate şi daţi-ne drumu, buciumă Lehman. Noi ne ducem la ale noastre şi....

În clipa aceea apăru Andrei.

Negustorul simţi o arsură la inimă şi parcă un glas îi strigă : el !

— Ăsta cine e ?!

Lehman întoarse capul să vadă despre cine e vorba.

— Un deţinut politic pe nume Andrei. Am dat de el în taiga. E cu noi de cîteva zile.

Borodulin se clătină şi închise ochii orbit de lumina care-n clipă îi limpezi mintea.

— El !!

— Borodulin, Ivan Stepanîci ! se bucură Andrei, păşind înainte. Ivan Stepanîci !

— Ăsta-i ! Pe el, fraţilor !

Borodulin icni, ridică mîna, se săltă în vîrfuri ca să-şi facă vînt şi — buf ! Andrei se feri. Şi iar — buf ! Dar cineva i se atîrnă de braţ.

— Pe el ! Care eşti, mă ? Un cuţit ! Un cuţit ! Ţine-l ! Omoară-l !

Viu viuţ, ori poate vîrcolac ieşit din gropniţă, blestematul acela, duşmanul său, scăpăra la deal cît îl ţineau picioarele.

— Prinde-ee-l !!!

Sătenii se luară după el, vînturînd pari, cuţite, pumni :

— Ţine-e-e-l, prinde-e-e-l !

Cărăruşa, ţuşti în taiga. Andrei nu se mai vedea ; cu moartea pe urmele lui, gonea ca vîntul.

— Taie-i drumul !

— Şo pe el !

Trosnet de vreascuri şi crengi, înjurături, strigăte : părea că tot satul turbase şi răzbea pieptiş prin taiga. Borodulin alerga în frunte mai usor ca puful.

— S-a descălţat, jigodia.. După mine !!

— Hei !!!

Cărarea suia spre o pajişte priporoasă, deschisă privirilor din toate părţile. Duşmanul — nicăieri. Pierise.

— Fraţilor ! Veniţi încoa ! Uite-i căciula !

Andrei îi auzi cum treceau tropăind şi gîfîind. A reuşit să-i păcălească : aruncase căciula înainte, pe cărare, apoi se tîrîse într-un hăţiş făcînd pe mortul.

Mai trecură şi trei copii şi iureşul se depărtă.

Îndoit de şale, Andrei alergă pieziş spre rîu, îl trecu cu chiu, cu vai şi, o dată ajuns pe celălalt mal, căzu fără simţiri în tufăriş.

În vremea asta, ţăranii care rămăseseră lîngă arest, se năpustiră ca o vijelie asupra vagabonzilor :

— Pe ei, băieţi ! Arde-i ! Dă-i la cap !

îi trîntiră la pămînt şi se apucară să-i piseze cu sălbătăcie.

Totul se învălmăşise, văzduhul se cutremura de răcnete şi gemete, cîinii lătrau, femeile chiăiau ascuţit şi plîngeau, ţăranii beţi hîrîiau şi icneau la fiecare izbitură. I-au bătut cu pumnii, cu ciomegele, i-au călcat cu ciubotele lor uriaşe, potcovite, au dat în ei şi cu nişte cărămizi pe care le găsiseră pe-acolo.

Deodată răsună un glas:

— Stai aşa! Ce faceţi, procleţilor! Opreşte!

Ustin se rotea în jurul ghemului acesta viu şi striga dînd din mîni:

— Stai! Opreşte!

Capul lui pleşuv era descoperit, ochii îi scăpărau de mînie.

Nu s-au potolit dintr-odată: braţele s-ar fi mai îndemnat să lovească, ochii însîngeraţi tot mai căutau cu sălbătăcie. Înjurînd într-una, îi aruncară în pumni înapoi în arest, încuiară uşa, apoi, răsuflînd opintit, grămada dezlănţuită fugi în taiga să ajute la prinderea lui Andrei

Tîrîndu-şi anevoie ciubotoaiele, moş Ustin se luă după ei cît îi îngăduiau gionoatele bătrîne, îndoite din genunchi, strigînd:

— Înapoi, nelegiuiţilor! O să vă blestem!... Înapoi!...

Apărîndu-se, Lehman lovise cu cuţitul un flăcău cîrlionţat. Acum tînărul zăcea lîngă arest, cu faţa la pămînt şi gemea. Cineva turna peste el apă de izvor. La căpătîiul rănitului bocea sfîşietor maică-sa, ţăranii care rămăseseră aici înjurau şi oftau, iar tatăl flăcăului, unul poreclit Krîsan, beat turtă, se repezea la paznicul

Keşka şi, agitînd o secure uriaşă, zbiera de se auzea în tot satul :

— Deschide, îţi spun ! Vreau să-i căsăpesc pe toţi... Cu mîna mea !

Era amiază.

18

PRIN TAIGA înaintau călare Anna, Prov şi Daria, care atîta s-a ţinut de capul lui Prov Mihalîci — că-i sărbătoare, că vrea şi ea să petreacă — încît acesta a trebuit s-o ia şi pe dînsa.

Tatăl şi fiica mergeau înainte. Daşa rămăsese în urmă : avea un cal cam nărăvaş şi cum nu încălecase de multă vreme, nu reuşea să-l stăpînească.

Prov o pierdea din ochi pe Anna — chipeşă, voinicuţă, ce drept se ţine în şa, ce albe-i sînt picioarele acum dezgolite — şi-i creştea inima de bucurie : fiica lui vorbeşte ca un om cu judecată, întreabă despre toate — nimic nu vădeşte a fi bolnavă.

De cum intrară sub umbra copacilor, Daşa răsuflă adînc, cu nesaţ.

Nu mai fusese de mult în taiga, îi uitase murmurul blînd, mirozna de răşină. Şi cînd te gîndeşti că abia cu cinci ani în urmă, în vremea curată şi încîntătoare a fetiei... Eh, taiga, mămucă !

Daşa era abătută. Simţea că în suflet i se petrece ceva. Nişte gînduri se cereau gîndite, nişte cuvinte se voiau rostite. Îi era inima grea.

Se lăsă în pasul moale al calului şi-şi revăzu în gînd, cu spaimă, tot perindul vieţii ei din ziua cînd îi plecase bărbatul militar.

De cînd se ţine cu negustorul şi s-a încurcat cu Fedenka, a dus-o într-o beţie şi într-un dezmăţ : ba e cu Borodulin, ba e cu hoţul — îşi sfîşie făptura în două. Cînd e beată şi-i fierbe sîngele în vine, nu-i pasă de nimica. Se culcă veselă, adoarme zîmbind, dar are nişte vise înspăimîntătoare : geme şi ţipă în somn şi se trezeşte de ţipetele ei. Întoarce perna udă de lacrimile plînse în somn, îşi împleteşte mîinile sub ceafă şi cade pe gînduri. Încearcă să îndrume gîndurile pe un alt făgaş, dar sufletul ei ticăloşit n-o lasă. El cere gînduri pe potriva acestei vieţi de zaiafet şi desfrîu.

„Totuna e!“ se lasă ea păgubaşă şi dă frîu liber gîndurilor păcătoase, vînturalnice. Legănată de ele, adoarme senină, zîmbitoare. Dar dimineaţa se trezeşte cu sufletul plin de amărăciune.

Acum însă nu mai poate îndura. Fedenka o ameninţă că o înjunghie ; i s-a dus buhul de-i e şi ruşine să se uite în ochii oamenilor, iar cînd se gîndeşte ce-o aşteaptă, o apucă groaza : într-o zi o să vină bărbatul ei de la oaste şi atunci — scurtă va fi socoteala!

Caută uitarea în băutură şi se îmbată de nu mai ştie de nimic. În fînărie se uită adesea la grinda din tavan, măsurînd din ochi cam cît de lungă i-ar trebui funia, dar îşi curmă la

timp acel gînd, poruncindu-şi singură: nu! Apoi îşi lipeşte obrazul de perete şi se pune pe bocit.

— Hei, Daria! o chemă Prov.

Tresări, se uită în jur şi lovi calul. Faţa îi era îmbujorată, ochii înlăcrimaţi.

— Maică Precistă! Înger păzitor! şopti Daria, apăsîndu-şi pieptul cu palma.

— Ţin-te mai aproape de noi!

Zăbunul cenuşiu al lui Prov se confunda cu trunchiurile copacilor. Mergea în frunte, iar după el, îmbrăcată în alb, Anna. Daşa se uita la Anna şi simţi deodată că o împinge inima către ea, cum năzuieşte fumul spre cer. Acum cînd era cu cugetul deschis Anna îi devenise nespus de apropiată şi dragă.

„Ce rău mi-a făcut fata asta? Doamne Dumnezeule!" se dojenea Daşa.

Şi pentru prima oară îi păru rău de Anna. Se compară cu ea, se gîndi cum vroise s-o otrăvească şi simţi că i se rupe inima de mila acelei fete cuminţi şi nevinovate.

Stăpînită de o pornire năvalnică îşi îndemnă calul în galop ca s-o ajungă din urmă.

— Anna! strigă Daşa. Annuşka... Bade Prov!

Nu răspunse nimeni. Tăcerea taigalei i se păru înfricoşătoare. Vroia să cadă în genunchi în faţa Annei, să-i spună cîte-toate, dar ceva o opri deodată, depărtînd-o iar.

Într-un timp Prov opri calul:

— Hai şi-om poposi oleacă...

Puseră de ceai. Anna, veselă, radioasă, strînse la iuţeală nişte vreascuri şi aprinse focul ui-

tîndu-se tot timpul cu dragoste la tatăl ei. Iar Daşa, din nou tristă şi muşcîndu-şi buzele ca să-şi ţină plînsul, îşi depăna în tăcere firul vieţii de la început, de cînd se ştia pe lume.

Prov arăta fetei o grijă mişcătoare : ba-i punea mai la îndemînă pîinea, ba alunga cu o ramură de mălin ţînţarii ce i se aşezau pe faţă.

— Fetiţa mea cuminte şi dragă... Sprijinul meu, mîngîierea mea...

Anna nu-l slăbea cu întrebările : Ce face mămuca ? Da moş Ustin ? Da Murgana ? Prov îi răspundea, presărîndu-şi cuvintele cu glume şi vorbe de duh. Şi ce bucurie pe el cînd pe buzele Annei înflorea un zîmbet ! Deodată Anna i se aruncă de gît.

— Tăticule dragă !... Vreau să-ţi spun tot ce am pe suflet... Un singur...

— Lasă, fetiţa tatei, o mîngîie Prov furişînd o privire spre pîntecul ei.

— Tătuţule...

N-apucară bine să încalece, că se pomeniră cu popa. Venea călare pe potecă urmat de pieptoasa Ovdoha cu pipa în dinţi.

— Bună, Prov Mihalîci...

— A, părinte ! izbucni Prov. Ce rău îmi pare ! Chiar adineauri băurăm ceaiul...

— Păcat... N-am ştiut... De altminteri, şi eu cu cumătra, cu Avdotia Terentievna, vorba aia, tot cu... ceişor ne desfătarăm... la o zvîrlitură de băţ de aici... He-he-he...

Ovdoha se aprinse la faţă îşi potrivi sarafanul roşu şi se chiorî speriată la popă.

— Ce mai e pe la Kedrovka ? Ai făcut slujbă ?

— Făcu-u-ut, rînji părintele.

Ovdoha smulse pipa din gură, chicoti în pumni, apoi strîmbă din nas şi tuşi cu înţeles.

— Ei, cu bine, părinte, zise Prov pornind calul. Se mai întoarse o dată şi strigă : Borodulin e la noi ?

— Nu ştru. Nu l-am văzut. Auzi, nea Prove, n-ai la matale olecuţă de rachiu ? Dar Prov apucase să se depărteze în galop, ca să le ajungă din urmă pe Anna şi pe Daşa.

Îşi continuară drumul pe poteca tăcută şi întunecoasă croită prin taiga.

Se însera. Taigaua se strîmta parcă din ce în ce învăluindu-se într-o vrajă verde.

Sufletul Annei se înfioară la cea mai mică adiere. Simte cu inima tot ce nu vede, iar ceea ce vede preface în basm.

Iată : între trunchiuri nălucesc *şilicuni* — duhurile rele ale pădurii — nişte umbre se joacă de-a v-aţi ascunselea, ici-colo se aprind şi se sting luminiţe. Peste toate stăruie un foşnet necurmat, undeva într-un smîrc şuieră duhul pădurii.

Prov nu vede nimic, nu aude nimic : şi-a tras şapca pe frunte şi tace.

Daria se închisese în ea : o casă cu porţi zăvorîte şi cîinii de pază sloboziţi din lanţ. A pierit Daria — nevasta de cătană, hăituşca Daşa meşteră la vorbă şi la cîntec. Femeia care călărea alături de Prov şi de Anna avea un suflet curat de turturică.

Umbrele serii aduseră cu ele o răcoare jilavă. Se apropia noaptea.

— Ei, fetelor, de-amu nu mai e departe! strigă Prov recunoscînd locurile din apropierea satului.

Cîinele nu se mai oprea la fiecare ciot şi tufiş, ci alerga drept înainte sub botul calului cu limba atîrnînd într-o parte de oboseală.

Taigaua se retrase, cărarea coborî într-o vîlcea. În faţă aburea ceva: era ceaţa ce unduia molcom deasupra rîului şi prin care se năzăreau luminiţele satului.

Anna îşi făcu cruce şi rămase cu ochii la luminiţele acelea licăritoare atît de cunoscute.

— Mămico-o-o-o! strigă ea. Hei, mămico! Ieşi de ne întîmpină!!!

Se lăsară spre vad — mama nu era; intrară în sat — nici aici nu era. De altfel, nu se afla nici ţipenie pe uliţă.

Numai în partea unde era casa lui Prov Mihalîci se ghicea o oarecare frămîntare.

Prov avu o strîngere de inimă.

— Să ştii că s-a-ntîmplat ceva la noi, gîndi el sau poate murmurase Anna.

Se apropiară. În poarta dată în lături se îmbulzea o mulţime de norod.

Cînd i-au văzut, s-a stîrnit o larmă de glasuri.

— Bine că ţi-a venit fata, Prov Mihalîci... Dar să ştii că mai ai un musafir. Du-te în casă ş-o să vezi! U-iu!

Prov îşi pierdu cumpătul. Îi era şi groază să intre în curte.

În clipa aceea veni fuga Matriona, se repezi la Anna s-o sărute şi printre hohote de plîns şi vorbe alintătoare îi strigă lui Prov:

— Ce zici de Borodulin?... Of, of, Sfinte Dumnezeule...

Prov dădu buzna în casă. Înăuntru era la lume, de nu puteai să-ţi tragi suflarea şi cu toate astea sălăşluia o tăcere solemnă.

Pe o laviţă, cu ochi închişi, Borodulin.

Şi pentru a cîta oară povesti Matrioana:

— Şi cînd a venit el bietul de la bătaia aia... Ochii i se rostogoleau în cap şi tremura vargă. „Vai, zice, Matrionuşka, nu-ş ce am, că mă înăbuş". Apoi s-o rezemat de gard şi o dată îl văd că pică jos de parcă l-o trăznit!... Atît i-a fost...

19

VAGABONZII, stîlciţi în bătăi, erau mai mult morţi decît vii. În urechi le stăruia ca un clinchet de zurgălăi şi de tobe, li se năluceau nişte pocitanii negre care mieunau şi se scălîmbăiau, rărunchii le ardeau cumplit, nu-şi puteau trage răsuflarea. Parcă diavolii i-ar fi hăituit într-o dănţuială nebună şi apoi i-ar fi zvîrlit ameţiţi, într-o văgăună împuţită.

Gemînd şi oftînd sfîşietor, Anton şedea pe brînci, în genunchi şi în coate, cu faţa lipită de duşumeaua murdară, de parcă ar fi băut apă dintr-un izvor.

Vanka Zaiafet, căznindu-se să ridice mîna, ca să ţină în loc urechea ce se bălăbănea ca pe un firicel de aţă, îşi întinsese sîngele pe tot obrazul lui cu pometii ieşiţi în afară. Şedea ghe-

muit sub singura ferestruică a arestului şi scrîşnea din dinţi ca să-şi mai înăbuşe durerea.

Tiulea zăcea lîngă el, cu mîinile sub cap şi pironea, tăcut, cu ochii învineţiţi tavanul.

Vagabonzii presimt că va fi de rău : ăia n-o să se mulţumească cu politicul, o să le vie şi lor rîndul.

Ar trebui să fugă, dar unde să se ascundă ? I-ar prinde, i-ar omorî în bătăi şi le-ar străpunge trupurile cu pari din lemn de plop, ca la vrăjitoare sau strigoi. Şi apoi, unde să fugă ? În taiga ? Ţăranii le-au luat tot, chiar şi sărăcia aia de puşcă. Să năvălească grămadă afară şi să-i dea la cap paznicului ? Sau să pună foc ?! Zăvorul e trainic, iar ferestruica zăbrelită. Şi tot n-ar putea să plece cu coastele rupte, cu mădularele răsucite... Oricum ar întoarce-o, n-au scăpare... S-a zis cu ei...

Tăceau. Numai Lehman, întins pe podea cît era de lung, hîrîie cît poate ţinîndu-se cu mîinile de pieptul zobit cu cărămizi şi înjurînd de mama focului pe toţi : şi pe Zaiafet, şi pe Anton, şi pe Tiulea, pe a cărui faţă lătăreaţă un ochi i se umflase de-a binelea. După ce că aveau inimile cătrănite Lehman îi mai blagoslovea pe nerăsuflate şi pe ei, şi pe mama lor, şi pe propria-i mamă că l-a adus pe lume, şi taigaua, şi viaţa asta afurisită, şi moartea, că nu vrea să-l mîntuie.

— Noi ce vină avem, gemu Tiulea...

— Ce vi-i-i-nă !! tună Lehman scuipînd cu năduf spre tavan.

Ştie şi el că băieţii n-au nici o vină : soarta i-a adus aici şi i-a vîrît în belea. Pe soartă însă

n-ai cum s-o beştelești, nu poți să-i otînjești vreo două. Dar pe bătrîn îl mănîncă pumnii... Mamă, ce-l mai mănîncă!

Hîrîind şi blestemînd, Lehman se ridică dintr-o săritură. Era fioros la vedere. Apucă de picior sobiţa de fier şi o izbi cu toată puterea de perete.

— Ce-i cu tine, tovarăşe, liniştește-te, se rugă Anton.

— Tacă-ţi fleanca! Îmi umbli cu crucea în sîn, ai? scrîşni Lehman şi se năpusti spre Anton, înspăimîntător, mătăhălos şi zbîrlit ca un urs.

Fără să se clintească, Anton se uită la el cu ochii mari, plini de milă.

Lehman se opri brusc, de parcă s-ar fi lovit de un perete, capul şi barba începură să-i tremure.

— Fra-a-aţilor...

Se apucă de ţeasta lui cheală, din gîtlej îi izbucniră nişte gemete ieşite, ca un lătrat, apoi deodată se lăsă moale pe podea şi se tîrî de-a buşilea spre colţul lui, măturînd cu barba căruntă de patriarh duşumeaua plină de scuipături.

— Tovarăşi, măi băieţi... gemu înăbuşit Lehman şi căzu cu faţa în jos.

Anton veni îndată lîngă el şi-l mîngîie pe spinarea-i osoasă:

— Of, moşule, moşule...

Clănţănind din dinţi, Vanka şi Tiulea se uitau cu coada ochiului cînd spre Lehman, cînd spre uşa dincolo de care stăruia vuietul de glasuri în care se topiră strigătele furioase şi înju-

răturile ce năvăliseră pînă atunci de pe uliţă pe ferestruica zăbrelită o dată cu fuiorul de jar al amurgului.

— Tiulea, ce strigă? întreabă Vanka în şoaptă...

Hălălaia se curmă brusc şi se făcu linişte. Apoi glasurile se depărtară şi treptat se stinseră de tot.

— Cum?! răzbi din uliţă, chiar în dreptul uşii, glasul gîngav, mirat al paznicului. Borodulin?! Mă să fie...

Îl auziră cum îşi deşartă pipa lovind-o de tocul cizmei şi comentînd tărăşenia de unul singur.

Înainte de a scăpăta, soarele trimise vagabonzilor o rază de bun rămas: pentru soare toţi sînt deopotrivă, toţi sînt copiii lui dragi. Raza atinse blînd pleoapele lui Anton. El îşi miji ochii şi se uită suspinînd pe fereastră, petrecînd cu privirea soarele pe care mîine poate n-o să-l mai vadă.

Lehman gemea şi striga prin somn.

— Mă Antoane, spuse Vanka, ţie nu ţi-e foame?

— Nu, drăguţă.. Cum să mănînc? Tot ce aş vrea e o gură de apă.

În arest era tăcere. Umbrele serii se îngroşau. Undeva mugea o vacă, plîngea un copil, lătra un cotei.

— Aş cere apă, dar mi-e frică, spuse Vanka.

— De ce ţi-e frică?

Vanka fîsîi pe nas şi într-un tîrziu răspunse:

— Dacă mă omoară?...

Curînd se făcu întuneric beznă. Tăceau. Poate că dormeau, poate n-aveau chef de vorbă.

Se auzi tropot de cal, apoi un glas de femeie :

— Mămico ! Ieşi-ne înainte !

Apoi iar nimic. Numai paznicul dîrlîia un cîntec, şi Lehman tuşea şi bolborosea ceva prin somn.

Vanka şi Tiulea şuşoteau lîngă fereastră. Uneori cînd unuia, cînd altuia îi scăpau cîteva vorbe rostite cu glas tare.

— Anton ! chemă încet Vanka.

Nici un răspuns.

— Moşule !

Tăcere.

— Dorm ! spuse Tiulea.

Vanka Zaiafet se scărpină şi se foi în întuneric, apoi reluă cu glas nesigur :

— Of, frate-miu, dacă se înverşunează ţăranul, e prăpăd.

— Da-a-a.

— Atunci ne-a văzut Dumnezeu... Cînd am fost la gherlă, noi am curăţat patru caralii. În devălmăşie.. Era tot aşa spre seară şi nu se vedea nimic. Prea-şi făceau osîndă cu noi, care mai de care... Ei, ne-am vorbitără noi între noi şi cînd au venit cu apelul, şo pe ei... Caraliii s-au pornit să ţipe iepureşte... ştii, cînd îl înhaţă cîinele, iepurele scînceşte ca un copil... Ni s-au tăvălit la picioare, cerînd îndurare... Care să se îndure !... La trei le-am luat pe loc maul — le-am crăpat devlele de zid. P-al patrulea, auzi Tiulea, pe al patrulea... noi l-am... l-am...

Tiulea îl înghionti enervat.

— Taci dracului, nu mai bîzîi. Otreapă!

Vanka îşi îndreptă umerii şi urmă.

— Pă-l din urmă, Tiulea, l-am trîntit cu faţa la pămînt, i-am legat un capăt de funie de ţurloaie şi capul ălălant de beregată şi ne-am apucat să-l încovoiem, ca să-i tragem călcîiele la ceafă. Ăla a guiţat ca porcul cînd îl jugăneşti şi pă urmă a început să ţipe subţire de tot. Noi făceam haz, ne mergea la inimă... Ăla hîrîia, noi trăgeam şi mai abitir. Şi cum stetea aşa cu pieptul la pămînt, ziceai că e o roată... A hîrîit cît a hîrit, pîn-a amuţit de tot. Picioarele i-au fost mai tari. Da gîtul n-a ţinut, a plesnit, a plesnit zgîrciul din beregată. Cînd a făcut o dată hîrşşş, noi — tuleo!... Uf...

— Dă-te dracu', înjură Tiulea şi scuipă.

Multă vreme au stat în tăcere cu ochii pironiţi în întuneric.

Lui Vanka îi era frică şi îl lua cînd cu cald, cînd cu rece. Ori amintirile îl mai abăteau, plimbîndu-l pe tainicele poteci pe care le bătuse cîndva, prin văgăunile unde poposise şi învinduu-i în minte făptuirile lui de groază. Oare chiar el le-a săvîrşit? Da, el, tînărul Vanka Zaiafet.

„Sînt prost, fără carte. Ce vină am? încerca el să se dezvinovăţească faţă de sine însuşi. Un amărît de orfan... Tata mi-a crăpat ţeasta cu un pisălog, pe urmă a înjunghiat-o pe mămuca şi şi-a pus ştreangul de gît."

Dar conştiinţa lui nu vrea să tacă. Chiar cu faptele lui, ale lui Vanka, îi ruşinează gîndu-

rile. Vede cu ochii minții pe femeia ucisă, îmbrăcată într-o rochie roșie, o vede pe fata sfîșiată, aude cum pîrîie beregata temnicerului.

„Eu... eu le-am făcut... al meu e păcatul..."

— Măi, căpățîna dracului, pe unde-ți umblă gîndul ? îl întreabă cu asprime Tiulea. Iar te-a apucat ? !

— Nu mă gîndesc la nimic... Numai că... Știi... Aș vrea... o țigară.

Deodată ciulesc urechile : afară, lîngă fereastră, se aude o răsuflare.

— Ei, mai trăiți ?

Vanka se ridică. Prin gratii cineva îi întinse două sticle cu lapte, o pîine de grîu, cartofi și ceapă.

— Mîncați, vai de voi, îi căină un glas de femeie și se îndepărtă oftînd și văietîndu-se.

Vanka își lipi fața de zăbrele și, ținîndu-și cu mîna urechea ruptă, strigă în urma ei :

— Iartă-ne pe noi, păcătoșii, maică, ori tușică, ce-i fi.

Înghițea lacom aerul tare din început de noapte, pîndea cu urechea fiece sunet, fiecare foșnet. Dar în jur era tăcere. Numai undeva departe se auzeau parcă glasuri omenești.

Tiulea clefăia pîine cu lapte.

— De-am avea un fir de lumină, spuse așezîndu-se pe podea.

— Ai chibrite ? dădu glas și Anton. Mi-a mai rămas un capăt de lumînare... p-ăsta-l mai am...

Glasul blînd, potolit, al lui Anton, îi făcu bine lui Vanka.

Aprinseră căpăţelul şi-l lipiră de-o surcică înfiptă în perete. Flăcăruia palidă înfioră întunericul.

— Uite aşa-i şi viaţa noastră... făcu gînditor Vanka. Mai pîlpîie oleacă şi aleluia.

— Isprăveşte! îl repezi Tiulea.

Buhos, năclăit de sînge, Vanka şedea în faţa lui Anton cuprinzîndu-şi genunchii cu braţele, şi-l pironea fără să clipească cu ochi sticloşi.

— Du-te-n colţul tău, că mă sperii, zise Anton. Vreau să mă rog. Mă năbuş. Mi-au zobit tot trupul cu ciubotele.

Supus, Vanka se tîrî într-un ungher şi spuse de acolo:

— Ar trebui să mă înveţi şi pe mine să mă rog... Că nu-mi ies din gură decît măscări şi sudalme.

Anton scoase din sac iconiţa de aramă învelită într-o cîrpă şi o puse lîngă el, pe podea.

Şi atunci Lehman răcni sălbatec, de-i băgă în sperieţi pe toţi.

— Moşule, moşule!

Lehman se trezi, se ridică în capul oaselor, se frecă la ochi şi, jucîndu-şi sprîncenele stufoase, privi cu mirare în jur.

— Ce ai, moşule?

— Nimic... Aşa... buciumă moşul şi se culcă la loc.

— Ajută... Îndrumă... Întăreşte... se rugă cu şoaptă limpede şi fierbinte Anton, prosternat lîngă icoana lui.

Luminiţa pîlpîia, dănţuia. Anton se ruga pentru toţi. Simţeau pătrunzîndu-le în inimă o căldură mîngîietoare.

TOT SATUL era bucuros că s-a întors Anna. Şi bărbaţii, şi femeile, şi bătrînii şi copiii. Darămite ăi tineri.

— A venit Annuşka... Mîndreţea noastră... Fata noastră a cuminte...

Varka cea cu ochii negri a venit prima s-o vadă. Pe urmă au venit Tanka, Senka Kozîr cu Mişka Uhorez, armonistul Terioha.

Varka a luat-o pe Anna să doarmă la ei : ţi-e frică să dormi cu mortul în casă.

Băieţii şi fetele s-au dus să le petreacă. De cum au ieşit în uliţă, Terioha îşi umflă armonica, şi fetele prinseră a zice cu glasuri legănate :

Pe unde zburat-ai, corbule ?
Ce zări colindat-ai, negrule ?

Suratele Annei o ţineau de braţ. Varka o înlănţui cu căldură de mijloc. Le învăluia o veselie molcomă, potolită.

Se întunecase. Pe cerul mohorît licăreau cîteva stele, Anna era îmbrăcată în alb. Faţa îi era ascunsă ; îşi plecase fruntea ca să-şi ascundă lacrimile care-i scăldară fără veste ochii. În inima ei era atîta pace şi bucurie, încît nu se mai putu stăpîni şi sări să-şi îmbrăţişeze prietenii — şi fetele, şi băieţii.

Fîstîciţi şi tulburaţi, că-i auzeai smiorcăind ciudat, flăcăii căutau care mai de care să-i spună o vorbă bună, duioasă.

Şi nici unul din ei, cum altfel nimeni în tot satul, nici măcar cu o căutătură n-au lăsat să se

înțeleagă că în curînd Anna avea să devină mamă.

— Să știi, Annuska: noi pentru tine capul ni-l punem! Doar la un semn al tău!

Au pornit mai departe. Terioha, gîndăcelul tuciuriu, se poticnise-n cîntec: îi tremurau mîinile și îi bătea inima să-i spargă pieptul: de ce m-ai făcut, mamă, așa de pocit și de pricăjit!

Au petrecut-o pe Anna pînă la casa Varkăi, apoi au urcat spre tăpșan, să joace la lumina stelelor.

S-a făcut tîrziu. Prin sat a pornit și străjerul cu maiul.

La Prov, casa plină de lume. Din bărbați au mai plecat, dar bătrînele, femeile și copiii au rămas. Borodulin e culcat pe laviță. Prov a poruncit să nu-l miște careva de acolo. A doua zi trebuiau să vină cu martori să-l ridice și să-l ducă la Nazimovo, satul lui de baștină. Borodulin e învelit din cap pînă-n picioare cu pînză albă și cu zolnic îndoliat, pe care le aduseseră babele pentru odihna sufletului adormit.

— Primește... murmurau ele cu glasuri de jale, închinîndu-se pînă la pămînt.

Opaițul arunca pe pereții albi, spoiți cu var, umbre mari tremurătoare.

Femeile zumzăiau ca niște albine, sporovăind despre răposat: că ce zdravăn era și uite, că l-a strîns și pe el Dumnezeu; că nu i-a lipsit nimica: avere — avere, respect — respect, să tot trăiești, dar ce să-i faci, moartea nu alege!

— La o parte, faceți loc ! se auzi glasul lui Ustin cel rîvnitor către Dumnezeu. Moșneagul se strecură prin mulțime cu o carte în mînă.

Oftaturile se întețiră, cîțiva dintre cei de față tușiră pregătindu-se să asculte : Ustin citea bine pentru morți, atîta de frumos și cu un glas de-ți rupea inima.

— Saltîr, rosti grav micuțul Mitka arătînd cartea cu pumnișorul.

Pătruns de gravitatea clipei, moș Ustin făcu o metanie pînă la pămînt în fața mortului, apoi se înclină oamenilor, puse pe masă o putinică cu fundul în sus, așeză deasupra psaltira, își împodobi nasul cu o pereche de ochelari, tuși ca să-și dreagă glasul, bătu cîteva cruci mărunte și începu. Ce-i drept, el nu cunoștea nici o buche și se uita în psaltire ca mîța în calendar, dar se mîndrea peste poate că era socotit singurul om cu carte din tot satul. E drept că-l frămînta adesea gîndul că a căzut în păcatul trufiei, dar ispita era prea mare. Iată-l deci psalmodiind cu glas tărăgănat, uitîndu-se cu luare-aminte în carte, iar cînd se întîmpla să se poticnească, își vîra nasul între foi și apropia lumînarea, chipurile, să vadă mai bine. Ardeau două lumînări : una stătea pe putină, iar pe cealaltă Ustin o ținea în mîna stîngă.

Babele se închinau, oftau, suspinau.

În fereastra deschisă răsări capul pazniculuu. Omul se descoperi, zăbovi acolo o vreme, se depărtă, dar după cîțiva pași izbi atît de tare cu maiul, încît micuțul Mitka se trezi speriat.

— Saltîr, repetă Mitka și se așeză pe dușumea.

Ustin bîzîia ca un bărzăun, pe nerăsuflate, ce-i trecea prin cap.

— Născătoare de Dumnezeu care potolește durerile... Sfinți părinți... Cei patruzeci de mucenici... Miluiește-ne... În răstimpuri scutura din umeri ca să alunge somnul și înălța cu glas smerit și mișcător: Cu sfinții odihnește, Doamne, pe nou pristăvitul robul tău Ivan... Ai trăit aici, ai trăit și în pămînt te vei întoarce... Născătoarea de Dumnezeu care potolește durerile...

Babornițele plecau una cîte una. L-au dus și pe Mitka acasă. Un crac îi era suflecat, celălalt se tîra pe jos. Mitka se freca cu pumnii la ochii cîrpiți de somn și scăpărînd mărunt din picioare bîiguia:

— Moș Ustin o să cădească?

Lumînările se topesc vărsînd lacrimi de ceară.

Ustin e obosit: pleșuvia îi e înrourată de sudoare, glasul îi cere odihnă, spinarea i se încovoaie tot mai mult. E noapte tîrzie.

Daşa era zguduită de moartea neașteptată a lui Borodulin. În inima ei ceva tresări și se rupse cu un geamăt.

A aruncat numai o privire mortului, apoi a intrat după perdea, în ungherul unde se afla cuptorul și, tremurînd toată, s-a ghemuit lîngă Matriona.

Aceea a început s-o descoasă, s-o iscodească. Au stat mult timp îmbrățișate, tăinuind în șoaptă.

Babornițele se dădură mai lîngă perdea ca să poată trage cu urechea, uitîndu-se cu fereală la mort.

Daria i-a povestit totul Matrionei : despre Andrei politicul, despre Borodulin, despre nenorocirea Ankăi : că-i borțoasă și cu mintea rătăcită. Apoi a început să se căineze de viața ei, de bărbatul ei militar : s-a înhăitat la oraș cu o fîșneață din alea și a împins-o pe Daria în păcat.

— Nu este nici durere, nici întristare, nici suspin, psalmodia bătrînul Ustin.

Daria se ridică.

— Cu bine, tușico... își trase pe ochi șalul negru și, prelingîndu-se pe lîngă perete, ieși în uliță și o luă spre casa Varkăi.

Intră. Anna dormea adînc, Varka era dusă la joc, taică-său plecase de dimineață și-și făcea de cap pe cine știe unde, iar stăpîna casei sforăia beată, sub masă.

Daria bău apă și, uitîndu-se într-o doară în oglindă, încremeni de uimire : nu recunoștea fața aceasta palidă, ochii aceștia posomoriți. Nu-i venea să creadă că în oglindă e ea, hăitușca Daria, ușurateca muiere de cătană, Daška cea năbădăioasă, meșteră la vorbă și la cîntece.

Se așeză la masă și-și culcă în palme capul.

În casă era tăcere. Lampa abia mai pîlpîia.

O copleșiră gîndurile. Ar trebui să se culce, dar nu-i în stare să se ridice, de parcă e țintuită locului.

Gîndurile ei se învîrt în jurul lui Borodulin — nu în jurul mortului la căpătîiul căruia mormăie Ustin, ci al bărbatului aceluia bărbos, plin

de viață și de vigoare. De la acel Borodulin viu și de la hoțul Fedenka, gîndurile ei, urmînd aceeași cale strîmbă și întortocheată ca și viața Dașei, se întorc la Borodulin răposatul. Nu, nu-i adevărat! Borodulin trăiește. Cine-a zis c-a murit? Cînd o să se facă bine, Daria îi va mărturisi totul: cum a vrut s-o omoare pe Anna, cum a furat banii împreună cu Fedenka. O să-l lase dracului pe afurisitul ăla de hoț și o să plece la oraș, să se bage slujnică la vreo cucoană. Acolo o să-și găsească bărbatul — o primește el — o să se spovedească unui preot cucernic, o să se ducă să se împărtășească la ăl mai mare arhiereu. Borodulin trăiește, trăiește!

Deodată se aprinse de mînie și sări de pe scaun: cineva îi arsese o palmă! Cînd se uită — nimeni! Cînd se întrebă: „oare să fi murit cu adevărat?" îi năvăli tot sîngele în cap și tîmplele îi zvîoniră năvalnic. Asta era! Simți că îngheață.

„E de bine sau de rău?" se pomeni ea întrebîndu-se și-și dădu seama că ticăloșia din ea e gata din nou să biruie.

Ca să alunge orice vedenie, orice glas ticălos, Daşa şopti cutremurată de fiori:

— E mort... De ce-ai murit, Ivan Stepanîci?

I se făcu milă de Borodulin, o milă adevărată care-i frîngea inima.

— Ivan Stepanîci, Ivan Stepanîci, gemu ea, Dar ticăloșia nu se dădea bătută, o apăsa, o înăbușea.

Privirea scormonitoare a lui Fedenka îi sfredelește inima; nelegiuitul acela străin de locurile lor, veneticul, satana, stă proțăpit în fața ei

şi rîde în hohote ; uite-i mutra în geam ! El a furat banii negustorului, el a împins-o şi pe Daşa spre păcat, nu cu vorbe, ci cu ochii lui hoţeşti i-a poruncit ce să facă. Îl aude şuierînd ca un şarpe : „Eşti o ucigaşă !“ — „Minţi !“ vrea să strige Daria, dar amuţeşte : îi apare înaintea ochilor o ceată întreagă de zdrenţăroşi, nişte vagabonzi. Oameni neştiuţi de nimeni, mogîldeţe cenuşii, fără chip, de parcă le-ar fi capetele retezate, se frămîntă în picioare şi urlă : „Eşti o ucigaşă... L-ai omorît şi pe Borodulin şi o să ne omori şi pe noi... Tîrfo, ticăloaso.“ Închise strîns ochii — deşi nu era nevoie, că lampa se stinsese şi era întuneric — îşi strivi tîmplele între palme, apoi se ridică şi bătu din picior : „Afară !“ Dar numaidecît îşi rosti singură osînda : „Da, sînt o ucigaşă... O ticăloasă... O tîrfă.“

După această mărturisire rostită de buze şi întărită de cuget i se păru că stă goală în faţa mulţimii : „Tîrfo, ticăloaso...“ Ah, cu cîtă plăcere şi-ar împlînta un cuţit în inimă !

Se zbuciuma prin odaie pe întuneric şi-şi frîngea mîinile : „Apără-mă, Maica Domnului... Îndură-te“. Auzi un glas : „pocăieşte-te şi vei afla împăcare“. Bărbia începu să-i tremure, buzele-i şoptiră singure cuvinte pline de bucurie. Nu mai avu cînd să-şi adune gîndurile, să-şi cumpănească hotărîrea. Picioarele o purtară în goană spre casa unde mai pîlpîia o luminiţă şi unde Borodulin dormea somnul cel înfricoşător. Acolo Daşa o să spuie totul oamenilor, se va căi şi va cerşi iertare mortului şi celor vii ca să-i scape pe vagabonzi, pe oamenii aceia pe

care nici nu-i cunoaşte, de groaznica învinuire. N-au decît s-o sfîşie — nu pe ea, ci trupul ei, păcatul. Las' s-o scuipe şi s-o calce în picioare! Nu-i pasă!

Alerga fără să atingă pămîntul — un vîntuleţ sprinţar o mîna din spate, iarba rourată i se aşternea covor sub picioare. Se simţea liberă, uşurată.

Închisoare... Ba nu, obştea o s-o ierte, n-o să dea nimic în vileag... S-a zis cu Fedenka hoţul, care o chinuise atîta... s-a zis şi cu ticăloşiile la care o silise Fedenka şi cu toată viaţa ei păcătoasă! Da, e bine ce vrea să facă, e foarte bine... Uite şi casa... Binecuvîntează, Cristoase...

21

MAI ZĂBOVI o clipă la uşă cu mîna încleştată pe clanţă: nu cumva e pe cale să facă o greşeală? Nu mai ştia să răspundă.

Intră hotărîtă. Flăcările celor două lumînări pîlpîiră. Ustin tot mai psalmodia cu glas ruginit, pe laviţă trei babe scuturară din cap ca să-şi alunge somnul.

Ţinînd ochii în pămînt, Daşa se apropie de mort şi căzu în genunchi: iart-o, Ivan Stepanîci, pe păcătoasa de mine... Eu port toată vina, eu...

Ustin se opri din citit şi întoarse capul. Babele se treziră de-a binelea şi căscară gura de uimire.

Daşa se ridică de jos — tremura din tălpi pînă în creştet şi nu-şi simţea picioarele. Ca să prindă curaj, se întoarse repede către ceilalţi.

— Moş Ustine, şi voi măicuţelor... şi toată obştea aiasta creştinească...

În clipa aceea paşi furioşi bocăniră pe trepte, uşa se deschise smucit şi intră Prov.

— Auzi, blestemaţii ! mîrîi el. Mişeii dracului ! Hei, Matriona !

Toată lumea — numai urechi.

— Ce zici de asta, Matriona ? spuse gîfîit Prov Mihalîci nevestei sale trezită din somn. Haidamacii ne-au căsăpit toate vacile !

— Păcatele mele ! Cînd ? Cine ? ! ţipă Matriona lovindu-şi palmele de groază şi uimire.

— Spune şi matale, moş Ustine, dacă ăştia-s oameni !... Mi-au junghiat trei plăvane... Pe astea le mai aveam. Şi lui Fedot i-au înjunghiat doi juncani.

Matriona izbucni în bocete, babele se porniră să-i ţină hangul văicărindu-se şi bătîndu-se peste coapse, iar Ustin rămase încovoiat, cu lumînarea în mînă, nemaiştiind ce să facă.

— Vagabonzii mi-au făcut-o ! Haidamacii ăştia buni de streang ! Atît le-a fost !

Înşfăcă un felinar şi ieşi. Aerul din casă se îmbibase cu ură. Şi Daşa simţi cum i se stinge în suflet flacăra căinţei. Încet-încet, chipul i se îmbujoră, nările îi fremătară şi-şi simţi trupul fierbinte ca focul. Era din nou Daşa cea din totdeauna, aşa cum o ştiau la Nazimovo.

— Aş fi vrut să zic... Că poate Ivan Stepanîci n-a murit de tot şi numai zace aşa fără simţire... Lăsîndu-l pe Ustin ca lovit cu leuca, ieşi

repede mlădiindu-şi şoldurile vîrtoase, făcînd parcă în ciudă băbuţelor stafidite.

Ustin o petrecu din ochi pînă în uşă.

— Piei, satano... piei, satană cel viclean... Ptiu !

Era o noapte leşietică. O stea căzătoare scăpără pe boltă, împrăştiind o lumină scînteietoare. Daşa porni pe uliţă. Nu se gîndea la nimic. De data asta nu vîntul sprinţar îi însemna paşii, ci diavolii îi dădeau bice cu cozile lor ; nu iarbă înrourată i se aşternea covor la picioare, ci duhul cel rău al pădurii îşi resfira în calea-i barba verde şi-i hîrîia la ureche : „Fă, toanto, fă !"

Toată era numai rîs şi veselie. S-a plecat şi s-a supus, Daşa de mai adineauri. I se năluceau acum grămezi de galbeni ce se risipeau cu zornăit dezmierdător, iar inima nestatornică îi poruncea : „Ia. Totul o să fie al tău."

Ograda lui Fedot răsuna de glasuri întărîtate. Poarta de scîndură era vraişte. Cel mai tare urla Fedot :

— Care va's'zică, voinicilor... rămîne cum vorbirăm... Şi ţineţi-vă gura că ne ia mama dracului !

— Păi altfel cum ! Trebuie să stăm una... Obşte !...

— Şi acu, haidem pe la căşile noastre !

— Haide, haide !

— Ce, haide, mă, stai să vie Prov.

Trecu paznicul cu maiul. Trîmbiţară cocoşii. Dinspre tăpşanul din deal unde ardeau trei focuri ca trei steluţe, se auzeau cîntece, sunete

de armonică. Din cînd în cînd strigăte, țipete țivlite și hohote de rîs spintecau liniștea răcoroasă a nopții.

Terioha atacă îndrăcita melodie de joc „Jupînița" și glasuri de flăcăi prinseră a zice:

Jupînico, dragă fată
Nu-ți stă bine bosumflată

Și iar — strigăte, hohote, glasuri gungurite de fată ca viersul fluierului.

Doi inși se apropiară de arest, se proptiră cu frunțile în pieptul găliganului Keșka, paznicul, și-i șoptiră ceva. Keșka se burzului, dînd din mîini, se încontră cu ei, apoi scuipă cu năduf. Cei doi îi mai spuseră ceva și plecară.

— Ticăloșii dracului! strigă în urma lor Keșka. Își potrivi brîul, șovăi puțin legănîndu-se de pe un picior pe altul și bătu cu pumnul în ușă:

— Mă băieți.

Mai căzu o stea, o lacrimă cerească. Pururi clipocea neadormitul rîu. De dincolo de taiga se înălța globul de aur al lunii. Pe tăpșan flăcăii fierbeau un joc aprig, băteau din palme și cîntau, de se auzea pînă hăt departe:

A zîmbit jupînica
Și s-a prins în joc și ea...

— Auzi, mă băieți... Să vă spui ca să știți...

Se plecă spre o crăpătură, ascultă — nimic! Keșka ocoli arestul tușind și hîcîind — așa cum era uriaș și mătăhănos, ziceai că-i un urs care dă tîrcoale — și cînd ajunse în dreptul ferestruicii, strigă:

— Hei, băieţi!

Auzi mişcare, glasuri.

Keşka trase adînc aerul în piept şi rosti simplu:

— Pregătiţi-vă, mă băieţi... Că mîine dimineaţă... s-a zis...

22

TIULEA şi Vanka dormeau. Numai Anton şi Lehman aflară osînda.

Le pieri graiul şi rămaseră întinşi pe întuneric fără un gînd, fără un vaiet.

Primul se dezmetici Lehman.

— Antoane, ai auzit?

Celălalt tăcea.

— Antoane?

— Am auzit, răspunse într-un tîrziu Anton cu un glas pe care nici el nu şi-l cunoştea. Tăcură iar o bună bucată de vreme, munciţi de gînduri. Pe ferestruică se strecura lumina lunii.

— Numai tu eşti de vină... De la banii tăi ni se trage.

Anton nu spuse nimic, apoi oftă şi bolborosi ceva.

— Ce-ar fi, Antoane, să iei asupra ta păcatul... Spune-le o minciună, că cică ai furat banii ăia... Atunci poate că... numai pe tine o să...

Pieptul lui Anton gîlgîia şi hîrîia.

— Spune, Antoane! De ce taci... Vorbeşte.

Pe Anton îl înecă tusea. Cînd putu să-şi tragă sufletul, grăi:

— Primesc.

Lehman se bucură.

— Aşa te vreau. Bine faci, Antoane... Că tu tot n-ai zile... Nici eu... Poate-i scăpăm barem pe Vanka şi pe Tiulea. Ce zici ?

— Primesc...

Vorbiră mai departe cu lungi întreruperi, de parcă fiecare ar fi cîntărit pe îndelete în minte orice vorbă.

— Le spui aşa — chipurile că te căieşti... Banii ăia eu i-am furat... Şi hamurile tot eu le-am furat... şi... Ce au mai găsit la Tiulea ? Blănuri ?... Şi blănurile şi cizmele tale noi, zi că şi alea-s de furat... A ?...

Afară Keşka tiohăia un cal. Calul era împiedicat. Se cunoştea după zdupăiturile lui rare şi greoaie, însoţite de fornăituri.

— Sau şti ce, Antoane ? Hai să iau totul pe mine... O să mă proptesc în faţa lor în picioare, cu pieptul deschis şi o să spun : Hai, vitejilor, omorîţi-mă... A ?

Tăcere.

Lehman se răsuci pe o parte şi se tîrî lîngă Anton.

— Zău... Că pe mine nu mă leagă nimic de viaţă... Sînt singur ca un ciot ars în mijlocul cîmpului. Şi apoi, sînt şi bătrîn... Îmi ajunge cît amar am pătimit...

Tăcu un timp, apoi urmă :

— Iar tu, oricît, ai nevastă, bună-rea... Şi ai şi o fiică...

Anton îl întrerupse — avea lacrimi în glas.

— Ce mai vrei? Ţi-am spus o dată... Iau totul asupra mea... Pricepi? Şi acum lasă-mă-n pace.

Dar părîndu-i parcă rău de această izbucnire, reluă cu blîndeţe.

— Mă mistuie boala, moşule... Totul arde în mine... Iartă-mă... Vreau să mă pregătesc. Doar o să mor.

Nemailuîndu-l în seamă pe bătrîn, Anton se adînci în gîndurile lui. Se căznea să-şi închipuie tot ce se va întîmpla mîine, ultima lui zi, atît de ciudată, de înspăimîntătoare şi plină de un înţeles pe care nu reuşea să-l pătrundă.

„Moartea."

Dar oricît îşi încorda Anton cugetul, oricît se străduia să-şi ducă la capăt gîndurile, ele se curmau brusc, se stingeau. Pierzînd firul gîndurilor sale de pe urmă, Anton se cufunda în trecut. Deodată i-a apărut Liubocika, apoi soţia se aplecă spre el, îşi revăzu prietenii, cunoştinţele. Toţi îi zîmbeau, îi şopteau ceva, îl chemau undeva. Anton simţea, ştia că nu-i ceea ce-i trebuie acum. Toate acestea erau simple amăgiri legate de cele pămînteşti. Nu le vrea! Să piară şi să dea pace sufletului.

Tresări, scuturâ din cap, gemu din adînc:

— Nu vrea-au...

Atunci tot trecutul îi apăru ca o pălălaie orbitoare şi se mistui numaidecît. Nu este nimic, n-a fost nimic... Se simte uşor. În întunericul dens şi adînc care-l învăluie a dispărut şi pămîntul, a dispărut totul. Nu mai e decît tăcere şi nemişcare. Îl trecu un fior de gheaţă. Deschise gura şi încercă să respire.

„Mor..."

Şi nu mai ştie, nu mai ţine minte de-i om ori cîine, de-i diavol ori înger, de-i piatră ori poate nimic. Nu mai ştie nici unde se află. Pe pămînt ori în văzduh, în vîrful unui munte ori pe fundul unei mări. Se sfîrşeşte, se rupe ultimul firicel. Vine moartea... Oare asta e moartea? E atît de uşoară... Vine, dar Liubocika, locurile unde s-a născut, lumea întreagă?...

„Moarte dragă... Mai aşteaptă puţin..."

Sufletul despuiat de tot ce-l acoperea îi era ca o ureche simţitoare la cel mai mic zgomot. Anton făcu în gînd semnul crucii. „Doamne, Dumnezeule" şi încremeni într-o cuvioasă aşteptare.

Aude un glas de om. Cineva vorbeşte, cineva îi rosteşte numele:

— Nu te căina, Antoane... Fii tare...

Lehman o spuse. Îi luă mîna descărnată, fierbinte şi începu s-o mîngîie cu palma-i uriaşă şi bătucită.

— Moşule, îngîimă Anton cu un glas de copil fericit, vai, moşule, am trăit cîteva clipe... cele mai frumoase din viaţa mea...

Amuţi cu zîmbetul pe buze. Nu mai înţelegea ce-i spune Lehman, dar simţea că acesta-l scutură de umăr.

— Da... da... şopti Anton, cufundîndu-se iarăşi în ceaţă.

O dată, cînd o fulgerare destrămă pîcla, spuse:

— Eşti aici? Ştii, moşule... Nu trebuie să-ţi fie teamă... E blîndă... ca o mamă.

— Cine? Despre cine vorbeşti?

Neprimind nici un răspuns, Lehman ridică pumnul şi mîrîi spre sat :

— Ei, blestemaţilor ! Ticăloşilor !

Apoi iar glasuri de beţivi, cînd se apropiau grămadă de arest, cînd se pierdeau în depărtare.

— Mor... Apă... gemu Anton după o lungă tăcere.

Oftînd de durere, Lehman se ridică în brînci, apoi în picioare şi se tîrî spre fereastra albăstrită de văpaia lunii. Călcînd cu băgare de seamă ca să nu-i trezească pe Vanka şi pe Tiulea ce dormeau sub fereastră, se frînse în două şi chemă prin zăbrele :

— Caraulă... Ei, caraulă ! Fă-te încoa !

Keşka se apropie.

— Adă nişte apă, frăţioare.

— De unde să-ţi iau apă, e noapte ! bombăni Keşka.

— Şi ce vrei, să crăpăm de sete ? !

— Treaba voastră...

— Mă blestemaţilor ! De ce ne chinuiţi atîta ? De ce vreţi să ne omorîţi ? ! izbucni Lehman, scuipînd pe uliţă cheaguri de sînge.

— Ştiu oamenii de ce... Obştea... răspunse calm Keşka şi adăugă cu o tresărire în glas : „Cică aţi înjungheat la vite vo jumate de cireadă...“

— Care vite ?! urlă Lehman, dar gemu, începu să tuşească şi, apucîndu-se de piept, căzu moale peste flăcăii întinşi la picioarele lui.

Aceştia se mişcară şi blămăjiră ceva, fără să se trezească.

Cînd în sfîrşit îl mai lăsă inima, se tîrî din nou spre Anton şi-l strigă pe nume. Acesta nu răspunse.

În noaptea aceea, lui Lehman îi era frică de întunecimea mută şi, ca să nu se simtă atît de singur, îşi descărcă sufletul în faţa tăcutului său tovarăş.

— Ce-i aşa mare lucru moartea? Ptiu! E ca şi cînd ai dormi... Închizi ochii, întinzi picioarele şi za-a-a-ci, că altă treabă nu mai ai. Este, Antoane?... Şi nu-ţi mai pasă de nimeni. Nici de ţînţari, nici de păduchi, nici de ţărani, nici de ispravnic... Viermii zici? Ei şi?... Las' să mănînce... Că tu tot nu simţi nimic. Stîrv, ce mai... poate să mă şi piseze... Nu-i drept? Aia e... Cît despre suflet, despre duh... Ha-ha-ha! Află, frate Antoane, că ce-i în noi nu-i duh, îi duhoare... Vorba lui Tiulea: „Hai, duhulică, ieşi din burticică!" Asta-i Antoane... într-o zi am dat în taiga de două hîrci, una de om, ailaltă de urs... Lîngă ele se tîrau doi şerpi... Alea să fi fost sufletele lor? O fi, n-o fi, eu i-am strivit... Ha-ha-ha! Nu, Antoane, tu să taci, că-i aşa cum spui eu...

Anton nici nu se gîndea să-l contrazică... Zăcea în nesimţire şi delira.

Se auzi zăvorul, uşa se crăpă şi mîna păroasă a lui Keşca puse înăuntru o găleată.

— Na, beţi, spuse abătut Keşca şi închise uşa.

Lehman îşi lipi buzele de gura găleţii şi bău cu lăcomie. Apoi dibui pe întuneric un sac, îl umezi cu apă rece şi înfăşură cu el capul lui Anton.

Anton deschise ochii, ceru apă ; după ce-şi potoli setea, începu să se închine şi să se roage în şoaptă.

Ceva mai liniştit, Lehman se băgă în colţul lui şi ascultă atent, încercînd să desluşească tîlcul cuvintelor rugăciunii.

Erau cuvinte puţine şi încă dintre cele mai simple, mai obişnuite. Dar ele răsunau ca o chemare şi-i pătrundeau adînc în suflet...

Lehman zăcea pe întuneric cu ochii mari deschişi şi simţea cum îl cuprinde groaza.

Anton rostea acum cu glas tare şi limpede cuvinte trecute prin jarul durerii şi credinţei sale. Ca şi cum ar fi vorbit cuiva care era cu adevărat lîngă el.

— Doar n-o să-ţi rîzi de mine ?! Doar n-o să mă amăgeşti, Doamne ?!

Lehman e răscolit de aceste cuvinte şi simte că-i gata să izbucnească în plîns.

Apoi se făcu tăcere. Nu se auzeau decît ciocănelele de argint ale greierului pitit într-o crăpătură năpădită de muşchi.

— Antoane, chemă Lehman şi glasul i se frînse. Antoane ! Auzi ! Măcar că nu cunosc nici un fel de Dumnezei... Ce Dumnezeu, mă ? Care Dumnezeu ? Eu nu cred... Dar te rog închină-te şi pentru sufletul lui Piotr. Oftă şi urmă bătînd darabana cu degetele pe podea. Că ăsta-i numele meu, Piotr. Nu Lehman.

Adăugă hotărît :

— Am ucis...

Şi din nou tăcere. Încăperea se umplu de spaimă.

Un urlet de groază zgudui pereţii.

— Tiulea! zbieră Vanka, Tiulea!!! Ne omoară... Ne omoară!

Tiulea sări speriat. Flăcăii se uitară unul la altul, apoi la Anton şi la Lehman, care înlemniseră în ungherele lor, şi începură să plîngă în hohote.

Lehman se mişcă şi îşi încordă ochii, încercînd să străpungă întunericul. I se făcu deodată o milă nespusă de tinerii aceia. Ar fi vrut să le spună cuvinte de mîngîiere, să-i îmbrăţişeze, să-i îmbărbăteze în ceasul acela negru, dar ceva zăgăzui acest simţămînt de duioşie nelăsîndu-l să se reverse şi el a rămas ascuns în inima îndurerată a bătrînului, ca o comoară blestemată. Bătrînul se răsuci brusc şi izbi cu piciorul în perete, dar se întoarse repede cu spatele şi începu să tuşească şi să icnească cu sunete ciudat de subţiri.

Iar flăcăii înspăimîntaţi, se apucară să se spovedească cu glas tare, întrerupîndu-se unul pe altul, de parcă s-ar fi temut că n-o să apuce să-şi mărturisească toate păcatele.

Vanka avea destule, dar fără voie născocea altele şi mai cumplite. Tiulea avea cugetul curat, dar se pocăia şi el pentru că aşa cerea sufletul lui înspăimîntat.

— Eu n-am omorît pe nimeni, dar tot sînt un ticălos, un hoţ, un nelegiuit... Of, moşule, of, fraţilor...

— Mă neghiobilor! se răsti la ei Lehman, care reuşise să-şi ţină firea. Ori poate aţi dus-o într-un huzur, de vi-e aşa de dragă viaţa?!

Anton spuse încet, ca să-i liniştească :

— O să iau totul asupra mea... Nu vă fie teamă...

Cei doi tăcură.

— De-am avea un pic de lumină, scînci Vanka.

— N-am drăguţă. Căpeţelul ăla s-a topit... spuse Anton cu părere de rău, şi cînd se făcu linişte, urmă, oprindu-se în răstimpuri să-şi tragă sufletul, de parcă ar fi vorbit de unul singur. Eu, dragii mei, nu de moarte mă tem... Mă tem de om, de fiara din el... Stau şi mă întreb cum o să... Cu ştreangul, ori cu toporul... Ori poate cu puşca... Asta ar fi cel mai bine... De topor mi-e groază. Mă tem de chipul acela de fiară, de ochii aceia sălbatici... Cînd o să se năpustească spre mine şi o să-l ridice să dea... De năvălnicia asta de fiară mă tem mai mult...

Nici nu apucă să termine cuvintele astea, că Vanka şi Tiulea începură iar să urle nebuneşte şi nici dojenile lui Lehman, nici înjurăturile paznicului care izbea cu piciorul în uşă, nu putură să-i potolească. Bociră aşa, îmbrăţişaţi, pînă îi răpuse somnul. Un somn greu, nesănătos.

23

SE FĂCUSE răcoare.

Paznicul Keşka, un găligan la vreo treizeci de ani, spînatic şi pocit rău de vărsat, şedea

zgribulit pe prispă. Ce s-ar mai repezi pînă în tăpşanul acela să mai rîdă oleacă cu fetele, să ciocnească cu băieţii, dar nea Prov a poruncit cu străşnicie să nu-şi părăsească postul.

Keşka se-ndulcea de departe din plăcerile petrecerii : tăpşanul vesel se zărea confuz în dreapta, lîngă rîu, şi deci nu se vedea nici un om, cele trei focuri îi atrăgeau mereu ochii veghetori într-acolo şi clipeau într-un fel, de parcă i-ar fi făcut în necaz. În schimb, cîntecele, însoţite de sunetele armonicii şi de şuieraturi voiniceşti îi saltă sufletul spre stele : zîmbeşte cu toată gura, îşi trînteşte şapca pe o ureche şi bate mărunt pămîntul cu călcîiele.

— I-eh ! Zi-i aşa !

Dar Keşka simte că în chiote nu-i foc, nu-i avînt voinicesc, ci doar ciudă şi furie. Deodată amuţeşte şi nu mai vede tăpşanul vesel, nu mai aude nimic. Furişează peste umăr o privire speriată. I se năzare că s-a apropiat cineva care-i vorbeşte în şoaptă despre înfricoşătoarea dimineaţă de mîine. Tresare, se zgribuleşte şi-şi vîră adînc degetele în mînecile cojocului.

Keşka ştie că acel mîine va sosi, că nu e vis, ci de-adevăratelea, dar el n-are nici o vină. Obştea l-a rostuit acolo şi cu obştea nu te poţi pune... Şi apoi, s-ar putea ca dimineaţa, cînd s-or trezi sătenii, să le vină mintea la cap. Lui Keşka îi e milă de vagabonzi şi dacă ar fi după el, i-ar face scăpaţi... I-auzi cum mai bocesc... Vai de sufletul lor...

Bîjbîie cu o mînă tremurătoare prin urzici, scoate o sticlă rece, bea cu înghiţituri lacome restul de rachiu şi icneşte vinovat :

— Păcătoşi mai sîntem...

Ca să scape de gînduri, îşi umple buzunarele cu pietricele, pune sticla goală pe o buturugă, numără zece paşi uriaşi, „cu bătaie“ şi ocheşte sticla albastră în bătaia lunii : dacă din cinci lovituri reuşeşte s-o spargă, atunci dorinţa i se va împlini. Pesemne că e vorba de ceva foarte plăcut, pentru că ocheşte cu grijă, de i se vede vîrful limbii între dinţi şi un zîmbet poznaş îi luminează chipul. Dar braţul e cam muiat de băutură, şi Keşka nu nimereşte ţinta. A isprăvit pietricelele şi în timp ce culege altele, **gîndeşte :**

„Eh, ce m-aş mai repezi la Teşkerea să mai iau un clondiraş. Sau la Tîkva, văduva aia grăsălană.“

— Tiii, ce straşnic ar fi, spuse el cu glas tare.

Pe tăpşanul vesel e un vifor de strigăte şi sudălmi. Să ştii că s-au luat băieţii la bătaie pentru niscai fete... Oho-ho !

Keşka azvîrli pietricelele şi ascultă cu gura căscată şi braţele atîrnînd de-a lungul trupului.

Taman atunci, tîrşindu-şi ciubotele şi bătînd cruci, veni moş Ustin cu cartea într-o mînă şi lumînarea în cealaltă. Abia îl mai ţineau picioarele, şi se încovoiase pînă către pămînt.

— Pe tine te-au pus aici, mă Okenti ? întrebă Ustin şi se îndreptă gemînd din şale.

— Chiar pe mine...

— Ascultă, drăguță, urmă bătrînul dîndu-se și mai aproape de Keșka. Mîine, cum vezi că vin oamenii, dai fuga la mine... pricepi? Am citit la un mort și-s atît de istovit, că mi-e să nu mă fure somnul și să ajung prea tîrziu... Aia e...

Puse mîna pe umărul flăcăului, care se zăpăcise de tot, și-i vorbi înduioșat, înghițind cuvintele:

— Tu, Keșka, taică, ai grijă... Vezi că la o adică... Hoinarii-s oamenii Domnului... Aia e...

Keșka fu cît pe-aci să-i povestească totul: „Află, moșule, că obștea a hotărît așa și-așa". Dar aducîndu-și aminte de strașnica poruncă ce-o primise, își puse frîu limbii.

Ustin își duse mîna la piept și i se plînse încetișor lui Keșka:

— Aici e răul, la inimioară... Că de-ai ști cît îmi pasă, Keșka, tăicuță, cînd văd ce haini îs oamenii din satul nost... Fiare, taică... Nici nu mai știu ce să mă fac cu ei... Da...

Strigă fără veste:

— Da nu-i las... Nu! O să fărîm eu capul balaurului!

Keșka se văzu pe el, nu pe Ustin, răstindu-se la țărani. Își strînse pumnii uriași și se încruntă cumplit spre satul ce dormea dus.

— Iar de nu vor da ascultare sfatului meu plec, urmă Ustin lovind cartea cu palma. N-am să-mi spurc și nici să-mi scîrbăvnicesc sufletul! Așa să știi! Că eu o vorbă am.

Trupul i se frînse iar, vlăguit, și Ustin se purtă spre bojdeuca lui îndoindu-și mult genunchii și abia tîrîndu-și ciubotele uriașe.

Nemişcat, Keşka îl urmă cu privirea, apoi zbură sticla de pe ciot cu piciorul, oftă, dădu să zică un cîntec, se lăsă păgubaş, scuipă cu ciudă — ia mai dă-i dracului ! — se aşeză pe pămînt şi-şi aprinse pipa.

Keşka nu mai ştia cui să dea ascultare, după cine să se ia, şi nu pricepea ce vroia Ustin de la dînsul. Că să-i fie milă de vagabonzi... Bun... Dar ce să facă ? Să le dea drumul ? Să sară pe cal, să se repeadă pînă la plasă — uite, aşa şi aşa ? Geaba, că pîn-ajunge, pîn se-ntoarce...

Tot frămîntîndu-se şi trăgînd pipă după pipă, îl fură somnul. Îi apărea în vis cînd Tîkva, vădana cea zbanghie, cînd o bală de urs ce se apropia de el cu o măciucă ridicată să lovească. Tresărea, se holba speriat la zăvor cu ochii împăienjeniţi de somn şi adormea iar.

Totul dormea somnul adînc al spredimineţii. Satul beat, sărbătoresc, tulburat de moartea lui Borodulin, se risipise de mult prin izbe, închisese ochii şi acum sforăia şuierător, bolborosind în somn vorbe fără şir.

Chiar şi pe tăpşan amuţiseră înjurăturile şi cîntecele.

Deodată, Keşka auzi prin somn ţipete de femeie. Deschise ochii, întoarse capul în partea de unde venea glasul şi ciuli urechea. Ţipetele ascuţite, sfîşietoare, se apropiau de-a lungul drumului.

— Las că-ţi arăt eu, tîlharule ! Ruşinatule... Aoleu, mămucă-ă-ă !

— Varka, tu eşti ?! strigă Keşka.

Dar femeia nu auzea. Plîngea şi înjura cu glas de beţivană horcăind şi stupind, şi din gură-i ieşeau măscări atît de murdare — de parcă n-ar fi fost fată, muiere, de parcă n-ar fi fost om — că pînă şi Keşka scuipă scîrbit. Şi ea goni mai departe urlînd de vuia satul:

— Am să te spun, blestematule... O să-i spun to-otul lui Prov! Ce, crezi că aşa merge? Junghii vacile oamenilor, ai? Viperă!!! Viperă!!! Aha-ha-ha... Te-ai înhăitat cu Tanka?! Dai în mine, nemernicule?! Pe mine vrei să mă faci poştă? Las că ţi-arăt eu... Cu mine nu-ţi merge, Senka. Aoleu, mămu-u-u-că...

Numai cîinii răguşiţi de cît lătraseră în ziua aceea îi răspundeau de prin ogrăzi.

Keşka se scărpină, căscă cu poftă, se întinse.

Noaptea scurtă de vară era pe ducă. Stelele pieriseră, luna pălea, şi, uşor, încet, zarea se colora în roz. Neguri albe lipite de pămînt învăluiră toată valea rîului, şi înecară taigaua pînă spre creştetele copacilor, închipuind un lac alb cu ape line.

Deasupra negurii, prin văzduhul limpede şi surîzător, se întindea o cărăruşă de foc. Dar va mai trece un timp pînă ce soarele va plesni bolţile încremenite.

Revărsatul zorilor îl lăsă rece pe Keşka. Murea de somn. Hotărî:

„Aha, se crapă de ziuă... Dacă-i aşa, Keşka băiatule, putem să dormim..."

Se încovrigă pe o pătură ruptă, îşi trase un cojoc peste cap şi închise ochii.

În tufărişul de pe mal se treziră păsărelele, ciripiră de două-trei ori, dînd bineţe zorilor, apoi se risipiră în cîntec... Pe rîu măcăiră raţele, din taiga se auzi cucul şi undeva departe dădu glas un grangur.

Adormind, Keşka gîndea :

„S-apuc numai să-i dau de ştire lui moş Ustin... N-o să-ţi meargă, bade Prov... Ptru... Întoarce căruţa... Aprigă şi vîrtoasă... Tîkva aia... Ce zici ? Nu, nimic... Auzi, să-i omoare ? Las' că-l chem eu pe moş Ustin !... El şi cu mine... Da-a-a..."

— Ah ! scîrnăvie de ploşniţă !

24

O FELIE de soare se iţi în creştetul taigalei. Satul beat doarme înainte.

Prov, măcar că se culcase tîrziu, era în picioare. Şi-a agăţat în piept placa de aramă şi s-a dus la Fedot. Dormea. Prov l-a trezit şi pe el, şi pe toţi ai casei :

— Gata... A ieşit soarele...

Urca pe cer soarele, topind ceaţa.

Ţăranii veneau unul după altul — scîrţ, scîrţ, scîrţ, porţile, cum le fusese vorba.

S-au strîns destui, toţi gospodarii erau în păr. În aer plutea ceva apăsător. Oamenii se uitau în pămînt, îşi fereau privirile. Peste tot — chipuri buhăite, nasuri julite, pungi vinete pe sub ochi. Capul le plesnea de durere. Pîcăiau tăcuţi din pipe, tuşeau hîrîit şi cînd unul, cînd altul se apucau de ţeasta zburlită.

— Hei, băieţi, rupse tăcerea Prov scuturînd hotărît din barbă.

Numai Ţiganul răspunse :

— Rea-i mahmureala, bade... ţi se-apleacă...

Dar în vremea asta Fedot şi pusese pe masă un fedeleş, iar muierea lui adusese nişte răcitură.

— Ia, băieţi, să-i tragem cîte una mică...

Vînzoleală. Băură, icniră, scuipară. Straşnic rachiul lui Fedot. Nu ca al babei Teşkerea. Uf ! Îţi ia gura foc.

— Care va's'zîcă, eu-s împotrivă, anunţă fără să se oprească din mestecat un ţăran ciupit de vărsat, pe nume Lukian.

— Şi eu... bombăni Obabok.

— Cum adică, împotrivă !? strigară într-un glas Prov şi Fedot.

— Uite aşa că nu voim... La beţie, omul zice multe... Să-i ducă mai bine la plasă... răspunse Lukian.

— La plasă ? se răsti la el prăvăliaşul. Deh, unui coate-goale ca tine ce-i pasă ?... Ei, drăcia dracului ! Păi la plasă le dă drumul ! Şi dacă s-or întoarce aici să se răzbune ? Nu, fraţilor, aşa nu se poate. Că eu, ca proprietar ce mă aflu, trebuie să am grijă de avutul meu, nu ? Haidamacii ăştia n-or să pregete să ne facă vreo ticăloşie... Nu ne-au înjunghiat mie şi lui Prov bunătate de vitişoare ? Şi nu l-au înjunghiat tot ei pe ăla, cum dracu îi zice, Kuzma, sau... Ai ?! Ia mai luaţi un păhărel.

Mai dădură de duşcă cîte un păhărel — grozav rachiu, şi rece.

Prov încercă în alt fel să-i dea pe brazdă.

— Tu, Lukian, ai trîntit o vorbă necugetată... Şi se mai cheamă că-mi eşti cumătru... Da de mine nu-ţi pare rău?... Şi nici de fii-mea Anna nu-ţi pare rău?... Că cine-a ademenit-o? Cine-a sucit capul fetei? Unul din banda lor. Cică-i politic! Politic pe dracu! Hoţ toată ziua...

— Ia, băieţi, să mai tragem un păhărel... Băură şi pe al treilea.

— Ce mai tura-vura, fonfăi un omuleţ fără nas, repezind înainte piciorul stîng şi proptindu-şi ţanţoş mîna în şold. Cît îs de cotonogiţi, tot n-o să poată ei merge pînă la plasă. Aşa că...

Începură să vorbească toţi laolaltă, îşi dădură drumul la curea, obrajii li se rumeniră. Rachiul li se sui la cap şi le zăpăci minţile.

Prov vorbeşte răspicat, de parcă ar ciopli cu toporul fiecare cuvînt:

— De haidamacii ăştia nu trebuie să-ţi fie milă... Că cine-s ei? Ptiu! Uite cine... După ce omoară pe careva în Rusia, ni-i trimit plocon aici! Dreptu-i aşa? Treabă-i asta? Să pîngărească pămîntul nostru? Nu, taică! Legea asta-i strîmbă. Credeţi că dacă i-am prins cu mîţa în sac îi trimite înapoi în Rusia? Draci! Că multă nevoie au acolo de ticăloşii ăştia. Aşa că...

— Gata! răcni Obabok. Oala-i goală, dă-o-ncolo! Haidem!

— Da toţi laolaltă, fraţilor, să n-avem vorbe.

— Să ne ştie frica! îi întărîtă Fedot.

— De-acu înainte să ocolească şi o sută de verste, numai să nu treacă prin satul nostru!

— Las' că le arătăm noi!... Grijania mamei lor!...

— Oho-ho-ho-o-o!

— Hai încă un rînd, să prindeţi inimă.

— Mă, băieţi, da dacă Ustin...

— Ustin?

Tăcere.

— Ia să nu se bage în trebile noastre! strigă deodată Ţigan scuipînd ţîşnit.

— Ustin, bă? Ăl de umblă cu crucea-n sîn?... Ăl de vrea s-ajungă printre sfinţii din călindar? N-o să-i meargă! buhăi ca din butoi Obabok şi, clătinîndu-se, ameninţă îndelung în gol cu degetul legat cu o cîrpă.

— Ce Ustin?! Noi cu ale noastre, el cu ale lui. Cu cele sfinte, întări prăvăliaşul.

— Cu cele sfinte?! sări în sus Obabok, dar recăzu pe laviţă. Las'că ştim noi! Păcătuieşte laolaltă cu obştea... dacă te ţii om drept, dacă eşti cu alea sfinte... Un tontălău — ăsta-i Ustin al nostru... Boaită! Auzi, să te-ncontrezi cu obştea... să i te pui împotrivă... Se poate?! Cum zice poporul, zici şi tu... Asta-i rînduială! Iară'mnealui... Ptiu!

Fără veste îi trase prăvăliaşului un ghiont în burduhan:

— Bă zgripţuroiule! Toarnă-mi iute o stacană de rachiu... Mă arde la inimă...

Prov îi porunci lui Obabok să cheme flăcăii şi cîţiva oameni cu căruţele pentru corvoadă, că atît cîţi sînt nu ajunge: trebuie să-i ducă pe haidamaci o postată bunicică mai încolo de

Kedrovka, să-l găbjească pe banditul ăla de Andriuşka, să-l care de aici pe Borodulin.

Prov e mînios : prea au tras oamenii lui la aghioase. Era bine dacă gătau înainte de a se fi luminat de ziuă, binişor, fără zarvă. Că acu — tot satul e în picioare şi puştii foiesc buluc pe uliţă : au mirosit ceva.

— Hîş, împieliţaţilor ! zbieră Obabok şi, apucînd un ciomag, îi luă la goană.

Doar colbul se învîrteji în urma lor.

25

OAMENII veniră gloată şi fără nici o vorbă se aşezară pe pămînt în faţa arestatului. Prov ocoli clădirea, căutîndu-l pe paznic.

— Keşka !

Îl găsi dormind lîngă nişte bîrne. Sări ca ars, înălţă spre soare o faţă boţită de somn şi, amintindu-şi pe loc toată povestea, îşi întoarse privirile spre grămada aceea de oameni.

— Aşa păzeşti, mă ? Descuie !

— De ce ? întrebă Keşka apropiindu-se şovăitor de ei.

Unul rîse... Altul înjură. Cîţiva se sculară în picioare. Lui Keşka i se tăie răsuflarea.

— Nu se cade, cinstită obşte ! Sînt nişte oameni fără apărare ! Unde s-a mai pomenit ?...

— Ce te-a apucat, mă lepră ? Adă cheia !

— N-o dau ! strigă Keşka gîtuit. O să vă spui lui Ustin... Strîngînd şi desfăcînd pumnii,

se zborşi tot, acoperind cu spetele lui largi uşa arestului :

— E păcat de Dumnezeu...

Sătenii îl priveau buimaci, Keşka gîfîia, nările-i fremătau.

— Toată noaptea au bocit... Cum să nu-ţi fie milă.... Ei, drăcie...

Gura i se strîmbă şi, clipind des, întoarse capul, îşi îndesă şapca pe frunte şi se frecă la ochi cu pumnii uriaşi.

Ca la comandă, Mişka Uhorez şi Senka Kozîr tăbărîră pe el, îl trîntiră la pămînt şi-l ţintuiră bine, iar Tigan îi luă repede cheia.

— Ustin !... Moş Usti-i-i-n ! striga Keşka zbătîndu-se să scape.

Zăngăni zăvorul, şi uşa se deschise scîrţîind.

— Luaţi-l de-aici, mîrîi Prov. Apoi vorbi blajin hoinarilor care stăteau ca nişte stane de piatră : Ieşi, mă băieţi, pe uliţă...

Nici n-apucară bine să iasă, că hoinarii se pomeniră în mijlocul mulţimii care-i pironea într-o vrăjmaşă şi nerăbdătoare tăcere.

Cinci bărbaţi abia izbutiră să-i vină de hac lui Keşka. Îl aruncară la arest şi puseră zăvorul la uşă. Keşka începu să bată nebuneşte cu pumnii, ţipînd şi înjurînd. O scoabă de la zăvor sări, încă puţin şi spărgea uşa.

— O să mă spînzur ! îi străşnicea Keşka.

Ţăranii se prăpădeau de rîs şi făceau tot felul de glume pe socoteala lui Keşka, uitînd de vagabonzi.

— Nimerişi şi tu la pîrnaie, mă Keşka !

— Ho ! mai zăboveşte, mă, cu spînzuratul, că vine Tîkva !

S-a strîns multă lume. Ceva mai la o parte stăteau nevestele şuşotind între ele. Fete — doar cîteva ; restul încă nu şi-au făcut somnul. Între bărbaţi se zgribuleau şi căscau feciorii veniţi de-a dreptul de la joc. Aveau ochii cîrpiţi de nesomn. Erau şi prunci — se săltau în vîrfuri întinzîndu-şi gîturile şi mîinile — să-i ia muicile-n braţe. Acoperişul arestului era semănat cu copii ca o pajişte cu flori.

Fedot nu era acolo : trebuise, pesemne, să plece taman atunci la cîmp.

Hoinarii căzură în genunchi, numai Lehman stătea drept, cu privirile mocnite în pămînt, dominînd mulţimea cu făptura lui uriaşă.

— Oameni buni, vorbi încet Anton.

— Abia mai suflă... Doamne sfinte... îl plîng femeile ţocăind din buze şi clătinînd din cap.

— Fie-vă milă, oameni buni. Aveţi îndurare...

În timp ce Anton vorbeşte, Vanka Zaiafet, îngenuncheat la picioarele ţăranilor şi rezemat de pămînt cu palmele depărtate mult de trup, mătănăieşte cu fruntea în ţărînă, căinîndu-se încetişor, fără cuvinte...

— Haide, băieţi ! spuse tare Prov vagabonzilor. Ce să mai...

Mulţimea amuţi.

— Sus ! porunci Prov.

— Oameni buni ! se rugă Anton. Pedepsiţi-mă numai pe mine, lor să nu le faceţi nimica... Mă căiesc... Eu port toată vina pentru relele săvîrşite.

— Tu ?! strigă Krîsan ieşind din mulţime. Şi cu cuţitul în fecioru-miu tot tu ai dat ?!

— Da, eu... da, îngăimă Anton.

Krîsan îşi încleştă atît de tare dinţii, că barba neagră i se zbîrli şi la îmbucătura fălcilor i se cucuiară zvîcnind două bulbucături.

— Nu-i ăsta ! Ăla e ! Uite-l cum se proţăpeşte ! Pe el, fraţilor !!!

Prov îl înhăţă pe Krîsan de guler.

— Ho ! Nu te pripi ! O limpezim şi p'asta.

— Dobitocilor... Ţărănoilor... bubui Lehman, fulgerînd mulţimea cu o privire dispreţuitoare.

Cei doi fîrtaţi, Senka şi Mişka, sar cu pumnii şi zbiară mai abitir decît toţi :

— Şi vacile, tot haidamacii ăştia le-au junghiat...

Mulţimea întărîtată îl înghesuia pe Prov.

— Domol ! Înapoi ! Ei, drăcie !

— Aha ! Le iei apărarea ?

Femeile încremeniră de spaimă.

Mulţimea se înghesuia, hărmăluia. Unul băgă două degete între dinţi şi şuieră asurzitor.

— Pe ei !

Tiulea urlă ca ieşit din minţi şi-l trase pe Lehman de nădragi ca să-l silească să îngenuncheze :

— Roagă-te şi tu de ei moşule... În genunchi...

Prov răguşise.

— La o parte !

Dar ăia erau ca beţi.

— Zob îi facem !

Se iscă o învălmăşeală cumplită. Hăuleau ca hăitaşii la vînătoare, pumnii se încleştau de la sine, ochii aruncau văpăi.

Deodată se porniră cu toţii pe un rîs nebun, cu hohote: ţinta tuturor ochilor înecaţi în lacrimi de veselie era roşcovanul Obabok, care, dintr-o pricină neştiută, căzuse cu zgaidaracele în sus.

Ce se întîmplase? Pînă atunci, Obabok a stat cuminte lîngă Prov, fără să-i pese de ce se petrece în jur. Tînjind după un clondir de rachiu, se întinsese alene căscînd. Chiar în momentul acela, unul din zbînţuiţii de pe acoperiş ochi în Lehman cu un bulgăre de clisă, dar din greşeală îl nimeri pe Obabok drept în gură. Acesta sări în sus cam la un arşin, apoi bufni în fund şi, holbînd nişte ochi cît cepele, scuipă furios.

Mulţimea hohotea din băieri, acoperişul se cutremura de veselia cristalină şi buiacă a puştimii, nevestele, fetele, Prov, se prăpădeau de atîta rîs. Rîdea fără să ştie de ce, venind în fugă, voiosul clopotar Timoha, pînă şi vînătăile de la ochii lui Tiulea se zbîrciră a rîs.

Iar Obabok şedea jos scuipînd într-una, căznindu-se să scoată noroiul ce i se lipise de barba roşcovană şi mormăind ca ursul:

— Mă, ce-a mai tras!... Bată-l să-l bată...

Pînă să treacă hazul, Prov strigă cu o asprime îndulcită de un zîmbet îngăduitor şi dînd din mîini:

— Şi-acu, voinicilor, gata, împrăştiaţi-vă!... Duceţi-vă cu Dumnezeu pe la căşile voastre... Şi voi, fetelor şi nevestelor, luaţi-vă valea!...

Hoinarii se sculară şi se uitau cu speranţă la Prov.

Cînd se topi şi ultima fărîmă de rîs, inima lui Prov aspră, bătucită şi întunecoasă, se făcu iar ca de piatră. Urmărind cu priviri mohorîte femeile care se depărtau, simţea cum creşte în el mînia.

„Trei vaci plăvane... Ultimele... Bi-i-i-ine !!"

După ce mulţimea se rări, Prov îi luă la o parte pe Ţigan şi pe Senka Kozîr şi îi dăscăli îndelung, arătînd cu mîna într-o parte anume. Le dete o poruncă straşnică. Pe urmă mai chemă doi.

— Cu bine, băieţi ! Haideţi !

— Haideţi !!! buciumă Obabok care se trezise şi o luă spre casă, urmărit de privirea tăioasă a lui Prov.

Hoinarii fură duşi undeva, escortaţi de cinci ţărani. O altă ceată primise misiunea să-l găsească pe Andrei, tîlharul care-l jefuise pe Borodulin : trebuie prins neapărat. Din pricina lui a murit negustorul... Ce paştele măsi-i politic, bandit sadea !

Pe Keşka l-au uitat. El tot mai striga, dar glasul îi era înăbuşit şi nu prea se auzea. Îl chemă pe Timoha :

— Unde umbli, luate-ar dracu ?! Fugi la Ustin... Galop !

— Ia mai dăte-n... se răţoieşte ăla hlizindu-se prosteşte. Mai bine bat *gorodki* [1] cu băieţii.

---

[1] Un fel de popice

Femeile ajunseră la tăpşan. Cel mai greu le-a fost să alunge puştimea. Bondocelul de Mitka, şiret nevoie-mare, coborî din cîteva sărituri malul înalt, pe urmă fugi de-a lungul apei — că aici nu putea să-l mai vadă nimeni — apoi se căţără în sus şi cînd oamenii intrară în pădure, se luă după ei pitindu-se pe după copaci. Ca şi în ajun, avea un crac sumes, iar cu celălalt mătura pămîntul.

După ce-i pornise pe vagabonzi, primarul Prov îşi zise că e mai bine să se ducă acasă şi o luă încet pe uliţă. Dar cu cît se apropia de casă nişte gînduri ce prinseră a-i roi în cap îi iuţiră paşii. Fără să mai ia seama la oamenii întîlniţi în cale, dădu buzna în celar, smulse din cui arma de vînătoare — ce bine că nu l-a văzut Matriona! — şi, furişîndu-se prin dosuri, făcu cale-ntoarsă. Cînd trecu prin spatele casei lui Fedot, îi ajunseră la ureche glasurile oamenilor care se cinsteau cu băutură.

„Ce ar fi să-mi fac şi eu curaj cu un păhărel? Nu, mai bine s-o iau la picior..."

26

HOINARII cu mîinile legate la spate înaintau încet.

— Unde ne duceţi? întrebă Lehman.

— La plasă.

Cînd i-au bătut, lui Vanka Zaiafet, în afară de ureche, îi betegiseră şi un picior. Fiecare

pas era pentru el un chin. Şchiopăta şi gemea într-una.

Tiulea ar păşi sprinten de nu l-ar încovoia şi l-ar trage la pămînt o greutate strivitoare : năpasta. Ochiul stîng, groaznic de umflat, i se închisese de tot, iar cel drept se vedea ca o crăpătură subţirică din vînătaia roşietică. Mergea ca un orbete, cu capul cam într-o parte.

Anton s-a rugat de ţărani să nu-l lege :

— Mi-s coastele vătămate, dragii mei...

Şi i-au făcut acest bine.

Ducea bocceaua în care avea cizmele sale noi. Ochii îi erau încercănaţi, obrajii năruiţi, părul i se lipise de frunte. Era în capul gol şi cu gulerul descheiat —i se vedea pe pieptul gol o cruce atîrnînd de un şiret.

Soarele se ridică tot mai sus trecînd ca o mîngîiere prin văzduhul liniştit al dimineţii şi încălzind pămîntul.

Trecură printr-un cîmp gătit cu flori : bun rămas, florilor.

Drumul e greu şi merg încet.

Nu schimbă o vorbă, nu se sfătuiesc între ei, dar se simt mai apropiaţi ca niciodată, de parcă sufletele lor s-au făcut unul. E mai uşor să care în patru povara năpastei.

Trec printr-un măliniş cu flori albe. E aşa de bun şi de înmiresmat aici aerul că-l trag în piept şi nu se mai satură.

Intră în taiga. Ce bine-i aici. Aşa cum stă cuprinsă într-o tăcere îngîndurată ai zice că taigaua e un sfînt lăcaş în care pluteşte mireasmă de tămîie.

Uite şi o poieniţă verde scăldată în soare: un ceai aici ar fi o grozăvie.

— Ce zici, Tiulea, se sileşte să glumească Lehman.

— Ar fi grozav, răspunse acesta ghicindu-i gîndul.

Lehman merge cu paşi mari. Pieptul îi hîrîie, chipul îi e pămîntiu. Umblă frînt. Au făcut vreo verstă şi jumătate şi e sfîrşit de tot.

Krîsan se băgase şi el în escortă. Ceilalţi, ca oamenii: mai o vorbă, mai o glumă. Ţigan scoase o sticlă din buzunarul nădragilor lui de catifea, trase o duşcă, apoi o întinse şi celorlalţi. Numai Krîsan, care se ţinea ceva mai la o parte, îşi îndesase pe sprîncene căciula cu urechi şi tăcea, rumegîndu-şi fălcile. Ochii lui sticloşi, de linx, îi pironeau pe hoinari cu o privire fioroasă. Avea în spate o puşcă scurtă, cu ţeava lată, căreia îi zice „turka". Armă bună care merge la urşi.

— Dezlegaţi-ne, aveţi bunătate... Ne mănîncă ţînţarii...

Ţăranii făcură pe surzii. Hoinarii scuturau din cap, dar nu puteau scăpa de ţînţarii care se înfruptau lacom cu sîngele lor.

Într-un loc unde se încrucişau drumeagurile taigalei, numai că aud zdroncănind o căruţă: odăiaşul Naumenko, fost ocnaş, se întorcea acasă. Avea în căruţă nişte scoarţă de copac.

— Încotro, băieţi?

— Îi ducem pe ăştia... Udeală ai, mă?

— Am... Cînd treceţi pe la fermă, vă cinstesc.

Cînd au ajuns la fermă, Krîsan îl întrebă:

— Mă Naumenko, n-ai tu vo două hîrleţe bune?

— La ce-ţi trebuieşte?

— Ca să-i îngropăm pe haidamaci... mormăi Krîsan.

Naumenko se schimbă la faţă.

— Ei, asta-i! Ce v-a apucat...

Hoinarii îngheţară.

Escorta intră în casă. Ocnaşul Naumenko se apropie de hoinari:

— Tuliţi-o, fraţilor, cît vă ţin picioarele. Acuşi vă dezleg...

— Degeaba, făcu Lehman. Oricum o să crăpăm... Ne-au sfărîmat ciolanele. Buzele-i tremurau, sprîncenele-i tresăreau într-una.

Ţăranii băură cîte un pahar şi se gătiră să-şi continue drumul. Cu toată împotrivirea lui Naumenko, îl siliră să-i însoţească.

— O vorbă dacă mai spui — îţi punem foc. Venim cu tot satul şi scrumul se va alege din casa ta, din pojijia ta.

Vrînd-nevrînd, Naumenko trebui să se tîrască după ei în pasul domol al căluţului. În drum încerca să-i descoasă pe fraţii Vlasov ca să afle ce faptă au săvîrşit hoinarii.

Anton se uita pierdut în jur dar nu vedea nimic. Îi venea să bocească tare de tot, să răsune taigaua, ori să dea capul pe spate şi să urle ca lupul.

Vanka Zaiafet şi Tiulea erau gata în orice clipă să cadă în genunchi în faţa ţăranilor, să le sărute picioarele, să cerşească milă şi iertare. Numai Lehman avea un gînd al lui, îndărătnic,

fără întoarcere, ca atunci cînd mergi, mergi şi la capătul drumului dai de un zid.

— Trage în plin ! strigă el fără veste încremenind locului.

Din urmă răsună o detunătură puternică ale cărei ecouri se rostogoliră prin taiga : era „turka", arma pentru vînătoarea de urşi.

— Văleu ! răcniră sălbatic fraţii Vlasov.

Hoinarii înţepeniră de groază.

Lehman se clătină, gata să cadă pe spate, apoi însă veni în brînci, rostogolind ochii într-un fel înspăimîntător. Înroşind praful drumului cu sîngele ce-i curgea din piciorul rănit, se tîra în patru labe înjurînd printre gemete pe Krîsan care se apropiase.

— Aşa se ţinteşte ? Scîrnăvie... Viperă...

Krîsan dădu să-l izbească cu patul puştii.

— Taci, lepră, că-ţi crăp capul...

Dar Naumenko îl încercui cu braţele.

— Ce faci, cîine ?!

Krîsan se smuci.

— Du-te dracului !

Înăbuşit de furie se holba crîncen la Naumenko şi la fraţii Vlasov pe care toate acestea îi năuciră.

Ţigan le-o luase înainte prin pădure. Mergea şi hăulea cîntece. Cînd auzi împuşcătura, ieşi fuga din desiş şi după ce-i numără pe hoinari dintr-o ochire, strigă :

— Pe care ?!

Fraţii Vlasov, amîndoi înalţi, bălani, îmbrăcaţi cu sumane negre, strînse cu cingătoare, îl culcară pe Lehman în căruţă. Oameni potoliţi

de felul lor, ar lua-o la sănătoasa şi tocmai acasă s-ar opri, dar cu obştea nu te poţi pune.

Ţîncul Mitka fugi într-un suflet înapoi la Kedrovka, cu ochii zgîiţi de spaimă şi buhăind cu un glas răguşit pe care nu-l avusese niciodată :

— Ui, ui... ui !...

— Mă, păduche ! Puneţi mîna pe el ! îl sperie şi mai rău Ţigan, tropăind pe loc.

Băieţaşul fugea fără să întoarcă capul, trăgîndu-şi nădragii în goană şi urlînd într-una.

Andrei se trezi şi deschise ochi. Văzu cerul albastru. Mişcîndu-se cu fereală, se ridică binişor în coate şi iscodi în jur cu privirea. Era linişte. Prin tufărişul des scînteia în vale rîul.

— Eşti dibaci, mă... tare dibaci... şopti Andrei cu un zîmbet strîmb, dar îşi muşcă buzele care începură să-i tremure : fir-ar să fie...

Se culcă la loc şi închise pleoapele. Rămase mult timp aşa, fără un gînd, cufundat într-un fel de toropeală.

— Stai... exclamă el deodată zvîcnind în capul oaselor. Încă nu s-a terminat... Da, da... Avea un glas de om bolnav : slab, întretăiat.

Îşi încleştă mîinile şi privi fix într-un singur punct. Voia să se concentreze pentru a găsi o explicaţie întîmplărilor monstruoase şi absurde prin care trecuse pînă mai adineauri. Nu reuşea însă să şi le reînvie în minte — totul îi apărea atît de şters, de îndepărtat.

„Ce o fi însemnînd toate astea ? Ce-o fi cu Anna ? Cu Borodulin ? se căznea el să pună frîu gîndurilor sale care o luau razna. Îi treceau prin minte lucruri cu totul neînsemnate.

Mi-ar trebui niște cizme noi... Strașnic am nimerit-o pe veveriţa aia..." împiedicîndu-l să se gîndească la ceea ce era esenţial.

„Trebuie să-l găsesc pe Prov", rosti ferm Andrei încercînd să-şi închipuie cam cum o fi arătînd tatăl Annei, pe care nu-l văzuse niciodată. Dar neapucînd să lăstărească, gîndul leneş se vestejea.

Se ridică, dădu la o parte moţul ce-i cădea pe frunte şi ieşi în poiană. Mişcările sale erau urmărite de privirea devoratoare a unei perechi de ochi omeneşti.

Andrei o simţi şi se întoarse scurt : ceva mai încolo, sub streaşina pădurii, stătea un ţăran.

— Hei, bade ! îl strigă Andrei. Du-mă la primar... Sînt un deportat politic... Din Nazimovo...

— A-a-a... bîigui Prov uluit de această întîmplare. Aşadar, tu eşti, năpîrcă ! Se apropie în fugă, ridică smucit arma şi o duse la ochi.

Andrei nu se clintea : picioarele nu-i dădeau ascultare şi-i pierise graiul.

Dar în clipa aceea o tulburare năprasnică zgudui inima lui Prov. I se aşează ca un văl înaintea ochilor, mîinile-i şovăiră şi căzură moi de-a lungul trupului.

— M-ai ferit, apărătoarea noastră, suflă Prov făcîndu-şi cruce şi venind lîngă Andrei. Acesta ridică ochii, şi privirea lui aprinsă îi arse inima.

— Iată... sînt singur... Trage ! Omoară-mă !...

Prov se zăpăci de tot.

— Fii-mea... Anna... Eh, frate-frate...

Andrei se clătină.

— Prov ?... Prov Mihalîci ?

Simţea că se înăbuşă.

Prov îşi scoase sumanul şi i-l aruncă la picioare :

— Na, pune-l pe tine.

27

VARKA sări din aşternut şi cînd s-o trezească pe Anna, uşa se deschise şi apăru capul bălai al lui Onşa fratele mai mic al lui Senka Kozîr.

— Variuha, spuse el cu o voce subţirică, m-o trimis Senka după tine. E poruncă să vii îndată.

Varka se repezi la el cu pumnii :

— Piei din ochii mei, împieliţatule, pînă nu te cotonogesc ! ...Auzi ! Poru-uncă ! Cu ce drept ? Eu nu-i sînt nimica... Acuşica m-oi duce să spui totul oamenilor din fir în păr... Un casap, asta e !...

Băiatul o zbughi trîntind uşa, dar imediat o crăpă un pic şi strigă :

— Tîrîtură !

Şi ţuşti pe scară.

— Ce-i cu tine ? făcu alarmată Anna, deşteptîndu-se.

Varka stătea în picioare, rezemată cu cotul de sobă şi răsufla icnit.

— Las' că şi Prov Mihalîci, ta-tu îi bun ! ţipă ea printre hohotele de plîns. Dînsul a hotărît să-i sfîrşească pe vagabonzi... Spune dacă ai pomenit una ca asta !... Nişte cîini... Nişte ucigaşi.

Anna înțelese imediat ce se petrece. Se îmbrăcă la iuțeală și, fără să spună nimic Varkăi, fugi acasă.

Varka parcă-și pierduse mințile. O are mereu înaintea ochilor pe Tanka, aceea care-i furase dragostea lui Senka. Obrajii i se aprind, apoi se fac albi cum îi varul, ca îndată să se împurpureze iar, plesniți parcă de palma grea a flăcăului.

O luă într-acolo de unde se auzea vuiet de glasuri. Merse repede, apoi începu să alerge — nu cumva s-o prindă Senka! — și năvăli cu sufletul la gură în curtea lui Fedot.

Aici — veselie mare. Țăranii rîd cu hohote, chiuie, bat din palme.

— Hop... Hop... Hop... Arde-i, leliță! Trage-i, Obabok... Să nu ne faci de ocară...

Beat, încălțat cu pîslari, Obabok se prinsese în joc cu Daşa din Nazimovo care, gătită toată în roșu, bate pămîntul cu ciubotelele și joacă pe loc lovindu-l poznaș cu basmaua peste umăr și chiuind în răstimpuri:

— Și de ce nu m-aș veseli!

Obabok e lac de năduşeală și nu mai are suflet: nu merge cu pîslarii! Oamenii fac un haz nemaipomenit.

— Na, Obabok... Clătește-ți măseaua!

Obabok bea rachiu, iar lîngă Daria alți doi dansatori răscolesc pămîntul cu călcîiele.

— Varka! Hai! Ieși la joc...

Varka îl găsește din ochi pe Fedot și se duce întins la el, dar Daşa, băută, se ia după ea.

— Vai, soro... Ce grozav mă veselesc! Că ce altă treabă are o nevastă de cătană decît să joace şi să petreacă... Joacă, nevastă cu bărbat! Joacă... De sufletul lui Borodulin!

Din senin o umflă plînsul. Şi tot plîngînd o îmbrăţişă pe Varka, zor-nevoie s-o pupe. Căznindu-se să scape, Varka striga către oameni:

— Ia să-mi spuneţi, creştini, de ce i-aţi dus pe vagabonzii ăia la moarte?

— Îmi beau vieţişoara! ţivlea Daşa.

— Ăia-s nevinovaţi... Tîlharul de Senka a făcut-o!

— Stucheşte-mă între ochi, surioaro!

— El, Senka, o tăiat tăte vacile...

Dar oamenii tocmai s-au pus pe gîlceavă şi n-o iau în seamă. Iar Fedot era beat mort.

— Vai ce rău mi s-a făcut... Mi se învîrte capul, se văita Daşa.

Varka îi strigă lui Fedot drept în ureche:

— Nea Fedot! Trimite nişte oameni! Să-i întoarcă din drum... Călare, îi ajunge repede... Se poate aşa, Doamne Dumnezeule...

Se pomeni cu Obabok.

— Varka!... Hei, Varka! Ţine şi tu un păhărel... Ascultă ce-ţi spui: scuipă-l pe Senka drept în bot şi ai terminat... A-a-a-şa!

— Bine, nene Obabok.

— Bea.

— Varka... Varva-a-ruşka... joacă, fată! o înconjurară oamenii.

— Daşa... Daria Mitrievna... Numai să guşti...

— E-eh, leliţelor!...

— Pe vagabonzii ăia... Pentru numele lui Cristos...

— Moarte vagabonzilor!

Varka înjură bărbăteşte, rupse cercul şi fuga la Prov, dar nu mai apucă să ajungă: se întîlni cu Anna care călărea cu pletele în vînt calul lui Borodulin.

— Varka, fugi la Ustin... Eu mă iau după tata. Îi ajung eu! îi strigă ea şi galopă mai departe, dispărînd într-o ulicioară dosnică.

Moş Ustin se sculase de mult şi trebăluia prin gospodărie: n-avea nevastă şi trăia singur. L-a tot aşteptat pe Keşka, dar văzînd că nu vine, a pornit-o într-acolo.

În afară de cîţiva băieţaşi, uliţa era pustie. Aceştia-i strigară:

— Pe haidamaci i-o dus, moşule...

Ustin se descălţă din mers şi o luă la goană zvîrlind cizmele cît colo. Se întîlni cu Varka.

— Moşule dragă...

Ustin privi înspăimîntat la fata care se zbuciuma groaznic, apoi făcu stînga împrejur şi, de parcă ar fi băut apă-vie, fugi sprinten în lungul uliţei.

— Hei! îl chemă el pe Timoha. Dă alarma. Trage clopotele pentru foc... Cît poţi de tare. Fugi!

Timoha sări ca ars, privi năuc în jur, zîmbi tont şi porni ca din praştie, chiuind cît îl ţinea gura.

Iar moş Ustin grăbi din răsputeri spre marginea satului, unde era izbioara lui.

— Stai, mă creştinilor... Vă aduc eu înapoi.

— *POATE* pe noi ne iertați, îndrăzniră frații Vlasov.

— Hm! făcu Țigan rînjindu-și dinții ca neaua. Vi-s burțile tobă de deșteptăciune! Auzi, mă, cînd v-oi ierta eu odată...

Frații nu mai ziseră nimic.

Naumenko opri calul.

— Saltă-te oleacă, moșulică... și-și puse sumanul sub piciorul rănit al bătrînului.

Lehman gemu și-l privi pe Naumenko în lumina ochilor.

— Mi-e sete.

Naumenko scoase din chilna căruței o ploscă cu cvas.

— Mă, tu! Ia vezi! îl repezi Krîsan.

— Mă Krîsane, nici așa, dădu să-l înduplece Naumenko.

— Tot se curăță!

— Atunci, răspunse Naumenko zîmbind cu amărăciune, îngăduie-mi să le țiu loc de popă... Să zicem că le dau cuminecătura.

Țigan rîse gras. Vagabonzii băură cu sete.

Naumenko încercă iar să-i înduplece pe țărani.

— Mă fraților, voi întorceți-vă cu Dumnezeu acasă, iar eu și cu un fîrtat de-al meu — stă acilea, aproape — o să înhămăm și o să-i ducem pe ăștia la plasă...

— La pla-asă? tărăgănă Krîsan cu o ironie răutăcioasă și izbucni gesticulînd ca un apucat. Și de acolo? Doar n-o să-i trimită în Ru-

sia... Ehei, la cîţi le-or făcut de petrecanie acilea, pe pămîntul Siberiei... La o groază... mîrîi el mestecînd-şi fălcile.

— Nu voi să fiu părtaş la păcatul vostru, blestemaţilor! se revoltă Naumenko şi aruncă hăţurile.

— Da asta vrei? urlă Ţigan smulgînd toporul de la brîu.

Roţile scîrţîiau: merseră mai departe.

Tiulea era mai zdravăn ca toţi ceilalţi: pe el nu l-au bușit cu cizmele ca pe Vanka şi pe Anton. Şi belşugul de forţe neatinse din făptura lui îi dădea o cumplită sete de viaţă.

Frica-i pierise, şi ochii lui învineţiţi cercau cu îndrăzneala zidul miţos al taigalei.

Dar Krîsan pare-se că a prins mişcarea şi-l păzeşte cu străşnicie — merge la un pas în urma lui şi-l sfredeleşte cu privirea.

Tiulea l-ar soarbe într-o lingură cu apă.

— Geaba beleşti ochii la taiga, hîrîi Krîsan trecînd în dreptul lui şi chicotind în barbă.

Tiulea îşi strînsese pumnul, gata să-l izbească în tîmplă, dar se stăpîni, simţind cu voluptate la piciorul stîng atingerea şişului vîrît în tureatcă.

— Fii pe pace, îi aruncă el lui Krîsan şi încercă să facă în aşa fel, încît acesta să treacă înainte. Dar Krîsan îi dete un pumn şi scrîşni:

— Mişcă mai repede...

Tiulea nu se sinchiseşte şi în sinea lui zîmbeşte cu gura pînă la urechi: cu gîndul goneşte de mult liber, prin taiga în salturi drăceşti; ...Măi, măi...

Pe Vanka Zaiafet îl doare tot trupul şi ochii i se închid de la sine. Nu ştie şi nici nu vrea să ştie dacă merge ori stă locului, de-i viu ori mort. Deodată — glasuri răstite, gîlceavă. Se uită printre gene: căruţa înaintează scîrţîind, în căruţă e Lehman, iar lîngă Lehman e ghemuit Anton. Căruţa scîrţîie, în căruţă e Lehman... Geme... Lui Vanka i se lipesc din nou pleoapele... Tresare şi deschide ochii... Picioarele-l duc singure... Colo în tufăriş e o vacă roşcată... ba nu, neagră.

„Vacă... vacă...". Brusc, căzu în nas, de parcă l-ar fi îmbrîncit cineva din spate.

— Ptru! strigă Ţigan. Ce, bă, ai chiorît?

— Hai, Ţigan... E vremea... spuse Krîsan scoţînd puşca de pe umăr. Cuvintele sale stîrniră mişcare.

Pe Vanka îl trecură năduşelile şi se făcu negru la chip.

— Ei, fir-ar să fie, mîrîi Krîsan căutîndu-se prin buzunare. Apoi către Ţigan: Auzi, mă, tu n-ai gloanţe?

— N-am.

— Ptiu.

Se făcu verde la faţă: două i-au mai rămas, nu ajunge.

— Nu-i nimica, cu puşca asta găureşti doi dintr-un foc.

Lui Krîsan îi tremurau mîinile. După ochii lui de linx cufundaţi în găvane se vedea că rumegă şi cumpăneşte ceva în minte. Oftă.

Ţigan se întoarse spre cei doi vagabonzi:

— Vreţi să fumaţi, băieţi?

Lui Vanka îi lăsă gura apă.

— Îhî, nene... Mare pomană îţi faci ! se gudură Vanka pe lîngă Ţigan, privindu-l slugarnic în ochi.

Îl străfulgeră gîndul că poate dacă-i va lua pe ţăranii aştia cercheliţi cu milogeli şi cu linguşiri va reuşi să-i înduioşeze.

— Ţigan, sufleţelule... Nenişorilor...

Vanka sorbi lacom din pipă, dar ameţi îndată. Nu fumase de trei zile. Se învîrtea taigaua cu el şi totul îi juca şi i se legăna înaintea ochilor.

Anton scoase o hîrtiuţă din sîn.

— Am aici o adresă... A fetei mele... Pentru numele lui Dumnezeu... Daţi-i de veste... Scrieţi-i că uite aşa şi aşa... a zăcut de lingoare... şi s-a prăpădit...

— Bine, aşa o să-i scriem, bombăni Krîsan.

Duse hîrtia la ochi, o privi cruciş, apoi o făcu bucăţele şi o călcă în picioare pînă se amestecă cu pămîntul. Faţa lui Anton se făcu mică de tot şi începu să tremure.

— Aoleu !! ţipă deodată Krîsan. Băieţi !!

Stîrnind trosnet şi pocnet de ramuri, Tiulea se năpustise în taiga.

— Prinde-l, prinde-l !!

Alergau de colo-colo.

— După el, repede !...

Luîndu-se după zgomotul ce se îndepărta, Krîsan ochi şi trase. Detunătura îi asurzi.

— După e-e-el !

Naumenko şi fraţii Vlasov — parcă asta şi aşteptau — înhăţară cazmalele şi se repeziră bucuroşi în taiga : o şterseră acasă.

Tiulea veni peste cap ca un iepure rănit și urlînd răguşit se tîrî în tufăriş.

— L-am atins! L-am atins! răcnea Krîsan, ajungîndu-l din urmă.

Tiulea se prăvăli într-o groapă, se întoarse pe spate şi se chirci cu genunchii la piept şi dînd din mîini.

— Să nu dai! Sînt din Rusia!... O să-ţi cad la picioare...

Krîsan lunecă şi veni grămadă ca un urs, peste rănit. Acesta sîngerînd groaznic îl înşfacă zdravăn pe Krîsan şi, încercînd să-i scape din mîini, ridică cuţitul gata să lovească. Krîsan apucă de lama cuţitului şi-şi înfipse dinţii în încheietura mîinii lui Tiulea. Încleştaţi unul de altul se zvîrcoleau în groapă, mîrîind ca nişte lupi turbaţi.

Simţind apropierea morţii, Tiulea scoase un ţipăt sinistru, răscolitor.

— Din Rusia, ai? şuieră Krîsan zvîrlind cuţitul şi, săltîndu-se ca şarpele în coadă, se prăvăli iar. Labele i se încleştară de moarte în beregata lui Tiulea din care izbucni un horcăit.

Năuciţi, Anton şi Vanka parcă prinseră rădăcini.

— Ei? întrebă Ţigan de cum se ivi Krîsan din pădure.

Acesta venea cu paşi şovăitori, şchiopătînd şi depănînd din coate, şi mesteca într-una cu un clefăit, de parcă ar fi ronţăit un os.

— L-ai gătat?

— L-am... aruncă Krîsan şi-şi trase sufletul.

Anton făcu semnul crucii, Vanka clipi des şi gura i se strîmbă a plîns, Lehman tuşi şi se mişcă în căruţă.

— Aşază-i pe toţi în şir, abia bolborosi Krîsan, slobozind vorbele ca pe un lătrat. Îşi şterse de iarbă mîinile pline de crestături şi mînjite de sînge şi, bîţîind, îşi încărcă arma cu grabă înfrigurată.

— Numai pe doi, răspunse Ţigan şi se apropie cu paşi fermi de Anton. Ia treci încoa...

Lui Anton i se muiară picioarele. Ţigan îl prinse de subţiori şi-l tîrî spre un brad.

— Stai cum trebuie...

Krîsan îl lega pe Vanka bolborosind:

— Că poate-ţi vine şi ţie chefu, ticălosule...

Apoi îl luară pe Lehman şi-l aşezară lîngă Anton. Neputîndu-se ţine în picioare, Anton şedea la poalele bradului, închinîndu-se şi şoptind din buzele-i albe.

Îl ridicară pe Anton în picioare, îl rezemară iar de trunchi şi, lipit de el, îl puseră pe Lehman. Pirpiriul Anton nici nu se vedea dinapoia uriaşului.

Krîsan scoase hăţurile şi se apucă să lege de copac cele două trupuri îngemănate. Lehman îl scuipă cu tot năduful în ochii oblici nesuferiţi. Krîsan îşi făcu vînt şi, icnind, îl pocni peste nas pe bătrîn.

— Halal viteaz! mormăi Lehman scuturînd din cap. Din nasul spart ţîşni sînge.

Soarele lumina puternic. Undeva aproape se auzea cucul. Un vîntuleţ pribeag fremătă vîrfurile brazilor presărînd pe capul lui Lehman ace aurii de cetină.

Deodată, calul se uită înapoi, depănă din urechi şi necheză.

Ţigan strigă :

— Închide ochii, bătrîne !

Krîsan ridică cocoşul. Îngrozit, Vanka se prăvăli cu faţa la pămînt şi începu să bocească ca o muiere.

— Rămîi cu bine, lume... Cu bine, fraţilor... Bodaproste... rosti Lehman limpede şi tare. Apoi întoarse capul, îl atinse cu cotul pe Anton, mai mult mort decît viu, şi-şi luă rămas bun de la el cu un glas tremurător şi înlăcrămat :

— Cu bine, Antonuşka, suflet de porumbel... Cu bine, frăţioare.

Bubui împuşcătura. Lehman se înclină scurt ca izbit peste ceafă, mai scutură o dată din cap, apoi încă o dată, buzele i se mişcară, de parcă ar fi mestecat ceva, şi capul îi căzu în piept fără vlagă.

Ţigan şi Krîsan se apropiară în pas alergător.

— În inimă, constată netulburat Krîsan.

După ce desfăşurară hăţul şi zvîrliră la o parte cadavrul lui Lehman, căzu şi Anton.

— Pîn-la ăsta n-a răzbit, spuse Ţigan după ce se uită la pieptul lui Anton care nu era decît leşinat. S-a oprit în moşneag, mama lui de glonţ.

— Adă iute toporul... Sau miruieşte-l tu...

— Ba tu... Eu am să pristăvesc lepădătura ailaltă, spuse Ţigan uitîndu-se chiorîş la Vanka şi scoase din pămînt un pietroi zdravăn.

— Bă, haidamacul dracului, adă scăfîrlia !

Taman atunci, sosi în goana calului Anna, gata-gata să dea peste ei. Fără a scoate o vorbă, descălecă şi se repezi la Lehman şi la Anton.

— Sfîntă fecioară...

Avea într-o mînă vesta ruptă a lui Andrei pe care o găsise în taiga. Cu vesta aceea îl plesni din răsputeri pe Ţigan peste faţă. Lovitura neaşteptată şi privirea teribilă a Annei îl trîntiră la pămînt.

— Văleu! Nu da... Nu da... se văicărea el tîrîndu-se pe jos şi ferindu-şi capul cu mîna.

Buzele Annei zvîcneau. Se răsuci furioasă spre Krîsan.

— Fugi! urlă Ţigan... E turbată... Văleu!

Cu mîinile întinse pavăză spre Anna, Krîsan se trăgea de-andăratele spre pădure hîrîind:

— Anna Provna... Domol... Domol... Annuşka! Brusc ţîşni în lături şi o zbughi la vale pe un povîrniş.

Anna se clătină, răsturnă pe spate capul cu pletele răvăşite, duse mîinile la tîmple şi gemu atît de cumplit şi de sfîşietor, încît Vanka Zaiafet, buimăcit de spaimă, strigă:

— Binişor, fată! Binişor!...

— Vai, sînge din sîngele meu... Anna se frînse toată şi se prăbuşi la pămînt zguduită de hohote sălbatice care erau rîs şi plîns totodată.

Cu gura larg deschisă şi faţa scăldată în sudoare, Vanka ţopăia spre ea cu picioarele legate:

— Binişor, fată... Binişor!... Vino-ţi în fire.

ZÎMBIND nătîng, Timoha trage clopotul a pîrjol. Clopotul vuieşte cu zgomotul bătăilor sale, ce se împrăştie zorite în patru vînturi şi risipesc peste taiga grindina de aramă. La marginea satului ardea bojdeuca lui Ustin.

— Adă topoare, fraţilor! Iărmuia mulţimea ameţită de băutură.

— Topoare-e-e...

— Berbeceşte-o cu o bîrnă...

— O bîrnă! O bîrnă-ă...

Obabok zbiera răguşit:

— Unde-i moş Ustin?... Unde-i?... şi se băga în foc.

Îl apucau şi-l îmbrînceau cît colo.

— Ehehei! nu se lăsa Obabok şi se băga iar.

Din bojdeucă nu mai rămase aproape nimic.

Ustin era în bisericuţă. Se ruga la o icoană:

— Ajută, Maică, ajută, Apărătoarea noastră...

Mulţi ani pe răboj are bătrînul, dar niciodată, n-a plîns ca acum.

Nu-i vorbă, şi înainte sătenii mai călcau pealăturea cu drumul, dar o grozăvie cumplită ca asta încă nu pomenise. Doamne, Dumnezeule, ce zile negre a apucat Ustin, bătrînul satului, preotul şi povăţuitorul ţăranilor ăstora. Şi cine o să dea Sfîntului socoteală pentru sat? El, Ustin...

— Fereşte-ne de urgie, Sfînta noastră apărătoare din Iverka...

Se vede c-o venit vremea de apoi că satu-i prins ca-ntr-un vîrtej şi nu-i chip să-l opreşti. Şi toate se trag mai cu seamă de la rachiul ăsta

blestemat. Chit că-i împresoară taigaua deasă şi nebrăzdată de drumuri, a ajuns şi aici băutura asta diavolicească şi le-a luat oamenilor mintile, le-a înnegrit sufletul, le-a otrăvit inima. Şi nici o rază de soare nu se arată prin beznă.

Ustin se prosternează înaintea icoanei şi se plînge cu lacrimi născătoarei de Dumnezeu:

— Potoleşte-i şi întoarce-i din drum. Stăruieşte pentru obştea asta rusească... Nu mă ridic pînă ce nu... pînă ce n-o să... Dacă nici tu, Preasfînto, n-o să te zbaţi pentru noi, atunci cine? Spune, cine?... Gîndeşte-te numai, stăpînă... Născătoarea de Dumnezeu care potoleşte durerile.

Ustin nu are cuvinte pentru a da glas simţămintelor ce năpădesc inima lui de ţăran. De cealaltă parte a zidului Timoha clopoteşte cu îndîrjire. Clopotul sună, mulţimea beată lărmuieşte în jurul jariştei şi, ca îmboldit de aceste sunete, bătrînul Ustin se însenineză şi se roagă cu şi mai multă rîvnă şi nădejde.

Vuietul glasurilor creşte, se apropie de biserioară. Clopotul amuţeşte.

— Hei, arată-te... Hei, Ustine?!

— Ieşi de acolo!

— Aha-a-a... Ce, mă, vrei să dai foc satului?!

Ustin ieşi la ei fără teamă. Se opri în pridvor, îşi potrivi cămaşa şi gulerul, scutură din cap şi tuşi cu gravitate.

— Mă... ăsta... Dacă pîrjoleai satul?!... Diavol bătrîn! hărhătesc glasurile bete ale ţăranilor. Şi-s mulţi la număr.

Ustin încearcă să se facă auzit, dar glasul lui se pierde în hărmălaie.

— Apucă-l de barbă...

— Dăduşi foc, ai ?! Aha-ha...

Ustin repede braţele în sus şi glasul lui aspru, tăios, se înalţă deasupra mulţimii.

Treptat strigătele contenesc. Oamenii se îmbulzesc în jurul pridvorului. Suflă cu năduf şi-l săgetează pe bătrîn cu priviri ameninţătoare.

— Mă, netrebnicilor... începu Ustin cu o căutătură care nu ştiai de-i zîmbet ori strîmbătură de plîns. Ce puseserăţi la cale, feţii mei ? Unde îi duserăţi pe vagabonzi ? Ce făcurăţi cu ei ?! ţipă el. Trupul îi era zguduit de zvîcniri, bătea dintr-a-mîndouă picioarele deodată, iar capul i se bîţîia cocoşeşte, de parcă ar fi vrut să-l ia în clonţ pe Obabok care stătea cel mai aproape. Pentru pacostea asta de rachiu vă mînjitărăţi mîinile cu sînge... Ptiu !... Asta-i creştineşte ? Ai ? Aiasta-i după dreptate ? Ai ?

— I-am trimis la plasă...

— La plasă ? Hei, Okenti ! îl strigă bătrînul pe Keşka. Tu ce taci ? Unde-s vagabonzii ?

— Eu ce ştiu... mormăi Keşka ba îndesîndu-şi şapca, ba săltînd-o deasupra frunţii... Cum zice obştea... Ea le face, ea le desface...

— Nu mai era chip, prinseră curaj oamenii. Destul am pătimit de pe urma lor... Cine o băgat cuţitul în feciorăşul ăla ? Cine o înjunghiat vacile ?... Cine...

— Nu-i drept ! ţîşni din mulţime Varka. Vacile alea le-o omorît iată cine ! îl arătă ea pe Senka cu degetul. Ce te zgîieşti aşa la mine ? Mărturiseşte !

Cu braţele desfăcute şi cu trupul îndoit Senka se repezi ca un uliu la Varka. Fata se adăposti în biserică şi strigă de acolo :

— Loveşte ! Hai, dă în mine casapule !

— Un-te bagi, mă ? Eşti chior ? îl opri Keşka ridicînd pumnul greu.

— Vin... Iote ! strigară mai spre margine cîteva glasuri mirate.

Tot norodul alergă în întîmpinarea grupului ce se apropia de sat.

Moş Ustin, care rămăsese locului cu alţi cîtiva, scruta depărtarea din pridvorul înalt al bisericuţei. Se înserа.

30

ROAIBA suie anevoie dealul : sînt trei inşi în căruţă. Ceilalţi calcă posomoriţi, de o parte şi de alta.

— Vino-ţi în fire, Annuşka... Fata tatii... murmura Prov, care se trăsese la faţă în acele cîteva ceasuri.

— Să vină Andriuşka ! încearcă să strige Anna care zăcea legată în căruţă.

— Sînt aici, Anna... Lîngă tine.

— Pleacă !

Împiedicîndu-se de pulpanele sumanului lui Prov care-i venea prea mare, Andrei politicul păşea lîngă Anna şi o mîngîia pe păr. Ea însă da din cap ca să scape de mîna lui şi vrea să-i arunce în obraz un cuvînt de ocară, cel mai jignitor, dar nu izbutea să şi-l amintească.

Lîngă Anna şade în căruţă cu mîinile pe burtă Anton. Are o faţă de copil mirat şi cu ochii, numai recunoştinţă, sărută pe fiecare.

Mînă, ţocăind din gură, Vanka Zaiafet. Piciorul umflat îl ţine întins de-a lungul căruţei, iar cu mîna stîngă pipăie maşinal în răstimpuri rana de la ureche. Aruncă spre Krîsan priviri de fiară încolţită, iar cînd dinspre sat se arată mulţimea de ţărani, ochii îi joacă în cap în toate părţile apoi rămîn ţaglă, holbaţi de spaimă.

— Anna... încearcă pentru a cîta oară Andrei să-i vorbească. Glasul îi e stins, îndurerat, faţa de o paloare albăstruie, la tîmpla dreaptă îi zvîcneşte o vinişoară. Nu-şi ia ochii de la Anna. În privirea lui a apărut ceva nou, care sperie. Cînd se uită întîmplător la Prov, acesta oftează din adînc şi lasă capul în pămînt...

Sînt aici şi fraţii Vlasov, dar fără Naumenko — fostul ocnaş a şters-o. Şi nu mai e nici Tiulea, nici Lehman.

Krîsan însă îl vede ca aievea pe bătrînul hoinar. Şi dacă se uită la Anna tot pe Lehman îl vede întins în căruţă şi strigînd vorbe fără şir ; şi la Anton de se uită — parcă nici el nu-i Anton, ci Lehman, cel ce se hurducă acolo ; chiar dacă strînge pleoapele iar îi apare Lehman — ochii lui morţi, gura ştirbă, larg deschisă, pieptul însîngerat, străpuns de glonţ.

Mînia i-a trecut lui Krîsan, ochii i s-au stins, nu-şi mai mestecă fălcile şi-şi simte gura iască. S-a pleoştit, s-a hîit, s-a făcut parcă mai mic. Abia îşi tîrăşte picioarele, stîrnind praful drumului.

— O să fie vai de voi, spuse Andrei.

— Vezi, Andrei Mitrici... poate pui matale o vorbă bună... se roagă de el țăranii... Că omul la beție...

— La beție? Aici e vorba de altceva...

Țăranii se închid iar în mutenie și suflă greu.

Mai aveau cam o verstă pînă în sat. Coborîseră dealul și acum mulțimea sătenilor dispăruse, ascunsă privirilor de tufărișul verde.

— Tătuță, unde ești? cheamă încetișor Anna. Dezleagă-mă, tătuță.

Dar Prov, nici nu aude ce-i spune.

— Bine, fata tatii, mai rabdă puțin...

Se uită întrebător la ceilalți țărani, se sfătuiește din ochi cu ei.

Se gîndește la nenorocirile care s-au abătut asupra lor și la cele care sînt pe cale să se dezlănțuie. Nu la Lehman părăsit ca un cîine în taiga, nu la sfatul de azi-dimineață al mujicilor beți, nu la vacile lui ucise, nici la închisoare ori la ocnă — Prov se gîndește la viața lui. Dacă fii-sa și-a pierdut mințile, viața lui nu mai are nici un rost. Ducă-se dracului totul — și Matriona, și gospodăria, și mîrțoaga lui șchioapă, porumbă și satul, și taigaua, și lumea toată. De l-ar strînge moartea mai repede, să-l culce între patru scînduri sub glie și sub cruce.

— Tătuță...

Prov nu aude. Jalea îl împresoară ca un zid, în miez de zi, îl orbește ca beznele nopții. Totuși, undeva pîlpîie o luminiță: poate se face bine Anna, poate se deșteaptă. Iar ăștia doi — las' să trăiască aici, obștea o să-i pripășească pe hîrbari, numai să nu trăncănească. Cît despre bătrînul acela mort de moarte năpraznică, tot

satul o să-l petreacă la groapă. Ce să-i faci, lucrarea Domnului, judecata Domnului. Poporul o să-şi ţie gura : în sat s-o întîmplat, în sat să moară. Or să stea toţi una, fiecare se va pune chezaş pentru celălalt. Poate-l înduplecă pe Andrei să-i înveţe ce să facă — o găsi el ceva, că nu-i cap de ţăran.

— Aia e... face Prov şi priveşte ceva mai înseninat spre crînguşorul stufos din preajma bisericuţei.

Dinspre sat se apropie în goană un călăreţ. Pe drum apare Matriona. Vine în fuga mare. Apoi, un cîrd de copii. În urmă mulţimea coboară puhoi povîrnişul.

31

DAŞA, care tot mai era beată, se tăvălea la picioarele lui Ustin :

— Moşule, tu care eşti curat şi luminat... Dezleagă-mi sufletul... Mi s-au rătăcit mintile, moşule.

— Numai cel de sus...

Mulţimea era aproape gata să se reverse pe uliţă. Toţi cei ce rămăseseră lîngă Ustin grăbiră în întîmpinare.

În afara ochilor blînzi ai lui Ustin, Daşa nu vedea nimic.

— Judecaţi-mă, oameni buni... Bărbatu-meu îi plecat cătană, iar eu m-am ţinut cu Borodulin... Sînt o tîrîtură... O hoaţă...

Îşi sufla nasul cu zgomot, îşi ştergea lacrimile şi, tîrîndu-se după Ustin, îl apuca de picioarele-i goale.

Sbîrlit ca o pasăre speriată, moşneagul îşi îndoia genunchii, căznindu-se să-şi ţină echilibrul şi o dojenea pe Daşa cu glasul lui dogit, dar aprins :

— Dăduşi cinstea pe ruşine, maică... Dezmăţato...

— Eu am furat banii lui Borodulin... Nu vagabonzii... Văleu, oameni buni...

Ustin îşi lovi palmele de indignare :

— Tu care va's'zică... Talpa iadului... Din pricina ta vagabonzii... Mă, tu, zgripţuroaico !...

— Aşa... Ocărăşte... Striveşte-mă... Omoară-mă.

De năprasnă, ţipă ascuţit speriindu-l pe Ustin şi se năpusti la căruţa care ajunsese în dreptul bisericuţei.

— Annuşka ! Fetiţă dragă !

— Ptru ! bubui Obabok. Am sosit...

Din mulţimea care se grămădise iar, ieşi înainte un moşneag :

— Fraţilor, rugaţi-vă Domnului.

— Lasă-l pe Domnul... Haide acasă, spuse Prov. Mînă, Matriona.

— Stai ! strigă din pridvor Ustin potrivindu-şi mînios cămăşoaia.

În vremea asta o scoseseră pe Anna din căruţă şi-i potoliră setea cu apă rece. Fata zîmbea tuturor şi turuia înghiţind cuvintele, cu un glas care nu era al ei.

O duseră spre casă.

— Stai, Prov ! Vino înapoi !

— M-oi întoarce acușica Ustin... Nu vezi în ce hal e fii-mea ?

— Stai cînd îți spui... Fii-ta ! Dar ăilalți doi unde sînt ? întrebă bătrînul arătînd înspre Anton și Vanka.

Țipînd și bocind, Daşa încerca să se apropie de Ustin, de Prov, de Andrei, dar, împinsă și îmbrîncită, nu putea să răzbată prin mulțime și nimeni nu lua în seamă ce striga.

— Cu bătrînul ce făcurăți ? Și mai era unul tînăr, botos, unde-i ?

Mulțimea tăcea.

— Numai pă unu l-am sfîrșit... grăi Țigan... Pă moșu...

— Aha-ha-a ! tărăgăni Ustin.

— Ălălalt... botosu, care va's'zîcă, a șters-o, încheie Țigan și se vîrî printre ceilalți.

Din mulțimea ursuză se ridică freamăt de șoapte, vuiet înăbușit de glasuri.

— Da, băieți, da... bolborosi tot mai stins Ustin, băgîndu-și palmele în mîneci și lăsînd capul în piept. Ridică brusc ochii și strigă tăios :

— Care va's'zîcă, l-ați ucis ?!

Țăranii se zgribuliră ca sub o lovitură de bici, se frămîntară pe picioare, tușiră, se priviră încurcați, își potriviră căciulile.

— Faptă voinicească, ce mai... Frumos îți șade, Prov Mihalîci... Halal primar...

Cu mîna nesigură, Prov își prinse la piept plăcuța de aramă și după ce se înclină lui Ustin, lui Andrei politicul, vagabonzilor și mulțimii, rosti încet :

— Cu voia Domnului s-a făcut ce s-a făcut... Că n-a mai fost chip să răbdăm.

Glasul îi tremura, sprîncenele i se săltau încreţindu-i fruntea.

Strigăte din mulţime :

— N-a făcut-o de capul lui... Aşa a hotărît obştea...

— Cu învoire... Obştea... Obştea...

— Devălmăşie, adicătelea.

— Dreptu-i...

Prov îşi suci ochii asupra lumii înghesuite şi-l fulgeră simţămîntul că-i trup din trupul şi suflet din sufletul acestei mulţimi. Genele îi bătură mărunt, îşi scuturâ umerii puternici, îşi strînse barba în palma încleştată pumn şi, pe neaşteptate, căzu în genunchi înaintea lui Andrei :

— Proşti sîntem... Şi oropsiţi sîntem... Pleacă-ţi inima către noi... Ca pe un părinte te rugăm...

Mulţimea murmură uimită şi nemulţumită : auzi, Prov, primarele, o cruce de voinic cu o barbă cît toate zilele să se milogească de un prăpădit de vagabond, o nimicură.

Acolo, în taiga, Andrei îi dezvălui lui Prov tot ce avea pe inimă. I se destăinuise în cuvinte puţine, dar care-i merseseră drept la suflet acestuia.

De aceea se ruga acum, cu lacrimi în ochi :

— Pleacă-ţi inima către noi... Apără-ne.

Lui Andrei i se tulburară privirile. Voi să-l ridice de jos, dar Prov scutură din cap şi, cu mîinile încleştate la piept, repeta într-una :

— Ploconiţi-vă, creştinilor... Cu toţii ploconiţi-vă. Şi vagabonzilor să vă ploconiţi...

— Isprăveşte ! răsună poruncitor glasul lui Ustin. Ia aminte...

Vanka şi Anton înţepeniră în căruţă cu gurile căscate şi ochii ţintă la Ustin.

Se aşternu o tăcere încordată. Abia acum simţeau apăsarea vinovăţiei şi a păcatului săvîrşit şi arătau destul de plouaţi.

Uriaşul Keşka îşi ştergea ochii cu mîneca şi încerca să-şi stăpînească zvîcnirile bărbiei. Muierile smiorcăiau, bărbaţii se scărpinau cu un aer vinovat. Numai clopotarul Timoha zîmbea cu gura pînă la urechi, uitîndu-se la cele ce se petreceau ca la o comedie de bîlci.

Ustin intră repede în bisericuţă şi reapăru cu psaltirea în mînă.

— Iacătă ce, provoslavnicilor, grăi Ustin, fluturînd bucoavna deasupra capului. Eu am pus foc... Eu... Mi-am zis că numai aşa am să vă întorc de la drumul nelegiuirii... Dînd foc... Am pîrjolit totul... Nu-mi mai trebuieşte nimica. Vă las şi mă duc în lume.

Se schimbă de pe un picior pe altul şi oftă cu amărăciune.

— Că voi, creştinilor, sînteţi precum lupii... Aiasta nu-i viaţa, feţii mei. Îi un necurmat şir de păcate...

Mulţi oftară cu amărăciune, o dată cu Ustin cel uitat de moarte, şi lăsară ochii în pămînt de ruşine.

— Iar acu, altă blestemăţie : aţi omorît un om ! Glasul lui Ustin suna cu toată tăria... Eh, vai vouă...

Stînd în picioare în căruţă, Anton i se închină adînc bătrînului Ustin. Vanka Zaiafet făcu la fel.

— Se poate să-i ponosiţi aşa pe degeaba ?!

— Cum adică pe degeaba ?! Ce tot îndrugi acolo ?! izbucniră strigăte indignate.

Mulţimea clocotea şi vuia ca rîul cînd se sparge de pietre.

— Luaţi aminte ! îi potoli cu un semn Ustin. Ce, ei au furat banii negustorului ?! Minciună ! L-o prădat muierea aia din Nazimovo ce se pocăia acilea adineauri tăvălindu-mi-se la picioare... Iar vacile... să vă zică Varka Silina cine le-o înjunghiat.

— Cum cine ? Tot ei, haidamacii...

— Ba Senka Kozîr... Mă ticăloşilor !

Un „ah" izbucni din toate piepturile şi mulţimea fremătă zguduită.

Prov făcu ochii mari şi rămase năuc, răvăşindu-şi în neştire părul. Din căruţă, Anton bătea cruci şi se închina lui Ustin, iar mai la margine Obabok, cu capul pe spate, gîlgîia dintr-o sticlă.

Lui Andrei prinse a-i clocoti sîngele în vine. Îşi roti privirea peste mulţimea asta de ţărani mohorîţi şi abătuţi, dar nu-i vedea pe Dunka şi pe Akulka, pe Prov şi pe Ustin. *În faţa ochilor lui era Rusia,* tot aşa de greoaie şi butucănoasă, pe al cărei chip cu trăsături de fiară ochii căutau cu jale şi blîndeţe, bătrîna, cărunta Rusie *sălbatecă în ignoranţa ei, dar atît de scumpă şi apropiată inimii sale.*

Poporul vinovat fără vină stătea în faţa lui Ustin ca înaintea unui judecător. În faţa lui

Andrei stătea Rusia și aștepta de la el vorbe de aur. Dar ce-s vorbele! Aruncă o privire spre taiga. Ea înconjura Kedrovka ca o mare întunecoasă, de nestrăbătut. Cineva strigă: „O să plec..."

Fiorul din inima lui Andrei se stinse. Mujicii stăteau zborșiți, asudați, aruncîndu-i drept în față răsuflarea lor grea și trezită de bețivi.

— Mi-e milă de voi... Așa mi-e de milă... Și totuși, o să plec... Rămîneți cu bine, feții mei. Ustin se înclină adînc obștei și, ținînd psaltirea la piept, începu să coboare treptele. Nu pot trăi între voi... Prea mi-a fost amar... Mă duc în taiga... să trăiesc cu sălbătăciunile... Îi mai ușor.

Mulțimea izbucni în strigăte și vaiete, îmbulzindu-se din toate părțile spre bătrînul Ustin, care stătea cu umerii încovoiați.

— Moșule, dragă bunicuțule! țipau femeile.

— Un' te duci? Nu pleca, vuiau gros bărbații, ațîndu-i calea.

— O să-ți trîntim o izbă pe cinste...

— Nu... Nu, feții mei, nu...

— O să facem legămînt să nu ne mai îmbătăm...

— Ascult de îndemnul sufletului meu... Nu mă țineți! În lături!... Mă trage inima să plec în pădure... Mai degrabă voi avea tihnă între fiarele de acolo.

Ustin înaintează domol, un pas, și iar un pas, iar după el mulțimea ca roiul în jurul reginei.

Zîmbind într-una, Timoha smuci dintr-o dată toate clopotele. Keșka îl apucă de guler și-l aruncă cît colo.

Iar Ustin se îndepărtă încetişor, apoi se întoarse cu faţa la norod şi strigă, să audă toţi :

— Ei, feţii mei !... Îi pentru a din urmă oară că vă grăiesc ! Să vă intre bine în cap, mă băieţi. Să trăiţi după dreptate : azi eşti, mîine nu eşti. Şi rugaţi-vă mai cu osîrdie la Dumnezeu... Mai cu osîrdie.

— Lu Dum-mă-zău ?... Bisericosu dracului, tună fără veste Obabok. Eu cu ce să-mi ţin zilele ? Şase plozi am de hrănit. Şi mi-e şi nevasta borţoasă. Ce vrei, mă, să crăp ?!

— Aşa-i, Obabok, bine zîci.

— Să ţinem sfat, fraţilor...

— Primarule, strigă adunare ! hălălăiră cîţiva.

Ustin se clătină ca bătut de vînt. Trase cu ochiul la soarele ce scăpăta, apoi se uită la Obabok, la oamenii care se împrăştiau morocănoşi şi se lăsă sfîrşit de puteri pe un pietroi ce zăcea la marginea drumului.

După ce merse o toană, Obabok coti brusc şi o luă spre curtea bine zăvorîtă a lui Fedot.

— Ai, ha ! slobozi el un urlet din gîtlejul ca de urs şi, trăgînd brazde în praful drumului cu picioarele împleticite, urlă, chipurile, o cîntare cu vorbe bălmăjite, fără noimă.

Bătrîna clădi-ire de piatră
Răsună în gingaşu-ui piept !...

Lui Ustin îi vîjîiau urechile şi-l durea inima.

— Bă, diavol chelbos ! se auzi un glas de om beat. N-ai decît să te cari dracului, că nu-ţi stă nimeni în cale.

Din două locuri dintr-o dată izbucniră şuierături batjocoritoare, urmate de huiduieli şi cineva trînti nişte sudalme cum îi veni la gură :

— Dă-l dracului !

— Cu un aşa bărboi, taman bun de păduroi...

— Acolo-i e şi locul...

— Biserico-osule !

Şi iar şuierături ascuţite, înjurături.

Ceva ca un vîrtej răsuci pe dinăuntru întreaga lui fiinţă ; cerul se făcu negru, lumina ochilor se stinse, sîngele îi îngheţă în vine. Ca pălit de un copac în cădere, îşi cuprinse cu mîinile ţeasta pleşuvă şi încremeni.

32

CÎND SE lăsară umbrele cenuşii ale serii şi la Kedrovka s-au aprins luminile, tot cerul s-a acoperit de nori. Norii aceştia se iveau de jur-împrejur de după creasta taigalei şi se apropiau încet, greoi şi ameninţători. Şi deodată, în sat se lăsă o tăcere adîncă. Înfiorati de o spaimă nelămurită, oamenii umblau tăcuţi, cu trupurile zgîrcite şi capul tras între umeri. Prin case vorbeau cu jumătate de gură, tot iscodeau pe ferestre, ascultau ţinîndu-şi răsuflarea glasul din ce în ce mai puternic al taigalei şi multora li se părea că cineva vrea să-i pedepsească pentru moartea lui Lehman. Dus-a fost om cu cugetul curat, o să-i bată Dumnezeu pentru ce i-au făcut ; iar de-a fost un păcătos, şi mai rău : mortul o să abată peste ei năpastă, beznă orbitoare,

ploi potopitoare, furtuni pîrjolitoare. Nu degeaba deslușeau babele în murmurul taigalei glasul vrăjitorului acela de vagabond bătrîn, care ba se văieta, ba drăcuia și afurisea. Că de vrăjitor, vrăjitor a fost! I-auzi cum mai pîrîie și trosnește taigaua! Doamne ferește! Ce întunecime s-o făcut de năprasnă.

Cînd se lăsară umbrele cenușii ale serii și la Kedrovka s-au aprins luminile, moș Ustin și odăiașul Naumenko, bîjbîind pe întuneric și călăuziți de un felinar mic, pe care și-l meșterise fostul ocnaș, găsiră la rădăcina unui brad trupul lui Lehman.

— Iacătă-l, spuse Naumenko, apropiind luminița de fața mortului.

Lehman zăcea cu ochii întredeschiși. Pe obraji și prin barba-i uriașă și încîlcită mișunau furnici.

Cei doi îngenuncheară și se închinară îndelung.

— Cum s-o crăpa de ziuă, m-oi întoarce cu un fîrtat de-al meu, spuse într-un tîrziu Naumenko. O să-i scobim bietului om o raclă, și-om face toate cele de trebuință... Și o să-l îngropăm... încheie el cu un tremur în glas.

Vîntul volnic bătea pe sus răvășind cetina mătăsoasă și vuind în vîrfuri, mîniat parcă de cineva.

— Poate-mi faceți și mie, mă băieți, un cotlon pe acilea...

— A? întrebă tare Naumenko, scuturîndu-se de gîndurile apăsătoare.

— Un cotlon, zîc... Ceva ca un bordeiaș, repetă Ustin, căznindu-se să se facă auzit.

— Bine... Nu-i mare lucru.

— Mă îndeamnă inima să trăiesc o vreme în preajma mortului aista...

— A ? Vorbeşte mai tare, c-auzi cum vuieşte taigaua...

— M-am legat cu jurămînt cum s-ar zice...

— Aha... Aha...

— Să rămîn în preajmă-i o vreme şi să mă rog pentru odihna sufletului...

— Îhî... E o faptă bună.

Naumenko aprinse un foc, apoi încropi o colibioară din ramuri de brad.

— Şi acu, moşule, rămîi sănătos. O iau din loc... Tii, ce mai vuieşte...

Îi mai strigă o dată de undeva din întuneric :

— Nu ţi-e frică singur ?

— De ce mi-ar fi ? Sîntem doi acilea... strigă Ustin, aruncînd o privire plină de milă la degetele zgîrcite ale mortului.

Se înnopta. Peste sat se lăsase o întunecime plină de spaime.

Taigaua se făcuse una cu cerul înecat în nori de smoală. În depărtare trosni tunetul, rostogolind bubuituri surde. Undeva lătră un cîine, apoi începu să urle prelung a pustiu.

Luminile s-au stins, dar nimeni nu închidea ochii. Numai la Prov mai clipeşte o luminiţă. Şi la Fedot. Baba Teşkerea, cînd auzi tunetul, aprinse la icoane o lumînare rămasă din Joia mare. Ţine la viaţă şi se teme de furtună. Cum strînge ceva bănişori, se duce la mănăstire...

În casa lui Prov numai chipuri posomorîte. Prov şedea sub icoane pe aceeaşi laviţă unde zăcuse Borodulin, pe care-l duseseră încă din zori la Nazimovo.

Andrei umbla întărîtat de ici-colo. Uneori se oprea şi-şi punea mîinile în cap.

— E groaznic, e ceva... Cum se poate una ca asta, Prov Mihalîci? Gîndeşte-te! Uită-te numai ce se întîmplă în jur...

În ungherul de lîngă cuptor şade încovrigată în suferinţa ei Matriona. I-au secat ochii de plîns şi inima de jale.

— Facă-se, Doamne, voia ta...

— Mămucă, murmură Anna care e culcată pe două bunde. Mămucă, roagă-l pe tata să... Cum îi spune...

Vîntul stă gata să smulgă acoperişul, să răstoarne casa.

— Ce năpastă, Doamne, Dumnezeule, se tînguie Prov. Scutură din cap a deznădejde şi trînteşte un pumn în masă săgetîndu-l cu o privire încărcată de ură pe Andrei care se zbuciumă prin încăpere.

Acela se uită mirat şi ieşi afară. Îşi simţea sufletul pustiit. Ar fi vrut să nu mai ştie de nimic, să doarmă la nesfîrşit, să fugă de viaţă. Dar nelegiuirea săvîrşită de mujici se ţinea scai de el, ca o umbră sinistră, chicotind sarcastic, îl înhăţa cum îşi înhaţă călăul victima şi-l silea să răspundă. Andrei simţea că înnebuneşte. Ce să facă? Să tacă mormînt şi să acopere cu tăcerea lui fapta lor fioroasă? Se frămînta cumplit, neştiind ce hotărîre să ia. Îi înviase în amintire o întîmplare aproape uitată despre care

citise sau auzise undeva : niște țărani au ucis în mod bestial pe cineva care ca și el a fost fără să vrea martor la o crimă pe care o săvîrșiseră.

Negreșit că mă omoară...

Își aminti uitătura crîncenă a lui Prov. Îl apucară fierbințelile și simți în tîmplă o durere surdă ce se întindea treptat spre ceafă.

Vuietul taigalei se întețea. Era întuneric. Vîntul nărăvaș ce se vînzolea pe uliță zvîrlea cu praf în Andrei. Acesta strînse din pleoape și se așeză pe un butuc ce slujea de scaun.

Deodată se pomeni cu Prov :

— Zău, Mitrici, învață-mă ce să fac... Nu mai pot să îndur.

Andrei desluși în glasul său suferință, descumpănire și înverșunare. Văitîndu-se într-una, Prov se așeză lîngă el.

Tăcură o bună bucată de vreme. Andrei oftă. Își dădea seama că celălalt așteaptă de la el cuvinte liniștitoare, dar cele petrecute depășeau cu mult, covîrșitor, tot ce ar fi putut el să-i spună.

„S-ar putea să mă și omoare", îi fulgeră iar prin minte.

— Ei ? rupse tăcerea Prov. Ședea ghemuit, cu brațele împreunate atîrnîndu-i între genunchi. Ne paște ocna ?

— Nu asta contează. Lucrul cel mai important de știut este dacă și copiii și nepoții voștri tot așa au să trăiască ?

Se ridică în picioare și se rezemă de colțul casei, ca să nu-l doboare vîntul.

— Dar tu ? bombăni Prov. Tu ții cu noi ?

Probabil din cauza vîntului Andrei nu auzi ori poate nu înțelese ce-i spusese Prov. Simți din

nou crescînd în el o însufleţire ca acolo, lîngă bisericuţă.

— Să luăm, bunăoară, taigaua asta mohorîtă, sălbatecă, în care hălăduiesc sălbăticiuni şi gîngănii vătămătoare. Dar pe de altă parte ce de bogăţii ascunde ea... Ei bine, la fel ca taigaua e şi viaţa noastră... Tăcu o clipă răsuflînd agitat şi uitîndu-se prin întuneric la umerii largi şi încovoiaţi ai lui Prov. Ce trebuie să facem ca viaţa în taiga să nu mai fie atît de înspăimîntătoare, ca toate bunurile ei să iasă la lumină, spre a sluji oamenilor? Ia gîndeşte-te, Prov Mihalîci!

— Lasă taigaua, Mitrici. De altceva e vorba...

— Stai, lasă-mă să termin! Ajungem şi la asta... izbucni Andrei şi, dînd vijelios din mînă, revărsă asupra lui Prov un potop de fraze înfiorătoare.

Dar Prov scutură din cap şi icni întărîtat. Andrei se zăpăci. Nu mai era atent la ce spune, pentru că, luînd-o înaintea cuvintelor, gîndul său se întoarse brusc la toate întîmplările acestea iscate din întuneric, la întrebarea pe care i-o pusese Prov şi la care nu avea încă răspuns. Ce ar putea să facă pentru aceşti ţărani aflaţi în grea cumpănă? Poate ar fi mai bine să fugă? Ori trebuie să rămînă. Dar dacă îl omoară?! Gîndul acesta i se împlîntă iar în cuget. Asculta propriile lui cuvinte, de parcă erau rostite de altcineva şi îi venea să-şi tragă palme că vorbeşte atît de şters, de neinteresant, poticnindu-se şi pierzînd firul.

— O fi Mitrici, da toate astea-s prea înţelepte pentru capul meu, îl întrerupse Prov şi-l auzi răsuflînd cu năduf. Dacă ne tîrăşte la jude-

cată, ocna ne mănîncă. Uite, despre asta să-mi vorbeşti. Şi mai cu seamă, cam ce gîndeşti tu? stărui el cu un glas înăbuşit şi îndesîndu-şi pălăria pe cap. Se ridică. Mă, ce vîntuieşte! Hai în casă să ne sfătuim.

— Prov Mihalîci! exclamă Andrei ca unul care se trezeşte că a uitat ce e mai important. Ce facem cu Anna? Trebuie dusă la oraş. Chiar mîine.

— Mai lasă acu oraşul, i-o reteză Prov. Nu ne arde de asta.

În depărtare scăpără şi pîlpîi un fulger. Izbele luminate se săltară ca din pămînt şi dănţuiră în văzduh ca peste o clipită să piară iar.

— Vine furtuna, zise Prov cu nelinişte şi intră în casă, închizînd bine uşa.

Ceva îl făcu pe Andrei să întoarcă capul. Urechea-i prinse un glas răguşit care-l chemă cu fereală:

— Ei, străine! stai puţin.

Andrei luă piciorul de pe treaptă şi păşi spre glasul acela. Se lovi faţă în faţă cu un bărbat trupeş, înalt, care gîfîia ca unul ce a venit într-un suflet.

— Mă cunoşti? Eu îs paznicul de la arest, şuşoti Keşka, duhnind tare a usturoi. Ascultă acilea, străine... Trebuie s-o întinzi! Pricepi? Cum simţi că toată lumea doarme, fugi în taiga. Pă ăilalţi doi, dacă-i ceva, îi ascund eu. O să zîc că au şters-o... Pricepi? Ca nu care cumva oamenii... Umblă un zvon prin sat...

Prov deschise fereastra.

— Andrei! Nu vii? E timpul să stingem.

Legănată din rădăcini pînă-n creştet în scrînciobul vijeliei, taigaua trosnea, urla, chiuia şi gemea cu mii de glasuri : toate spaimele pădurii ivite de prin ascunzişuri, toate iazmele ieşite de prin smîrcuri goneau, ţopăiau, zburau, şuierau asurzitor. Păduroiul, cel mai straşnic dintre toţi, apucă un cedru de vîrf, îl smulse cu rădăcină cu tot şi, urlînd înspăimîntător, se aşternu pe doborît : cînd ridică odată cedrul şi păleşte vreun trunchi, pîrîie copacul şi se prăvale. Păduroiul petrece : „ho-ho-ho-ho !"

Moş Ustin nu se temea : avea în mînă o carte sfîntă, iar la căpătîiul mortului ardea, pe un ciot, o feştilă : locul era sfinţit.

Iată însă că vîntul se aşternu pămîntului, răvăşi şi zbiciui flăcările şi stinse lumînarea de ceară. Ustin îngîna molitvele de dezlegare. „Sfinte Dumnezeule", intona el cu vocea-i spartă. Fluturările beznei îl înfiorau şi-i atrăgeau privirile rătăcite. Uite acolo pîndeşte cineva ! Un fulger risipi pentru o clipită întunericul. Ustin închise cartea, făcu cruce şi intră în colibioară. „Ho-ho-ho..."

Ustin se mai închină o dată, apoi se întinse pe cetina verde şi se înveli cu o vechitură de cojoc pe care-l căpătase de la Naumenko. Se uita de acolo la Lehman şi se gîndea la cîte şi mai cîte. Focul în care Naumenko pusese doi butuci răşinoşi ardea vesel şi avea să jăruiască pînă dimineaţa. Vîntul îl aţîţa mereu, nu-l lăsa să se stingă.

Luminat de flăcări, Lehman tresărea ca de frig, mişca din mîini şi din picioare, dădea din cap, de ziceai că-i viu...

— Nu, nu-i nimica... şopti Ustin, făcîndu-şi semnul crucii. Pleoapele i se lipeau şi somnul prinse a-l legăna pe valurile sale.

Vijelia urla. Copacii gemeau şi pîrîiau, de parcă ar fi scrîşnit din dinţi pradă unei dureri de neîndurat. Dar nu apucă Ustin să se învelească bine şi să închidă ochii după ce rostise o scurtă rugăciune, că zgomotul se potoli şi în tăcerea care se aşternu se auziră glasurile a doi oameni. Cînd tăifăsuiau liniştit, ca doi buni prieteni, cînd se luau la ceartă.

Unul din acele glasuri îi era foarte cunoscut. Al cui să fie ? Aha, al lui Borodulin. Foarte bine. O să-i spuie de popă, de părintele Lexei. „Cum se poate că, deşi eşti bătrîn şi cărunt, eşti aşa păros ?“ tocmai întreba Borodulin. Apoi, tot el : „Ce tot zaci ? Hai să mergem.“ — „Zac pentru că aşa trebuie. Şi-apoi, aici e lumină.“

Lui Ustin îi era frig şi se ghemui sub cojoc. Auzi iar glasul celuilalt : „Dar Ustin unde o fi ? Adineauri şedea aici, la căpătîiul meu“. — „A plecat. Te-a părăsit, aşa cum a părăsit şi obştea. E necuratul.“ — „Minţi !“

Deodată îl bătu cineva pe umăr.

„Scoală, moşule... şi bogdaproste.“ Înnebunit, Ustin sări în picioare.

— Sfinte Cristoase !...

Plesni un fulger, bubui tunetul. Ustin văzu prin văpăi albăstrii că nu e la intrarea colibei, ci lîngă Lehman.

Şi iată-l pe Lehman, şezînd alături de el, alb la faţă, cu trupul chircit.

— Sfînt, sfînt ! ţipă Ustin ca apucat.

Cerul prăvăli trăsnete asurzitoare. Ustin fu săltat şi trîntit grămadă. Cînd îşi veni în fire, o luă la goană. Alerga tăcut, mînat de spaimă, ca un animal hăituit. I se năzărea că e fugărit de Borodulin, de haramini, de Lehman ce se sculase din morţi, de copaci, că taigaua toată se năpustise pe urmele lui. Bătrînul de abia mai sufla :

— Sfînt, sfînt, sfînt.

Trăsnetele ce bubuie unul după altul acoperă toate glasurile de noapte ale taigalei, stîrnesc vuiet straşnic şi se rostogolesc, mîrîind furios, în văiugi.

Lumina albăstrie a fulgerelor aproape că nu se mai stinge. Călăuzit de instinct, ca o sălbăticiune, Ustin aleargă spre Kedrovka.

— Am păcătuit... i-am părăsit pe oamenii la nevoie... Trebuie să mă întorc la ei... gemea, abia tîrîndu-şi bătrînele picioare împleticite de oboseală şi de spaimă.

„Ai păcătuit, ai păcătuit !!!" chicoteau glasurile negre ale taigalei şi, biciuindu-l cu şuierături, hohote şi urlete, îl izgoneau din împărăţia lor...

Deodată, se făcu o lumină orbitoare.

— Nu mă lăsa !!!

Braţele-i bătură aerul şi Ustin se prăbuşi mort în mijlocul drumului.

O dată cu strigătul lui, cerurile se sparseră cu un trosnet năprasnic şi se năruiră. Un fulger îşi înfipse în pămînt paloşul de aur, mistui întunericul, cutremură taigaua, tună în toate părţile şi amuţi, dar şi tăcerea asta era ameninţătoare.

Speriată de urgia cerului, taigaua s-a cufundat într-o liniște solemnă.

În bezna neagră, strivitoare, vîlvorară străluminînd trei zade falnice, ca trei făclii de ceară aprinse pe un mormînt.

Vîntul se stîrni iar.

33

NOAPTEA ce învăluia Kedrovka se înfioră. Un călăreț străbătea în goana mare uliţa, răcnind ca din gură de şarpe :

— Gospodari ! Arde taigaua !... Săriţi mă-ă-ăi ! Taigaua !! Taigaua-a-a !

Dincolo de sat creştea şi se învîrtoşa o văpaie cumplită. Vîntul, care se înteţea mereu, mîna focul drept spre Kedrovka.

La ferestrele deschise de mîini tremurătoare se iţeau capete zburlite de somn, ca să dispară îndată cu ţipăt de spaimă.

Un vînt de urgie trîntea obloanele şi cerca acoperişurile.

— Doamne fereşte... molfăi Teşkerea, care ieşise fuga în uliţă. Baba se închină la iuţeală şi, după ce mai aruncă o privire îngrozită spre vîlvătaia ce se întinsese dincolo de sat, se grăbi să intre în casă. Vîntul îi umflă băşică foile ponosite, dădu cu ea de pămînt şi trînti în urma ei uşa masivă.

— A luat foc taigaua !... Taigaua !...

Satul prinse viaţă, se umplu de forfotă, vînzoleală şi larmă. Sub acoperişuri, în ogrăzi, pe

drum, se născură şi se lăţiseră dintr-o dată glasuri şi zgomote înfricoşate.

Flăcările smulseră întunericului cumpenele şi acoperişurile umede, aprinseră scînteieri jucăuşe în geamurile căsuţelor cocoţate pe colină. Numai bolta cerului se făcu mai neagră, mai straşnică.

— Nikolka !... Hei, Nikolka-a !...

Pe deal lîngă bisericuţă se îmbulzea o mulţime bezmetică. Toţi căscau gura şi se holbau la pîrjol şi, simţind cum le îngheaţă inimile, aruncau fără rost nişte biete cuvinte neputincioase, cum ai arunca pietre în apă.

— Mă, ce duduie !

— Of, fraţilor, ajunge şi la noi !

— Să ne rugăm !... Înalţă icoanele !...

— Să vie Ustin... Ustine !

— Ustin s-a dus...

Glasuri gemute, gîtuite, sfîşiate :

— Căutaţi-l pe Ustin !... Unde-i Ustin ?!

— S-a dus Ustin...

— Blăstămaţilor !... Fiare ce sînteţi !... izbucniră muierile cu glasuri plîngătoare.

— Leagă căţeaua... C-acuş...

O mare de flăcări se revărsase peste taiga. Cînd într-un loc, cînd într-altul, răbufneau ca din pămînt trombe de foc, se clătinau în toate părţile, apoi se porneau spre sat.

— Văleu, îi prăpăd !... Aista ni e sfîrşitul ! Doamne Sfinte...

De pe deal se vedea cum văpaia dezlănţuită creşte mereu. În lumina ei zbuciumată taigaua dănţuia cu mlădieri şi răsuciri în veşmînt verde

închis cu ape unduitoare. Norul ce atîrna greu deasupra pîrjolului era burdușit de vîlvori.

Prov veni într-o întinsoare pe un căluț clăbucit. Era desculț, cu părul vîlvoi, înspăimîntător la vedere.

— Năprasnă mare, creștinilor !... Prăpăd !

Întoarse calul și galopă spre casă.

— Căutați să răzbateți la gîrlă ! La gîrlă ! Ori la țarini !

Carele scîrțîiau, caii fornăiau, depănînd din urechi.

— Mai domol, mă ! Un' te bagi ?!

Cîinii zăpăciți urlau și chefneau a spaimă, printre căruțe mișunau femei și copii cu bulendre și cioveie.

— La gîrlă, la gîrlă...

Vîntul învîrtoșat, presărat cu scîntei aurii, se năpustea val după val. Uneori se prăvălea vulturește din văzduh, învălmășea glasurile și zgomotele, se valvîrtejea pe ulițele și ulicioarele răvășite de groază nebună.

Tăciuni aprinși țîșneau în înaltul cerului, zburau o vreme purtate de spulber ca niște păsări măiestre din basme, apoi își strîngeau aripile de foc și se lăsau undeva în mijlocul satului.

— Doamne și Maica Domnului... S-a zîs cu noi...

— Ia-o pe Okulka !...

— Cu leagănu ! Cu leagănu !

Taigaua se albăstri și se aprinse și pe laturi. O mare de aur topit tălăzuia dimprejur spre Kedrovka.

Încovoiat sub o boccea cît toate zilele și strîngînd la subțiori doi plozi care urlau mereu, Oba-

bok urca în fugă dealul, iar în jurul lui, împiedicîndu-l, mişunau patru băieţaşi.

— Tătuliţă, tătuliţă... Nu ştim unde-i măicuţa...

— Ă-ăh ! răcnea Obabok, încordîndu-şi picioarele netrezite încă din beţie.

Timoha clopoţea cu îndîrjire şi osîrdie, cu limba strînsă între dinţi asculta cum sună. I se părea că clopotele chicotesc batjocoritor şi-l iau în tărbacă. Înhăţă un ciomag şi doborî două dintr-o lovitură.

— Ce te-a apucat, proclete ? hîrîi la el baba Teşkerea, care dădea în buşi roată bisericuţei. Ce faci ?

— Dar tu ?

— Nu vezi ? Mă tîrăsc... După ce oi face o sută de ocoluri, pîrjolul o să dea înapoi.

Moş Nazar, cel de o sută de ani, ieşi teleapteleap din sat, tîrîndu-şi motanul de coadă. Motanul îi însîngerase mîinile şi îi sfîşiase nădragii.

— Foc, foc... Fum... bălmăjea moşul de unul singur şi se tîrşea mai departe, fără a-şi dezlipi tălpile de pămînt, de părea că merge pe schiuri.

— Ştergeţi-o, băieţi ! Asta de la voi ni se trage ! striga Keşka dînd afară din căsuţa lui pe Vanka Zaiafet şi pe Anton.

O femeie borţoasă trecea în fugă :

— De la voi ni se trage ! ţipă ea isteric şi, trîntindu-se de gard cu pîntecu-i umflat, izbucni în nişte urlete înfiorătoare, neomeneşti.

— Arde ! Arde ! se auzea din toate părţile.

— Fugi! Hai! Mişcă! se zbuciuma prin ogradă prăvăliaşul Fedot, tîrînd pe jos o boccea enormă.

Fumul învălătucit se ridica năvalnic, în chip de munte cenuşiu, se amesteca cu norul şi, frămîntat de vînt, se desfăcea în nori mai mărunţei, vineţii, rumeniţi.

— Săriţi... Sări-iţi!

— Mă, ce a răbufnit!

În trei locuri dintr-o dată izbucniră în vălvătăi căpiţele grămădite pe acoperişuri, apoi se aprinseră nişte pojijii şi luă foc bătrîna bisericuţă uscată iască.

Tot ce era viu la Kedrovka iuruşea afară din sat: oamenii alergau blestemînd, văitîndu-se, urlînd cu turbare, vacile galopau cu cozile în vînt şi mugind ca turbate; o herghelie puhoia pe uliţă zguduind pămîntul, dar brusc se sparse şi se resfiră: în mijlocul uliţei se tîra un băieţaş uitat de ai lui; cîrîind, deasupra drumului zvîrîiau orbeşte găini. O turmă de oi, cu berbecul în frunte, gonea nebuneşte drept în pîrjol.

Anna dormea. Andrei se aplecă iute deasupra ei, o luă de umăr şi spuse poruncitor:

— Scoală, Anna.

Pleoapele Annei fluturară, se uită la Andrei cu nişte ochi tulburi şi deodată chipul i se lumină de bucurie.

— Tu?

Nu putea să-şi amintească numele lui. Andrei o trăgea spre uşă.

— Anna, Annocika... A luat casa foc !... Hai mai repede...

În uliță Anna își strînse pleoapele, izbită de lumina orbitoare.

— Soarele !... A coborît soarele din cer !

— Arde taigaua !...

— Nu mă ține... dă-mi drumul !

— Anna, arde satul !

— De ce mă sîcîi ? se smuci și, fluturîndu-și mîinile, fugi sprintenă la deal, ca prinsă de un vîrtej.

Andrei alergă după ea.

— Anna ! Anna ! Prov Mihalîci !

Prov se lupta cu Matriona, care voia să fugă după fie-sa. Matriona mușca, zgîrîia și-l scuipa în față.

— Ia mîna, om fără inimă ce ești ! Geaba, n-o să mă poți ține ! Of, of, fetița mamei...

Prov o cuprinse cu amîndouă brațele, o puse jos și o tîrî spre gîrlă.

— Vino-ți în fire, Matrionușka !

Grija de nevastă-sa și dorința de a alerga după Anna îi sfîșiau deopotrivă inima bătrînă.

Vîlvătăile incendiilor a două case aflate de o parte și de cealaltă a uliței îi tăiară calea lui Andrei. Trase sumanul peste cap și, înfruntînd dogoarea, trecu săgeată prin locul acela. La dreapta, de după cerdacul fumegînd al unei case, ieși tîrîș o arătare înspăimîntătoare, cu lațe cărunte. Era Teșkerea, care apucase să ocolească de treizeci de ori bisericuța. Înăbușită de fum, molfăia cu îndărătnicie :

— Mor și nu mă las !... Uf-uf !... Porniți-vă, vînturi potrivnice, și puneți-vă prag... Of, pă-

catele mele... Treişunu... Treşdo-oi... Ţi-e cald, vidmă ? Ei, uite, aşa-i şi în gheenă... Ca să ştii !

Andrei o zări.

— Ei, măicuţă, n-ai văzut-o cumva...

— Unde să fie, frate ? răsună la un pas de el glasul lui Prov. Prăpăd... Ăsta ni-i sfîrşitul...

În aceeaşi clipă o văzură amîndoi pe Anna.

Stătea rezemată de trunchiul golaş al unui brad care numai în vîrf avea o cunună de aur. Tremura din cap pînă-n picioare.

Prov o saltă ca pe un snop de grîu.

— Şi-acum, la gîrlă ! Într-o goană ! Adă sumanul... Înveleşte-o !

Şi fugi prin fum cu Anna în braţe.

— Tătucule... Andreiuşka... Nu trebuie să vă fie teamă... Mămuca unde-i ?

Andrei abia putea să se ţină după Prov. Se uita înspăimîntat la focul ce bîntuia în jur. Răsufla anevoie.

— Ei, cu Dumnezeu înainte... Andrei, fetico, luaţi-o la picior. Căutaţi să răzbiţi spre insule. Eu mă duc după Matriona ! strigă Prov de cum ajunseră la malul apei unde putură să-şi tragă nitel sufletul.

Acoperindu-se cu sumanul, Prov se depărtă repede, dispărînd pe o ulicioară lăturalnică.

— La gîrlă, fraţilor, la gîrlă ! Lasă calabalîcul c-o să iei foc ! domnea peste pîrjol glasul lui Prov.

„Ce or fi pierdut ăia doi prin bălării, de se mocăiesc atîta ?"

— Ce-i cu voi, mă băieţi ? Luaţi-o iute spre insule ! strigă Prov, recunoscîndu-i pe cei doi vagabonzi, şi fugi mai departe.

Anton întoarse capul după el şi se aplecă iar.

— Ivanuşka dragă... Să mîntuim un suflet... Hai, sus ! Doamne ajută !

Saltară puţin femeia de mîini şi de picioare şi porniră anevoie.

Goală pînă la brîu, cu pielea trandafirie în lumina pîrjolului, Daşa mătura pămîntul cu părul ei negru, bogat şi lucios. Îi auzeau bolboroseala beţivă :

— Nu mă bate, Fedenka... Nu da, fiară.

— Mişcă ! Ce te-ai oprit ! strigă Vanka.

— Lasă-mă să răsuflu. Nu mai pot...

Andrei şi Anna mergeau cît puteau de repede de-a lungul apei. Picioarele li se înfundau în nisipul umed, hîrşîiau prundişul. Anna mergea înainte. Asculta zgomotul paşilor lui Andrei şi zîmbea potolit. Îşi încetini pasul, îl luă pe Andrei de mînă şi-l privi duios, de jos în sus.

— Andrei, spuse ea abia auzit, Andreiuşka...

E toată în trecut, *e toată în viitorul* luminos şi clocotitor ca taigaua de fum şi purpură care arde în jur. Nu-i pare rău de Kedrovka, nu-i pare rău de cocioabele pîrjolite, *de nimic nu-i pare rău şi nimic n-o sperie*, pentru că Andrei e lîngă ea şi totul e aşa cum trebuie.

— Sprijină-te de braţul meu... Ţin-te bine !

Porniră umăr la umăr prin vad : Aici apa nu era mare, dar vijelioasă şi înspumată de vînzoleala ei rece.

— Hai că nu-i adînc ! îl îmbărbătă ea, simţindu-l că şovăie.

Insula mare şi dreaptă, pardosită cu pietroaie teşite, se apropia încet.

— Acilea sîntem ! le strigă Prov. Trecuse călare prin apă. Ei, slavă Domnului.

Prov, Anna şi Andrei stăteau înghesuiţi pe o moviliţă. La picioarele lor scîncea Matriona. Vîntul risipise fumăraia, dar întunericul încins fremăta de vuietul pîrjolului. În partea cealaltă a insulei apa era mai adîncă şi mai liniştită. Din apa aceea goleită răsăreau ici-colo ca nişte muşuroaie negre, capete omeneşti.

— Ispăşesc... răspică Prov, întărindu-şi vorba cu o mişcare fermă a mîinii.

Andrei îşi roti privirea-i uluită pe deasupra apei şi oftă.

— Care-a apucat în cîmp, a scăpat... alţii... s-or fi prăpădit... Dumnezeu să-i ierte... scînci Matriona şi începu să bocească de-a binelea.

— Beţia... şi alte ticăloşii... spuse Prov cu un glas aspru, neîndurător.

Anna era tăcută şi gravă. Cu o mînă strîngea la piept capetele cămăşii rupte, iar cu cealaltă o mîngîia pe maică-sa. Avea o privire liniştită, gînditoare, şi Andrei, care n-o slăbea din ochi, îşi spuse că nimic nu dă a se-nţelege că ar fi cu mintea rătăcită.

— Ce putere ! buciumă Prov, privind cu capul dat pe spate valul de foc. E-eh, cîtă putere năprasnică-n pîrjolul ăsta !

Andrei îl privi uimit... Prov îi apărea acum sub o cu totul altă înfăţişare. Se dădu cu un pas mai în lături ca să-l poată vedea mai bine. Acesta nu era Prov care acolo, în taiga, a ridicat puşca şi l-a ochit drept în piept, şi nici acela care apoi, lîngă bisericuţă, i-a căzut la picioare ca să se roage de el cu lacrimi în ochi. Prov cel

de acum părea un urs uriaş, cu părul sur şi crescut parcă din pămînt. Era ca o stîncă. Nu te-ai fi mirat dacă plesneau hainele de pe el, de atîta forţă nestăpînită adunată în umerii voinici, în spetele largi, în pieptul lui ce se umfla de o răsuflare lină şi adîncă. Privirea mocnită a ochilor mari scruta înfruntător vîlvoarea.

Andrei se simţi deodată mic şi bicisnic, ca un firicel de nisip azvîrlit de vînt pe o potecă blestemată. Oare acesta va fi sfîrşitul cugetărilor sale, al viselor sale nobile ?

Şi din nou văzu Rusia lui puternică, nemărginită, mohorîtă şi sălbatecă la fel ca taigaua. Imaginea asta a Rusiei plină de freamăt, de glasuri înăbuşite, îi urnea mintea îngreunată, cum ai învîrti nişte pietre de moară. Şi peste imaginea din gîndul lui Andrei fumul se aşternea în dîre, plutea, se învălătucea.

Din adîncuri subpămîntene prăsărate de lacrimi răbufnea ca o ameninţare clocotul torentelor de foc. Uraganul se năpustea cu vuiet cumplit, din apus pînă-n depărtări răsăritene, din miazăzi şi pînă-n miazănoapte. Peste tot era o aşteptare încordată şi temătoare : vine stăpînul recoltelor. *Ai credinţă, Rusie ! Prin foc te vei purifica, în lacrimi te vei scălda, dar văd înaintea ta o înălţare.*

— Cîtă putere !...

Glasul lui Prov îl trezi din visare. Vraja s-a spulberat, ştergîndu-i din minte viitorul pe care apucase să-l întrezărească în felul acesta nou. Focul nici gînd să se potolească. Se uită cu sfială la Prov. Masiv, neclintit, ca tăiat din piatră, cu barba şi pletele prefirate de vînt, stătea

cu brațele încrucișate și privea poruncitor și încrîncenat pîrjolul. Te așteptai să-l vezi aplecîndu-se, împlîntîndu-și în pămînt degetele de fier, smulgînd un strat gros de țărînă, cum ai jupui o lighioană, și răsturnînd toată taigaua cu rădăcinile în sus.

Lui Andrei i se muie inima, privirea i se aburi și se pomeni lăcrimînd.

„Prov, ție-ți stă în putere... Mîntuie..." șoptea inima înduioșată, dar gura nu i se supunea și rămînea mută.

— Prăpăd... Doamne, Dumnezeule, piere totul!

— Andrei! Anna! bubui Prov. Nu-i nimica... Las' să curețe bine.

Răsuflînd opintit, își repezi în sus brațele și-și agită cu atîta furie pumnii zdraveni, încît pletele tăiate rotund, săltau și îl plesneau peste urechi.

— Arzăte-ar focu, afurisito! răcni el cu ură mocnită. Această sforțare parcă i-ar fi curmat puterile; Prov se clătină, se apucă cu mîinile de ceafă, se lăsă greoi pe o piatră, rezemîndu-se de un ciot.

— Bieții oameni... Ce au avut ei acolo... totul s-a dus de rîpă... Ce grozăvie... Clătină din cap și rămase nemișcat, cu ochii în pămînt.

Anna se ghemui lîngă el și spuse, căutîndu-i privirea:

— Nu te omorî așa, tăicuțule dragă... Totul o să fie nou, mai bun. Tăicuțule... Andreiuțka... măicuță...

— Trăiți și rostuiți, bolborosi Prov fără să ridice capul. Poate voi... mai știi... E-eh-ăh-ăh...

Pîrjolul dezlănțuit prefăcuse taigaua într-o mare de flăcări. Trombe de foc țîșneau cu trosnet și vuiet spre bolta încinsă, străpungînd ca în veselă joacă norii negri de fum învălurat. Pîrjolul ajunse la o poiană întinsă. De cealaltă parte zidul taigalei se urni dintr-o dată și iată-l jucînd în lumina văpăilor. Copacii fremătau și se mișcau aidoma unor făpturi însuflețite. Deasupra poienii se așternea o boltă împletită din limbi de foc zbuciumate și lacome.

Un stol întreg de veverițe cu cozile stufoase în sus străbătură în galop poiana ; vulpile fugeau în salturi ferite, chelălăind scurt, îngustîndu-și ochii de prea multă lumină și adulmecînd la tot pasul.

Chiar lîngă foc se ridică pe picioarele dinapoi o ursoaică cu urechile lipite de țeastă. Își înfipse ghearele ascuțite în scoarța unui brad și-și chema jalnic puii rătăciți pe cine știe unde.

„Ho-ho-ho-ho..." izbucneau sfredelitor și sălbatec, ba ici, ba colo, hăuliturile diavolești și o năprasnică plesnitură de harapnic, însoțită de un îndemn șuierat, cum șuieră gospodarul la vite, spintecă văzduhurile apocaliptice.

„Ho-ho-ho-ho..."

Sălbăticiunile ciuleau urechile, își zbîrleau spinările și, supunîndu-se poruncii, goneau și mai iute.

Dincolo de rîu, o haită de lupi încherba un cor sinistru.

Prinse a se pîrli și taigaua de partea cealaltă a poienii : cetinile pîrîiau, trosneau, se cîrlionțau. Flăcările înaintau cu repeziciune în chip de potecuțe aurii ori de pîrîiașe desprinse

din marea de foc. Păsările ce n-apucaseră să se pună la adăpost se avîntau deasupra pîrjolului, dar, prinse de vîrtej, picau piatră în flăcări. Din vizuinile înnegrite de fumul presărat cu paiete scînteietoare, ieşeau ultimele lighioane tîrîtoare — şerpii. Sîsîiau, arătîndu-şi limba despicată, se încolăceau în ghemuri colcăitoare şi, agăţîndu-se spasmodic de copaci, se căzneau să se desprindă de pămîntul devenit deodată vitreg. Dar lumina îi orbea, iar focul îi stropea cu scîntei ucigătoare. Şerpii se umflau şi plesneau, lăsîndu-şi mărunţaiele pe cioturile aurite.

Focul aducător de moarte înainta ca un torent tumultos. Copacii se zgîlţîiau frenetic, de parcă ar fi vrut să se smulgă din rădăcini şi s-o ia la goană. Dar zadarnic vuiau din creştet, zadarnic vărsau lacrimi de răşină.

Încă o clipă şi, cu scăpărări şi vuiet de explozie cumplită, un întreg zăplaz de pomi înspăimîntaţi ia dintr-o dată foc. Trosnind şi pîrîind, cetina se înveşmîntă-n zarafir şi flăcările potopesc totul. Lava învăpăiată se revarsă tot mai departe, înstăpînindu-se cu o nestrămutată stăruinţă, şi nu-i putere pe lume s-o stăvilească.

1913—1915

Judecata sumară

1

VARA ÎŞI revărsase asupra taigalei încîntări negrăite. S-au statornicit zile frumoase, cu cer senin. Soarele mijea dis-de-dimineaţă de după dealurile line, năpădite de brazi, pini şi molizi, întindea pe boltă un văl rumen şi, suind încetişor, isca forfota exuberantă a vieţii în hăţişurile codrilor şi în valea largă a rîului aceluia nordic [1]. Răcoarea plăcută a dimineţii se transforma treptat în vipia nămiezii. Prin taiga plutea balsam îmbătător de răşină. În vale — miresme de romaniţă, pelin, busuioc şi ultimele adieri parfumate ale mălinului.

Ziua dogorîtoare se făcea seară, după care venea noaptea, noapte de taiga, atît de rece uneori, încît marginile bahnelor şi mocirlelor se sticluiau cu o pojghiţă subţire de gheaţă, iar iarba şi frunzele pomilor căruneau şi, în văpaia albăstrie a lunii, păreau ţesute cu argint.

Chiar la malul apei, lipită de calcanul pădurii, se aciuiase o izbă încherbată de mîntuială, din bîrne. Ziua, obloanele ei erau închise ca să n-o încingă prea tare soarele, dar cînd se lăsa noaptea, ferestrele se deschideau larg şi înăuntru se aprindea lumina. Uneori, răzbăteau de

[1] Rîul Nijneaia Tunguska (nota autorului).

acolo țipete și înjurături, alteori cîntece voinicești, cu chiote și șuierături.

Între izbușoara aceea, pierdută, împreună cu cei ce locuiau în ea, în desișurile de nestrăbătut din inima taigalei, și restul lumii se așterneau mii și mii de verste netăiate de nici un drumeag. Nici măcar corbul nu se prea abătea prin acele coclauri. Nu întîlneai aici decît urși și tunguși, tunguși și urși, bașcă veverițe, hermine și alte sălbăticiuni, felurite gîngănii, mai cu seamă țînțari și n-ar fi fost de mirare să se mai fi găsit și niscai duhuri rele.

Dar iată că în lumea aceea îndepărtată, o lume de basm, a venit și s-a statornicit un neguțător rus. Omul și-a făcut izbă și s-a pus pe treabă. Mare șmecher și tare isteț tînărul acesta voinic, cu mustăcioară abia mijită! Adusese cu el pe apă fel și fel de mărfuri, dar mai ales votcă. Bun băiat Borka ăsta: de cînd lumea n-a călcat prin aceste pustietăți picior de negustor, și tungusul, cînd vroia să ia ceva „în cont", se ducea tocmai pînă la Angara, bătînd o mie de verste prin taiga, prin hățișurile sălbăticiunilor. Acum, slavă Domnului, tungusul a scăpat de grija asta: drăguțul de Borka i-a adus sub nas tot ce-i trebuie pentru nevoile lui.

Și n-a venit singur, ci însoțit de doi băieți de prăvălie și de o fată, Mașa. Cică a ademenit-o cu șoșele, cu momele, că „te iau de nevastă, cucoană te fac". Parcă mare lucru e să sucești capul unei fetișcane, mai ales cînd ai părul inelat și negru ca pana corbului, fața ca spuma laptelui, ochi mari și triști și nas vulturesc!

LA UREO treizeci de verste de acolo, pe rîu în jos, era un sălaş de tunguşi — trei familii ce se mutaseră din taiga pe malul rîului, unde gîngăniile erau mai puţine şi se găseau văiugi cu iarbă mătăsoasă, bună pentru reni. Cium[1]-ul tînărului şi dibaciului tungus Kongo se află chiar lîngă apă ; al fratelui său Naikancea puţin mai sus, iar bătrînul Unekan alesese locul cel mai ridicat — într-o poieniţă din pădure.

Moşul era certăreţ de felul lui şi, cînd se îmbăta, făcea tărăboi. Faţa lui buzată era întotdeauna posacă şi încruntată, vorbea răstit şi cu ţîfnă, dar în ochi sălăşluia numai lumină şi bunătate.

Fraţii erau tineri şi însuraţi de curînd. De aceea, vara li se părea mai frumoasă ca niciodată, soarele mai surîzător, iar noaptea luna le spunea în tainică şoaptă poveşti minunate.

Într-o dimineaţă, după o vînătoare bogată, bătrînul propuse :

— Păi, ar cam trebui să facem rost de ceva apă de foc...

Tinerii nu spuneau nimic, numai plescăiau din buze şi în răstimpuri scuipau ţîşnit în foc.

— Păi, ar trebui... ai ? stărui Unekan.

— Ba bine că nu, răspunse ferit Kongo, trăgînd cu coada ochiului spre nevastă-sa. Numai că-i departe.

Toţi săriră cu gura :

---

[1] Cort al tunguşilor nomazi.

— Cum departe, mă ? Ce tot îndrugi acolo ?

Kongo se întinse pe burtă şi, scurmînd pămîntul cu un beţigaş, îngăimă cu sfială :

— Oleacă departe, oleacă aproape...

Din nou îl luară la zor, ocărîndu-l că-i puturos şi că i-ar plăcea să zacă toată ziua fără treabă.

Cît ai clipi, Kongo sări în picioare şi spuse, clipind zîmbitor din ochii negri :

— Adă banii. Mă duc...

Îşi luă darda, puşca şi porni cu pas spornic pe prundişul mărunt de la marginea apei. Aici vadul rîului se întindea, cît vedeai cu ochii, fără nici o cotitură, printre zidurile taigalei.

3

KONGO se întoarse înainte de apusul soarelui.

Aduse o sticlă de coniac prost şi două de votcă făcută din spirt îndoit cu apă.

— Cît costă ? întrebă moşul.

— *Dean-tungo-deliaco,* cincisprezece... Prietenul mi-a dat ultima... Gata...

Atunci moşul bombăni pe ruseşte, stîlcind cuvintele :

— Tare şmecher facut. Tare hoţ... Ferasc Dumnezeu cum... De ce aşa scump luat ?

Naikancea şi moşul stăteau culcaţi lîngă foc, privind trebăluiala muierilor şi trăgînd cu ochiul spre tigaia în care sfîrîia îmbietor slănina şi

pocneau bulgărașe de cocă, prefăcîndu-se în turtișoare frumos rumenite.

— Kongo ! îi strigă Ciociak bărbatului său, care cioplea cu spanga dardei un lemn lung, de zadă uscată. Ce ai, mă, ți-a astupat șeitanul urechile cu licheni ? Femeia chicoti mărunt, cristalin, de i se îmbujorară și mai mult obrajii rumeni. Auzi ? Ia adă niște poame...

Și-și reluă sporovăiala întreruptă. Tocmai îi povestea cumnată-sii ce frumos a visat azi-noapte : se făcea că s-a dus să vîneze veverițe, cînd deodată...

— Mai aveți mult, fă ? se răsti la ele bătrînul. Dați turtă, dați carne, dați ceai !

A lui Naikancea dădu fuga în taiga să prindă o renoaică, să mulgă lapte pentru ceai și acum o auzeau hăulind acolo. Ciociak îi pofti cu glasu-i plin și melodios :

— Hei, *boiie,* veniți de mîncați !

Soarele coborîse dincolo de zidul negru al taigalei. În aer se simțea o umezeală rece, deasupra rîului molcomit fumuiau pale de ceață, departe, prin loboda deasă se fugăreau, măcăind, un cîrd de rațe, iar la apus agoniza-n purpură soarele.

Moș Unekan se înfrupta dintr-un ciolan zdravăn, se lingea pe degete, apoi și le ștergea de lațele-i negre, înspicate. Goliseră o sticlă, începură alta.

Moșul le povestea cît amar a îndurat în viață, cum l-a bătut Dumnezeu aruncînd molimă în renii lui care s-au prăpădit pe capete — cîți au rămas ? o nimica toată ! Renii — mai treacă meargă. Dar i se rupe inima după nevastă-sa,

după tat-său, după copii. Pe toți i-a răpus vărsatul... Ehei, pe cîți tunguși i-a mîntuit de viață boala asta în cel an de restriște! Unekan a rămas singur pe lume. Din fragedă vîrstă a rămas singur cuc.

Kongo îi întinse o cană cu votcă:

— Bea, *boiie*, bea...

4

PE MĂSURĂ ce se împuțina votca, obrazul bătrînului se lățea, buzoaiele-i lucioase de grăsime cînd se țuguiau, de parcă moșul ar fi vrut s-o pupe pe Ciociak, așezată lîngă el, cînd se lăbărțau pînă la urechi într-un rîs sîsîit și chicotit. În asemenea clipe de veselie, moșul clătina din cap, dădea din mîini, ochii dispăreau și numai niște zbîrcituri ce porneau în toate părțile ca niște raze le trădau ascunzișul: acuși-acuși li se va vedea iar licărul...

Prin capul bătrînului Unekan se depănau acum alte gînduri: vesele, plăcute.

Are la reni, să nu le fie de deochi, voinici, sătui și gra-a-și, are și blănuri, slavă Domnului, de nu mai știe unde să le pună. Asta viață! Că înainte, ce, așa a dus-o? Vai și-amar de zilele lui. Vai de capul lui cîte-a pătimit! Că n-are nevastă — nici nu-i trebuiește. Că n-are copii — nu-i nimic, e mai bine singur de capul tău: vrei s-o iei din loc — te scoli și te duci. În schimb, are cîini. Omko, Birea, Uriadnik, Kamsa... Ține la ei ca la ochii

din cap. Mai ales la Uriadnik: ăsta-i un cîine cum nu s-a pomenit. Te scoate din toate cele, iar pentru stăpîn-su sare şi-n foc. La drept vorbind, ce nu-i e drag moşului? Şi fumul ce se ridică, şerpuind, şi ţînţarul acesta care bîzîie şi se aşează drept pe nas, şi raţa ce se aude măcăind: „Mă răţuşcă, mînca-te-ar tata!" Toate-i sînt dragi pe lumea asta, iar acum o să zică un cîntec rusesc pe care-l ştie de la prietenul său Borka.

Femeile goliră cîte o stacană de coniac şi ar mai fi băut cîte una, dar bărbaţii le-au luat sticla.

Moşul picotea, bălmăjind ceva încîlcit şi zvîcnind din cînd în cînd cu mîna, de parcă ar fi prins ceva în aer.

Cerul s-a spuzit de stele şi în taiga a început să se lase întunericul.

Bătrînul îşi săltă capul, clipi unei steluţe, o ameninţă cu degetul şi rîse. Atunci îi pufni rîsul şi pe ceilalţi: pe Kongo, pe Naikancea şi pe cele două femei.

Moşul tăcu brusc, îşi pironi prietenii cu o privire somnoroasă, străină, apoi mîna i se întinse încet, îl apucă pe Kongo de părul strîns coadă şi dădu să-l răstoarne. Zîmbind ca de o glumă, Kongo încercă să scape, dar bătrînul îl prinse cu cealaltă mînă şi, scoţînd nişte strigăte horcăite — „gh-h-h-a-a-a!" — îl trînti la pămînt. Lui Kongo îi pieri zîmbetul şi-şi înfipse şi el mîinile în chica bătrînului şi iată-i pe amîndoi tăvălindu-se în jurul focului şi scoţînd strigăte guturale.

Naikancea îl înşfăcă şi el pe Kongo, de el se agăţă Ciociak, de aceasta — nevasta lui Naikancea. Ghemul de trupuri vii se rostogolea cu o încetineală ciudată, ca în vis. Se trăgeau de păr, se zgîriau, femeile ţipau ascuţit, bărbaţii răcneau. În jurul lor, se vînzoleau nebuneşte, cu lătrături vesele, o haită de douăzeci şi doi de cîini, care se izbeau unii de alţii, se răsturnau, îşi mursecau stăpînii de haine, mîrîind prefăcut şi lăsîndu-se pe labele dindărăt. Lac de năduşeală, Unekan se ridică în picioare, puse mîna pe un brăduţ retezat şi prinse a croi cu toată puterea maldărul de trupuri. Mai nimerea şi în focul ce stătea gata să se stingă şi atunci stîrnea un nor de cenuşă.

La fiecare lovitură, icnea şi striga :

— Na, şeitane ! Mai vrei ?! Mai na ! A-hîc !

Toţi se opriră dintr-o dată, se uitară gîfîind unul la altul cu priviri fioroase, apoi îşi aranjară părul şi — ţin-te rîs.

Pe obrazul bătrînului mai zvîcnea furia beţiei, ochiul stîng îi bătea, închizîndu-se şi deschizîndu-se de la sine, un rictus îi strîmba gura. Fîrnîi opintit şi, fără o vorbă, se repezi la Kongo, care zîmbea, şi-i trase un pumn între ochi.

Kongo îşi îngropă faţa în palme.

— Asta nu-i nimic ! îngăimă nepăsător bătrînul şi-l lovi în nas.

Lui Kongo i-au dat lacrimile. Bătrînul îl bătu prietenește pe umăr şi cei doi se îmbrăţişară şi se sărutară, plîngînd şi rîzînd în acelaşi timp.

Băutura se isprăvise. Îi trăgea la somn. Şi-au aşternut afară : în cium e zăpuşeală pe cînd aici e cer curat şi arde vesel focul. Ţîntarii ? Or fi băut şi ei votcă şi-or să doarmă. Şi chiar dacă

or să le sugă nițel sînge, tot n-o să-i simtă, căci somnul le va fi adînc, cu vise frumoase. O să vină ursul ? Dar cîinii ce păzesc ? Hei, Kamsa, Uriadnik, fiu-u-u !

Se culcă și trăncănesc, trăncănesc, apoi tac.

Tac toți, în afară de Ciociak. Stă lîngă foc privind strălucirea de aur și argint a jăratecului. Ochii i-s plini de vise, genele pufoase flutură, pletele negre, presărate cu mărgeluțe minuscule i s-au revărsat peste cămașa de un roșu-aprins în lumina focului, obrajii smezi i s-au împurpurat și gurița strălucind umedă îi tremură înfiorată de cuvintele dragi ale cîntecului ce picură, crește, se înalță peste ape și zboară în codru, în munți, în cer, unde hălăduiesc turme de stele și unde ascultă, zîmbind, luna.

Ciociak cîntă :

„Dimineața, cînd soarele își va sălta creștetul de după arbori, Kongo se va duce la prietenul nostru. De cum se va face ziua albă, Kongo se va duce săgeată la prietenul nostru. Kongo e voinic și sprinten. Aleargă ca cerbul fugărit de moarte. El va aduce vinul cel dulce ca zahărul. Lui Ciociak îi place zahărul. Ciociak e frumoasă. Poate se va duce și ea cu Kongo. Ce-o să mai rîdă amîndoi pe drum ! Iar prietenul îi va ospăta cu vinul cel mai dulce care-ți învăpăiază privirile și te-ndeamnă să săruți și să plîngi."

Glasul ei argintiu a mai răsunat mult în noapte. Bătrînul adormise, înlănțuindu-l pe Kongo cu brațele. Naikancea și nevastă-sa picoteau, tolăniți pe o piele de ren, numai Ciociak a cîntat pînă aproape în zori.

5

NEGUSTORUL aştepta să-i sosească din clipă în clipă marfa cu *şitikul* — o luntre mare. Îşi făcuse socoteala că *şitikul* o să vină din susul apei, pe urmele ultimelor sloiuri. Dar au intrat în iunie, apa se scurgea repede la vale şi curînd avea să scadă, făcînd să apară pe alocuri bancurile de nisip, iar *şitikul* nu mai venea.

A început sezonul vînătorii de elani. Tunguşii din împrejurimi — Burknul, Rîntai, Ciociciu cu Vasili, trec mereu pe la prietenul lor Borka, să afle cînd o să vină fratele său Grişka : iarbă de puşcă nu mai e, plumb nu mai e şi dacă n-ai cartuşe, n-ai alice, cum să vînezi elanul ? Se ţin de capul lui Borka : „Dă ! Plătim cît vrei, da dă, pentru Dumnezeu !" Să-i cadă la picioare ? Nu ! Tunguşii n-or să facă niciodată una ca asta. Tunguşii au mîndrie, şi apoi ştiu cîte parale face negustorul : un pungaş, nimic mai mult.

I-o spun şi în faţă :

— Tu, Borka, pezevenghi ! Mare pungaş facut...

În loc de răspuns, Borka clipeşte, rîde tare, îi cinsteşte cu votcă. Tunguşii beau şi se îmblînzesc. În ochii lor, scăpărarea mîniei se stinge, făcînd loc resemnării şi unei melancolii nemărginite.

— Tu, prieten, nu bate joc de noi. De ce aşa ? Nu bine...

— Păi, vă iau puţin ! Unde mai găsiţi la preţul ăsta ?

— Luat puţin, scris mult. De ce la chitanţa minciuni ? Pungaş...

Borka se jură, sărută icoana, se dă de ceasul morții ca să-i convingă pe tunguși că, dimpotrivă, vinde în pagubă. Nu, hotărît lucru, Borka o să plece de aici, că a ajuns la sapă de lemn! Colac peste pupăză, ăştia îl mai fac hoț și pungaș. El nu știe cum să le fie mai de folos și, drept mulțumire, ei îl înjură.

În timp ce-i îmbată cu apă rece, le mai toarnă votcă.

Privirea tunguşilor devine duioasă, vorba potolită. Care de care îl pupă pe Borka și-i spun:

— Tu, prieten, nu pleacă... Trăiește... Dacă pleacă, urî-îi la noi. Doamne ferește cum urîț...

— Ba nu, o să plec, se lasă rugat Borka, mai negustorește vrun an, strîng datoriile și — aleluia!

Tunguşii protestează în cor:

— De ce aleluia?! Nu treba aleluia! Trăiește...

Şi așa în fiecare zi: azi venea un cium, mîine altul, ori se pomenea cu un sălaș întreg.

Dar Grișka, fratele lui Borka, nu mai venea.

Maşka, o fată mărunțică și rumenă, își punea în fiecare zi corsetul pe care i-l cumpărase Borka, își cîrlionța părul brun, se îmbrăca cu o rochiță albastră, tivită cu șiret alb, se cățăra în vîrful unui brad înalt de pe mal și se uita ceasuri în șir spre locul de unde trebuia să apară *șitikul*. Îi era dor de casă, de băieții și fetele cu care crescuse, dar cel mai mult îi dorea pe părinți și nădăjduia că poate Grișka îi va aduce o veste de la ei.

Dar Grișka nu mai venea.

Cocoțată în vîrful bradului, Maşka pornea să îngîne lungi și tărăgănate cîntece de jale,

iar ochii ei scrutau mereu depărtarea. Şi cum cînta aşa de inimă albastră şi se uita în zare, numai ce se pomenea că o podidesc lacrimile, de nu mai vedea nici rîul, nici taigaua, nici soarele. Atunci îşi rezema capul de trunchiul răşinos şi începea să jelească cu un glas străin, care o speria.

Acasă, Borka o lua la rost :

— Ei, drăcia dracului, iar ai bocit ?

— Nu...

— Atunci de ce ţi-s ochii cît cepele şi mutra roşie-gotcă ? Te-a apucat do-o-orul ?

— Ştii, Borea, ţînţarii...

— Ţînţarii, ai ?

Şi jap, jap, îi rade două palme.

Maşa ţipă ca-n gură de şarpe, fuge în ungherul ei, se aruncă cu nasul în pernă şi icneşte printre hohotele de plîns :

— Ticălo-o-sule... O să plec...

— Nu mai spune !... D-aici n-ai cum s-o-ntinzi, jigodie !

Şi Maşa îşi înghite sughiţul, pentru că ştie foarte bine că de acolo cale de întoarcere nu se mai află.

6

IERI a venit Kongo după băutură.

Borka era sigur că azi Kongo o să vie iar. Îl bucura vestea aflată de la ei : bătrînul şi iscusitul vînător Unekan ieşise din taiga.

Într-adevăr, pe la ora prînzului s-au pomenit cu Kongo.

— Dă rachiu, prieten. Ispravit tot. Dă mult. Olecuț mult...

— Rachiu ? Bine... Dar ce-ai păţit la falcă ?

Ruşinat, Kongo îşi acoperi cu mîna falca umflată şi, fără să răspundă, se aşeză într-un colţ, sub icoane.

— V-aţi luat la bătaie ?

— Olecuț... Dat la bot, se bîlbîi Kongo.

— Cine ? Bătrînul ?

— Care alt, sigur el... olecuț...

Negustorul luă doi cîini — pe Palma cea chioară şi pe Uşkan, olog de un picior — îşi puse puşca în spinare şi porni, împreună cu Kongo, pe poteca ce ducea în taiga. Merseră cam o verstă, cînd auziră deodată în urmă glas de femeie, chemînd şi hăulind.

Negustorul se opri :

— E Maria.

Ridică puşca şi trase.

— Au-hei !... răspunse Maria.

— Au sosit, spuse Borka făcînd calea-ntoarsă.

— Au sosit ? îl îngînă Kongo şi se luă după el.

De după dealul unde susura un izvor, se ivi Maşa. Venea în fuga mare, ţinîndu-şi fustele să n-o împiedice şi depănînd din coate.

— A venit Grişa ! strigă ea... Mi-a adus o scrisoare... Hai mai repede, Borea.

Strălucea toată de bucurie şi de emoţie.

— Ei, cu bine ! îi aruncă Borka tungusului.

— Ei, cu bine ! răspunse acesta, zîmbind.

Borka se depărtă în fugă, dar, după vreo zece paşi, se opri şi-i strigă tungusului :

— Kongo !... Zi-i lui Unekan să vină mîine cu renii. Aduceți blănuri, cît mai multe !... Să vii și tu, auzi ?

— Zic, *boiie,* zic !... Așteaptă, *boiie* !... Cum nu venim ? Venim !

— Luați și muierile cu voi, mui-ie-rile !

— Luat, *boiie,* luat !

Iar Maşa îl striga pe negustor :

— Bo-o-orea !... Haide odată !...

7

GRIŞKA mai adusese cu el un băiat de prăvălie — un beţivan zis Bezmeticu, cinci argaţi şi o iapă sură.

Bezmeticu era o namilă de om uns cu toate alifiile. Ochii lui ca de plumb, fără sprîncene, erau lipsiţi de expresie, barbă nu avea, dar purta mustăţi. Era într-însul ceva de fiară, care te înfricoşa. Glasul lui gros, răguşit, aducea a răget. Haina îi venea strîmtă, mînecile scurte, iar pantalonii largi îi erau plini de petice şi de găuri, prin care i se vedea goliciunea jegoasă.

La masă, la care evenimentul a fost vîrtos sărbătorit, Borka propuse, rotindu-şi în jur privirea aburită de băutură :

— Mă băieţi ! Ştii ce ? Hai să-i judecăm mîine pe tunguşi. Se face ?

— Se face ! hîrîi găliganul. Cunosc şi eu la tunguşi. Ţi-i altoiesc, cum ţi-o plăcea.

Dînd înainte cu paharul, s-au sfătuit cum să pună mai bine la cale această trebuşoară. Hărmălaia, hohotele de rîs şi cîntecele au răsunat pînă tîrziu. Se certau, se pupau, se împăcau, boceau.

Lui Borka îi era milă de tunguşi : ţinea la Kongo, ţinea la Ciociak pe care o ştia de mică. Cu el a deschis ea ochii în dragoste şi mîine va fi iar femeia lui. Kongo se va îmbăta criţă, iar el, Borka, domnul şi stăpînul, îi va săruta lui Ciociak guriţa, îi va spune poveşti, îi va cînta din armonică şi din gură. Maşa ? O să-i tragă o bătaie şi o s-o dea lui frate-su sau argaţilor :

— Care o pofteşte, mă ?

Iar Maşa, trează, ca varul la chip, asculta vorbele lui rezemîndu-se de tocul uşii să nu cadă. I se făcea negru înaintea ochilor. Şoptea :

— Diavole... Diavole... Blestematule...

Îşi ascunse faţa în şorţ şi fugi în bucătărie, se aruncă pe pat şi începu iar să bocească, cu nasul în pernă.

Din odaie se auzeau rîsete sălbatece, înjurături scîrnave, cînd şi cînd cîte unul se apuca să povestească nişte întîmplări de ţi se făcea părul măciucă. Dar peste toată larma aceea, răsunau hohotele tunătoare, hîrîite, fioroase ale Bezmeticului.

— Mămucă... scapă-mă, mămucă... se căina Maşa. Ştia însă că de acolo nu mai avea scăpare.

Borka plîngea, cuprinzîndu-şi cu mîinile căpăţîna cîrlionţată.

— Mi-e milă... Vai, cît mi-e de milă...

— De cine ? hîrîi Bezmeticu.

— De tunguşi... Nişte ticăloşi... asta sînteţi cu toţii...

— De tunguşi ?

— Îhî... Ce-aş mai întinde-o. Dar parcă pot ? M-ar omorî tata, că el m-a trimis aici.

— De ăştia ţi-ai găsit să-ţi fie milă ? Păi ce, tungusu-i om ? E o dihanie, nimic mai mult !

— Dihanie eşti tu ! Huidumă... Blestemaţilor... Casapilor...

Era criţă şi se smiorcăia într-una. Lacrimile îi curgeau şiroaie şi-i avea mereu înaintea ochilor pe Maşa, pe Ciociak şi pe bătrînul Unekan, pe care mîine el, blestematul de Borka ce s-a lepădat de Cristos, îl va umili şi-l va obijdui.

Băutura îi muiase inima, dar un somn zdravăn o va încrîncena iar, făcînd-o crudă şi josnică. Eh, ce-ar fugi de viaţa asta ticăloasă, că doar e tînăr, voinic... „Ciociak, dragoste ! Aş pleca de aici cu tine la capătul pămîntului." Dar n-are Borka destulă putere în el...

Cu privirile întunecate, pironite în podele, scutura din cap şi plîngea amar. Ceilalţi lunecaseră de mult sub masă şi pe sub laviţe, unde sforăiau vîrtos, beţi şi murdari, mormăind măscări şi în somn.

Numai Bezmeticu nu doarme. Capul îi cade în piept, dar el nu se lasă, luptă cu somnul, aşteptînd să cadă sub masă şi noul său stăpîn. Poate că va izbuti atunci să-l buzunărească. Dar iată că vine la el un argat bătrîn şi-i zice, mişcîndu-şi barba gălbejită :

— Hai să ne uităm, flăcăule, dacă-i bine legat *ţitiku*. Se înteţeşte vîntul...

S-au dus. Afară era lumină. Păsărelele se treziseră. De după deal se iţeau laţe de nori, iar în depărtare fumega movila înaltă, stîncoasă a unui vulcan. Valurile izbeau copastia plescăind, vîntul flutura pînza cortului aşezat pe *ţitik*, rîul era încreţit de o hulă măruntă, taigaua fremăta.

— Mi-e somn, se întinse Bezmeticu, căscînd o gură cît o şură.

Legară mai bine luntrea şi o luară spre cabana unde se găsea prăvălia. Deschiseră uşa care nu se încuia niciodată — că în taiga cine să fure, unde să ducă lucrul furat? — desfăcură două baloturi de postav, le aşternură pe tejghea şi pe jos, aruncară la căpătîi cîte un suf de stambă, împinseră uşa la loc, din care pricină se făcu întuneric, şi se culcară.

Argatul care se culcase pe podea îl întrebă pe Bezmeticu:

— Cum de ai ajuns, mă flăcăule, pe coclaurile istea sicreate?

Celălalt se răsuci pe maldărul moale şi răspunse, oftînd:

— Aşa... cum se întîmplă... M-a găsit jupînul beat la Kirensk şi m-a umflat.. Tot drumul mi-a omenit gîtiţa pînă am intrat pe rîul vostru. Cum am intrat pe el, Grişka, jupînul, care va să zică, îmi spune: „Ei, acu, gata. Al nostru eşti că n-ai cum s-o mai iei din loc..."

— Un-să pleci? se oţărî bătrînul. Pasăre de te-ai face, şi tot n-ai avea scăpare. Nici nu ştii în ce parte s-o apuci, necum... Of, of, of... De-o

iei prin taiga, crăpi de foame ori te mănîncă jivinele. De-o iei pe rîu — îs vreo două mii de verste pînă dai de-o aşezare. Şi cum să răzbeşti prin prăpăstenia aia de praguri ?...

— Atunci, ce să mă fac ? întrebă descurajat Bezmeticu, dar cu un glas, de parcă ar fi vorbit de unul singur.

— Hai mai bine să dormim, spuse bătrînul. Acuşi se face ziuă...

Vîntul se întetea. Taigaua lărmuia înverşunat, de ziceai că nenumărate stoluri de păsări zvîrîie pe deasupra cabanei.

— Mă tem că Grişa ăsta-i o poamă... spuse tărăgănat Bezmeticu.

— Grişa ? Ho-ho-ho... încă nu-l cunoşti... La şnapanul ăsta dreptatea-i dreaptă cum e cercul de ham...

— De cum a dat ochii cu Borka, l-a tras după un tufiş şi i-a spus : „Straşnic, zice, l-am mai potcovit pe Bezmeticu, l-am tocmit, zice, pe un an de zile cu cinci sute, da mai mult de o sută nu-i dăm". Măcar că tăinuiau pe şopocăite, eu am tras cu urechea şi am auzit tot...

Găliganul se cufundă într-o tăcere mînioasă şi cînd se răsuci odată, pîrîi tejgheaua. Bătrînul sforăia uşor, fîsîind pe nas.

— Dormi, moşule ?

— Ai zis ceva ?

— Te-am întrebat dacă dormi.

— Nu...

— Da Borka ce hram poartă ?

— Ăsta mai merge... Borka e mai cumsecade... E bun cu noi... mormăia bătrînul pe jumătate adormit. Atît, că-i tare sucit. Să te fe-

rească Dumnezeu. Cînd bea, i se rupe inima de mila tunguşilor şi boceşte, dar cum se trezeşte, s-a zis, iar s-apucă de ale lui. Sau tungusele... pe cîte nu le-a flocăit... şi numai copilițe, crude de tot... încolo-i de treabă... Atunci cînd am cărat clopotul... drept peste picior...

— Care clopot ?

— Ai ?

— Ziceai nu ştiu ce de-un clopot.

— Ba n-am zis nimic, mormăi, ameţit, bătrînul şi adăugă limpede : Hai, mă, să dormim.

Taigaua vuia. În apropiere, bufni ceva, de se cutremură pămîntul.

— S-a prăvălit un copac, buciumă basul profund al lui Bezmeticu.

Vîntul smuci uşa, o izbi de perete şi o închise la loc. Într-o clipă, îi învălui frigul.

— Hai, flăcăule, ş-om trezi poporul, spuse bătrînul ridicîndu-se. Trebuie să tragem *şitikul* pe mal.

Bezmeticu rînji.

— Prafu să s-aleagă de el cu avuţia lor cu tot. N-ai tu grijă, ăştia-şi scot paguba din tîlhării. Adăugă, lăudăros şi amenințător : Da le coc şi eu una, să mă ţină minte.

8

PE BĂTRÎN îl trezi o ploaie de înjurături. Deschise ochii. Se auzea vorbă pe mal, cîteva glasuri zbierau „Dubinuşka", cîntecul edecarilor şi răsuna glasul ascuţit al lui Grişka :

— La puşcărie cu voi, ticăloşilor, putrezi-v-ar oasele la ocnă...

Bătrînul ascultă cîtva timp, apoi oftă şi-l zgîlţîi pe Bezmeticu, care sforăia cumplit :

— Hai, bă ! Ce bombăni acolo ? Tu n-auzi ? Scoală, bă, matahală...

— Du-te dracului, bolborosi Bezmeticu şi se aşternu iar pe sforăit.

— Treaba ta, spuse bătrînul şi ieşi din cabană.

Ploua ca prin sită. În jur totul era cenuşiu şi trist. Două coţofene trăncăneau de zor uitîndu-se în răstimpuri la iapa care se oprise locului, cu capul plecat. Malul opus, deluros, abia se mai desluşea, îngrămădit şi diform, iar laţele cărunte ale norilor se tîrau, acoperind pieptul stîncos al vulcanului.

Oamenii umblau prin apă, între luntre şi mal, cărînd saci uzi cu făină. Erau fără nădragi, cu cămăşile ude leoarcă şi vineţi de frig.

Borka şi fratele său scoteau apa din *şitik* şi-şi îndemnau argaţii cu glasuri acum mai vioaie.

— Hai, fraţilor, opintiţi-vă !

— Mai cu inimă, băieţi, că acu-ncepem guleaiul !

Nu se vedea soarele şi nimeni nu ştia de-i ziuă ori seară. Borka n-avea ceas — ce-i trebuia lui în taiga să ştie cît e ceasul ? — că doar nicăieri nu avea cum să întîrzie.

— Ce zici, moşule, se înserează ori... îl întrebă el pe bătrînul buhăit de somn şi care încă nu se trezise bine.

— Ştiu eu ?... O fi seară, o fi ziuă, dă-n bobi şi ghiceşte. Îşi roti ochii împrejur, privi vulca-

nul, se uită la cele două coțofene care nu mai tăceau, dădu capul pe spate, bîrzoindu-și barba gălbejită ca să iscodească cu ochii lăcrămoși pînza norilor de ploaie, se scărpină pe spinare și hotărî :

— Eu aș zice că-i sară.

Ceilalți săriră cu gura pe el :

— De unde ai mai scos-o, mă, că-i sară ?! Mănînci borș ! Păi noi, de-abia am sărit din somn că ne-am și repezit glonț la rîu. Nici n-am halit încă... Sa-ară ! I-auzi, bă, la el...

Moșul tuși sec, își scoase cascheta văduvită de cozoroc, se scărpină în cap, privi iapa, apoi ridică din nou ochii la cer, își mută privirea spre cabană, de acolo spre o vacă culcată în tufăriș și glăsui pe un ton la fel de categoric.

— Eu aș zice că-i ziuă.

Dar oamenii nu-l mai cred și-l iau la vale : „Somn ușor, moșule !“ Bătrînul pricepe că s-a făcut de rîs. Morfolindu-și barba, fîstîcit, și săltîndu-și genunchii la fiecare pas, o ia spre rîu ca să se spele. Fornăi, aruncîndu-și apă pe obraz și, cînd să se șteargă cu poala cămășii, strigă deodată :

— Mă băieți, vine hoarda !

Într-adevăr, de undeva de departe răzbea în răstimpuri, lin ca într-un vis, zăngănitul unor zurgălăi de aramă și niște umbre de glasuri : *„Mo-odo ! Mod-mod-mod...“*

— Vin ! exclamară toți în cor și, lăsînd treaba, își ciuliră urechile într-acolo, încordîndu-și tot trupul.

Borka se suise pe acoperişul *şitikului* şi se uita în josul apei, scormonind cu privirea marginea pădurii de pe malul stîng.

— Acuşi or să iasă la rîu, şopti el şi porunci cu glas tainic unui flăcău ce stătea la proră : Matvei, dă fuga şi ascunde iapa după dîmbu ăla...

Din verdele mohorît al taigalei se ivise şi se desfăşura tot mai lungă o panglică cenuşie. Coborî spre rîu şi, legănîndu-se domol, alunecă şerpuind pe plajă.

Bura stătuse, pîcla se risipise şi, pe malul dimpotrivă, se înfăţişa limpede un deal semeţ, spălat de ploaie. De după creştetul lui ţîşniră fără veste razele soarelui din faptul serii şi, împrăştiindu-se lin, potopiră cu lumină întreaga vale.

Împrejurimile se învăluiră într-o strălucire blîndă : se poleiră în argint încreţiturile apei înfiorate, se aprinseră învăpăieri de pojar în geamurile izbei ce se săltase parcă în vîrfuri şi surîdea lumii întregi, se îmbujorară trunchiurile mestecenilor răzleţi, se înecară în purpură norii plutind spre răsărit şi zvîrlind ca pe o horbotă de aur pîcle de ploaie peste hăţişurile posomorîte ale taigalei ce se pierdea în nemărginirea zării.

Toţi oamenii aceia, scăldaţi în razele soarelui, stăteau cu ochii aţintiţi spre caravana de reni ce se apropia.

Caravana înainta spornic cu pas întins. Renul din faţă, alb tot, îşi purta falnic capul împurpurat, pe care se înălţau coarne mari, ră-

muroase. Îl călărea voiniceşte, ţinînd darda într-o mînă, un tungus îmbrăcat în veşminte purpurii şi cu o legătură purpurie pe cap. Cînd şi cînd se oprea, lăsa să curgă pe dinainte-i toată panglica caravanei, apoi dădea un chiot şi, împintenîndu-şi fugarul în grumaz, venea galop în frunte, strigînd şi agitîndu-şi suliţa. Renii înaintau în şiruri de cîte opt, unul după altul, legaţi între ei cu căpestrele. Cei din capul fiecărui şir purtau în şa cîte un omuleţ îmbrăcat în albastru, roşu ori galben. Pe de lături zburdau puii de ren : ba coborau la apă, ba se avîntau săgetînd ca păsările pe pantă în sus şi piereau în taiga, apoi ţîşneau din nou la lumină, se opreau pe lizieră, pînă îşi găseau din ochi mamele, iar cel care nu şi-o zărea îndată se aşternea pe muget gros, cu gîtul întins.

Soarele zăbovea în asfinţit, dar seara punea încet stăpînire peste toate : dealul de piatră de pe celălalt mal se înălţa, crescînd mereu, pînă ce silueta lui mohorîtă stăvili cele de pe urmă raze de aur ale zilei. Îndată se lăsă frigul şi se furişară tristeţea şi urîtul ; rîul se stinse, ochii ferestrelor se înfundară în găvanele lor, izba se ghemui la pămînt şi zîmbetul îi pieri, taigaua se încruntă şi-şi pierdu voioşia. Strigătele tunguşilor şi mugetele renilor se topiră într-o larmă vălmăşită şi jalnică, zurgălăii plînseră, iar ţînţarii se năpustiră mai înverşunaţi şi mai sîcîitori.

Curînd însă caravana ajunse sus, iar tunguşii se apucară să scoată şeile şi samarele de pe reni.

Era caravana tungusului Vasili care a venit cu femeia lui şi cu trei copii mai mărişori.

După el, sosiră cu şaisprezece reni bătrînul Unekan şi Kongo.

9

VASILI, tungus înstărit, a luat trei saci de făină de secară şi unul de făină de grîu, zahăr, ceai, postav, alice, plumb şi praf de puşcă după trebuinţă, ceva băutură, doi pumni de bomboane, nişte mărgele şi stambă, a plătit cumpărăturile cu şase sute de veveriţe şi zece elani şi a rămas dator o sută de ruble şi cincisprezece copeici. Dar Grişka, băiat bun, i-a făcut o reducere de cincisprezece copeici, şi, pe deasupra, i-a mai dat în dar o pereche de ochelari şi o oglinjoară pentru nevastă-sa.

Soţii au rămas foarte mulţumiţi. Tungusa se privea în oglindă, dar mereu careva din copii i-o smulgea din mînă să se oglindească şi el. Familia se prăpădea de rîs şi turuia pe întrecute, arătînd cu degetul gemuleţul fermecat şi strîmbîndu-se în fel şi chip.

Vasili, cu ochelarii pe nas, clipea des şi declară pe un ton întrebător :

— Păi, acu vedeam bine, ai? Că ochii rău făcut la mine, oleac-oleac orbit la mine, veveriţe puşcat pe lîngă...

S-a cinstit cu votcă, a băut ceai, a îmbucat ceva şi se simţea fericit.

Bătrînul Unekan avea arţag şi nu se îndura să cadă la învoială. Deocamdată nu voia să cumpere nimic decît votcă : are, slavă Domnului, acasă, destule provizii. A adus cinci sute de veverițe şi două vulpi argintii. Trei sute de veverițe le-a dat negustorului pentru o datorie veche a răposatului tată al lui Kongo, şi restul de două sute pe o cingătoare de argint pentru Ciociak.

Vulpile însă ar fi vrut să le vîndă, dar Grişka dă prea puţini bani pe ele.

Moşului îi plac banii, mai cu seamă rublele de argint, mari, rotunde, sunătoare.

Voia să capete de la negustor cît mai multe ruble din acelea, ca apoi să le îngroape în taiga, sub o buturugă : or să-i prindă bine... Cum să nu, de bună seamă că or să-i prindă bine : dacă moare, le lasă lui Ciociak, le lasă lui Kongo, că amîndoi sînt săraci, n-au de nici unele şi bătrînul ţine la ei mai mult decît la el însuşi, dar negustorul Grişka, pezevenghiul, încearcă într-una să schimbe vorba. Nu face decît să rîdă şi să rînjească, fi-i-ar să-i fie de inimă lupească !

Unekan cere pentru o vulpe cîte o sută de ruble şi, în plus, zece sticle de băutură, iar Grişka îi dă numai cinci sticle şi cîte trei ruble de fiecare vulpe. Bătrînul ţipă, se tocmeşte :

— Rău ieftin, prieten. De ce aşa ?

— Nu vrei, nu trebuie.

— De ce nu trebuie ? Trebuie !... Tare bun marfa, cumpărai... Pe urmă mulţămit la mine. Cumpărai !

Grişka nici nu vrea să stea de vorbă. Trece în magazie, fluierînd un cîntec.

— Gata ? îl întreabă pe Borka.

— Gata.

Fluierînd şi mai cu foc, Grişka se întoarce degrabă în izbă şi-i anunţă pe tunguşi cu o tulburare prefăcută :

— Auziţi, fraţilor, acuşi trebuie să sosească un judecător. Ca să-i judece pe toţi tunguşii.

Kongo şi Vasili săriră în sus de spaimă, iar moş Unekan, care mai văzuse cîte ceva la viaţa lui, întrebă ironic :

— Care judece ? Ce treanca-fleanca ?

— Stai să vezi ! Ieri, cînd veneam cu *şitikul*, l-am întrecut pe unul care mergea călare pe cal. El era. Mare nacealnic...

Dar Unekan nu se lăsa convins :

— De ce speriat la noi ? Ieri nu este, azi este ? Minciuni ! Ce cal, că aici nu cal de cînd fost eu pe lume.

Grişka ieşi iar, tunguşii începură să vorbească toţi deodată, femeile să şopăcăiască, copiii să smiorcăie.

Unekan striga mai tare ca toţi, aruncîndu-şi mîinile în lături, îşi deşerta pipa de aramă izbind-o cu furie de bancă, se bătea cu pumnii în piept. Prin vuietul glasurilor, răzbăteau uneori şi cuvinte ruseşti :

— Hoţ. Pezevenchi.

— Cînd venit nacealnic treba spus la el.

În depărtare, detunară, unul după altul, trei focuri de armă, rostogolind ecouri prin taiga. Apoi se auzi limpede clinchet de zurgălăi. Grişka năvăli pe uşă, strigînd tunguşilor :

— Ieşiţi, fraţilor.

Ieşiră toţi — afară de Unekan — şi se buluciră lîngă izbă. Unekan îşi lipi nasul de geam, să vadă ce-o să se întîmple.

Zurgălăii se auzeau tot mai deslușit. În taiga pocni iar o împuşcătură. Printre arbori, apăru o luminiţă mişcătoare care se apropia din ce în ce, apoi se auziră fornăituri şi, în cele din urmă, se arătă un călăreţ. Calul îi era dus de căpăstru de cineva care ţinea o torţă aprinsă.

Se întunecase de-a binelea.

Lîngă hambar Grişka dădea zor să înfigă în pămînt două beţe. Cînd reuşi, le dădu foc, zîmbind răutăcios. Flacăra ţîşni în sus, apoi se auzi un sfîrîit şi două limbi mari de foc zbucniră spre cer, răzbubuiră acolo, se ţăndăriră în stele căzătoare şi se topiră.

Tunguşii se traseră înapoi, agăţîndu-se unul de altul. Moş Unekan o zbughi de la fereastră.

Cînd ajunse lîngă tunguşi, călăreţul răcni cu un glas de tunet :

— Bun găsit, hoardă !...

Tunguşii stăteau cu gurile căscate, frămîntînd în mîini poalele hainelor şi se uitau ca la o altă aia la animalul acela nemaivăzut pe meleagurile lor şi la uriaşul călăreţ, înzorzonat cu cruci şi medalii.

Bezmeticu avea în cap o oală de noapte emailată, pusă cu toarta înainte. Îi venea cam mică, din care pricină obrajii puhavi i se umflaseră şi mai mult şi, împreună cu mustăţoaiele răsucite în jos, îl făceau să pară grozav de fioros.

De toarta ţucalului era prins, în chip de panaş, un pămătuf din păr de cal, folosit de iacuţi pentru alungat ţînţarii. Peste tunica soldăţească, omul era legat în diagonală cu o eşarfă albastră, iar de-a latul pieptului avea un lanţ de tinichea, cu o cruce mare la mijloc.

Beat turtă, Bezmeticu şedea strîmb în spinarea calului, un picior atîrnîndu-i mai jos decît celălalt, şi se ţinea cu ambele mîini de coamă.

Argaţii, bărbaţi şi flăcăi ruşi, se hlizeau înveseliţi, unii făceau glume :

— Un' s-o fi aghesmuit iapa asta, mă, de nu-şi mai poate ţine în schinare călăreţul ?

— Ia seama, Bezmeticule, dacă vezi că pici, ţin-te de coadă că-i plin de cioturi p-acilea.

Grişka le spuse ceva în şoaptă. Oamenii tăcură şi se descoperiră ca la comandă, privindu-se cu înţeles.

Naivi, tunguşii nu s-au îndoit nici o clipă că au într-adevăr în faţa lor un mare nacealnic, judecător aspru, care poate să-i arunce în puşcărie şi înaintea căruia tremură toată lumea — şi Borka, şi Grişka, şi popa Vanka, şi şeful de plasă din Kejma, şi poliţaiul şi ţarul. Ba nu, ţarul nu s-o fi temînd de el, că-i mai mare, sau poate, cine ştie, mai mare o fi totuşi judecătorul. Ia te uită ce de decoraţii are : cruci, cruci, cruci şi un lanţ. Şi ce lanţ, Dumnezeule... Iar la trup e gras, şi are glas gros şi burtă grasă, nu ca judecătorul ăla din Kejma pe care l-au văzut la iarmaroc ; ăsta-i cel mai mare, mai mare peste toţi ; ce-o să vrea, aia o să facă ; dacă o să dea poruncă să li se ia renii — o să-i ia ; dacă o să poruncească să li se ia femeile şi

copiii — o să-i ia ; dacă o să poruncească să-i omoare, o să-i omoare şi o să le arunce hoiturile la cîini.

Stau şi tremură, că judecătorul ăsta li s-a părut din cale-afară de cumplit.

Ce-ar fi să fugă ? Degeaba, că tot i-ar prinde. Calul ăsta aleargă pesemne de te ia groaza : cînd o sări şi o vîjîi odată, nu mai scapă nici un tungus. O, moş *Amaka, Bollöi-Bollöi,* Nikolai-maică, ce ne facem, ce ne facem !... Unekan tot n-a ieşit din izbă, auzi ce curaj pe el, să nu iasă în întîmpinarea judecătorului ! Ori poate s-a băgat sub laviţă, ori s-a suit pe cuptor de frică ? Halal prieten. Auzi, om bătrîn ! De ce nu vine ?... Vai Nikolai-maică, vai Innokenti-taică.

— Poftiţi, domnule şef.

— Poftiţi, domnule judecător. Cei doi fraţi Grişka şi Borka se întreceau în politeţuri prefăcute şi linguşeli.

Înaltul personaj ridică mîinile cu intenţia de a se sprijini de umerii lui Borka, dar piciorul stîng, mai lung, îl trase în jos şi, fără veste, Bezmeticu veni de-a berbeleacul, bufnind în noroi. Oala îi căzu din cap şi se duse de-a dura la vale, spre rîu, calul speriat începu să sforăie şi să se frămînte, argaţii izbucniră într-un rîs cu hohote.

Fără o vorbă, Bezmeticu se ridică în brînci, se îndreptă anevoie, lovi calul cu cizma peste bot, căzu iar, apoi, cu un efort de voinţă, reuşi să se pună pe picioare şi, înjurînd de haulea taigaua, se purtă ţanţoş spre izbă, însoţit de negustori.

Doamne, ce-o să fie! Nacealnicul a căzut şi s-a mîniat, şi argaţii se prăpădesc de rîs... Taman acum i-a găsit veselia! Vai de pielea lor ce-o să păţească! Obosit după atîta drum... De aia a căzut... Nu trebuia să se osteneaască... Vai ce-o să-i mai judece! Gata, s-a zis cu ei. Oh, oh, oh! S-ar cuveni ca nacealnicul să se odihnească după-atîta amar de drum: pînă a ajuns el aici, o fi pierit în două rînduri luna de pe cer.

Şi ce-o fi cu Unekan, de nu iese din izbă?

10

LA MASĂ şedeau Bezmeticu, Borka şi Grişka.

Grişka-i roşcovan, chelbos, cu bărbuţă ascuţită şi nas coroiat, de om hrăpăreţ, ochi-i aleargă în toate părţile şi-i legat la falcă: i s-a umflat de la o măsea. La colţurile mesei, ardeau patru lumînări în sfeşnice făcute din picioare de cerb, în tavan scînteia un petromax. Odaia era încălzită şi bine luminată. Argaţii se înghesuiseră lîngă sobă. Fumau şi scuipau pe jos, rînjind pe tăcute. Cîţiva moţăiau.

Tunguşii se aliniaseră frumos şi aşteptau ca asupra capului lor să se abată fulgere şi trăsnete. Pentru ce anume — habar n-aveau, dar îşi ziceau în sinea lor că dacă nu s-ar fi făcut vinovaţi de cine ştie ce fărădelegi grozave, nu s-ar fi urnit pînă aici ditamai nacealnicul, numai aşa, ca să-i judece. Altminteri nici că se

poate. Că nu se mai arătase vreunul pe la ei de cînd lumea — nici soarelui nu i-a fost dat să-l vadă, nici luna nu i-a luminat calea vreodată, nici vîntul nu i-a ţinut de urît. Or ăsta parcă a picat din cer. Înseamnă că-i cu adevărat ceva la mijloc...

Stau şi se întreabă cu ce-o să înceapă judecătorul, de ce-o să se agaţe. Unekan stă şi el în picioare, nu că s-ar teme, dar stă. El a mai văzut judecători. Nu-s chiar aşa, să te sperii de ei. Poţi să le vorbeşti, poţi să te aperi. Că judecătorul doar nu-i Dumnezeu. Şi-apoi, la urma urmelor, ce mare lucru : o moarte are omul. Să se teamă de un judecător, el care s-a luptat cu urşii şi-a doborît atîţia !.. Judecătorul nu-i chiar aşa... N-o să-i obijduiască. De-i tremură genunchii, asta-i din pricina bătrîneţii. Iar de-i clănţăne dinţii, e de la... de la...

Pe masă zace „Zodiacul", singura carte în toată aşezarea.

„Legea" — îşi zicea Unekan uitîndu-se la tomul jerpelit.

Îi făcu semn cu cotul lui Kongo.

— Legea.

Pe Bezmeticu îl înecă o tuse de beţivan, apoi îl apucă strănutul.

Tunguşii strigau :

— Sănătos fii, tătucă, sănătos fii !...

Bezmeticu scutura din cap, dădea din mîini şi, roşu de încordare şi de votcă, strănuta, de se zguduia duşumeaua.

În sfîrşit grăi :

— Carele este tungusul Unekan ?

Bătrînul făcu un pas înainte şi răspunse cu glas ferm :

— Eu.

— Tu ?

— Păi, cine fie ? Eu...

— Carele este de faţă tungusul Kongo ?...

Unekan îşi trase prietenul de mînecă, acesta înaintă fîstîcit şi se opri alături de bătrîn. Coborî ochii să vadă dacă stă drept şi răspunse ruşinos şi speriat, fără să ridice fruntea.

— La mine de faţă...

— Aşa-a-a... bu-u-u-un... Dar de ce ţi-o crescut o tiflă pe bot ?

Kongo tăcea, roşu la faţă şi zăpăcit, neînţelegînd ce întreabă judecătorul şi întorcînd spre Unekan o privire de copil.

Acesta interveni cu îndrăzneală :

— Care tiflă zice la tine ? Zice mai bine.

— Taci ! răcni Bezmeticu atît de fioros, că tresăriră cu toţii. Argaţii care moţăiau lîngă sobă holbară nişte ochi năuci, dar, dîndu-şi seama ce se întîmplă, scuipară şi înjurară cu ciudă.

— De ce să tac ? Treba vorbit. Şi nu ţipat la mine. Aud...

— Să taci cînd îţi spun !

— De ce tu este rău ? strigă bătrînul şi ochii-i scăpărară. De ce zbierat ? Eu nu surzit, aud...

Tunguşii mai prinseră curaj, îndrăzniră să-şi mute greutatea trupurilor de pe un picior pe celălalt, să-şi şteargă faţa muiată în sudoare.

Unekan se aşeză turceşte pe duşumea.

— Şi altceva ce ?

— Scoală !

— Ei, lasă. S-obosit. Bătrîn... Judecă mai degrabă... Noapte.

Unekan se ridică şi-şi făcu de lucru cu pipa, pregătindu-se să fumeze.

Grişka se aplecă spre urechea judecătorului şi-i şopti ceva. Acesta îl pironi pe Vasili şi întrebă sever.

— Tu eşti tungusul Vasili ?

— La mine, dom'nacealnic, la mine ! răspunse tungusul cu un glas străin şi vinovat, înghiţind cuvintele.

— Cîţi reni ai, sau *oroni*, cum le zice pe limba voastră ?

Vasili a socotit îndelung, îndoind degetele de la mîini şi bolborosind : *tungo, diur-dear, ilandear, neamadi* şi încă, şi încă...

Unekan se amestecă din nou şi, aşezîndu-se, fără să-şi dea seama, pe duşumea, spuse pe un ton sfruntător :

— Dacă trebuie la tine, socotit singur. Că numai Dumnezeu ştie...

Bezmeticu sări în sus, izbind cu călcîiele în duşumea şi zbieră :

— Gura ! Sculaţi !

— ...Ura !.. laţi... ţipă în neştire nevasta lui Vasili lovindu-şi palmele şi tresărind cu putere. Argaţii izbucniră în rîs, Borka zîmbi.

— Încă nu ţi-a dat nimeni peste bot, mă drac bătrîn ? se răsti judecătorul la Unekan.

Acesta se întoarse puţin într-o parte şi, clefăind din buze, îi strigă peste umăr, înăbuşindu-se de furie :

— Așa lege nu se este !... De ce bot ?... Arată așa lege, unde ?

— Las' că ți-oi arăta eu...

— Bine, eu așteptat, arată, rog frumos !...

Grișka se aplecă din nou spre Bezmeticu și cei doi se sfătuiră încetișor. Doi argați sforăiau ; tungusa care se instalase cu copiii ei în dreptul unei lavițe, pe dușumea, gemea și sughița într-una.

Bezmeticu anunță :

— Curtea se retrage la bucătărie pentru deliberare. După aia se va hotărî sentința și se va face o pauză.

Și călcînd ferm, apăsat (atîta doar că se agață de un taburet cu piciorul) intră în bucătărie și trase ușa după el.

În bucătărie bău votcă, își șterse mustățile, și le răsuci în sus, tuși, apoi se întoarse cu un aer solemn în încăperea unde se ținea judecata.

În răstimp Borka le șopti tungușilor :

— Nu vă fie frică, prieteni. Vă scap.

11

MAȘA ședea pe nisipul galben, mișcător al rîului și îngîna un cîntec. Mai apoi, scoase din sîn scrisoarea primită de acasă, o despături, sărută foaia mîzgălită cu buchii stîngace și rămase îngîndurată.

Zbieretele beţivane ale Bezmeticului, izbucnind prin ferestrele deschise, îi curmau firul gîndurilor.

Paloarea nopţii nordice învăluia totul. Dinspre apă venea un suflu rece cu iz de peşte putred. Pe celălalt mal, bătea din aripi şi se tînguia o pasăre de noapte. Maşei i se părea că o aude pe maică-sa chemînd-o pe nume şi căindu-se că nu primeşte răspuns.

— Mămucă! murmură Maşa cu buzele tremurătoare, privind spre malul dimpotrivă, unde se jeluia glasul pasării, atît de însingurat în puterea nopţii. Printre lacrimi, vedea malul acela parcă tremurînd, taigaua şi dealurile, înecate într-o pîclă lăptoasă, prefăcîndu-se în pete albicioase ce se leagănă, se lăbărţează şi se răsfiră.

Se pomeni cu bătrînul argat.

— Tînjeşti, fată? oftă bătrînul şi se aşeză alături pe nisip. Stătură aşa un timp fără să-şi vorbească. Într-un tîrziu, moşul chicoti şi spuse:

— Dat dracului Bezmeticu ăsta. Mare bandit...

Maşa nu răspunse — şedea încovoiată, cu fruntea culcată pe o mînă. Capul plecat adînc îi era acoperit cu o broboadă albă, trasă pe ochi.

Totuşi moşul venise anume ca să stea de vorbă cu dînsa. Picînd din pipă, îi povesti cele petrecute în izbă:

— A ieşit, care va să zică, din bucătărie, a luat zodiacul, l-a întors cu susul în jos şi s-a prefăcut că citeşte legea. Şi numai ce s-a pornit să înşire la prăpăstii şi la măscări d-ăle

mai deşucheate şi dă-i, şi dă-i. Tunguşii ascultă cu gura căscată ca nişte copii, că ce ştiu ei. Ai noştri stau lîngă sobă şi se prăpădesc de rîs. Pînă la urmă cică i-a osîndit pe toţi tunguşii la puşcărie.

— Bătaie de joc, spuse trist Maşa.

— O fi. Numai că stăpînii or să-i jupoaie fără milă.

— Cum aşa ? Nu-i adevărat.

— Ba aşa e, Maşenka, aşa e... că uite : Borka s-a ridicat deodată şi i-a spus lui Bezmeticu : „Vă rog, domnule judecător, îndurați-vă de moş Unekan, de Kongo şi de Vasili, nu-i băgaţi la puşcărie".

— Şi ? Şi ?

— Puneţi-i, zice, pe cîteşitrei să plătească amendă : Vaska şi Kongo cîte cincizeci de ruble — plătesc eu pentru ei şi le trec în cont, uite suta — iar bătrînul Unekan să dea în loc de bani alea două vulpi pe care le are aici. Că-i om bătrîn şi nici drumul pînă la puşcărie nu poate să-l mai facă. Aveţi milă.

— Şi ? spuse tăios Maşa şi se ridică în picioare.

— Unekan a sărit iar cu gura, striga că astea nu-s rînduieli, suduia într-una. Ce-a mai fost nu ştiu, că am plecat. I-o fi părînd rău bătrînului după vulpişoarele alea, că dacă le-ai duce la oraş, ai lua pe ele o grămadă de bănet. E-eh ! Eu mă duc...

— Mai stai, moşule : mi s-a făcut frică.

— Ba mă duc, să văd comedia pînă la capăt. Hai şi tu.

— Da și acolo mi-e frică să mă duc. Nu știu ce am azi că-s așa spăimoasă. Auzi cum geme pe alălalt mal ?

— Îi vreo pasăre. Îs atîtea, că n-ai cum să le știi pe toate... Ei, dacă nu vii, stai aici. N-are de ce să-ți fie frică.

Încovoiat, oftînd la tot pasul, bătrînul se cățără pe povîrniș. Cînd ajunse sus, strigă :

— Să știi că mîine plouă. Nu mai pot de șale.

— După mine poate să și ningă, răspunse fata și, îndată, sui și ea coasta prăvălatică.

Din izbă ieși repede Unekan, se învîrti cîteva clipe nehotărît de colo-colo, apoi dispăru după un colț și, curînd, se ivi iar, aducînd tîrîș de coadă două blănuri de vulpe.

— Unekan ! îl striga fata. Unekan !

El se opri și o privi cum se apropie. Fata veni lîngă el și-i spuse :

— Mă prostule ! Mă bătrîn prost ce ești...

— Așa, Maşka, prost. Ăla sînt... De aia și Kongo bătut bot, făcut vînăt la ochi...

Îi întoarse spatele și o porni cu pași iuți și mărunți spre ușa izbei.

— Unekan, stai niței ! Maşa dădu să fugă după el, dar bătrînul apucase să intre.

Ar fi vrut să se repeadă înăuntru — ah, de-ar fi avut putere... să-i ia la zor pe găliganii aceia nerușinați și fără inimă, să-i spuie vreo două și beţivanului de Bezmeticu. Ba nu, nu să țipe la el, ci să le crape țestele la toți cu vreo ghioagă — ah, dacă ar avea căciula aia fermecată care te face nevăzut, ca-n basmul pe care i-l povestise odinioară bunica Olena.

Fata nu ştia ce să facă.

— Moşule, strigă ea, moşule ! Borka !...

Trase cu urechia, aşteptă. Nimic.

— Bo-or-ka !...

Numai de peste rîu se auzea fîlfîitul şi sfîşietoarea jelanie a păsării necunoscute.

12

IN IZBĂ era o zăpuşeală groaznică, mirosea a mucegai, a fum de tutun, a sudoare şi a răsuflare acră, de beţiv. Tunguşilor li se muiaseră picioarele şi abia aşteptau să se vadă odată slobozi. Argaţii plecaseră. Lui Bezmeticu i se umfla tot mai rău vîna de pe frunte, buza de sus îi zvîcnea.

— Mă Grişka, eşti un porc de cîine, îi spuse el calm jupînului, cînd Unekan s-a dus după blănuri.

Acela simţi că în Bezmeticu se trezise fiara. Se foi pe bancă, aruncă o privire fratelui său, se încruntă, dar nu răspunse nimic.

— M-ai tocmit tu cu cinci sute pe an ? Da ori ba ?

— Lasă, şuieră Grişka, întorcînd capul ca să nu-i întîlnească privirea cumplită. Vorbim noi p-ormă.

— P-ormă ?! răcni Bezmeticu aprinzîndu-se la faţă. Cînd e aia p-ormă ? Acolo mi-ai făgăduit cinci sute, şi-acu zici o sută ?! Bagă de seamă, ţîcă ! îl ameninţă el cu degetul. Eu nu-s fraier ca moşu.

Kongo şi Vasili urmăreau uimiţi scena, rîzînd muteşte, cu mîna la gură.

Intră Unekan tîrînd vulpile pe jos. Avea o privire vicleană şi nestrămutată. Şuşoti ceva cu ceilalţi tunguşi, arătînd mereu cu degetul spre Bezmeticu, aceştia îl contraziseră, moşul stărui şi în sfîrşit Kongo şi Vasili spuseră într-un glas :

— Bun. Aşa da.

Unekan se apropie de masă, puse cele două blănuri în faţa lui Bezmeticu, spunînd cu un glas devenit deodată umil şi linguşitor :

— Iacă, tătucă. Săru'mîna, tătucă...

Apoi întrebă pe acelaşi ton :

— Tu nacealnic mai mare la oraş, sau mai este alt mai mare nacealnic ?

— Este, frate, acolo-i tot ce vrei, nu-i ca în taiga...

— Este ? Bun, făcu Unekan. Clipi către Vasili şi Kongo şi trecu lîngă ei. Toţi trei căzură o dată în genunchi, uitîndu-se la Bezmeticu cu nişte ochi plini de rugă şi de nădejde, ca la o icoană.

Unekan îşi împreună mîinile pe burtă şi grăi cu un glas ferm :

— Judecător-taică. Eu spune la tine, tu fă pomană şi scrie aşa scrisoare lu acela mai mare : vînzător de aici mare hoţ este...

— Hoţ... făcură speriaţi şi ceilalţi tunguşi.

— Borka mare hoţ este...

— Hoţ...

— Grişka mare hoţ este, frească Dumzău... tot curcat, tot minciun. Olecuţ furat tot, rău pezevenghi la el...

Bezmeticu izbucni în rîs şi-şi răvăşi chica cu degetele :

— Bine zici, moşule ! Grişka-i ăl mai mare pezevenghi. Şi pe mine m-a potcovit, putoarea !

— Taci, animalule ! şuieră Grişka făcînd spume la gură şi izbi cu pumnul în masă.

Bezmeticu nu apucă să răspundă, că se auzi iar glasul tungusului ce suna ca fierul coasei care izbeşte-n piatră.

— Taci tu !... Ce ţipat ! arunca Unekan drept în obrazul lui Grişka. Aşa-i. Pungaş este. Ce ţipat ? Bătrînul striga din ce în ce mai tare şi buzele-i groase tremurau. Vrei bagat puşcărie ? Tu, pezevenghi, stai puşcărie ! Tu furat rău, tu bogat făcut, la toţi tungus jupuit. Necealnic învăţat minte la tine, învăţat minte la Borka... Ce ţipat !... Pezevenchi !... Fracă la el, judecător-tătucă, fracă tare...

— Ha-ha-ha, rîse forţat Grişka, clocotind de mînie. Ştii ce eşti tu, drac bătrîn ? Un tîmpit. Chiar ai crezut că-i judecător. Ăsta, mă ? Golanul ăsta ? Uite-l pe dom'judecător al tău ! strecură el printre dinţii încleştaţi şi, pînă să-şi dea seama Bezmeticu, îi smulse lanţul şi decoraţiile. Na, priveşte !!

În clipa asta intră ca o vijelie Maşa :

— Dă-i, Grişenka ! Şi-i arse golanului două palme peste obrajii graşi.

Bezmeticu se clătină, rîgîi, apoi urlă ca o fiară :

— Aşa-a ?

Dintr-o mişcare răsturnă masa şi-şi încleştă năprasnic degetele în beregata lui Grişka.

— O să-i mai jăcmănești, bă, pe tunguși, ai ? hîrîia el strîngîndu-l de gît.

Borka sări să-și apere fratele.

— Îți arăt eu ! urlă, nebun de furie și-i trase lui Bezmeticu un pumn în nas, de-l năpădi sîngele.

Bezmeticu scutură din cap, îi dădu drumul lui Grișka și cînd îl izbi odată, sec, pe Borka între ochi, acesta își ridică brațele în sus, alergă de-andoasele, numai pe călcîie, spre ușă, se lovi de sobă, ricoșă, fu proiectat peste un taburet, veni de-a dura și se opri drept în perete. Grișka dibuia după cuțit, dar nu-l găsea.

— O să vă dau de băut la toată lumea, răcnea Bezmeticu, bîntuind prin izbă și zburînd ferestrele cu o bancă.

— Toporul ! Unde-i toporul ! strigă Borka, cu mîinile pe fața-i făcută terci. Cheamă oamenii !...

Maşa țipa ca un purcel înjunghiat :

— Săriți, ne omoară !... Ajutor !...

Tunguşii, țuști prin golurile ferestrelor.

— Fugi, Kongo, fugi ! strigă Unekan care alerga de-i sfîrîiau călcîiele.

În izbă năvăliră argații.

Ceața ce se ridicase din rîu se așternea deasupra taigalei. Calul forăia încetișor, războindu-se cu țînțarii, ciinii zădărîți hămăiau pe toate glasurile. Kongo și Unekan își adunară la iuțeală renii și porniră înapoi, spre sălașul lor. Doar Vasili cu ai lui rătăciră o bună parte din noapte prin coclaurile întunecoase ale taigalei..

— Mo-o-do ! Mod-mod-mod ! răsunau chemătoare glasuri femeieşti.

Coborîră spre apă şi cînd ajunseră la cotul rîului, unde poteca începea să urce, Kongo zări limbi de foc ce se strevedeau printre arbori. Îndată răbufniră deasupra taigalei vălătuci de fum împurpurați de vîlvătăi năprasnice. Kongo strigă :

— Uite. uite ! Asta ce-o fi ?

— Asta ce-o fi ? îi întoarse bătrînul întrebarea şi sări din şa.

— Să ştii că-i foc la Borka.

— Păi, la cine altul...

Stătură un timp să privească, apoi îşi aprinseră pipele şi începură să fumeze, plescăind din limbă ca de gustul mierii.

— Maşka i-a dat foc... bîigui Kongo cu un glas trist.

La care Unekan răspunse convins :

— Ce ştii tu ? Eşti încă tînăr. Nu Maşka, ci chiar nacealnicul.

O clipă, Kongo rămase încremenit de uimire, apoi şuieră lung, încălecă şi-şi îndemnă renul la drum. Bătrînul îl urmă.

Abia după ce trecură două rîuri şi ajunseră pe o potecă dreaptă, îşi mai veniră în fire.

Din cînd în cînd, Unekan chicotea de unul singur, dar nu zicea nimic. Kongo călărea în tăcere şi zîmbea şi el, obişnuit să-l imite pe bătrîn.

Lui Unekan nu-i pasă că a lăsat acolo, la prietenul său, cingătoarea de argint cumpărată pentru Ciociak, că a pierdut două blănuri

scumpe: „Îmi trimite Dumnezeu altele". Habar n-are încotro îl duce renul, nu-şi dă seama de-i zi ori noapte, cu toate că în taiga e întuneric. Nu ştie unde se află, cine e tovarăşul său de drum şi ce-i spune, nu ştie nici măcar cine e el însuşi, dacă-i viu ori mort, de-i treaz ori visează lîngă foc. E dus cu gîndul la întîmplările abia trăite. Ele îi apăreau atît de ciudate, înspăimîntătoare şi încîlcite, încît cugetul său de tungus, simplu şi curat ca sufletul unui copil, nu le putea cuprinde dintr-o dată. Ţinea ochii închişi, un zîmbet îi flutura pe buze, din cînd în cînd murmura ceva nedesluşit.

Ca frunzele de toamnă prinse de o pală de vînt, aşa-i jucau înaintea ochilor pumnul uriaş şi păros al judecătorului, Grişka cel cu chipul hidos şi limba roşie atîrnîndu-i de un cot, poznaşul Borka, venind de-a berbeleacul pînă la perete, cei şapte argaţi, fata aceea, Maşka. Totul se învîrtea pe dinaintea ochilor închişi ai bătrînului Unekan, ba moşul părea că-i vede pe toţi de sus, agitîndu-se, alergînd din colţ în colţ, de le scăpărau coatele depănate în fugă, şi izbindu-se fără scăpare de pumnul acela straşnic cum n-a mai fost de cînd lumea.

Lui Unekan toate acestea îi mergeau la inimă.

— Dă-i, judecător-tătucă, dă-i mai tare! îi îngînă buzele lăbărţîndu-i-se într-un zîmbet. Îi stăruia în urechi glasul acela tunător ca o bufnitură năbuşită a dairalei şamanului: „O să-i mai jăcmănească pe tunguşi? Ai?!"

Bătrînul deschise ochii şi-l căută pe Kongo care dispăruse după o cotitură.

— Kongo! *Imitkal... Imitkale-e-o-o!...* Aşteaptă-ă-ă!

Îl ajunse din urmă, se opri drept în faţa lui, se uită strălucind de bucurie în ochii luminoşi şi zîmbitori ai tînărului său prieten, mai gustă o dată în gînd tîlcul vorbelor pregătite, apoi ţocăi şmechereşte din limbă şi rosti ruseşte:

— Drept judecat nacealnicul, frască Dumzău... Straşnic drept.

— Judecata bună, îi ţinu isonul Kongo, încîntat peste măsură.

Şi amîndoi izbucniră într-un rîs gutural, cu hohote.

1914

Acolo, departe.....

1

BĂTRÎNUL tungus Davîdka, nevastă-sa Ciociu şi Vasili, fratele lui Davîdka, trăiau la un loc. Botezaţi de curînd — nici de cinci ani — nu cunoşteau prea multe despre noua lor credinţă. Atîta doar le trecu pe la ureche c-ar fi un Dumnezeu pe nume Nikola [1] care sălăşluieşte într-un sat mare, într-o iurtă durată din piatră albă şi că în faţa lui fumegă zi şi noapte lumînări aprinse. Dar pînă acolo e cale de o mie de verste, pare-se, şi ca să ajungi, trebuie să mergi prin taiga vreo cincizeci de zile. E drept că taica-popa le-a înşirat o grămadă de vorbe meşteşugite şi ciudate, arătînd cu degetul spre soare, dar ei tot mai nimic au priceput, iar Davîdka a ascultat cît a ascultat şi cînd s-a pus pe un sforăit, a rîs toată adunarea în hohote. Taica-popa foc s-a făcut, i-a mînat pe toţi la rîu, i-a pus să se îmbrace cu nişte cămăşi noi, le-a prins la piept nişte cruci mari de aramă, s-a apucat să bălăbănească o drăcovenie de aur din care ieşea fum şi să jelească. După jelania aia destul de lungă, Burkiul s-a transformat în Davîdka, Ciociu în Maşka, iar Rîntai în Vasili.

[1] Sf. Nicolae.

Şi-ar mai fi trăit aşa în trei mult şi bine, de nu s-ar fi întîmplat nenorocirea: bătrînul Davîd a fost sfîşiat de un urs.

Ciociu a rămas văduvă. De atunci, Vasili a devenit bărbatul ei cel mai drag şi dintîi. Duceau casă bună — amîndoi tineri, sănătoşi — vînau elani, veveriţe, vulpi.

Într-o zi, s-au pomenit cu taica-popa care i-a certat şi i-a dăscălit o mulţime. Dar pentru ce vină — nu prea s-au dumerit. Oare Vasili făcea mai bine dacă se însura cu o altă tungusă şi o lăsa pe Ciociu singură, fără bărbat? Că răposatul i-a fost lui Vasili frate bun?! Ei şi?

Niciodată nu şi-ar fi plecat Vasili urechea la vorbele deşarte ale preotului, dacă n-ar fi fost inima la mijloc.

Într-o zi, întîlni în taiga o femeie tînără. A fost o întîlnire neobişnuită, ca în basme. Tocmai dibăcise o veveriţă ce stătea pe o cracă. N-apucă bine s-o ia la ochi că a şi detunat împuşcătura şi veverita a venit de-a berbeleacul. Vasili înjură de ciudă c-a luat puşca singură foc, dar cînd se uită spre locul unde căzuse veverita văzu o femeie care tocmai se apleca s-o ridice.

— E a mea! strigă Vasili.

— Ba nu, *boiie,* a mea e, răspunse necunoscuta.

Vasili îşi cercetă puşca: avea dreptate femeia, cartuşul era pe ţeavă.

Şi-au aprins cîte o pipă.

Anna trase adînc în piept, întinse pipa lui Vasili, plescăi uşor din buzele-i trandafirii şi spuse:

— Eu, *boiie*, îmi caut un bărbat... Că al meu s-a prăpădit. Singură nu e bine. Tu ai muiere, *boiie ?*

— Da, răspunse Vasili. Cînd îi privi mai cu luare-aminte gura şi ochii, îi tresări inima şi-i năvăli tot sîngele în cap. Nu... se răzgîndi el. Adică am, dar... Tăcu încurcat.

Vasili se întoarse acasă foarte amărît. Toată săptămîna aceea a umblat cu o mutră năucă şi nenorocită.

— Ei, du-te şi-o caută, îi spuse Ciociu.

Vasili o privi surprins : femeia era învăluită în fumul pipei, ochii îi ardeau.

— S-o caut ?... Da tu de unde ştii ?

— Du-te... Mă descurc eu şi singură.

Ciociu era o ochitoare bună, mînuia cu îndemînare darda cu fier lat în vîrf, şi dacă dibuia un urs, apoi nu mai era chip să-i scape.

— Plec la vînătoare, Ciociu... Tu să mă aştepţi, Ciociu.

În zori, Vasili îşi luă puşca şi cîinele, adulmecă în tuspatru zările şi porni cu paşi repezi înainte, oleacă mai spre stînga de locul unde răsărea soarele.

După trei zile de mers, auzi cîinii bătînd şi zări un fumuleţ albăstrui. Prin preajmă, rătăcea o turmă de reni, scurmînd în zăpadă după muşchi.

— Am venit...

Anna şedea pe un ciot lîngă foc. Tăia mărunt o halcă de ren şi arunca bucăţile într-un ceaun. Ridică ochii, îl măsură din cap pînă-n picioare — Vasili era înalt, chipeş, voinic — dar nu-i spuse nici un cuvînt.

Intră în *ciumul* femeii şi aţîţă focul. Curînd veni şi Anna. S-a găsit şi ceva rachiu. S-au ospătat bine, rachiul le-a aprins sîngele şi s-au veselit. *Ciumul* se desfăcu dezvăluind cerul. Stelele se aninaseră puzderie prin pomi şi începură să rîdă, iar luna se rostogolea şi sălta pe boltă ca iepurele pe o cîmpie înzăpezită.

Anna scotea mici ţipăte şi rîdea în hohote, bătînd din palme, Vasili arăta luna cu degetul, îi făcea cu ochiul, se strîmba la ea scoţînd limba, o bătea pe Anna pe umăr trăncănind sîsîit şi cu spor.

Iar cînd, o dată cu stelele, s-a prins în horă întreaga taiga, răsunînd de chiote, cîntece, ţipete, tropote şi şuierături, Vasili s-a speriat şi s-a vîrît în sacul primitor din blană de ren. L-au trezit lătrături furioase.

Făcu ochi: întuneric. Două braţe moi i se încolăciseră în jurul gîtului. Pipăi: o femeie. Îşi plimbă uşurel degetele pe obrazul ei: avea ochii deschişi.

— *Boiie...* murmură galeş femeia.

— Da? făcu Vasili, căznindu-se să-şi aducă aminte unde se află şi cine e femeia de lîngă el.

— Te-ai trezit, *boiie?* Scoală!

Ieşiră din sac. Prin coperişul *ciumului* se furişa soarele.

— Anna! se minuna Vasili şi rîse cu toată gura.

Anna surîse, aprinzîndu-şi pipa.

Deodată, cîinii începură să se dea furios şi chefnit, ca la fiară.

O mînă ridică pătura de la intrare şi se ivi Ciociu cu puşca în spate şi pipa în dinţi.

— Du-te de potoleşte cîinii, îi zise ea lui Vasili.

Acesta se supuse, stînjenit.

Femeile se cercetară cu priviri agere, iscoditoare.

Ciociu era frumoasă. Dar Anna o întrecea. Ciociu oftă.

Vasili întîrzia pe afară. Femeile se ospătară în tăcere. Cînd se întoarse Vasili, o găsi pe Ciociu pe picior de ducă.

— Ştiu... că m-ai părăsit, îi spuse femeia. O să-mi ridic *ciumul* prin apropiere. Cale de-o zi.

Şi a plecat. Cîţiva reni însămărăţi îi cărau avutul, restul turmei venea de ambele părţi şi în urma femeii.

— Cine e ? întrebă Anna.

— O rudă. Maşka a lui Davîd... Ciociu.

2

ACU, CE MAI ! Zis — făcut. Şi, la drept vorbind, îi era bine şi cu Anna. Dar ce te faci cu inima, bat-o vina ? S-a despicat în două. La început a fost o crăpătură abia zărită, care apoi s-a mărit pînă ce inima s-a-ncrengurat în două ca mugurul de pe coarnele unui cerb tînăr. Parcă Vasili s-ar fi oprit într-un loc de unde porneau două urme de vulpe într-o parte şi-n alta : mult şi le-ar fi dorit pe amîndouă.

O săptămînă stătu cu Anna Vasili. Frumoasă coz Anna, s-o pierzi din ochi privind-o toată vremea. Dar pe Ciociu o simte mai aproape, sădită adînc în suflet. Ce bine-ar fi să vieţuim împreună! Dar cine-a mai auzit să se împace focul cu apa? Ciociu e blîndă şi liniştită. Ochii Annei aruncă trăsnete. Cine-i mai tare: apa ori focul? Ciociu dă piept cu ursul fără să-şi lase pipa din gură. Anna n-ar şovăi să-nfigă darda şi într-un om.

„Focul pîrjoleşte, apa potopeşte", îi hăuie-n urechi cîntecul lui Davîdka. Nu mai are nici o nădejde care să-i amăgească inima nemîngîiată. Sub cojoacă îi rîde inima, cînd se gîndeşte la Anna şi i se-nchirceşte, săgetată de înţepături, ca un picior degerat cînd dă de căldură, de cîte ori îşi aminteşte de Ciociu.

Şade Vasili pe un buştean în inima taigalei, iar în juru-i, turma de reni: cînd au zărit om, au venit spre el într-o goană, închipuind cu coarnele lor un tufăriş des în care Vasili cu vestmîntul său, de un roşu-aprins, pare o ciupercă de pădure. Ninge molcom, visător. Taigaua albă şi-a răvăşit pletele şi-i atît de tăcută, de parcă doarme dusă. Aude însă totul. Dacă oftezi — încremeneşte cu urechea la pîndă, dacă strigi — dă glas şi-ţi răspunde. Ai putea rămîne aici o veşnicie — sub ninsoarea albă, îmbelşugată, lîngă renii ăştia. Ai şedea liniştit, cu ochii închişi şi — poate — ai lălăi un cîntecel. Bine e să stai aşa, să-ţi zboare gîndul la una, la alta, dar şi mai bine e să nu te gîndeşti la nimic. Cum făcea el, Vasili, mai demult. Acum însă...

Scutură din cap, oftează... O să adaste aici multă vreme: toată seara, toată noaptea, pînă o să-l strige Anna. Ce-ar fi să sară în sus şi să chiuie o dată, să răsune taigaua şi să se împrăştie renii grindină? Sau să se-nşurubeze iute într-un loc, ca şamanul? „Acuşi sar în picioare!" îşi spune Vasili, dar rămîne nemişcat ca un butuc ce se afundă în pămînt, alb tot de zăpadă. Acuşi o să aprindă focul, o să se trîntească în zăpadă rezemat într-un cot şi o să încerce a deslui poveştile flăcărilor. „Sar în picioare!" mai zvîcneşte o dată Vasili, chircit pe buştean cu genunchii la gură, şi începe să sforăie cu şuierături.

*

— Anna!.. îndrăzni Vasili. Ştii, Anna, ar fi bine...

Ea tace. Vasili aduce vorba cu un glas mic, rugător. Anna oftează.

— Cum, Anna, nu ţi-e milă?... Ea stă singură... Cine ştie unde... Ştii, Anna, ce rău e să fii singur?

Anna îşi smulse pipa din gură şi scuipă înciudat. Vasili îşi plecă privirea, pasămite cercetîndu-şi *cikulmanii* din picioare.

— ...De-ar veni să stea aici... Lîngă noi... Anna, mie ea nu-mi trebuieşte. Numai tu îmi trebuieşti... Ea e... aşa... o rudă...

Anna luă un băţ şi lovi cu sete un căţel ce se nimerise prin preajmă.

Vasili o privi furiş şi îndată coborî ochii: nu mai îndrăznea să continue.

A doua zi, luă doi cîini şi plecă să vîneze un urs. Cerul albastru îl privea mîngîietor. Zăpada văpăia în soare, de-i lua vederile. Vasili îngustă ochii, trase în piept văzduh proaspăt, rece, şi simţi cum îl năpădeşte un val de voioşie.

„I-o fi urît muierii... Mă duc s-o văd." Îşi strînse mai cu nădejde legătura roşie de pe cap, furişă peste umăr o privire spre *cium* şi întinse pasul. Cîinii zburdau şi se tăvăleau în nămeţi. Deodată auzi :

— N-ai văzut un ren *-uciug?*

— Nu... bîigui Vasili trăgîndu-se înapoi. Ce faci ?

Şi astfel, porni împreună cu Ciociu spre *ciumul* ei. Tot drumul n-au schimbat o vorbă. În răstimpuri tungusa îl privea pe furiş, suspinînd înăbuşit. Iar cînd au ajuns, s-a apucat să jupoaie nişte veverite.

— Mă zbat de una singură. Au dat lupii — asta n-am pomenit de cînd sînt. Trei am împuşcat. Renii s-au speriat şi s-au împrăştiat care-ncotro.

Potrivi focul şi-şi aruncă pe spate cozile negre.

— Bătucesc taigaua pînă nu mai pot... Cînd mă-ntorc acasă — nimeni... Am avut bărbat — s-a dus... L-am avut pe Vasili — mi l-a luat Anna... Da tu cum o duci ? Bine ?

— Cînd mai bine, cînd mai rău...

Vasili îşi freca fruntea cu mîna, încreţea din sprîncene, icnea. Multe are să-i spună lui Ciociu.. Ar fi vrut să aducă vorba cumva, ca ea să priceapă lucrul cel mai de seamă : că poate să fie liniştită, el n-o va părăsi... Bîigui...

— Eu... Eu... ce mai... Dar Anna...

Nu putea să lege două cuvinte. Îşi muşcă limba de ciudă, ochii i se umeziră. Tare proastă şi limba asta a lui, nu se mişcă aşa cum trebuie, ca să spună de-a fir-a-păr totul, cu rînduială şi înţelepciune, ca şamanul.

— Limba nu mă ajută de fel... se plînse Vasili, scoţînd afară vîrful însîngerat al limbii şi arătîndu-l cu degetul. Apoi se pocni peste frunte : Aici e mult. Duse mîna la inimă : Aici e şi mai mult, dar dacă limba-i toantă !... E toantă rău, se încurcă între măsele, precum coada vulpii în hăţiş.

Lăsă capul în piept şi rămase aşa, suflînd din greu : îşi irosise toată desaga de vorbe şi nu mai avea de unde să ia altele. A stat tăcut pînă seara, mîngîind cu privirea fiecare lucruşor. Uite iconiţa înnegrită de fum, atîrnată alături de chipul duhului pădurilor, stăpînul sălbăticiunilor : taica *Bollöi* cu două mărgeluşe drept ochi. Uite oalele, uite pirostriile şi cleştele de jar — toate îi erau atît de familiare, atît de... ale lui...

— Te-ai întors de tot ? întrebă Ciociu.

— Ei, asta-i se sperie Vasili, ridicîndu-se repede... Mă duc... că...

— Da-a-a ? se miră tungusa. Şi eu rămîn singură ?

Cînd ridică ochii, Vasili nu mai era acolo.

*

Altcuiva drumul i-ar fi luat o zi. Vasili l-a făcut într-un ceas, mai-mai să omoare cîinii. Dobitoacele au gonit cît au gonit prin nămeţi,

pînă s-au burzuluit și au început să hămăie. Dar au alergat mai departe, și cînd au ajuns la capătul puterilor, au ridicat boturile spre cer și s-au pus pe urlat.

Vasili isprăvea de băut a doua cană de ceai cînd sosiră și cîinii istoviți. Kamsa, căţeaua cea chioară, își vîrî botul ascuțit printr-o crăpătură, își roti prin *cium* singurul ei ochi galben și, cînd își găsi stăpînul, mîrîi și rînji cu dispreț. Vasili uitase cu totul că au apărut lupii, că troienele fărîmicioase sînt un chin pentru cîini. Uitase. Numai la Anna îi era gîndul: Anna are sprîncene subțirele, flori de măcieș în obraji, trupul mlădios, mîini mult dezmierdătoare în tăria nopților, dar în ochii ei mocnește furtuna.

— *Boiie...* Nu trebuia să faci asta... grăi ea într-un chip ciudat, lăsîndu-l pe Vasili cu gura căscată. Nu i-a mai spus nimic altceva, dar Vasili a înțeles că ea știa totul.

Niciodată Anna nu l-a drăgostit ca în noaptea aceea. Dar alintările ei îl făceau să presimtă ceva cumplit. Îl treceau sudorile morții, așteptîndu-se în orice clipă ca femeia să-i împlînte un cuțit în inimă.

Cînd, în sfîrșit, s-au ivit zorile, Vasili fugi în taiga, călcînd pe urmele lui din ajun, dar se întoarse abătut și înghețat de frică. Anna lucra la un *halmi* — șorț frumos mărgelat, și nici nu se uită la el.

— Acolo... departe-departe... ți-am văzut urmele alături de ale mele, spuse Vasili cu glas tremurător, părîndu-i-se că i se oprește inima în piept.

— Un' ți-e ursul? Ai omorît ieri un urs? Nu? rosti abia auzit Anna. Mai bine îi trăgea o palmă. Vasili tăcu.

— Pe mine m-ai omorît... adăugă ea la fel de încet și hurmuzul unei lacrimi se rostogoli printre mărgelele ce împodobeau șorțul.

*

A doua zi, dis-de-dimineață, Anna și-a strîns grămadă renii, i-a însămărat pe cei învățați cu povara și le-a pus în spate tot avutul ei.

— Haidem, îi zise ea lui Vasili.

— Încotro?

— O să mergem o săptămînă, încă una și încă, și încă... Plecăm departe... Aici n-o să mai avem trai.

Un călin smuls din pămînt — așa se simțea în clipele acelea Vasili.

Au luat-o spre miazănoapte, îndreptîndu-se spre ținuturi, unde după cum se știe, nu viețuiesc decît niște moșneguți de gheață. Vasili știa că acolo verile sînt scurte și cînd se pornește dinspre marea înghețată frigul toamnei, bătrîneii aceia ca statu-palmă, despre care s-au scornit atîtea povești, se adună buluc și se așează pe cioturi. Stau cît stau tăifăsuind tainic și, ca la un semn, lasă toți capul în piept. Nasul le picură, ochii le plîng și lacrimile cad pe pămînt. Ferecate de ger, lacrimile se grămădesc, se grămădesc mereu, se fac stîlpișori de gheață, pînă ce ating nasul piticilor. Așa stau omuleții pînă primăvara. Vasili își aduse aminte de toate

acestea și gîndul că se duc spre îndepărtatul ținut din miazănoapte îl făcea să tremure.

Anna îndemna renii.

— *Modo* ! *Mod-mod-mod* !... *Ko* ! *Ko* !

Răsuna văzduhul de glasul ei sonor.

Încotoșmănată în omăt, taigaua, necălcată încă de picior de om, o ascultă, încruntînd din sprîncenele-i cărunte.

3

VASILI hălăduiește cu Anna într-un meleag din Nord. O duce bine.

A venit și primăvara, aducînd cu ea moină, șuruit de pîraie și beteală de soare aninată în ramuri. Vasili colindă taigaua. Cercetează toate vizuinile și cotloanele, dă tîrcoale pe lîngă toate buturugile, doar-doar o dibăci pe vreunul din moșneguții ăia năzdrăvani. Degeaba.

— Nu-s... Nici urmă... spuse el Annei. Să-l așteptăm pe mititelul nostru... Tu cînd te dezlegi ? Cînd te faci doi ?

— Curînd, răspunse Anna trecîndu-și ca într-o doară mîna dreaptă peste pîntecul plin de rod.

Vasili se bucura c-o să aibă un fiu. Că o să fie băiat, nu încăpea îndoială. Lui îi trebuie un fiu. Să facă din el un bun tungus care să împuște veverițe, să vîneze ursul — pe Moș Amaka. Cu el și cu Anna viața o să fie și mai bună. Dar ce se face Ciociu ? Unde-o fi ea ? O mai fi trăind ?

Vasili vrea să meșterească un leagăn pentru fiu-său. I-ar trebui o coajă de plop cum știe el.

Dar de unde s-o ia ? O să se ducă să caute un copac falnic. A pornit-o în zori, a hoinărit toată ziua, şi cînd, în sfîrşit, s-a întors, se înserase de-a binelea — pe cer se şi aprinseseră stele.

Anna, zveltă ca o fată mare, mulgea o renoaică legată cu coarnele de un copac.

— Treci în *cium* şi alungă cîinele, îi spuse ea cu un glas melodios pe care Vasili nu i-l mai cunoscuse.

— *Ghet!* strigă Vasili intrînd în *cium. Ghet!* tiohăi el cîinele care, dînd din coadă, mirosea ceva pe o blană lîngă foc. Vasili se uită mai bine, ţocăi din limbă şi căzu în genunchi în faţa fiului său.

— Anna ! Anna ! cheamă el. Vino ! S-a născut băiatul !

Anna intră zîmbind, iar zîmbetul ei lumină tot *ciumul.*

Şi iată-l pe Vasili tată. Acum, în afară de Anna şi de micuţul Niru, nu-i mai trebuie nimic. Pe Ciociu a uitat-o. A uitat-o de tot.

*

Iar Ciociu, chiar în ziua cînd plecase Vasili, s-a abătut, ca în treacăt, pe la sălaşul pustiu.

— Nu e... murmură ea şi se întoarse acasă, unde a rămas trei zile fără să bea şi să mănînce.

L-a aşteptat o lună să se întoarcă, l-a aşteptat două şi încă altele, multe.

— M-a părăsit.

Cum a rostit cuvîntul s-a mai uşurat parcă, dar uşurarea n-a ţinut mult... A cuprins-o o jale mare... Of, mai bine moartă.

Seară de seară adăsta lîngă prăjina lungă, în vîrful căreia fîlfîia pielea pentru orfande şi, cu mîna streaşină la ochi, scruta cărarea ce se pierdea în taiga. Stînd aşa, cînta şi bocea. Durerea îi frîngea inima şi-i umplea ochii de lacrimi.

„Vasili e acolo, departe... Obrajii mi s-au vestejit, buzele mi s-au uscat, iar Vasili tot nu vine... Voi încăleca renul meu cel mai vînteş şi-i voi porunci : Renule, renule, înalţă-te peste taiga şi caută-l pe dragul meu ! Ba nu, renule, stai locului. Dacă m-a uitat, fie... am să trăiesc singură... Vuiască taigaua, tîrcolească ursul prin preajmă... Fie... Am să trăiesc singură..."

Ciociu îşi ştergea lacrimile, se răstea la cîte un cîine care îi ţinea hangul cu urletele lui şi se punea iar pe bocit :

„Alelei, vîntule, nu fremăta în cetină !... Dă tu inimii poruncă, că de mine nu ascultă ! Zi-i să tacă şi mai spune-i ce bine-i singură pe lume, că-i noroc, că-i tare bine să n-ai pe nimeni lîngă tine."

4

VARA a trecut, toamna e pe ducă. Vasili tot mai e pe meleagul acela nordic. Prima ninsoare pospăise crestele şi poienile, bălţile se îngroşară, iarba prinsă de îngheţ pîrîia sub picioare.

— Ei, bine ? întrebă o dată Anna şi, luîndu-l de la sîn pe Niru, cel cu ochişorii ca

două boabe de cărbune, îl sărută de nenumărate ori pe gura mică și umedă.

Nepricepînd ce îl întreabă, Vasili răspunse cu un zîmbet șters :

— E bine.

— Ți-a trecut ?

— Mi-a trecu-u-ut... făcu Vasili și-l gîdilă pe Niru în nas cu un firicel de iarbă. Copilul privi cruciș firicelul, strănută și începu să-și agite pumnișorii în dreptul nasului, făcînd băşicuțe la gură. Anna și Vasili izbucniră în rîs, iar Niru își vîrî un picior în gură și se apucă să-l sugă, gungurind vesel.

Dimineața, Anna întrebă iar, privindu-l lung, iscoditor :

— Ți-a trecut ? Adevărat ?... Prinde renii și pune-le samarele. Plecăm.

— Încotro ? întrebă Vasili la fel de uimit ca și rîndul trecut.

— La tîrg... La iarmarocul de la Erbogoci. Ni s-au isprăvit toate. Trebuie să ducem blănurile la negustor.

Pe drum, i-a prins gerul. Ca-ntotdeauna Vasili mergea înainte, tăind poteca, după el venea călare Anna, iar în urma ei se bălăbănea pe coastele unui ren Niru, în leagănul lui aninat de partea dreaptă a samarului. Părinții aşternuseră leagănul cu putregai de lemn ca să-i fie moale pruncului și-l înveliseră de bine, de rău, cu o piele de ren, lăsîndu-i însă pieptul gol.

Doarme, doarme și deodată începe să țipe cît îl ține gura.

— N-auzi ? strigă Vasili Annei.

Ea își îndeamnă renul lovindu-l cu călcîiele în gît : „*Ko* ! *Ko* !“

— Nauzi ? Ţipă...

— Las'să se încălzească, răspunde mama cu nepăsare, şi Niru, după ce se satură de plîns, amuţeşte... Abia atunci Anna sare jos, leagă renul de un copac şi-l scoate pe Niru din leagăn. Copilul e aproape gol şi dîrdîie, dar, simţind sînul, bîjbîie după sfîrc ca un lupan flămînd şi suge laptele cald, înecîndu-se de lăcomie şi închizînd ochii de plăcere. Vijelia şuieră şi se învolbură. Un nor alb de zăpadă se zvîntură deasupra poienii. În jur urlă şi se încovoaie taigaua. Deasupra tunguşilor poposiţi, săgetează, cu cetina întinsă ca nişte aripi, ramuri smulse de vînt. Renii se bulzesc cu spatele la vînt şi scurmă nămeţii cu copitele.

Stînd în picioare lîngă Anna, Vasili plescăie din limbă şi înghite în sec, uitîndu-se cum mănîncă Niru.

— Ai îngheţat ? îl întreabă cu o drăgăstoasă grijă femeia, zgribulindu-se de frig.

— Nici vorbă ! Mi-e cald... Într-adevăr, e aprins la faţă, iar capul legat cu o basma roşie îi e ud de năduşeală : a ostenit tot spintecînd troienele.

*

Au mers mult. Se sculau cu noaptea în cap. Pînă să adune renii şi să-i gătească de drum, venea amiaza. Odată porniţi însă, nu se mai opreau pînă la căderea întunericului. Dar nu reu-

şeau să străbată mai mult de cincisprezece — douăzeci de verste.

Cînd îşi alegeau în sfîrşit locul de mas, amurgul era departe. Dar mai trebuiau să cureţe zăpada ce le trecea mai sus de genunchi, să aşeze *ciumul* şi să-l aştearnă cu cetină. Abia după aceea aprindeau focul şi în *cium* se făcea cald. Dacă nu laşi focul să se stingă, căldura se păstrează toată noaptea. Dar noaptea e făcută pentru somn şi dimineaţa înăuntru e la fel de frig ca afară.

În timp ce se pregăteşte tabăra, leagănul lui Niru e rezemat pieziş de un brad şi copilul şade aproape copăcel. La doi paşi arde un focşor gureş. Niru stă multă vreme aşa, cu ochii la foc. Priveşte dănţuiala jucăuşă a flăcărilor, le ascultă graiul şi zîmbeşte în mîngîierea căldurii lor. Cînd i se urăşte să privească, plînge, cînd i se urăşte să plîngă, tace sau începe să gungurească sau zăreşte cu ochii lui oblici un ţarţam ce atîrnă în leagăn, întinde spre el mînuţa goală şi încearcă să şi-l vîre în gură.

Noaptea Niru doarme bine şi zîmbeşte în somn, făcînd gropiţe în obrajii lui smezi, murdari. Dar nu i le vede nimeni, pentru că noaptea toţi dorm adînc : cîinii, renii, oamenii. Numai cîinele care e de veghe — cîinii ştiu cînd le vine rîndul să facă de pază şi respectă această regulă de ei ştiută — aleargă în jurul taberei adormite : îşi face rondul.

Şi au petrecut nopţi înstelate, dar fără lună, întunecoase, şi nopţi albăstrii cu ger sec, arzător, cînd cornul îngheţat al lunii strălucea pe cerul bocnă, cu stele mai mari şi mai clare ca de

obicei, şi nopţi cu zăpadă presărată cu diamante şi mărgele. Sau altele, calde, de un alburiu tulbure, cu ninsoare domoală. Ori bîntuite de vijelii dezlănţuite, gata să le facă una cu nămeţii sălaşul.

Au bătut cale lungă tunguşii. Au tot mers şi-au tot mers şi taiga fără capăt au lăsat în urmă. Tot merg şi tot merg — şi, deodată, taigaua s-a retras, deschizîndu-le zare largă şi aşternîndu-le sub picioare o cîmpie. S-au oprit.

— Ce-i asta? se minună Vasili, arătînd cu mîna biserica de piatră de pe celălalt mal al rîului.

Anna e umblată prin lume. Se uită cam de sus la Vasili, care, tulburat foarte, aşteaptă răspunsul cu gura căscată.

— Cum, nu ştii?

— Nu.

— Ah, *boiie, boiie*!... Acolo trăieşte Nicolai, Dumnezeul cel rus, Nikola-Matuşka, adăugă ea pe ruseşte.

Vasili ţocăie din limbă, clatină din cap şi deodată încremeneşte stupefiat: în turla bisericii a bătut o dată clopotul cel mare — sunetul prelung zbură peste rîu şi se stinse. A urmat a doua bătaie, a treia. Dangătul vălurea pale de aer, de parcă o uriaşă dairea de şaman ar fi zuruit deasupra taigalei.

— Asta ce-o mai fi? îngăimă Vasili, întorcînd scurt renul, gata s-o tulească în taiga.

— Cliopot!... Cliopot!... strigă veselă Anna. Bang!... Bang!... Sări de pe ren şi veni fuga lîngă Vasili. Cliopot!... Descalecă!... Îl trase

jos. Joacă ! îl zgîlțîi, rîzînd într-una. Cliopot !... Bang ! Bang !

Vasili se lumină la față de bucurie și, zîmbind cu gura pînă la urechi, din care pricină ochii îi dispărură de tot, o apucă pe nevastă-sa de mînă și amîndoi începură să joace în lumina învăpăiată a amurgului, repetînd pe diferite tonuri :

— Bang !... Bang !... Cliopot !... Clio-pot... Bang !

În asfințit, zarea era aurie cu margini însîngerate.

5

N-AU MAI apucat iarmarocul : negustorii plecaseră și n-au mai avut cui să dea blănurile. Nici de rachiu nu puteau face rost. Anna era amărîtă.

Își ridicară *ciumul* dincolo de rîu, cale de două zile de sat. Vasili vîna veverițe și prindea în capcane vulpi, dihori, hermine. Anna se ducea din cînd în cînd în sat, vindea țăranilor *cikulmani* și mănuși de blană, desăgi mărgelate, și aducea de acolo făină, ceai, zahăr.

Spre primăvară, Niru a început să meargă. Se așeza în patru labe și, hîciind într-un fel, de parcă s-ar fi îndemnat singur, se îndrepta încetișor. Umbla de colo-colo prin *cium*, agățîndu-se ba de mama, ba de tata. Afară însă nu îndrăznea să repete isprava, ci se tîra în brînci pe pămîntul dezghețat, așternut cu ace de ce-

tină și adesea se războia cu cîinii, cărora le lua ciolanele.

Încă de la început, cîinii l-au recunoscut de stăpîn. Cînd se ridica pe picioarele-i strîmbe, ținîndu-se de vreun cîine, acela stătea nemișcat, cu urechile lipite de țeastă, în semn de supunere. Iar cînd cădea, se găsea cîte unul care să-l șteargă bine cu limba și Niru se întorcea în cort curat lună.

Tatăl îi făcea păpuși din cîrpe, îi cioplea din lemn păsări și reni, îi dădea ciocuri de rață retezate, să se joace cu ele.

Pentru Anna, viața era acum numai încîntare. Parcă soarele strălucea mai viu, viersul păsărilor venite de departe părea mai vesel, iar Anna era dornică și ea de cîntec și de dragoste.

Într-o noapte, a trezit-o o neliniște surdă. Stătu așa culcată o vreme cu ochii deschiși, apoi se sculă iute și se strecură afară. Trase cu urechea, tresări și se afundă în taiga.

Era o noapte neagră, posomorîtă. Curînd, s-a pornit o țîrîială măruntă. Niru a început să scîncească de frig. Veni tîrîș la taică-său și se căzni să-i bage degetele sub pleoape ca să-i deschidă ochii. Vasili s-a trezit și a aprins focul. S-a făcut cald și Niru și-a văzut înainte de somn.

Anna s-a întors abia către ziuă.

— Te-am așteptat mult... Toată noaptea... Unde ai fost?

Anna răsuflă iernic, nările i se umflau și pîlpîiau, obrajii îi ardeau ca de friguri. Ședea ghemuită lîngă foc, sorbind cu sete din pipă.

— A dat lupul în turmă?

Nici un răspuns. În cele din urmă, Anna ridică fruntea, zîmbi strîmb şi, mută, îl pironi cu o privire sfredelitoare.

A mocnit toată ziua, iar seara, înainte de a se culca, izbucni într-un rîs ciudat şi rosti cu glas legănat :

— *Boiie...* Of, *boiie* !... Mi-a venit şi mie aşa... Fii pe pace... Am visat urît... Tare urît... Ha-ha-ha ! D-aia am luat-o razna, în puterea nopţii.

Se întunecă iar la faţă. Se culcă cu spatele la foc, se înveli cu *parka,*[1] şi-l îmbrăţişă pe Niru.

Vasili se culcă şi el, lipindu-se strîns de Anna. Întotdeauna dormeau alături, dar fiecare cu capul la picioarele celuilalt.

Vasili n-avea somn. Se răsucea pe o parte şi pe alta. S-a tot scărpinat, pînă şi-a sîngerat capul şi coastele, a căscat lung şi adînc. Anna sforăia. Pînă la urmă, Vasili se sculă binişor, trase cu ochiul la Anna să vadă dacă doarme şi porni în taiga, călăuzit de lătratul unui cîine. De cum ieşi, Anna şi sări din aşternut. Se repezi ca o pisică la uşiţă, scoase capul afară şi ciuli urechea.

Era o linişte adîncă. Numai cîinele acela se istovea lătrînd şi, din cînd în cînd, un glas dădea să-l stîmpere.

Anna puse mîna pe dardă : se tocise. Apucă toporul pe care mai deunăzi îl luase printr-un schimb de la un ţăran — era ascuţit. Fugi în taiga.

---

[1] Un fel de sarică largă, cu o singură tăietură în partea de sus, şi care se îmbracă peste cap.

— Hai mai încolo, c-o să ne vadă... spunea Vasili tremurînd şi clănţănind din dinţi.

— Să mergem la mine, *boiie*... Te rog... E aproape... îl îmbia Ciociu.

— Mi-e teamă... o să afle...

Stăteau aproape unul de altul, fumînd, şi, în licărirea celor două pipe, li se desluşeau vag chipurile tulburate. Vasili vedea lacrimile prelingîndu-se pe obrajii lui Ciociu. O bătu duios pe umăr. Chiar în clipa aceea, o fi picat vreo buhă din ram, că se auzi un strigăt de tînguire. Vasili tresări.

— Plec... Altă dată...

Se depărtă repede.

Cînd ajunse, aprinse un chibrit şi, întinzînd, braţul, lumină înăuntrul *ciumului*. Tăciunii licăreau auriu. Anna dormea înainte, sforăind şi mişcînd din buze. Lui Vasili îi mai veni inima la loc. Se culcă lîngă nevastă-sa, dar în loc să doarmă, sta cu ochii deschişi şi se gîndea. În cele din urmă îi atinse uşurel piciorul:

— Anna!...

— Ce-i?

— Vreau să-ţi spun ceva, Anna... Da nu te mînia... Ascultă... Din nou i se împletici limba. Doar tu ştii, Anna. Ea este aici, aproape. Tu le ştii totdeauna pe toate, Anna.

— Cine? Ruda aia? întrebă calm Anna. Ai văzut-o, *boiie?*

Vasili fîsîi pe nas şi se făcu că-l înecă tusea.

— Eu... eu... E pe-aproape... I-am văzut renul de călărie...

— I-ai văzut renul, *boiie?*

— Da... Renul... Şi un cîine... Cîinele lătra...

— Şi un cîine, *boiie ?*

— Da... şi un cîine... Alerga lîngă Ciociu... Şi Ciociu, Maşka lui Davîd, îşi căuta renul... Şi cîinele lătra...

— Şi tu ?

— Eu... Eu... Vasili clipi mărunt şi se trase la o parte. Anna, nu asculta ce îndrugă limba mea. Limba mea e proastă... Trăncăneşte... Limbă neroadă... Eu n-am văzut nimica, Anna !

— Şi ea ce ţi-a spus ?

— I-am văzut renul.

— Şi de ce trăgea de tine să te duci în *ciumul* ei ?

Vasili se ridică într-un cot.

— Cum, ştii ? Poate-ai visat ?

— Da, *boiie,* am visat... A fost un vis...

Nu şi-au mai vorbit pînă dimineaţa.

I-au trezit urletele lui Niru. Se aşezase pe moviliţa de cenuşă, caldă încă, începu să ciugulească cu degetele bobiţe de cărbune şi să le bage în gură. Dar iată că, tot scormonind, a găsit un bob auriu, mai frumos decît toate. L-a apucat şi-a început să urle. Acum, se prăpădea de plîns, strîngînd în pumnişor bobiţa de jeratec. La început, părinţii nu pricepeau ce are Niru şi cînd i-au desfăcut în sfîrşit pumnul, palma îi era roşie ca o friptură în sînge.

I-au oblojit mîna cu seu de ren, i-a înfăşurat-o cu o otreapă murdară şi au început în fel şi chip să-l mîngîie şi să-l distreze.

Cînd Vasili, imitînd-o pe căţeluşa chioară Kamsa, s-a aşezat în patru labe şi a început să alerge, chelălăind, în jurul lui Niru, ba mai închise şi un ochi, ca să semene mai bine, ho-

hotele de plîns se curmară şi copilul se porni pe rîs.

— Hai la ruda ta, spuse Anna cu o voce calmă, dar sprînceana stîngă îi zvîcnea şi fălcile îi erau încleştate.

— Bine... Să aduc renii. Se prefăcea că-i e totuna, dar glasul îi tremura.

— Mergem pe jos... nu-i departe.

L-au luat pe Niru şi au plecat. Anna, cu puşca în spate, darda în mînă şi luleaua între dinţi, mergea în faţă, cu pas hotărît şi neşovăitor, ca omul care-şi cunoaşte bine calea.

Cerul era senin. Răsărea soarele. Sub streaşina taigalei şi în jurul cioturilor golaşe pămîntul era smălţat cu crini de pădure şi gălbenele care înfloreau atunci — flori folosite de şamani pentru descîntece.

Zăriră un fumuleţ albăstrui. Venea miros de sălaş. Un cîine zbunlit se repezi la Anna, lătrînd furios. Cînd îl văzu însă pe Vasili, se răsturnă pe spate şi începu să se gudure.

Vasili îi dădu un picior. Anna îl privi pieziş fluierînd în bătaie de joc.

— Ce te-ai oprit ? Haidem, spuse ea şi o luă înainte, cu acelaşi pas ferm.

*

Ciociu era bolnavă. Zăcea învelită cu o *parka*. Anna şi Vasili şedeau lîngă ea şi fumau în tăcere. Anna îi întinse pipa lui Ciociu. Aceasta trase cîteva fumuri şi i-o dădu înapoi.

Ciociu rupse tăcerea. Le vorbi ruseşte :

— Iacă cevaşi beteag la mine. Cevaşi nu bine. Urît la mine... Beteag... Singuric...

— Singuric nu bine ! mormăi Vasili ţinîndu-i hangul.

— Nu bine... nu bine este de loc... Doamne fereşte, încuviinţă Anna, mereu cu ochii pe bărbatul ei. Acela însă ţinea privirile pironite-n pămînt.

Anna o cerceta cu atenţie pe Ciociu, cumpănind : care dintre ele două e mai frumoasă.

Hotărît, Anna e mai frumoasă. Are nasul turtit, pometii ieşiţi în afară, obrajii rumeni, gura mică şi roşie. Pe cînd Ciociu... ce să mai vorbim !

Liniştită în privinţa asta, Anna se apucă de gătit.

Mîncară în tăcere. Dar cînd gazda scoase la iveală dintr-o desagă un rest de rachiu, limbile li se dezlegară la toţi trei dintr-o dată.

Şi Niru se întindea cu toată făptura lui spre sticlă. Dar după ce înghiţi un strop, rămase cîteva clipe cu gura căscată şi cu ochii holbaţi, ca-ntr-o uimire, apoi se răsuci brusc şi, ascunzîndu-şi botişorul la pieptul mamei, dădu de cîteva ori din cap ca un tăuraş împungaci şi, repezindu-şi în sus mîna înfăşurată în cîrpe, izbucni în nişte urlete deznădăjduite. Rîzînd, Anna îl cuprinse cu braţele şi începu să-l legene.

— O-e-e-e-i !... Niru a înghiţit apă de foc ! O-e-e-e-i !... Niru s-a îmbătat !...

Iar Vasili îi vîrî în gură ciubucul pipei sale.

— Ce zbieri, mă ? Ia, trage şi tu un fum !

Niru supse din ciubuc şi-l înecă tusea. Vasili făcu mare haz.

— Nu-i nimica... Deprinde-te... Mergi pe doi ani.

Şi iar îi vîrî ciubucul în gură.

Ciociu zăcea tristă, legată la cap.

Seara, Anna grăi :

— Unul din noi trebuie să rămînă aici. Îi aruncă o privire lui Vasili : Vrei să rămîi tu ?

— Nu, eu mă duc acasă, răspunse acesta cu sprîncenele adunate de încordare.

Se ridică şi ieşi, fără să se uite la careva.

A stat singur în noaptea aceea şi încă două zile şi două nopţi. A treia zi, se auziră tălăngile de aramă ale renilor — veniseră femeile.

— Uite-ţi... ruda, spuse Anna. Du-te şi aşază-i *ciumul*.

Ciociu alese în apropiere o poeniţă cu muşchi, ca să aibă renii ce paşte.

*

Şi aşa au început să-şi ducă traiul împreună, trei, şi cu Niru patru. Anna pîndea fiecare mişcare a lui Vasili, ca o fiară ce adulmecă urma prăzii. Tungusul se simţea supravegheat şi era prudent ca o vulpe care îşi şterge urmele cu coada.

Ciociu se mulţumea cu puţinul pe care-l putea avea şi de puţinul acela atîrna bucuria sau tristeţea ei. De pildă, cînd, la adăpostul nopţii, Vasili reuşea să se furişeze pînă la ea şi să stea un timp împreună, tăcuţi şi îngînduraţi, Ciociu era aproape fericită. Dar asta se întîmpla atît de rar, încît mai bine nu s-ar fi întîmplat de loc.

Într-o zi, pe la coptul fragilor, a trecut pe acolo tungusul Pilea, unul lățoș și fioros la vedere, de l-a băgat pe Niru în sperieți.

— De ce nu vă duceți în sat? A venit de sus negustorul cu barca.

— Negusto-o-rul? făcură în cor cei trei.

Vor trebui să pregătească o caravană întreagă, că au la blănuri, de nu mai știu unde să le pună: de doi ani nu mai duseseră nimic.

În noaptea aceea însă, Niru s-a îmbolnăvit. L-o fi deocheat Pilea ori poate a mîncat prea mulți fragi. Avea fierbințeală și gemea. Ce să-i faci? S-a îmbolnăvit — s-a îmbolnăvit. O să-i treacă.

L-au trimis pe Pilea după băutură. A plecat călare pe un ren și chiar a doua zi spre seară le-a adus un clondir de rachiu. În afară de dardă și lulea, Pilea n-are nimic. A mai avut o pușcă, dar a băut-o. Lui Pilea îi e totuna unde stă. A rămas la Vasili.

6

TOATĂ noaptea, pînă s-a crăpat de ziuă, au ținut-o într-un chef: au cîntat, s-au îndopat cu carne de ren, s-au gîlcevit, s-au împăcat, au rîs, de n-au mai putut. Ciociu era tristă. Cînd ceilalți cîntau, ea rîdea într-un fel aparte, cu amărăciune, sau plîngea, întinzîndu-și lacrimile pe obraz.

— Ce tot boceşti acolo? strigă Pilea. Tu vădană, eu văduvoi... Hai la un loc! şi se repezi s-o pupe.

Lui Vasili i se umflară nările. Îl prinse pe celălalt de picioare şi dintr-o smucitură îl dădu peste cap.

— Ce ai, bă? ţipă subţire Pilea, căznindu-se să-şi scoată laţele negre, răvăşite, din mîinile lui Vasili.

Anna bău dintr-o suflare o cană de rachiu şi ce rămase pe fund îi aruncă între ochi lui Vasili.

— *Kok!* strigă Ciociu şi dădu să sară la Anna, dar se opri şi plînse sfîşietor, împungînd-o cu degetul în obraz:

— Tu!... Numai tu!... Dar las'că...

Curînd însă se potoliră: băutura îi doborîse şi *ciumul* se îndesă de sforăituri şi mormăieli.

Niru o zgîlţîi pe maică-sa, o strigă, plînse, ţipă — nici un răspuns. Atunci se tîrî spre taică-su, ocolindu-l cu teamă pe făimosul Pilea care sforăia cu gura căscată. Dar nici tatăl nu-l luă în seamă.

Niru nu mai putea de foame. Se aşeză lîngă Vasili, ridică capul şi începu să urle sălbatec, dar fără să verse o lacrimă. Privirea-i căzu pe cazanul cel mare unde trebăluiau de zor cîinii. Niru strigă triumfător: „U!" şi se însenină la faţă. Se apropie pe brînci de cazan şi, apucîndu-se de buza lui, se ridică în picioare între Kamsa, căţeaua cea chioară, şi un cîine negru, care avea cîte trei degete la fiecare labă.

— U! făcu el din nou cînd văzu ce-i în cazan, şi întinse mîna după o bucată mare de

carne. Kamsa îl linse drept pe gură. Niru strănută, şovăi pe picioare, dădu să plîngă, dar, văzînd printre lacrimi un ciolan ros pe jumătate, îl înşfăcă şi începu să-l sugă, închizînd ochii şi mîrîind încetişor. Deodată, între cîinii din jurul cazanului se iscă o încăierare strașnică. Niru s-a speriat şi s-a vîrît într-un ungher întunecos, între saci şi traiste.

— *Ghet! Ghet!* răcniră în cor patru capete ce se ridicară o dată de pe pămînt ca să recadă numaidecît îndărăt. Ghemul urlător şi scheunător se rostogoli afară.

— U! făcu aprobativ Niru şi se tîrî spre o bucată mare de zahăr.

A doua zi, după ce-l culcară pe Niru, Vasili şi Anna se duseră în vizită la Ciociu.

Pe Vasili îl durea capul. Anna, care apucase să se dreagă cu un păhărel, păşea vioi.

— De ce nu vine şi Pilea? întrebă ea.

— Lasă-l... E rău... Tare neobrăzat...

— I-ai jumulit părul.

— Aşa-i trebuie!

— Ciociu o să-l ia în *ciumul* ei.

— Ţi-a spus-o ea?

— Nu, dar ştiu.

Darda lui Vasili e ascuţită şi braţul puternic. Numai de l-ar lăsa capul...

Mergea înainte şi vorbea cu Anna peste umăr.

— Minţi! se otărî el şi izbi cu spanga suliţei un plop. Trunchiul gros pîrîi, dar rezistă.

— Minţi!... îţi baţi joc de mine!... strigă el, doborînd copacul. Văd eu...

— Cum de vezi, dacă ţi-am dat cu rachiu în ochi?

Vasili revăzu fulgerător scena şi se pipăi speriat la ochi ; nu s-o fi vătămat ? I se păru dintr-o dată că nu mai vede bine : taigaua era un zid cenuşiu, neîntrerupt, totul îi apărea mohorît şi tremurător.

— Şi dacă orbesc ?... se întunecă Vasili.

— Dacă orbeşti ? îi întoarse vorba Anna, izbind cu piciorul o ciupercă mare, roşie, de-i zice pălăria-şarpelui. Te iei după miros. Nimereşti tu.

— Unde ? strigă Vasili, dar în clipa aceea revăzu în minte faţa tristă şi plînsă a lui Ciociu şi i se strînse inima. Îşi aduse aminte de cuvintele ei, de viaţa lor de altădată. Dacă Anna nu vrea să stea cu toţii împreună, o să-l ia pe Niru şi o să plece la Ciociu. Aşa !

Oftă hîrîit, o lăsă pe nevastă-sa s-o ia înainte şi tot restul drumului merse cu capul în pămînt.

*

— Azi sînt bogată... ha-ha ! Azi sînt voioasă ! Hai să petrecem... Hai să bem... Să fie o noapte de pomină !

S-a gătit cu tot ce avea mai frumos : un camizol albastru, găitănat, un pieptar mărgelat, peste el — o cruce mare. În urechile delicate, purta cercei mari, iar părul, strîns împletit, îi încununa frumos capul.

— Dar nu în *cium*, ci sub pinul de colo... Noaptea-i caldă.

Cu trupul ei mlădios, aplecat puţin pe spate, Ciociu umbla cu paşi uşori de la *cium* la pinul sub care pălălăia un foc straşnic.

Anna, tăcută, o urmărea printre pleoape cu pizmă veninoasă. Azi Ciociu e cea mai frumoasă.

— Ce ai? Bea! o îmbie cu voie bună Ciociu.

Anna goli cana, icni și i-o întinse gazdei:

— Mai dă!

Bău, icni.

— Încă!! Toarnă mai repede!

— Hai să cîntăm! propuse Ciociu cu o voioșie zburdalnică.

— Tungusul nu știe cîntece, mormăi cu gură plină Vasili, care rodea un os de pui de ren.

Erau cu toții cam cherchelițî.

— Am eu unu... unu frumos, spuse Ciociu.

Se ridică, se șterse la gură cu mîna, își potrivi părul, iar cînd se uită la Vasili ochii i se umbrir din nou de amărăciune și gelozie. Se așeză la loc.

— Cînd beau singură, plîng totdeauna... Și totdeauna sînt singură... Am fost doi, da acum sînt singură... Să vă cînt...

— Hei, crai nou! începu Ciociu pe un ton de implorare, punîndu-și o mînă în șold. Glasul îi era gutural și tremurat. Crai de aur... Ești singur fără soare, singur și părăsit... Hei, lună, lună... Și eu sînt singură... Că a plecat al meu iubit!...

Anna întinse cana.

— Mai dă-mi!

Bău și se trînti pe o parte, cuprinzîndu-și capul cu brațele.

O să stea puțin culcată și o să se ducă acasă. Că prea o rîcîie la inimă. O să se ducă acasă și

o să se gătească de o mie de ori mai frumos decît a lui Davîdka. Are o căciulă de samur, are un colan ferecat în argint, are inele de aur. O să-l ia pe micuțul și scumpul ei Niru, care-i atîta de ghiduș, o să pună pe ren șaua de argint și o să pornească în goană înspre locul acela unde doarme soarele. Cînd va ajunge, va ridica sălaș și va rămîne să trăiască acolo. Într-o zi, va trece prin dreptul sălașului ei un tînăr tungus. Îl va striga : Hei, *boiie,* oprește. Se va opri tungusul cel chipeș cu fața luminată de un zîmbet... „Eu, boiie, știu bine a dezmierda... Am avut un bărbat, numai al meu... Acum nu-i numai al meu... Și-am plecat. Dacă ești singur, *boiie,* dacă ești voinic, *boiie,* rămîi !" Așa va face. Îndată se va scula și va pleca. Uite și luna clipește și o cheamă. Și Ciociu, care-și urlă și hîrîie singurătatea, își bate joc de ea... Uite, Vasili îi șoptește ceva... N-are decît !

— Nu mai zbiera... șoptea Vasili. Las' s-adoarmă.

— Cum o să știi că doarme ?

— O să știu.

— Anna ! Hei, Anna ! strigă Ciociu.

— Trezește-o, că doarme. Mai dă-i rachiu. Trage-o de păr.

Fără să deschidă ochii, Anna își sălță capul, orbecăi după cană, bău și adormi și mai adînc.

Vasili și Ciociu stau îmbrățișați. Vasili se clatină și nu poate să-și țină capul. Ciociu îi șoptește :

— Acum sîntem împreună... Ca pe vremuri, *boiie...* Ca înainte de Anna !... Să plecăm, *boiie...* Și dacă o să se ia după noi, o să-i spu-

nem: cară-te! Eu, *boiie*, o să-ţi nasc un fiu... Fiul meu şi al tău... Vino să te sărut, *boiie*...

— O să audă, e o şerpoaică!

— Ptiu!

— O să-ţi facă farmece.

— Ştiu să descînt... Hai, *boiie*, să ne sărutăm!

— Nu! Arde focul... Văpăile luminează ca ziua!... Nu trebuie!

— Să mergem în *cium*, *boiie*...

Vasili se ridică anevoie, mătăhăi pe picioarele-i nesigure în jurul Annei care dormea dusă şi o luă spre rîu. Aici se lăsă în genunchi şi-şi vîrî pînă la umeri căpăţîna tehuie în apa rece. Ar fi stat mult aşa, atît de bine îi făcea apa, dar deodată l-a apucat groaza: i se părea că din spate se apropie tiptil un vîrcolac să-l înhaţe de picioare şi să-l zvîrle în bulboană. Sări, fornăind, în picioare, scuipă împrejur şi, storcîndu-şi coadele negre, o luă la goană.

Intră temător în *ciumul* lui Ciociu. O găsi tolănită pe cetină moale, aromitoare.

— *Boi-oi-ie*! Ca viersul graurului îi unduia glasul.

*

Focul arde cu vîlvătăi, învăluind în căldură somnul adînc al Annei. Pe albastrul cerului, spuza de aur a stelelor închipuie izvoade măiestre. Printre stele, lunecă domol luna nouă şi rotunjirea ei grea o trage tot mai jos, spre taiga.

O scînteie de jar sări din foc, drept în faţa Annei. Anna sări în sus, se scuturâ, se scărpină

cu amîndouă mîinile şi se aşează în capul oaselor. Clondirul gol şi cănile răsturnate licăreau şi se legănau în văpaia tremurată. Pleoapele îi căzură singure şi capul greu i se lăsă ostenit la pămînt. Dar deodată scoase un geamăt şi sări ca arsă. Îşi plimbă roată ochii. Avea o căutătură sălbatică. Văzu lîngă foc haina, chiseaua şi pipa lui Vasili, iar ceva mai încolo, camizolul găitănat al lui Ciociu. Focul viu făcea de nepătruns întunericul din jur. Împleticindu-se şi poticnindu-se în cioturi, ocoli în goană focul. Nu-i !... Smulse pielea de elan ce acoperea un maldăr de saci şi desagi. Nu-i !... Îşi aruncă ochii pe trunchiurile luminate de flăcări — darda lui Vasili nu se vede nicăieri ! Unde-i darda ? Unde-i toporul ? Nu-s ! Vîrî mîna în tureatcă — cuţitul ia-l de unde nu-i ! Pe loc se trezi din beţie. O putere năprasnică îi întări ochii, braţele, capul şi inima, iar picioarele — parcă nici nu mai avea picioare cînd vîjîi ca o pasăre spre *cium*. Aerul ce-l trase în piept, în piept i-a rămas. Văpaia aurie e lemnul zdravăn ce-l smulse din foc şi-l strînge în mînă.

Smuci în lături pătura de la intrare şi se clătină.

— *O-gîi !...*

Zvîrli cu vrăjmăşie lemnul arzînd în perechea adormită.

— Şcitanul ! zbieră Vasili nebun de spaimă. Foc ! Zmeul de foc ! Scoală, Ciociu !

Fără s-o vadă pe Anna, sfîşie peretele *ciumului* şi o rupse de fugă în taiga.

În urmă-i goneşte cu aripi întinse zmeul de foc. E tot mai aproape. Năpusteşte asupra lui

Vasili ba frig, ba fierbinţeli, ba îi curmă răsuflarea. Alergă pieptiş, uitînd de potecă, drept spre sălaşul lui. În jur foşnesc cetini, crengile se frîng cu trosnet ameţitor.

— Te ajung din urmă! croncăne corbeşte zmeul de foc. Anna are ochi de lup şi vede pe întuneric fiece salt al lui Vasili, fiece vicleşug pe care-l încearcă. Nu-l slăbeşte de loc, dar e aproape sfîrşită.

Deodată, Vasili a dispărut. Un scurt hămăit... Un *cium*...

— Aha! s-a ascuns în *ciumul* meu, bănui Anna.

Îşi duse mîna la inimă şi dădu buzna înăuntru. Ageră ca un linx se repezi la cufărul unde ţinea toporul, iute ca un linx dibui pe întuneric marginea aşternutului unde sta cu capul Vasili: „Aha-a-a, te faci că dormi?!" Şi haţ! izbi năucă, din răsputeri, cu toporul. Apoi, deodată, răcni, urlă înfiorător, cu glas de nebună...

Tot atunci, Vasili, înlemnit de groază, se făcu mic de tot în ascunzătoarea lui. Nici prin gînd nu-i trecuse să intre în *cium* — i se păruse Annei. El zăcea cu faţa în jos în groapa în care picase, fugind de zmeul de foc.

— Şeitanul! clănţăni din dinţi, iscodind cu urechea tăcerea adîncă din jur. În mintea lui hăbăucită de băutură tot îl mai vedea pe zmeul care-l atinse, acolo, la Ciociu, cu limba-i de foc şi adineauri era cît pe ce să-l înghită. Dar unde-o fi Ciociu, unde-i Anna? De-ar veni mai degrabă!... Vasili strînse din ploape, dar ima-

ginea vîrcolacului ce-i da tîrcoale, şerpuindu-şi coada galbenă, îi rămăsese sub pleoape.

— *Agîk!* mîrîie gutural Vasili, îndesîndu-se cît mai adînc în pămînt şi bolboroseşte cu limba îmbletică vorbele unui descîntec.

În urechi îi sună zuruit de dairea, apoi totul se sparge într-o jerbă de scîntei negre şi piere brusc.

7

VASILI se trezi şi scoase capul din groapă. O negură albă şi rece perdeluia împrejurimile. Îşi aminti de întîmplările din ajun şi se temu să iasă din ascunzătoare.

— Anna! chemă Vasili. „S-o fi întors? Sau tot mai doarme acolo, lîngă foc?"

Vasili ştia că zmeul de foc trăieşte într-o stîncă, la trei zile de mers de acolo. Cînd trece zmeul acela în zbor, trebuie să te ascunzi repede în groapă, să-ţi astupi nasul şi urechile cu licheni şi să faci pe mortul — numai aşa mai poţi trage nădejde că n-o să te bage de seamă şi o să-şi vadă de drum.

Vasili a mai stat ce a mai stat în groapă şi cînd a scos din nou capul, negura se ridicase. Recunoscu locul — uite renii pasc prin apropiere, uite şi *ciumul* lor — şi se tîrî afară de sub rădăcina uriaşă ce acoperea vizuina.

— *Omko-omko!... Bollöi-bollöi!...* Ajută-mă!...

Îşi ascuţi văzul şi se uită scrutător în jur. Peste tot era linişte. Nici urmă de zmeu. Răsărea

soarele. Se apropie de *cium*. Înăuntru nici țipenie.

— Anna !... Niru !...

Tăcere. Te pomenești că i-a omorît șeitanul pe toți ! Îl zgudui un tremur. În *cium* se auzi un mîrîit. Sări înapoi și o zbughi spre un brad. Vîrcolacul ! Ieșiră doi cîini. Cînd Vasili îi fluieră temător, cîinii ciuliră urechile și, lingîndu-se pe bot, veniră în goană și începură să se gudure. Vasili prinse curaj și porni iar spre *cium*.

Nu intră însă, ci se opri la cîțiva pași : s-ar putea să fie vîrcolacul acolo. Luă o prăjină și, ținînd-o de un capăt, dădu la o parte cu capătul celălalt pătura de la intrare, apoi se lăsă pe vine și scrută semiîntunericul dinăuntru.

— Anna !

Anna nu e. Se repezi la leagăn.

— Niru !

Nici Niru nu e.

Se prăbuși lîngă așternutul său din blănuri și deodată din pieptul său izbucni un urlet jalnic, de fiară. Se răsturnă pe spate, ca zvîrlit de o mînă nevăzută. Apoi, plin de cenușă, cu părul vîlvoi și ochi de nebun, sări în sus și fugi cît îl țineau picioarele înapoi la Ciociu. Fugă zănatecă, șovăitoare, înfricoșată.

*

Au căutat-o pe Anna pînă s-a întunecat. Bătură în taiga un ocol larg și abia spre noapte, sleiți de puteri, răgușiți de atîta strigăt, închiseră cercul.

Au aprins focul. Vîlvătaia puternică nu încălzește, nu luminează. S-au așezat unul lîngă altul, gheboșați și zgribuliți. Frig afară, frig în inimă. Glasurile li-s stinse, mîinile și buzele le tremură.

— Năpastă, oftează Ciociu.

— Mare năpastă !... suflă Vasili.

— Ne hodinim puțin și mergem iar, șoptește Ciociu.

— Și mergem iar, o îngînă Vasili. Nu știe ce-i spune Ciociu și nici ce-i răspunde el.

— De-o s-o găsim, o s-o iubim, o s-o ocrotim, tînguiește Ciociu.

— ...bim... ocrotim...

Ieși plutind luna, albă și rece. Dinspre rîu și mlaștini veneau tîrîș pale de ceață.

Anna călărește renul ei cel mai voinic și mai iute. E gătită cu tot ce are mai scump : blănuri de zibelină, podoabe de argint, țarțamuri de mărgele. Are bujori în obraji, foc în priviri și zîmbet pe buze... Pe oricine vede, îl întreabă :

— Care-i drumul către dragul meu ?

Bradul își întinde lăboiul mițos : într-acolo ! Veverița învîrte din coadă : încolo ! Buha trece în zbor, liliacul se rotește în văzduh : acolo, acolo ! Iată-l și pe taica *Bollöi*, stăpînul taigalei, se tîrăște în brînci, cu barba dîrăște poteca, cu călcîiele smulge cioturi. Anna îl privește, zîmbind fără habar.

Niru e cu dînsa. Ea îl iubește nespus. Bietul Niru, i s-a întîmplat o nenorocire. Dar nu-i nimic că-i așa tăcut. Niru doarme și o să mai doarmă mult, mult. Pînă îl va trezi un șaman, cel mai mare șaman din cîți îs pe lume. Chiar mîine, chiar ieri, chiar peste o lună... După

moartea şi naşterea lunii de aur, cînd volnica lună propti-va cerul cu ascuţitu-i corn în locul unde arde o stea mare, mare, ochiul Domnului, atunci va ajunge la iubitul ei, la cel de altădată... şi-i va spune aşa: „Iată, am venit!“ Şi îi va mai spune iubitului: „Ridică-te, de ce ai murit, de ce te-ai îngropat în pămînt — tu trăieşti!...“ Şi-i va spune: „Uite-l pe Niru... Niru al meu doarme... Nu-l mai am pe Niru... Cînd ţi se scurge sîngele din inimă, e bine să fii lîngă iubitul tău... Tăcere, tăcere... nu-l treziţi pe Niru. Tăcere!...“

Anna îşi îndeamnă renul la drum, buzele-i surîd, dar din ochii ei negri curg lacrimi şiroaie.

„Nu mai e mult. Niru, în curînd ajungem, Niru!... îţi place laptele meu, Niru?“ Opreşte renul şi se desface la piept. Apasă sînul şi din sfîrc laptele îi ţîşneşte drept în faţă.

Roi gros de ţînţari se înfruptă cu lăcomie din sîngele Annei — ea nu *băga* de seamă. De îmbuibaţi ce sînt, ţînţarii nu mai au putere să zboare şi-i spuzesc obrazul, umerii, pieptul ca nişte rubinii şi minuscule poame. Cînd Anna îşi trecu în neştire mîna pe obraz, obrazul şi mîna se umplură deodată de sînge. Sînge proaspăt, al Annei; nici n-apucase să se închege. S-a întins în pete prelungi, roşu-aprins, cu bucăţi de gîngănii strivite peste sîngele uscat din noaptea trecută ce-i acoperea şi el, ca o crustă, mîinile.

— Niru! Niru! gungură Anna şi desface traista unde e culcat băiatul.

Niru nu se mişcă: doarme... Las'să doarmă pînă îl va trezi înfricoşătorul şaman. Cînd se vor porni să-i zuruie zurgălii, să-i sune clopoţeii,

să-i ropotească daireaua, iscînd larmă şi tunet, atunci mortul Niru poate că se va trezi.

Anna se repede pînă la o pajişte din vale şi se întoarce cu flori.

— Ţine, Niru, joacă-te !...

Dar Niru nu ridică pleoapele. El nu se va mai trezi niciodată.

Anna leagă strîns traista, duce renul lîngă o buturugă, sare în şa şi cu acelaşi zîmbet rătăcit pe buze îşi continuă drumul spre ţinutul unde se naşte zarea dimineţii, unde, îngropat în pămînt, dragul ei doarme somn fără trezire.

1915

CUPRINS

Taigaua (roman) . . 5
Judecata sumară . . 261
Acolo, departe . . . 307

TIPARUL EXECUTAT LA:

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli de tipar: 11; comanda nr. 144

Editura UNIVERS

Durată pe parcursul a patru decenii aproape — din 1908 pînă în 1945 — opera lui Şişkov însumează peste 8000 de pagini, îmbrăţişînd cele mai diverse genuri — de la miniaturi, eseuri, schiţe, la romanul fluviu.

Volumul de faţă şi cel apărut în Nr. 136 al prezentei colecţii reproduc din proza sa romanele Ceata — operă valoroasă, care se situează, alături de creaţiile lui Babel, Serafimovici, Fadeev, Vesiolîi, Pilniak etc., în rîndul celor mai strălucite lucrări din deceniul al III-a — Taigaua, precum şi o suită de miniaturi tunguse şi nuvele siberiene — adevărate giuvaeruri făurite de un neîntrecut cîntăreţ al naturii şi oamenilor taigalei.

Lei 7,50